



ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ **AGRICULTURAL UNIVERSITY OF ATHENS**

ΤΜΗΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

«Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη και Διαχείριση του Αγροτικού Χώρου (Ο.Α.Δ.Α.Χ.)»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΠΙΟ ΤΟΥ ΑΜΠΕΛΩΝΑ ΤΗΣ
ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΑΣ»**



Ελένη Κ. Αποστολάτου

**Επιβλέπων καθηγητής
Νίκος Μπεόπουλος**

Αθήνα, 2012



ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ **AGRICULTURAL UNIVERSITY OF ATHENS**

ΤΜΗΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

«Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη και Διαχείριση του Αγροτικού Χώρου (Ο.Α.Δ.Α.Χ.)»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΠΙΟ ΤΟΥ ΑΜΠΕΛΩΝΑ ΤΗΣ
ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΑΣ»**

Ελένη Κ. Αποστολάτου

Επιβλέπων καθηγητής

Νίκος Μπεόπουλος

Αθήνα , 2012

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ
ΧΩΡΟΥ (Ο.Α.Δ.Α.Χ.)»**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΠΙΟ ΤΟΥ ΑΜΠΕΛΩΝΑ ΤΗΣ
ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΑΣ»**

Ελένη Κ. Αποστολάτου

Επιβλέπων καθηγητής:

Νίκος Μπεόπουλος

Τριμελής εξεταστική επιτροπή:

Νίκος Μπεόπουλος

Λεωνίδας Λουλούδης

Κωνσταντίνος Τσιμπούκας

Αθήνα , 2012

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στα πλαίσια της εκπόνησης της μεταπτυχιακής μου εργασίας, θα ήθελα να εκφράσω τις εγκάρδιες ευχαριστίες μου στον επιβλέπων καθηγητή κ. Νίκο Μπεόπουλο για την καθ' όλα άψογη συνεργασία του μαζί μου, το ενδιαφέρον και την υπομονή, τη συνεχή στήριξη και την άοκνη καθοδήγησή του σε όλες τις φάσεις της παρούσας εργασίας, προκειμένου να υλοποιηθούν αποτελεσματικότερα οι στόχοι της.

Ευχαριστώ θερμά όλους τους συμμετέχοντες στη διαδικασία των συνεντεύξεων για την προθυμία που κατέδειξαν στην εκχώρηση των απόψεών τους.

Τις ιδιαίτερες ευχαριστίες μου θα ήθελα να εκφράσω στους κ. Γ. Αντζουλάτο και κ. Η. Αποστολάτο, καθώς και στο προσωπικό του Συνεταιρισμού Παραγωγών Ρομπόλας και της Διεύθυνσης Γεωργίας Κεφαλονιάς για τα εξαιρετικά χρήσιμα στοιχεία και τις αναγκαίες πληροφορίες που συντέλεσαν τα μέγιστα στην εκπόνηση της παρούσης πτυχιακής εργασίας.

Επίσης, ευχαριστώ θερμά τους κ. Α. Λουλούδη και Κ. Τσιμπούκα, μέλη της εξεταστικής επιτροπής, για τη συνεργασία και συμμετοχή τους στην εργασία αυτή.

Τέλος, ευχαριστώ την οικογένειά μου για την αμέριστη ηθική και υλική συμπαράσταση κατά τη διάρκεια των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εργασία διεξάγεται έρευνα σχετική με το αγροτικό τοπίο των αμπελώνων της Κεφαλονιάς, και συγκεκριμένα της αμπελουργικής ζώνης των οίνων «ΟΠΑΠ Ρομπόλα Κεφαλληνίας». Στόχο της εργασίας αποτελεί ο προσδιορισμός και η ανάδειξη των χαρακτηριστικών του τοπίου, καθώς και η κατανόηση του τρόπου με τον οποίον αντιλαμβάνονται οι διάφοροι εμπλεκόμενοι το τοπίο όπως επίσης και τα θέματα που το αφορούν.

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων κρίθηκε σκόπιμη η χρήση των ποιοτικών μορφών επιτόπιας έρευνας και συγκεκριμένα του συνδυασμού της «ανάγνωσης του τοπίου» με τις ατομικές ημιδομημένες συνεντεύξεις.

Αναλυτικότερα, σε πρώτο στάδιο συγκεντρώθηκαν όλα τα απαραίτητα και διαθέσιμα στοιχεία για τον προσδιορισμό και την ανάλυση της υπό μελέτη αμπελουργικής ζώνης. Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν αφορούν τη γεωγραφική κατάσταση της περιοχής, καθώς και τις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν σε αυτή, που αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες για την αμπελουργία.

Σε δεύτερο στάδιο έλαβε χώρα η ανάγνωση του τοπίου, μέσω της οποίας επιχειρήθηκε ο προσδιορισμός των «τύπων τοπίων» που απαντώνται στη ζώνη μελέτης, καθώς και ο εντοπισμός των στοιχείων εκείνων που το χαρακτηρίζουν, διαμορφώνοντας την ταυτότητά του. Επιπλέον, προσδιορίστηκαν και συγκεντρώθηκαν βιβλιογραφικά στοιχεία σχετικά με τις τάσεις εξέλιξής του.

Τέλος, η παρούσα εργασία εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται το τοπίο, τη διαμόρφωση και προστασία του όσοι δραστηριοποιούνται ενεργά στην περιοχή. Για το λόγο αυτό εκπονήθηκε ποιοτική έρευνα με τη μέθοδο της ατομικής ημιδομημένης συνέντευξης.

Από την ανάλυση του τοπίου προκύπτει ότι η περιοχή χαρακτηρίζεται από το έντονο ανάγλυφο και τον ορεινό χαρακτήρα. Οι αμπελώνες είναι κατακερματισμένοι και μικρής έκτασης, με κυριαρχούσα χάραξη ορθογώνια και τετράγωνη με αποστάσεις 1,5-1,7μ., ενώ η μόρφωση των πρέμνων γίνεται παραδοσιακά σε χαμηλό κύπελλο. Κατηγοριοποίηση των τύπων τοπίων εν προκειμένω μπορεί να γίνει μόνο με βάση το κριτήριο της κλίσης. Εκτός από το ανάγλυφο της περιοχής και τη μορφή των αμπελώνων, ταυτότητα στο τοπίο προσδίδουν η φυσική βλάστηση, η γεωργική δραστηριότητα της περιοχής και λοιπά στοιχεία όπως οι δρόμοι, οι αναβαθμίδες, οι

περιφράξεις κλπ. Έντονη είναι η παρουσία στοιχείων με χαρακτήρα κοινής πολιτισμική κληρονομιάς, ενώ στην περιοχή εντοπίζονται σε περιορισμένο βαθμό στοιχεία με αρνητική τοπιακή αξία. Ως προς την εξέλιξη του τοπίου, κυρίαρχη εμφανίζεται να είναι η τάση συρρίκνωσης της αμπελουργικής δραστηριότητας.

Όσον αφορά τους ενεργούς παράγοντες της περιοχής, από τα στοιχεία της επιτόπιας έρευνας προκύπτει ότι αντιμετωπίζουν το τοπίο ταυτόχρονα ως πλαίσιο της καθημερινής τους ζωής, εμβληματικό στοιχείο της περιοχής, ενώ ταυτόχρονα στο σύνολό τους εκτιμούν την υψηλή περιβαλλοντική και αισθητική αξία του. Όσον αφορά τις καλλιεργητικές μεθόδους, η πλειονότητα των ερωτηθέντων δεν θεωρεί ότι οι αγρότες εφαρμόζουν πρακτικές λαμβάνοντας υπόψη τους το τοπίο, ενώ συμφώνησαν ότι το εντεινόμενο αίτημα για προστασία των αγροτικών τοπίων τους αφήνει αδιάφορους. Ιδιαίτερης σημασίας αποτέλεσμα είναι ότι στο σύνολό τους οι ερωτηθέντες αποδέχτηκαν ότι η προστασία του τοπίου θα αποφέρει οφέλη στην κοινωνία, τους παραγωγούς της περιοχής και το περιβάλλον. Τέλος, ως μεγαλύτεροι κίνδυνοι υποδείχθηκαν η εγκατάλειψη της αμπελοκαλλιέργειας και η ανεξέλεγκτη κτηνοτροφία.

Λέξεις Κλειδιά: αγροτικό τοπίο, αμπελώνας, Ρομπόλα, Κεφαλονιά, οίνοι ΠΟΠ

ABSTRACT

In the present project research is being conducted on the rural landscape of the vineyards of Kefalonia, namely on the vinicultural zone of “V.Q.P.R.D. Kefalonia Robola Wine”. The objective of the project is the definition, detection and elevation of the landscape characteristics as well as the realization of how those persons related to the landscape perceive both itself and the issues concerning it. For the achievement of the above goals the use of qualitative forms of the on-the-spot investigation, namely the combination of “reading the landscape” along with the individual semistructured interviews, was regarded expedient.

Specifically, in the first stage all the necessary and available data for the identification and analysis of the wine region under consideration were gathered. The elements collected concern the geographical situation of the region as well as the particular conditions which prevail in it and which form decisive factors for wine growing.

In the second stage the regarding of the landscape took place, through which the identification of the “Landscape types” which occur in the study area was attempted, as well as the detection of those elements which characterize it and at the same time shape its identity. Furthermore, bibliographical elements were collected on the development of the landscape under consideration.

Finally, the present project focuses on the way in which, those who are actively busy with the region, perceive not only this one but also its formation and protection. For this reason a qualitative research was conducted by the way of the individual semistructured interview.

From the analysis of the landscape it is clear that the region is characterized by a complex terrain and mountainous character. The vineyards are fragmented and of small-scale while the dominant drawing is rectangular and square with distances from 1.5 to 1.7 m while the education of the vines takes place traditionally in a low bowl. Categorization of types of landscapes can only be based on the criterion of inclination. Apart from the terrain of the region and the slope of the vineyards, identity to the landscape is also given by the natural vegetation, the agricultural activity in the region and by other elements such as roads, terraces, fences etc. there is a strong presence of elements with a character of common cultural inheritance and also elements of

negative value for the landscape are detected in the region but in a limited number. As for the evolution of the landscape, the trend of shrinking of the vinicultural activity appears to be dominant.

As for the active factors of the region, from the elements of the on-the-spot investigation there comes to light that they regard the landscape as a framework of their daily life, an emblematic element of the region while at the same time they appreciate its high aesthetic and environmental value. As for the cultivating methods the majority of those questioned believes that farmers do not implement practices, taking into account the landscape while they have agreed that the strong request for the protection of rural landscapes leaves them indifferent.

Key words: rural landscape, vineyard, Rombola, Kefalonia, V.Q.P.R.D wines

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	1
---------------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο :

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Το τοπίο και η διαχρονική εξέλιξη της έννοιας του	3
1.1.1 Ορισμός.....	3
1.1.2 Η εξέλιξη της έννοιας του τοπίου	4
1.2 Η Ευρωπαϊκή σύμβαση για το τοπίο	8
1.3 Το τοπίο των αμπελώνων.....	11
1.4 Ο Ελληνικός αμπελώνας.....	13
1.5 Οι Οίνοι Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ)	20
1.6 Οι Οίνοι ΠΟΠ στην Ελλάδα	22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο :

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ..

.....	25
-------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο :

ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

3.1 Η γεωγραφική κατάσταση της περιοχής.....	30
3.2 Συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή, κρίσιμες για την αμπελουργία.....	33
3.2.1 Φυσικές συνθήκες.....	33
3.2.2 Ανθρωπογενείς συνθήκες	42
3.2.3 Θεσμικό πλαίσιο	51

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο :

ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΤΩΝ ΑΜΠΕΛΩΝΩΝ

4.1 Τυπολογία και ανάγλυφο του τοπίου.....	56
4.2 Αγροτεμάχια	59
4.3 Καλλιεργητικές παραγωγικές τεχνικές με ορατά αποτελέσματα στο τοπίο	60

4.3.1 Καλλιεργητικές πρακτικές που επηρεάζουν άμεσα τη μορφή της αμπε- λουργικής εκμετάλλευσης	60
4.3.2 Λοιπές πρακτικές που επηρεάζουν την όψη του αμπελώνα	62
4.4 Στοιχεία με τοπίακή σημασία	64

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο :

ΤΑΣΕΙΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΩΝ ΑΜΠΕΛΩΝΩΝ

5.1 Δράσεις στα πλαίσια της ΚΟΑ Οίνου	78
5.2 Η απειλή των πυρκαγιών	81
5.3 Η υποχώρηση της γεωργικής δραστηριότητας	85
5.4 Η οικιστική και τουριστική πίεση.....	87

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο :

ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΝΕΡΓΟΥΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ – ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

92

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο :

ΣΥΝΟΨΗ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....

137

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....

144

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

145

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1^ο :Περί Ρομπόλας.....

152

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2^ο : Φωτογραφικό υλικό

160

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σήμερα, τα τοπία των αμπελώνων και γενικότερα τα αγροτικά τοπία, υφίστανται βαθιές αλλαγές και μετασχηματισμούς συχνά μη αναστρέψιμους. Μετασχηματισμοί που έχουν κοινή αιτία τη μείωση του ενεργού αγροτικού πληθυσμού, η οποία οδηγεί στην εντατικοποίηση της αγροτικής παραγωγής, στην εκμηχάνιση και στην εξαφάνιση των εμποδίων ως προς τα γεωργικά μηχανήματα και στην εγκατάλειψη των χώρων με ισχυρούς φυσικούς καταναγκασμούς οι οποίοι εκχερσώνονται προτού και εάν γίνουν δάση. Επίσης, η υποχώρηση της γεωργίας συμβάλλει στην επέκταση της αστικοποίησης και στα επακόλουθά της, τον πολλαπλασιασμό των δρόμων επικοινωνίας και τις κατασκευές.

Αυτές οι πολλαπλές και γρήγορες μεταλλαγές των τοπίων -που εντάθηκαν ακόμη περισσότερο μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο- και η αναμφισβήτητη αλλά ασαφής ακόμη και πολύμορφη κοινωνική ζήτηση για τοπία, είχαν ως αποτέλεσμα να εκδηλωθούν σε όλη την Ευρώπη παρεμβάσεις για την ανάσχεση των γρήγορων αυτών αλλαγών. Επιπλέον, τα τοπία των αμπελώνων βρίσκονται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, αφού θεωρούνται διατηρήσιμα αποθέματα βιολογικών πόρων, αντικείμενα απόλαυσης της υπαίθρου, συμβάλλουν στην αξιοποίηση των προϊόντων τους με τη διατήρηση των βασικών δομών του τοπίου των αμπελώνων, οπτική έκφραση του δεσμού με την περιοχή και γιατί, ως τοπία ποιότητας γίνονται εμβληματικό στήριγμα της τουριστικής δραστηριότητας προάγοντας ποικιλοτρόπως την περιοχή.

Το τοπίο των αμπελώνων της Κεφαλονιάς παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς η αμπελοκαλλιέργεια συνιστά έναν από τους πιο σημαντικούς κλάδους της φυτικής παραγωγής. Η κύρια καλλιεργούμενη ποικιλία είναι η «ρομπόλα», μια εξαιρετική ποικιλία του ελληνικού αμπελώνα, στενά συνδεδεμένη με την ιστορία και τον πολιτισμό του νησιού. Η αμπελουργική ζώνη της «ρομπόλας», παράγει οίνους αναγνωρισμένους από το 1982 ως προϊόντα *Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης* (ΠΟΠ), ενώ παράλληλα προσελκύει επισκέπτες στα πλαίσια του οινικού και θρησκευτικού τουρισμού, συμβάλλοντας δραστικά στην οικονομία της περιοχής και του νομού. Το τοπίο του αμπελώνα έχει ωστόσο υποστεί και υφίσταται σημαντικές αλλαγές.

Ο αισθητικός δεσμός ανάμεσα στον αμπελώνα και τον επισκέπτη της ζώνης «ρομπόλα» θα μπορούσε να θεωρηθεί ως προστιθέμενη αξία στο προϊόν. Αλλά εκτός από στήριγμα του κλάδου, τα τοπία θα μπορούσαν να συνεισφέρουν ακόμη περισσότερο στην οικονομική ανάπτυξη όλου του νησιού, μέσω της τουριστικής δραστηριότητας. Αν επιδίωξη είναι η συμβολή του τοπίου στη διατήρηση του τοπικού πληθυσμού που ζει από αυτή τη δραστηριότητα και στη στήριξη της οικονομίας του νησιού, αλλά και η συμμετοχή του στη διάσωση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, τότε θα πρέπει να αναλυθεί η σημερινή κατάστασή του.

Στα πλαίσια αυτά κρίθηκε σκόπιμη η διεξαγωγή έρευνας για το υφιστάμενο τοπιακό «καθεστώς», όσον αφορά τα στοιχεία εκείνα που μορφοποιούν την ιδιαίτερη ταυτότητά του, αλλά και τον εντοπισμό των διακριτών τύπων τοπίου. Επίσης, στόχος της παρούσας εργασίας είναι η συνειδητοποίηση του τρόπου με τον οποίον αντιλαμβάνονται οι διάφοροι εμπλεκόμενοι το τοπίο και τα θέματα που το αφορούν.

Η σύνταξη της παρούσης εργασίας ακολουθεί την εξής διάρθρωση:

- Εισαγωγή – συνοπτική παρουσίαση της βιβλιογραφίας σχετικά με το αγροτικό τοπίο
- Περιγραφή της μεθοδολογικής προσέγγισης
- Προσδιορισμός και ανάλυση της υπό μελέτη αμπελουργικής περιοχής
- Ανάγνωση του τοπίου των αμπελώνων
- Τάσεις εξέλιξης του τοπίου των αμπελώνων
- Πρόσληψη του τοπίου από τους ενεργούς παράγοντες της περιοχής
- Συμπεράσματα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΚΑΙ Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΟΥ

1.1 Ορισμός

Η έννοια του τοπίου έχει χρησιμοποιηθεί στα πλαίσια διαφόρων επιστημονικών πεδίων για την περιγραφή της αλληλεπίδρασης των κοινωνιών και του περιβάλλοντος. Πρόκειται για μια έννοια διαρκώς εξελισσόμενη, η οποία στην καθημερινή γλώσσα αποκτά πολλαπλά νοήματα (αντιληπτικό, αισθητικό, καλλιτεχνικό και υπαρξιακό νόημα) αναφερόμενη σε υποκειμενικές παρατηρήσεις και εμπειρίες (Antrop, 2005). Έτσι, η εννοιολογική προσέγγιση του τοπίου είναι ιδιαίτερα σύνθετη, πολυδιάστατη και ως εκ τούτου ασαφής.

Το τοπίο, ως αντικείμενο επιστημονικής μελέτης, τροφοδοτεί την επιστήμη όντας το ίδιο σήμα και συντελεστής αποκάλυψης των χωρικών καταστάσεων και εξελίξεων (Μπεόπουλος, 2010). Στα πλαίσια των διαφορετικών επιστημονικών προσεγγίσεων, ο ορισμός και η αναπαράστασή του παραλλάσσουν ανάλογα με τον εκάστοτε στόχο. Παρά τη χαρακτηριστική πολυσημία που εμφανίζει ο όρος τοπίο, διαπιστώνεται ότι οι διάφοροι ορισμοί ομαδοποιούνται γύρω από δύο πόλους:

- Το τοπίο αντικείμενο, που προκύπτει από τις αλληλεπιδράσεις ανάμεσα σε ένα γεωγραφικό υπόβαθρο, τη φυσική δυναμική (φυσική ή βιολογική) και τις ανθρώπινες πρακτικές (Donnadieu, 1987)
- Το τοπίο αναπαράσταση, το οποίο είναι μια επεξεργασμένη άποψη, μια αφαίρεση στηριζόμενη σε πολιτιστικές αναφορές και διαδικασίες. Προϋποθέτει μια άποψη βασισμένη στο χώρο και το χρόνο, ένα πλαίσιο και διαδικασίες διανοητικής κατασκευής της εικόνας (Berque, 1994)

Σύμφωνα με τον πρώτο πόλο, το τοπίο αντιμετωπίζεται ως τοπικός συνδυασμός «αντικειμενικών» υλικών χαρακτηριστικών, ορατών, ενδεχομένως μετρήσιμων και συνδεδεμένων μεταξύ τους με πολλαπλές σχέσεις συστημικού τύπου. Σύμφωνα με το δεύτερο πόλο, το τοπίο θεωρείται «υποκειμενική» αναπαράσταση του περιβάλλοντος,

ένα ιδιαίτερο «βλέμμα», η ύπαρξη του οποίου είναι αδιαχώριστη από αυτή του παρατηρητή.

Στο σημείο αυτό από δεοντολογική άποψη πρέπει να διευκρινιστεί ότι, στο πλαίσιο της παρούσης εργασίας, το τοπίο ορίζεται ως «το τμήμα ενός συγκεκριμένου χώρου που γίνεται αντιληπτό από ένα παρατηρητή και όπου είναι καταγραφимένος ένας συνδυασμός από ορατά και αόρατα χαρακτηριστικά και πράξεις από τα οποία αντιλαμβανόμαστε μια δεδομένη στιγμή το αποτέλεσμά τους» (Deffontaines, 1973). Ο ορισμός αυτός στηρίζεται σε μια από τις όψεις του τοπίου, τα χρήσιμα τοπία, δηλαδή αυτά στα οποία ασκούνται ανθρώπινες δραστηριότητες. Υπ' αυτή την έννοια το τοπίο θεωρείται ότι είναι μια από τις συνέπειες αυτών των δραστηριοτήτων και συνεπώς ένα αντικείμενο που επιτρέπει να τις επαναπροσδιορίσουμε.

1.2 Η εξέλιξη της έννοιας του τοπίου

Η χρήση της λέξης «Landscape» (Γερμανογενούς προέλευσης), η οποία στα Ελληνικά μεταφράζεται ως τοπίο, εντοπίζεται περίπου μια χιλιετία πριν. Ετυμολογικά η λέξη Landscape προέρχεται από τη σύνθεση της λέξης Land (οργωμένο χωράφι ή αυλακίες αρότρου στη γη ή αργότερα ως χωρικά οριοθετημένο τμήμα της γης) και της λέξης Scape (Sape), η οποία ως δεύτερο συνθετικό αποκτά τη σημασία της σύνθεσης παρόμοιων αντικειμένων. Έτσι, η αρχική σημασία της λέξης Landscape είναι αυτή του «ολοκληρωμένου συστήματος αγροτικών χώρων» (Τερκενλή, 1996).

Από το τέλος του 16^{ου} έως και τις αρχές του 19^{ου} αιώνα, με την ανάπτυξη της τοπιογραφίας (ή ζωγραφικής τοπίου), η έννοια του τοπίου αποκτά οπτική διάσταση. Κατά την περίοδο αυτή οι καλλιτέχνες απεικόνιζαν την εξοχή προσπαθώντας να θυμίσουν στους ανθρώπους το ιδεώδες της απλής ζωής, πιο κοντά στη φύση. Ο όρος απέκτησε με τον καιρό ευρύτερη έννοια, που «αποτυπώνει όχι τόσο το ακριβές περιβάλλον αλλά κυρίως τον τρόπο με τον οποίο το περιβάλλον αυτό γίνεται αντιληπτό» (Καρποδίνη – Δημητριάδη, 2009). Με τη συνεχή εννοιολογική εξέλιξη, η έννοια του τοπίου, από τη σύνθεση των γαιών αναφερόταν πλέον στην καλλιτεχνική απόδοση μιας θέας (Τερκενλή, 1996) και απέκτησε τις διαστάσεις ενός αισθητικού αντικειμένου (Cosgrove, 1998).

Το τοπίο ανάγεται σε επιστημονικό αντικείμενο μελέτης στις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Στα πλαίσια της προσέγγισής του από τους διάφορους επιστημονικούς κλάδους (οικολογία, αρχιτεκτονική, κοινωνιολογία, γεωπονία κ.α.), η έννοια του

τοπίου ορίζεται με βάση διαφορετικά χαρακτηριστικά του –υπαρκτά ή μη- με αποτέλεσμα τη διαθεσιμότητα πολλών διαφορετικών ορισμών του τοπίου, ανάλογα με τους σκοπούς που καλείται να υπηρετήσει ο καθένας.

Ιστορικά, το τοπίο αποτελεί αντικείμενο της γεωγραφίας, χωρίς ωστόσο να θεωρείται κεντρική της έννοιά. Μεταξύ των διαφορετικών προσεγγίσεων του τοπίου από τους γεωγράφους, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει αυτή της αγροτικής γεωγραφίας, η οποία από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα συμπεριέλαβε τη μελέτη των αγροτικών τοπίων. Για αυτήν, το αγροτικό τοπίο αποτελεί το αποτύπωμα του αγροτικού συστήματος, δηλαδή του τρόπου αξιοποίησης ενός συγκεκριμένου χώρου. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, τα τοπία διαφέρουν ανάλογα με τον τρόπο οργάνωσης κάθε αγροτικού συστήματος, ανάγοντας έτσι το τοπίο σε «υπογραφή» του εκάστοτε συστήματος (Μπεόπουλος, 2010).

Το τοπίο, ως επιστημονικό αντικείμενο, αφού παραμελήθηκε για αρκετά χρόνια, επανήλθε στο προσκήνιο τη δεκαετία του 1970. Η ανανέωση του ενδιαφέροντος συμβάδιζε με την ανάδυση του προβληματισμού για θέματα περιβάλλοντος. Επιπλέον, κατά την περίοδο αυτή το τοπίο παύει να αποτελεί αποκλειστικά αντικείμενο της γεωγραφίας, προσελκύοντας το ενδιαφέρον και άλλων επιστημονικών κλάδων (Μπεόπουλος, 2010).

Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, κρίνεται σκόπιμη η αναφορά στον τρόπο προσέγγισης του τοπίου από το Συμβούλιο της Ευρώπης, από την οικολογία του τοπίου, αλλά και από τη γεωπονική επιστήμη.

i. Η οικολογία του τοπίου

Η οικολογία του τοπίου αποτελεί πρόσφατο επιστημονικό κλάδο, που χρησιμοποιεί τις έννοιες της διαταραχής και του μωσαϊκού των τοπίων, για να εισάγει την ιδέα ενός ετερογενούς χώρου. Το τοπίο ορίζεται ως «μια έκταση που παρουσιάζει χωρική ετερογένεια για τουλάχιστον ένα παράγοντα ενδιαφέροντος» ή «ως μια ετερογενής έκταση, αποτελούμενη από στοιχεία που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους».

Η οικολογία του τοπίου μελετά τις αιτίες και τα αποτελέσματα της χωρικής ετερογένειας εντός των οικολογικών συστημάτων, αναλύοντας τόσο τις επιδράσεις των διαδικασιών στα χωρικά πρότυπα, όσο και τις επιδράσεις των προτύπων στις διαδικασίες. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, η σύνθεση ενός τοπίου δεν επαρκεί για την κατανόηση των μηχανισμών που δρουν μέσα σε αυτό· είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψη και η χωρική τους διάταξη.

Στο εσωτερικό της οικολογίας τοπίου αναπτύσσονται δυο προσεγγίσεις. Η πρώτη έχει τις ρίζες της στη γεωγραφία του Troll και τις μελέτες διαχείρισης του τοπίου με αντικείμενο το τοπίο σε «ανθρώπινη κλίμακα». Η προσέγγιση αυτή, που κυριαρχεί στην Ευρώπη, εστιάζει το ενδιαφέρον κυρίως στην ιστορία των τοπίων που κατασκεύασε ο άνθρωπος (Antrop,2005). Η δεύτερη προσέγγιση στηρίζεται στην οικολογία των οργανισμών (Wiens et al.,1993), που εκτόπισε τον άνθρωπο από το επίκεντρο και δέχεται ότι η κλίμακα του τοπίου πρέπει να εξαρτάται περισσότερο από την πρόσληψη και τις απαιτήσεις των υπό μελέτη οργανισμών παρά από τον ανθρώπινο παράγοντα. Η προσέγγιση αυτή αναπτύσσεται κυρίως στη Βόρεια Αμερική και ονομάζεται «οικολογική».

ii. Η Γεωπονία

Η γεωπονία ως η «επιστήμη που συγκεντρώνει χρήσιμες για τη γεωργία θεωρητικές γνώσεις», προκειμένου να αναλύσει τον προλειτουργικό ρόλο που η σύγχρονη κοινωνία αποδίδει στη γεωργία και τις πολύπλοκες σχέσεις που διαμορφώνονται ανάμεσα σε αγροτικές δραστηριότητες, περιβαλλοντικές διαδικασίες και δυναμικές των διάφορων περιοχών επιδίωξε να συναρθρώσει τεχνικές, οικολογικές και κοινωνικές διαστάσεις των συστημάτων που μελετά. Για το σκοπό αυτό ανέπτυξε νέες έννοιες, μεθόδους και εργαλεία τόσο στο εσωτερικό της, όσο και στις σχέσεις της με άλλους επιστημονικούς κλάδους.

Έννοιες κλειδιά για τη γεωπονία αποτελούν αφενός το αγροτεμάχιο, προνομιακή χωρική δομή μελέτης –γιατί εκεί εκτυλίσσεται η διαδικασία της παραγωγής- και αφετέρου το σύστημα καλλιέργειας. Οι γεωπόνοι αξιολογούσαν και συλλάμβαναν τα συστήματα καλλιέργειας περιοριζόμενοι στην κλίμακα του αγροτεμαχίου. Για την ανάλυση ευρύτερων χωρικών ενοτήτων, υιοθέτησαν στη μελέτη του συστήματος καλλιέργειας την προσέγγιση των γεωγράφων.

Στις γεωπονικές προσεγγίσεις το τοπίο χρησιμοποιείται ως εργαλείο και ως αντικείμενο ανάλυσης. Βάρος δεν δίνεται στην ανάλυση του τοπίου καθεαυτό, αλλά προηγείται η ανάλυσή του ως μέσου γνώσης της αγροτικής δραστηριότητας και έπεται η εξέταση του ρόλου της αγροτικής δραστηριότητας στην παραγωγή του (Deffontaines,1996). Στόχος είναι η κατανόηση, με την ανάπτυξη κατάλληλων εργαλείων και μεθόδων, του τρόπου με τον οποίο οι αγροτικές μορφές, τα σήματα και τα ίχνη, θα μας οδηγήσουν στην κατανόηση της γεωργικής δραστηριότητας που διαμορφώνει και οργανώνει τοπία. Στις ερευνητικές προσεγγίσεις η εισαγωγή της

χωρικής διάστασης επιτρέπει να γίνουν αντιληπτοί οι δεσμοί των αγροτικών πρακτικών και των μορφών οργάνωσής τους με το χώρο.

Στις μελέτες παραγωγής τοπίου από τη γεωργική δραστηριότητα, εντάχθηκαν γνώσεις που αντλήθηκαν από την οικολογία του τοπίου, οι οποίες άπτονται οικολογικών διαδικασιών που ανακύπτουν από την εφαρμογή των συστημάτων καλλιέργειας στην κλίμακα μιας περιοχής (Burel & Baundry, 1999). Έτσι, δομικά στοιχεία, όπως τα περιθώρια των χωραφιών ή οι χλοασμένες λωρίδες στα όριά τους, το μέγεθος και η μορφή των αγροτεμαχίων, οι τάφροι, οι διάφοροι οικότοποι και υγρότοποι, στοιχεία άμεσα εξαρτώμενα από το επίπεδο εντατικοποίησης, εκλαμβάνονται πια ως συστατικά του συστήματος καλλιέργειας (Baudry & Pary, 2001).

iii. Το συμβούλιο της Ευρώπης

Στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για το τοπίο που υπεγράφη το 2000 στη Φλωρεντία, το Συμβούλιο της Ευρώπης δίνει τον παρακάτω ορισμό για το τοπίο (άρθρο Ια): «Τοπίο σημαίνει μια περιοχή, όπως γίνεται αντιληπτή από τους ανθρώπους, της οποίας ο χαρακτήρας είναι το αποτέλεσμα της δράσης και αλληλεπίδρασης των φυσικών ή και ανθρώπινων παραγόντων».

Στον παραπάνω ορισμό, κεντρικός ρόλος αποδίδεται στην πρόσληψη του χώρου, που θεωρείται ότι έχει μικτή φύση, είναι δηλαδή ταυτόχρονα φυσικό και πολιτισμικό (ανθρώπινο) προϊόν και αποτέλεσμα της συλλογικής δράσης των ανθρώπων. Πρόκειται για έναν επιχειρησιακό ορισμό που στοχεύει στην κάλυψη διαχειριστικών απαιτήσεων και το συγκερασμό των διαφορετικών προσεγγίσεων των επιστημονικών κλάδων και των κοινωνικών αντιλήψεων. Το τοπίο, εμφανίζεται στη Σύμβαση ως βασικό στοιχείο του πολιτισμού και της Ευρωπαϊκής ταυτότητας.

Με την αναγνώριση της ποικιλομορφίας και της ποιότητάς του τοπίου, που «συμβάλλει στη διαμόρφωση της τοπικής κουλτούρας και αποτελεί βασικό συστατικό στοιχείο της Ευρωπαϊκής φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς», θεωρείται απαραίτητη η επεξεργασία μιας συνολικής πολιτικής διατήρησής του. Το τοπίο αντιμετωπίζεται ως στοιχείο της κοινής κληρονομιάς, απέναντι στο οποίο η παρούσα γενιά έχει ευθύνη σε σχέση με τις παρελθούσες και τις μελλοντικές. Τονίζεται επίσης ότι οι δραστηριότητες των δημόσιων αρχών για το τοπίο δεν μπορούν να παραμείνουν πλέον στο επίπεδο της μελέτης ή της περιορισμένης παρέμβασης. Το τοπίο πρέπει να γίνει θέμα γενικού ενδιαφέροντος, επειδή συμβάλλει

στην ευημερία των Ευρωπαίων πολιτών, οι οποίοι δεν αποδέχονται πλέον τον καθορισμό των τοπίων τους από τεχνικές και οικονομικές εξελίξεις χωρίς τη συμμετοχή τους στη λήψη των αποφάσεων.

2. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΤΟΠΙΟ

Το Συμβούλιο της Ευρώπης, ανταποκρινόμενο στην κοινωνική και πολιτική ζήτηση για τοπία, που αναπτύχθηκε στο τέλος του 20^{ου} αιώνα, υιοθέτησε στις 20 Οκτωβρίου του 2000 στη Φλωρεντία, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το τοπίο, αναδεικνύοντας ένα σημαντικό ευρωπαϊκό πρόβλημα, τον έλεγχο της εξέλιξης των τοπίων (Μπεόπουλος, 2010). Πρόκειται για την πρώτη διεθνή σύμβαση που αφορά αποκλειστικά το τοπίο ως είδος κοινής ευρωπαϊκής κληρονομιάς. Είναι το πρώτο περιφερειακής εμβέλειας νομικό δεσμευτικό κείμενο στο πεδίο του διεθνούς δικαίου που μεριμνά για το τοπίο ως χώρο/πλαίσιο ζωής των ατόμων και των κοινωνιών (Μαριά Ε.,2010).

Η σύμβαση της Φλωρεντίας αποτελεί ένα σύγχρονο νομοθετικό πλαίσιο στο χώρο του διεθνούς δικαίου, που αποσκοπεί στην ενίσχυση της νομικής θέσης του τοπίου στη γενικότερη περιβαλλοντική πολιτική. Στους στόχους της σύμβασης εντάσσονται η προώθηση της προστασίας των τοπίων, η διαχείριση και ο σχεδιασμός τους, και η οργάνωση της Ευρωπαϊκής συνεργασίας σε ζητήματα τοπίων (άρθρο 3). Για την επίτευξη των στόχων αυτών δεν απευθύνεται αποκλειστικά στις κυβερνήσεις των κρατών-μελών αλλά σε όλους τους παράγοντες, τους φορείς και συντελεστές της κοινωνίας εναποθέτοντας τη διαφύλαξη αυτής της κοινής Ευρωπαϊκής κληρονομιάς ως δικαίωμα και υποχρέωση σε κάθε πολίτη. Στην ουσία πρόκειται για έναν «εκδημοκρατισμό» της έννοιας του τοπίου και της προστασίας του, η ασκούμενη πολιτική δεν επιβάλλεται από τις αρχές ή τους ειδικούς, αλλά συνιστά πεδίο ουσιαστικής συμμετοχής του κοινού σε όλες τις φάσεις, ώστε να πρόκειται εντέλει για συλλογική και ατομική οικειοποίηση του τοπίου. (Μαριά Ε.,2010).

Το πεδίο εφαρμογής της σύμβασης είναι ιδιαίτερα ευρύ, αναγνωρίζοντας τη σημασία που έχουν όλα τα είδη τοπίων (αγροτικά, αστικά, περιαστικά κ.α.) για την ευημερία των ανθρώπων και την εδραίωση της πολιτισμικής τους ταυτότητας (Μαριά, 2010). Έτσι, αντικείμενο της Σύμβασης αποτελούν «αγροτικές, αστικές και περι-αστικές περιοχές σε ολόκληρη την επικράτεια των Συμβαλλόμενων Μερών. Ειδικότερα συμπεριλαμβάνονται στο ευρύτατο πεδίο εφαρμογής της χερσαίες εκτάσεις,

εσωτερικά ύδατα και θαλάσσιες περιοχές. Η σύμβαση αφορά τόσο τοπία που μπορούν να θεωρηθούν εξαιρετικά, όσο και τοπία χωρίς ιδιαιτερότητα ή υποβαθμισμένα» (Ευρωπαϊκή Σύμβαση του τοπίου, 2000).

Η ευρύτητα του παραπάνω πεδίου εφαρμογής είναι απόρροια της αναγνώρισης του τοπίου ως σημαντικού παράγοντα της ποιότητας ζωής στις αστικές περιοχές, στην ύπαιθρο, σε περιοχές υψηλής ποιότητας ή υποβαθμισμένες, αλλά και ως «σημείο κλειδί για την ατομική και κοινωνική ευημερία», για τη στήριξη του δημόσιου συμφέροντος από περιβαλλοντικής, πολιτιστικής, οικονομικής και κοινωνικής άποψης (Βλάντου, 2010).

Με τον τρόπο αυτό, η Σύμβαση συμβάλλει στην αλλαγή της επικρατούσας φιλοσοφίας σε ζητήματα προστασίας του τοπίου, αφού για πρώτη φορά το τοπίο αντιμετωπίζεται ως εκφραστής της συνολικής αλλά και ιδιαίτερης κουλτούρας και ιδιοσυγκρασίας των Ευρωπαίων και αναγνωρίζεται ως κοινή κληρονομιά οπουδήποτε. Η σύμβαση αφορά τοπία ανεξάρτητα από την αξία και τη θέση τους, αφού αυτά καθιερώνονται ως πλαίσιο του καθημερινού βίου που συνδέονται άμεσα με την ποιότητα ζωής και εκλαμβάνονται ως αδιαχώριστη πλευρά του δικαιώματος σε ένα ποιοτικό περιβάλλον. Με την εν λόγω Σύμβαση εγκαινιάζεται μια νέα περίοδος στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος, κατά την οποία αρχίζει να εγκαταλείπεται η αυστηρή εξάρτηση του τοπίου από την αισθητική, και κυρίως από το «αδιαίτερο κάλλος» ή την «αδιαίτερη αξία του», αφού κάθε τοπίο θεωρείται ότι ενσωματώνει και αντανακλά τη δική του αξία, που του προσδίδεται από τους κοινωνούς του, αυτούς δηλαδή που συμμετέχουν ουσιαστικά στη διαμόρφωση και ανάδειξή του. Με τον τρόπο αυτό η προστασία και η διαχείριση του τοπίου παύουν να αποτελούν υπερβολή ή πολυτέλεια και ενσωματώνονται στη νομική και πραγματική σφαίρα προστασίας και διαχείρισης των συστατικών στοιχείων του περιβάλλοντος, αναδεικνυόμενες σε ουσιαστικό παράγοντα ενσωμάτωσης του περιβάλλοντος σε άλλες πολιτικές (Μαριά, 2010).

Όπως επισημαίνει η Μαριά (2010), «η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το τοπίο, αν και δεν χρησιμοποιεί παραδοσιακά νομικά εργαλεία – υπό την έννοια των τυπικών κανόνων δικαίου- προκειμένου να πραγματώσει τους σκοπούς της προκρίνοντας ρυθμίσεις που διακρίνονται για τον κατευθυντήριο χαρακτήρα τους, συνιστά μια σύμβαση νομικά δεσμευτική. Στην ουσία φαίνεται να λειτουργεί ως σύμβαση-πλαίσιο και εμπεριέχει γενικές διατάξεις και μέτρα που έχουν κατευθυντήριο και στρατηγικό

χαρακτήρα για την εκπόνηση πολιτικών προστασίας, διαχείρισης και σχεδιασμού τοπίου».

Συγκεκριμένα, κάθε κράτος-μέλος που επιλέγει να προσχωρήσει στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο, οφείλει να προβεί στη λήψη μιας σειράς γενικών και ειδικών μέτρων.

Τα γενικά μέτρα αφορούν την αντίστοιχη νομική αναγνώριση του τοπίου, τον καθορισμό και την εφαρμογή πολιτικής για το τοπίο, που να αποσκοπεί στην προστασία, τη διαχείριση και τον σχεδιασμό του (μέσα από την υιοθέτηση συγκεκριμένων μέτρων), με παράλληλη θεσμοθέτηση διαδικασίας για τη συμμετοχή των πολιτών, των τοπικών και περιφερειακών αρχών, και άλλων ενδιαφερόμενων μερών στη διαδικασία αυτή, και τέλος, την ένταξη της έννοιας του τοπίου σε όλους τους τομείς πολιτικής με δυνατή –άμεση ή έμμεση- επίπτωση στο τοπίο.

Στα ειδικά μέτρα εντάσσονται η προώθηση και η ενδυνάμωση της συνείδησης των πολιτών (συμπεριλαμβανομένων των ιδιωτικών οργανισμών και των δημόσιων αρχών) σχετικά με την αξία των τοπίων, το ρόλο τους και τις μεταβολές τους, η παροχή εκπαίδευσης και επιμόρφωσης σε θέματα σχετικά με το τοπίο, η αναγνώριση και αξιολόγηση των τοπίων, ο καθορισμός στόχων ποιότητας, για τα τοπία που έχουν καταγραφεί και αξιολογηθεί μετά από δημόσια διαβούλευση και τέλος, η εισαγωγή θεσμικών εργαλείων που αποσκοπούν στην προστασία, τη διαχείριση ή/και το σχεδιασμό του τοπίου για την αποτελεσματική εφαρμογή των σχετικών πολιτικών.

Επιπλέον, Τα Συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν να συνεργάζονται στην εξέταση της διάστασης του τοπίου, σε διεθνή προγράμματα και πολιτικές συστήνοντας, όπου αρμόζει, την ένταξη σε αυτές τις πολιτικές σχετικών προνοιών. Οφείλουν ακόμη να συνεργάζονται, προκειμένου να βελτιώνουν την αποτελεσματικότητα των μέτρων που λαμβάνουν, παρέχοντας αμοιβαία τεχνική υποστήριξη και επιστημονική βοήθεια, ανταλλάσσοντας πληροφορίες και εμπειρία.

Στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για το Τοπίο, προβλέπεται επίσης η απονομή του «Βραβείου του Συμβουλίου της Ευρώπης για το τοπίο». Πρόκειται για μια διάκριση η οποία μπορεί να απονέμεται σε τοπικές και περιφερειακές αρχές και στις ομάδες τους ή ακόμη και σε μη κυβερνητικές οργανώσεις, που θα έχουν θεσμοθετήσει πολιτική ή μέτρα για την προστασία, τη διαχείριση και το σχεδιασμό του τοπίου τους, που έχουν μακροπρόθεσμα αποδειχθεί αποτελεσματικά και ως εκ τούτου μπορούν να αξιοποιηθούν ως πρότυπα από άλλες περιφερειακές αρχές στην Ευρώπη.

Το Σεπτέμβριο του 2010 η χώρα μας με τον Νόμο 3827/2010 (ΦΕΚ 30/Α/25-2-2010), κύρωσε τη Σύμβαση. Τα αίτια της δεκαετούς καθυστέρησης που διαπιστώνεται εντοπίζονται σε λόγους παγιωμένους στην Ελληνική πραγματικότητα. Αφ' ενός η έλλειψη νομικής υποχρέωσης κύρωσης της Σύμβασης, δεδομένου του μη δεσμευτικού χαρακτήρα της, ως διεθνούς κειμένου και κατ' επέκταση η έλλειψη μηχανισμών ελέγχου και τυχόν κυρώσεων. Αφ' ετέρου εγγενείς διοικητικές αγκυλώσεις και προβλήματα, γραφειοκρατικές εμπλοκές, πιέσεις ανταπόκρισης έναντι κάλυψης άλλων, πλέον επιτακτικών αναγκών και προτεραιοτήτων. Ωστόσο η κύρωση έρχεται σε μια εποχή που, σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο, η συνείδηση και η ευαισθησία για τα προβλήματα του βιοφυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος διευρύνονται, ενώ η αγωνία για τα μικρά ή μεγάλα περιβαλλοντικά εγκλήματα που διαπράττονται οξύνεται (Βλάντου, 2010).

3. ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΤΩΝ ΑΜΠΕΛΩΝΩΝ

Η ύπαιθρος στις αναπαραστάσεις της αναγνωρίζεται από τους περισσότερους Ευρωπαϊκούς πληθυσμούς ως το κατεξοχήν πρότυπο του τοπίου. Η φύση, τόπος ζωής των ανθρώπων, διαμορφώθηκε στη διάρκεια χιλιετηρίδων μέσω της αγροτικής δραστηριότητας. Ως αγροτικά τοπία χαρακτηρίζουμε τα τοπία εκείνα των οποίων οι εκτάσεις, σε μεγάλο βαθμό, καταλαμβάνονται από καλλιέργειες, λιβάδια και φυσική βλάστηση. Στο προκύπτον μωσαϊκό, οι διάφορες χρήσεις του εδάφους (καλλιεργούμενα χωράφια, πολυετείς καλλιέργειες, κοφτολίβαδα, λιβάδια, κλπ) προσαρμόζονται στις περιβαλλοντικές συνθήκες (εδαφολογία, τοπογραφία, δυναμική της βλάστησης) και, κατά αντίστροφο τρόπο, τις αλλάζουν. Τα αγροτικά τοπία, δημιούργημα των αγροτών, αλλάζουν κάτω από την επίδραση της εξέλιξης των τεχνικών, τα προγράμματα των αγροτών, την αγροτική πολιτική, καθώς και από την αντίληψη που έχουν διαμορφώσει οι πληθυσμοί που κατοικούν σε αυτά (Μπεόπουλος, 2011).

Τα τοπία των αμπελώνων αποτελούν μια ιδιαίτερη έκφραση των αγροτικών τοπίων (Joliet, 2004). Σύμφωνα με τους L. Fabbri et M. Demarque ορίζονται ως «μια χωρική ενότητα που τη διαφοροποιεί η αγροτική δραστηριότητα και που συνδέεται με την καλλιέργεια του αμπελιού. Πέρα από τη χρήση, η συγκεκριμένη περιοχή εκπληρώνει μια οικονομική λειτουργία, παράγει σταφύλια. Ένα τοπίο αμπελώνων μπορεί, λοιπόν, να οριστεί ως μια ενότητα που αποκαλύπτει μια δραστηριότητα που

συνδέεται με την καλλιέργεια του αμπελιού, της οποίας η πρώτη λειτουργία είναι παραγωγή σταφυλιού.» (Fabbri et Demarque, 2003).

Συχνά, η έννοια του τοπίου των αμπελώνων συνδέεται με αυτή του αμπελουργικού «terroir», μια έννοια που υποδηλώνει τις περίπλοκες αλληλεπιδράσεις μεταξύ του φυσικού και βιολογικού περιβάλλοντος, καθώς και του συνόλου των ανθρωπογενών παραγόντων (Oules Berton S., Duchesne J., Fabienne Joliet F., 2007).

Ιστορικά, ο όρος «terroir» αναφέρεται σε μια περιοχή ή έκταση, συνήθως μικρή, της οποίας το έδαφος και το μικροκλίμα προσδίδει ξεχωριστή ποιότητα στα γεωργικά προϊόντα που παράγει. Πρόκειται για έννοια στενά συνυφασμένη με την παραγωγή οίνου, χρησιμοποιούμενη για τον προσδιορισμό των περιοχών εκείνων οι οποίες παράγουν οίνους υψηλής ποιότητας (Barham E., 2003). Επίσης, βάσει της έννοιας αυτής δημιουργήθηκε στην οινολογία ο όρος «γεύση του terroir», ο οποίος αναφέρεται στην ιδιαίτερη γεύση του οίνου που οφείλεται στις «ιδιότητες του εδάφους σε σχέση με τη γεωργία».

Σύμφωνα με τον Haynes (1999), μπορούμε να διακρίνουμε πέντε ομάδες παραγόντων που επηρεάζουν το terroir:

- Μετεωρολογικοί παράγοντες. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται τα θερμοκρασιακά μέγιστα και ελάχιστα, η ηλιοφάνεια, οι άνεμοι και το ύψος των βροχοπτώσεων.
- Φυσιογραφικοί παράγοντες: Εδώ ανήκουν η μορφή του ανάγλυφου, ο προσανατολισμός των πρανών, το μέγεθος των κλίσεων των πρανών και ο βαθμός στράγγισής τους.
- Εδαφολογικοί παράγοντες. Τέτοιοι παράγοντες είναι το είδος των εδαφών, το πορώδες τους, η ορυκτολογική και χημική σύστασή τους, η κοκκομετρία τους, η υφή τους και το είδος των αργιλικών ορυκτών τους.
- Γεωλογικοί παράγοντες. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται: η γεωλογία και η γεωχημεία του υπεδάφους, η πετρολογική σύσταση, το είδος του ιστού των πετρολογικών ενοτήτων, καθώς και του χημισμού των επιφανειακών και υπόγειων νερών.
- Αμπελογραφικοί παράγοντες. Σε αυτούς συμπεριλαμβάνονται: ο τύπος της μόρφωσης του πρέμνου, οι αποστάσεις φύτευσης, το είδος της λίπανσης, η προσθήκη ή όχι τεχνητού εδάφους ή πετρολογικού φυσικού υλικού και η άρδευση.

Αν και οι έννοιες του «terroir» και του «τοπίου» συνδέονται στενά, ειδοποιός διαφορά των δυο όρων είναι η εξάρτηση του τοπίου από «το βλέμμα του παρατηρητή». Μια φυσική τοποθεσία (όπως το «terroir»), δεν αποτελεί «τοπίο», ως τη στιγμή που κάποιος το παρατηρεί. Επιπροσθέτως, στην περίπτωση της έννοιας του τοπίου των αμπελώνων υπεισέρχεται και η αισθητική διάσταση. Η ανακάλυψη της αισθητικής αξίας των αμπελώνων είναι πρόσφατη, καθώς η ανάδυσή της στις Δυτικές κοινωνίες εντοπίζεται χρονικά μόλις στη δεκαετία του 2000 (Barham E., 2003).

Σήμερα, τοπία των αμπελώνων βρίσκονται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος όχι μόνο, όπως και τα υπόλοιπα αγροτικά τοπία, γιατί θεωρούνται διατηρήσιμα αποθέματα βιολογικών πόρων ή αντικείμενα απόλαυσης της υπαίθρου αλλά γιατί, αφ' ενός, συμβάλλουν στην αξιοποίηση των προϊόντων τους με τη διατήρηση των βασικών δομών του τοπίου των αμπελώνων, οπτική έκφραση του δεσμού με την περιοχή και γιατί, αφ' ετέρου, προσφέροντας τοπία ποιότητας γίνονται εμβληματικό στήριγμα της τουριστικής δραστηριότητας της περιοχής (Luginbühl, 2007).

4. Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΑΜΠΕΛΩΝΑΣ

Ο αμπελώνας της Ελλάδας έχει μακρόχρονη ιστορία, όντας ένας από τους αρχαιότερους του κόσμου. Συνεχίζει δε να καλλιεργείται αδιάκοπα για την παραγωγή κρασιών έως και σήμερα. Αποτελείται από αμπελουργικές «νησίδες», οι οποίες καλύπτουν σχεδόν κάθε σημείο της χώρας, ηπειρωτικής και νησιωτικής.

Το μεσογειακό κλίμα που επικρατεί σε όλη την έκταση της χώρας, την καθιστά ιδιαίτερα ευνοϊκή για την αμπελοκαλλιέργεια. Τα εδάφη και το ανάγλυφο των αμπελώνων ποικίλουν έντονα. Επίσης, ιδιαίτερα έντονες είναι οι διαφορές που σημειώνονται ανάλογα με το υψόμετρο, στο οποίο βρίσκονται οι διάφοροι αμπελώνες. Οι τιμές που σημειώνονται ξεκινούν από την επιφάνεια της θάλασσας και φτάνουν να ξεπερνούν τα 1.000 μέτρα. Με βάση το υψόμετρο μπορεί να γίνει κατηγοριοποίηση των Ελληνικών αμπελώνων, ως εξής (www.newwinesofgreece.com):

➤ Ορεινοί και ημιορεινοί αμπελώνες

Τα ορεινά και ημιορεινά αμπελοτόπια είναι τα πλέον διαδεδομένα στην Ελλάδα. Σχεδόν το σύνολο των ελληνικών περιοχών παραγωγής οίνων με ονομασία

προέλευσης (οίνοι ΠΟΠ) βρίσκεται σε ημιορεινές και ορεινές περιοχές, άλλοτε σε ομαλό ανάγλυφο (οροπέδια) και άλλοτε σε επικλινή εδάφη. Στην πρώτη περίπτωση, οι αμπελώνες εντοπίζονται σε βαθιά εδάφη, αλλουβιακής προέλευσης, ενώ στη δεύτερη σε επιφανειακά εδάφη, με χαμηλή γονιμότητα.

Χαρακτηριστικοί αμπελώνες ορεινών περιοχών είναι αυτοί του Αμυνταίου, της Ζίτσας και Μετσόβου, της Μαντινείας και της Αχαΐας (πλαγιές Αιγιαλείας) και μεταξύ άλλων, τμήμα των ζωνών Σάμου, Νεμέας, Πεζών, Κεφαλλονιάς και Ραψάνης, ενώ οι υπόλοιποι, στην πλειονότητά τους μπορούν να χαρακτηριστούν ημιορεινοί.

Στα ορεινά και ημιορεινά αμπελοτόπια η άνοδος σε υψόμετρο εξασφαλίζει μείωση της μέσης ημερήσιας θερμοκρασίας, περίπου κατά 0,5 έως 0,9°C ανά 100μ., τροποποιώντας το γενικό κλίμα. Δημιουργούνται έτσι τοπικές κλιματικές συνθήκες (μεσοκλίματα), ευνοϊκές για την προσαρμογή και την ευδοκίμηση μεγαλύτερης γκάμας ποικιλιών αμπέλου. Στην περίπτωση επικλινών αμπελώνων, σημαντικό ρόλο παίζει και η έκθεση της πλαγιάς (προσανατολισμός κλίσης), καθώς επηρεάζει το ποσό της ηλιακής ακτινοβολίας που δέχεται ο αμπελώνας. Στις συνθήκες του ελληνικού κλίματος αποφεύγονται συνήθως οι νότιοι προσανατολισμοί, που θερμαίνουν περισσότερο τα σταφύλια.

Τα ορεινά και ημιορεινά αμπελοτόπια, ιδιαίτερα σε θερμά κλίματα, έχουν επίσης το σημαντικό πλεονέκτημα του ευνοϊκότερου υδατικού καθεστώτος, εξαιτίας της μικρότερης απώλειας (λόγω εξάτμισης και διαπνοής) της υγρασίας του εδάφους και της υψηλότερης νέφωσης και βροχόπτωσης. Παράλληλα, επωφελούνται και από τις μεσημβρινές και νυχτερινές αύρες ορέων και κοιλάδων, που δροσίζουν τα πρέμνα και συντελούν στην ομαλή, φυσιολογική λειτουργία τους και την καλύτερη ανάπτυξή τους. Διευκολύνεται έτσι η ωρίμαση της παραγωγής και η ανάδειξη του ποικιλιακού δυναμικού, ενώ εξασφαλίζεται η διεξαγωγή του τρύγου κάτω από πιο κατάλληλες συνθήκες, όσον αφορά τη μετασυλλεκτική μεταχείριση των σταφυλιών.

➤ Παραθαλάσσιοι αμπελώνες

Η μεγάλη ακτογραμμή, τόσο της ηπειρωτικής, όσο και της νησιωτικής Ελλάδας, οδήγησε από πολύ παλιά στην επιλογή την παραθαλάσσιων περιοχών για την εγκατάσταση αμπελώνων. Στα παραθαλάσσια αμπελοτόπια η ευνοϊκή επίδραση της θάλασσας οφείλεται στη μεγάλη θερμική αδράνεια του νερού, στην ικανότητά του δηλαδή να αποθηκεύει θερμότητα. Έτσι, η γειτνίαση με τη θάλασσα μειώνει τις ημερήσιες εξάρσεις της θερμοκρασίας, δημιουργώντας ευνοϊκότερα μεσοκλίματα για

το αμπέλι, σε σχέση με τις ηπειρωτικές περιοχές ίδιου γεωγραφικού πλάτους και υψόμετρου. Από την άλλη μεριά, η μόνιμη διέλευση της δροσερής και υγρής θαλασσινής αύρας, κατά τις θερμές ώρες της ημέρας, μειώνει τη θερμοκρασία στο περιβάλλον των σταφυλιών και βελτιώνει το φωτισμό τους, βοηθώντας στην ομαλότερη ωρίμανσή τους. Η επίδραση αυτή μπορεί να φτάνει και εκατοντάδες χιλιόμετρα από την ακτή, εφόσον δεν παρεμποδίζεται από ορεινούς σχηματισμούς, ευνοώντας ακόμα και περιοχές απομακρυσμένες από την ακτή.

Παραθαλάσσια αμπελοτόπια της Θράκης (Αβδηρα, Μαρώνεια), της Καβάλας, της Χαλκιδικής στη Βόρεια Ελλάδα, της Αγχιάλου και της Φθιώτιδας στην Κεντρική, της Πάτρας και της Τριφυλίας (Μεσσηνία) στην Πελοπόννησο, της Κρήτης και βέβαια του συνόλου σχεδόν των νησιωτικών περιοχών τόσο στο Αιγαίο, όσο και στο Ιόνιο πέλαγος, οφείλουν πολλά από τα πλεονεκτήματά τους για αμπελοκαλλιέργεια στη γειτνίασή τους με το θαλάσσιο στοιχείο.

Παρόμοια είναι και η επίδραση λιμνών και ποταμών, αλλά –λόγω της μικρότερης υδάτινης μάζας τους- η επίδραση περιορίζεται σε μικρή απόσταση από το νερό. Εδώ, τα παραδείγματα των ελληνικών αμπελώνων είναι λιγότερα, με χαρακτηριστικά αυτό του αμπελώνα στο Αμύνταιο, που δέχεται την επίδραση τεσσάρων λιμνών, με μεγαλύτερες τη Βεγορίτιδα και τη Λίμνη των Πετρών και αυτό του αμπελώνα στο Μεσενικόλα, κοντά στην τεχνητή λίμνη Πλαστήρα.

➤ Ηπειρωτικοί αμπελώνες

Το κλίμα της ελληνικής γεωγραφικής περιοχής είναι κατά κανόνα μεσογειακό. Εν τούτοις, στο εσωτερικό της ηπειρωτικής Ελλάδας και ιδιαίτερα μακριά από τις ακτές και από άλλες μεγάλες υδάτινες μάζες, το κλίμα έχει έντονα ηπειρωτικά χαρακτηριστικά. Ακόμα, λοιπόν, και αν δεν υπάρχουν στην Ελλάδα αμιγώς ηπειρωτικά αμπελοτόπια, υπάρχουν αμπελοτόπια με χαρακτηριστικά ηπειρωτικού κλίματος, με κυριότερο εξ αυτών τις μεγάλες μεταβολές της θερμοκρασίας κατά τη διάρκεια της βλαστικής περιόδου και κυρίως, την έντονη ημερήσια διακύμανση της θερμοκρασίας, με δραστική πτώση κατά τη διάρκεια της νύχτας.

Στα ηπειρωτικά αμπελοτόπια η θερινή βροχόπτωση είναι συνήθως χαμηλή, γι' αυτό και η άρδευση είναι κατά κανόνα απαραίτητη κατά τους κρίσιμους μήνες της ωρίμανσης. Πεδινοί αμπελώνες της κεντρικής Ελλάδας, συμπεριλαμβανομένου του λεκανοπεδίου της Αττικής, μεταξύ άλλων, αλλά και ορισμένοι ορεινοί αμπελώνες, σε

υψίπεδα μακριά από θάλασσα και άλλους υδάτινους όγκους (Μαντίνεια, ορεινή Νεμέα), συγκαταλέγονται ανάμεσα στα αμπελοτόπια με ηπειρωτικά χαρακτηριστικά.

Οι αμπελώνες αυτής της κατηγορίας είναι συνήθως εγκατεστημένοι σε βαθιά γόνιμα εδάφη, με ομαλό ανάγλυφο. Όπου το υψόμετρο είναι μικρό, η μεγάλη βλαστική περίοδος ευνοεί όψιμες, κυρίως ερυθρές ποικιλίες. Αντίθετα, σε υψίπεδα με μεγαλύτερο υψόμετρο, οι χαμηλότερες νυχτερινές θερμοκρασίες ευνοούν την καλλιέργεια λευκών ποικιλιών, εντείνοντας τα αρωματικά χαρακτηριστικά τους (Μαντίνεια). Οι μεγάλες κλιματικές μεταβολές στα ηπειρωτικά αμπελοτόπια οδηγούν και σε εντονότερες διαφοροποιήσεις μεταξύ των εσοδειών, σε σχέση με τα παραθαλάσσια αμπελοτόπια.

➤ Ηφαιστειακοί αμπελώνες (αφορά την περίπτωση της Σαντορίνης)

Ηφαιστειακά αμπελοτόπια στην Ελλάδα απαντώνται αποκλειστικά στον αμπελώνα της Σαντορίνης, όπου τα αμπέλια φυτεύονται πάνω σε ένα λευκό στρώμα κισσήρεως, θηραϊκής γης και ελαφρόπετρας, βάθους από 30, έως κατά τόπους και 50 μέτρων που εναποτέθηκε από τις αλλεπάλληλες εκρήξεις του ηφαιστείου, με το πέρασμα του χρόνου. Τα αμπελουργικά εδάφη του νησιού είναι πολύ βαθιά, αμμώδους σύστασης, με μηδενική σχεδόν άργιλο και οργανική ουσία, με αποτέλεσμα να μην ενδημεί η φυλλοξήρα. Το μητρικό αυτό υλικό εμπλουτίζει το έδαφος σε ασβέστιο, μαγνήσιο, σίδηρο και πυρίτιο, αλλά είναι φτωχό σε κάλιο, γεγονός που πιθανότατα συνδέεται με την ιδιαίτερα υψηλή οξύτητα των σταφυλιών κατά την πλήρη ωρίμανση. Η χαμηλή γονιμότητα και υδατοχωρητικότητα του εδάφους αντισταθμίζεται από την ικανότητα διείσδυσης της ρίζας της αμπέλου σε μεγάλο βάθος, λόγω της χαλαρής σύστασης του εδάφους. Επειδή, μάλιστα, κάθε 80 περίπου χρόνια οι αμπελιές (κουλούρες) της Σαντορίνης καρατομούνται στο επίπεδο του εδάφους, ώστε το «καλάθι» να ανανεωθεί χωρίς εκρίζωση των πρέμνων, η πραγματική ηλικία και το τελικό βάθος του ριζικού συστήματος του αμπελώνα της Σαντορίνης παραμένουν άγνωστα.

Μια ακόμη κατηγοριοποίηση των ελληνικών αμπελώνων μπορεί να γίνει με κριτήριο τη γεωγραφική ζώνη των αμπελώνων, ως εξής (www.newwinesofgreece.com):

➤ Βόρεια Ελλάδα

Οι αμπελώνες στη Βόρεια Ελλάδα (Δράμας και Καβάλας, Χαλκιδικής, Γουμένισσας, Νάουσας, Αμυνταίου, Ραψάνης, Ζίτσας και Μετσόβου κ.ά.) καλύπτουν περίπου 100.000 στρέμματα.

Το ηπιότερο και υγρότερο (συγκριτικά με την υπόλοιπη Ελλάδα) κλίμα που επικρατεί στην περιοχή, επιτρέπει την ευδοκίμηση αρκετών διεθνών ποικιλιών υψηλής ποιότητας, αλλά και γηγενών ποικιλιών, με προεξέχουσα το ξινόμαυρο.

Οι αμπελώνες στη Βόρεια Ελλάδα είναι διάσπαρτοι μέσα σε άλλες (δενδρώδεις ή μη) καλλιέργειες, κυρίως σε ομαλό ανάγλυφο, αλλά και σε πλαγιές ορεινών όγκων (ορεινά και ημιορεινά αμπελοτόπια). Συχνά, γειτνιάζουν με θάλασσες και λίμνες, ευνοούμενοι από την επενέργεια του ηπιότερου μεσοκλίματος που δημιουργούν οι όγκοι νερού (παραθαλάσσια αμπελοτόπια). Τα εδάφη είναι γενικά γόνιμα, με καλή υδατοχωρητικότητα και ευνοούν τη ζωνρότητα της αμπέλου, επιτρέποντας τη χρήση ανεπτυγμένων συστημάτων διαμόρφωσης και περίτεχνων καλλιεργητικών πρακτικών.

Λόγω του ομαλότερου ανάγλυφου, σε σχέση με τη νότια Ελλάδα, αλλά και της μεγαλύτερης διαθεσιμότητας φυσικών πόρων (εδάφη, νερό κ.λπ.), οι αμπελώνες στη Βόρεια Ελλάδα είναι σχεδόν εξ ολοκλήρου γραμμικοί και αρδευόμενοι, με μέσες-μεγάλες αποστάσεις φύτευσης (συνήθως λιγότερα από 400 φυτά ανά στρέμμα).

➤ Κεντρική Ελλάδα

Η κεντρική Ελλάδα είναι μια ετερογενής γεωλογικά και φυσιογραφικά γεωγραφική ζώνη, που περιλαμβάνει τη Θεσσαλία (αμπελώνες Μεσενικόλα, Αγχιάλου, Τυρνάβου) έως την οροσειρά της Πίνδου στα ανατολικά και το διαμέρισμα της Στερεάς Ελλάδας στα νότια (αμπελώνες Φθιώτιδας και Βοιωτίας, Αττικής).

Στην περιοχή της Αττικής συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο μέρος των αμπελώνων της κεντρικής Ελλάδας (100.000 από τα 200.000 συνολικά στρέμματα της ευρείας αυτής ζώνης).

Παρά την ποικιλομορφία των κλιματικών και τοπογραφικών συνθηκών, οι αμπελώνες στην κεντρική Ελλάδα βρίσκονται κυρίως σε πεδινές περιοχές (ηπειρωτικά αμπελοτόπια) και το προϊόν τους προορίζεται κυρίως για την παραγωγή επιτραπέζιων οίνων.

Η καλλιέργεια της αμπέλου γίνεται ακόμη σε μεγάλο βαθμό με παραδοσιακές μεθόδους (αμπελώνες με διαμόρφωση σε κύπελλα), εκτός από τις πρόσφατες

φυτεύσεις και στηρίζεται κατά βάση στην καλλιέργεια γηγενών ποικιλιών, προεξέχοντος του σαββατιανού, της πρώτης σε έκταση φύτευσης ποικιλίας οινοποιίας στην Ελλάδα.

➤ Πελοπόννησος και Επτάνησα

Η Πελοπόννησος είναι ορεινή περιοχή, που χωρίζεται σε δύο κύριους αμπελουργικούς τομείς από τις οροσειρές που τη διασχίζουν. Τον έναν αποτελούν η κεντρική και ανατολική πλευρά, με βασικές αμπελουργικές περιοχές τη Νεμέα και τη Μαντίνεια και τον άλλον η δυτική περιοχή. Αυτή ξεκινά από βορρά και τις πλαγιές του Παναχαϊκού όρους (Αίγιο και Πάτρα) και συνεχίζει σε όλο το μήκος των ακτών του Ιονίου πελάγους (Κεφαλλονιά), μέχρι τη Μεσσηνία και με κυριότερους τους αμπελώνες της Αχαΐας στο Βορρά και της Ηλείας και Μεσσηνίας στο Νότο.

Οι αμπελώνες Πελοποννήσου και νησιών Ιονίου πελάγους εκτείνονται σε μια περιοχή με ήπιο μεσογειακό κλίμα, λόγω της ευνοϊκής επίδρασης της θαλάσσιας μάζας του Κορινθιακού κόλπου (παραθαλάσσια αμπελοτόπια), αλλά και της προστασίας που παρέχουν οι οροσειρές της Στερεάς Ελλάδας και της κεντρικής Πελοποννήσου, καθώς και των δροσερών ανέμων που πνέουν συνήθως στην περιοχή. Οι αμπελώνες Πελοποννήσου και νησιών Ιονίου πελάγους συγκεντρώνονται κατά κύριο λόγο στις ημιορεινές και στις ορεινές περιοχές, άλλοτε σε έντονο ανάγλυφο και άλλοτε σε υψίπεδα και κοιλάδες, μεταξύ των ορεινών σχηματισμών (ορεινά και ημιορεινά αμπελοτόπια).

➤ Νησιά Αιγαίου

Οι αμπελώνες στα νησιά του Αιγαίου πελάγους καλύπτουν χιλιάδες στρέμματα, όπου καλλιεργούνται σχεδόν αποκλειστικά γηγενείς ποικιλίες.

Η θετική επίδραση του τεράστιου υδάτινου όγκου της θάλασσας είναι δεδομένη στους αμπελώνες αυτών των νησιών (παραθαλάσσια αμπελοτόπια). Στο βόρειο Αιγαίο κυριαρχεί η καλλιέργεια των λευκών μοσχάτων ποικιλιών (μοσχάτο άσπρο, μοσχάτο Αλεξανδρείας) ενώ στους αμπελώνες του νότου, στις Κυκλάδες και στα Δωδεκάνησα καλλιεργούνται το ασύρτικο, το αθήρι, η μονεμβασιά και η ερυθρή ποικιλία μανδηλαριά, καθώς και πλήθος άλλες τοπικές ποικιλίες, σε μικρή όμως έκταση.

Οι πολύ ισχυροί άνεμοι, που πνέουν καθ' όλη τη διάρκεια της βλαστικής περιόδου, το έντονο και συχνά αφιλόξενο ανάγλυφο, τα φτωχά και άγονα εδάφη, με

τους ελάχιστους υδατικούς πόρους τους, οδήγησαν στην επικράτηση του παραδοσιακού κυπέλλου ως το κυρίαρχο σχήμα διαμόρφωσης και καλλιέργειας.

Η αμπελουργία εξακολουθεί να είναι σε μεγάλο βαθμό παραδοσιακή, καθώς ελάχιστοι αμπελώνες είναι μηχανοποιημένοι, ενώ συχνή είναι η διαμόρφωση αναβαθμίδων (πεζούλες), για την αποφυγή της διάβρωσης και την εξοικονόμηση του λιγοστού βρόχινου νερού.

Μεταξύ των νησιών του νοτίου Αιγαίου, εξέχουσα θέση στην αμπελοκαλλιέργεια κατέχει η Σαντορίνη με το μοναδικό φυσικό της περιβάλλον (ηφαιστειακά αμπελοτόπια), αλλά και τα νησιά της Πάρου και της Ρόδου. Στο Βορρά, Σάμος και Λήμνος είναι διάσημες από πολύ παλιά για τα περίφημα γλυκά κρασιά τους.

➤ Κρήτη

Οι αμπελώνες στην Κρήτη εντοπίζονται κυρίως στο ανατολικό τμήμα του νησιού και ιδιαίτερα στη βόρεια πλευρά του, η οποία δέχεται την ευνοϊκή επίδραση των βόρειων-βορειοανατολικών θαλασσινών ανέμων. Αναπτύσσονται δε με ταχείς ρυθμούς και καθιστούν το νησί από τους σημαντικότερους σε δυναμική αμπελοτόπους της Ελλάδας.

Οι αμπελώνες στην Κρήτη συγκεντρώνονται κυρίως σε πεδινές εκτάσεις και οροπέδια, σε υψόμετρο έως και 1.000μ. και είναι πλέον διαμορφωμένοι σε γραμμικά σχήματα, αν και διατηρούνται ακόμη πολλά παραδοσιακά κύπελλα. Οι οροσειρές των Λευκών Ορέων, της Ίδης και της Δίκτυς, με πολλές δεκάδες κορυφές, διατρέχουν την Κρήτη, από τα δυτικά προς τα ανατολικά, σχηματίζοντας μεγάλα οροπέδια και χαράδρες, δημιουργώντας μια ατελείωτη ποικιλομορφία από αμπελοτόπια, όπου ευδοκιμούν οι τοπικές ποικιλίες βηλάννα, κοτσιφάλι, λιάτικο και η αιγαιοπελαγίτικη μανδηλαριά, καθώς και πλειάδα άλλων γηγενών ποικιλιών αμπέλου, χωρίς να λείπουν και οι διεθνείς. Το ιδιαίτερα ξηροθερμικό κλίμα της Κρήτης, με την ηλιοφάνεια να καλύπτει το 70% των ημερών του έτους και την ελάχιστη θερινή βροχόπτωση (μικρότερη από 50mm), ισοσταθμίζεται και μετριάζεται από τη γειτνίαση με το Κρητικό πέλαγος στο βορρά και το Λυβικό στο νότο (παραθαλάσσια αμπελοτόπια) και από το υψόμετρο (ορεινά και ημιορεινά αμπελοτόπια). Αυτοί οι παράγοντες καθιστούν ευκολότερη την προσαρμογή της αμπέλου στο νοτιότερο σημείο της Ελλάδας και της Ευρώπης (βόρειο γεωγραφικό πλάτος 35°).

5. ΟΙ ΟΙΝΟΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΗΣ ΟΝΟΜΑΣΙΑΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ (ΠΟΠ)

Η κατηγοριοποίηση των κρασιών στην ΕΕ υπόκειται σε κοινούς κανόνες, που αναφέρονται στον βασικό κανονισμό της ΚΟΑ Οίνου (ΕΚ) 479/08 του Συμβουλίου και τον εφαρμοστικό κανονισμό (ΕΚ) 607/09 της Επιτροπής.

Στόχους της κατηγοριοποίησης αυτής αποτελούν ((ΕΚ) 479/08):

- Η προστασία των νομίμων συμφερόντων, τόσο των καταναλωτών, όσο και των παραγωγών
- Η διασφάλιση της απρόσκοπτης λειτουργίας της κοινής αγοράς των εν λόγω προϊόντων
- Η προώθηση της παραγωγής προϊόντων ποιότητας, με παράλληλη δυνατότητα εθνικών μέτρων ποιοτικής πολιτικής

Κυρίαρχο στοιχείο στην κατηγοριοποίηση των οίνων είναι η περιοχή προέλευσης, οπότε βάσει της παραμέτρου αυτής (συγκεκριμένης περιοχής ή ζώνης) προκύπτει η κατηγορία «οίνων με ονομασία προέλευσης». Ως «Ονομασία προέλευσης» ορίζεται «η ονομασία μιας περιοχής, μιας συγκεκριμένης τοποθεσίας, ή σε εξαιρετικές περιπτώσεις μιας χώρας, ονομασία που χρησιμοποιείται για να περιγράψει τα παραγόμενα προϊόντα στον αμπελοοινικό τομέα».

Για να χρησιμοποιηθεί το όνομα μιας ονομασίας προέλευσης, θα πρέπει να εκπληρώνονται οι παρακάτω προϋποθέσεις, για το προϊόν που φέρει την ονομασία ((ΕΚ) 479/08):

- Η ποιότητα και τα χαρακτηριστικά του να οφείλονται κυρίως ή αποκλειστικά στο ιδιαίτερο γεωγραφικό περιβάλλον που συμπεριλαμβάνει τους φυσικούς και ανθρώπινους παράγοντες
- Τα σταφύλια από τα οποία παράγεται, να προέρχονται αποκλειστικά από τη γεωγραφική αυτή ζώνη
- Η παραγωγή του να πραγματοποιείται στη συγκεκριμένη γεωγραφική ζώνη
- Να προέρχεται αποκλειστικά από ποικιλίες αμπέλου που ανήκουν στο είδος *Vitis vinifera*

Οι ονομασίες προέλευσης, εφόσον τηρηθούν συγκεκριμένες διαδικασίες, προστατεύονται από κάθε άμεση ή έμμεση εμπορική χρήση σε παγκόσμιο επίπεδο. Είναι συνεπώς η χρήση της ονομασίας προέλευσης προνόμιο, μόνο των

επιχειρηματιών που παράγουν οίνους σύμφωνα με τις προδιαγραφές που έχουν τεθεί από το κράτος μέλος και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Για να προστατευθεί μια ονομασία προέλευσης είναι υποχρεωτικό να κατατεθεί στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή «τεχνικός φάκελος», που περιλαμβάνει, εκτός από την ονομασία μιας περιοχής και τις τεχνικές προδιαγραφές του οίνου, όπως: τα αναλυτικά και οργανοληπτικά χαρακτηριστικά του, ενδεχομένως οι οινολογικές πρακτικές που χρησιμοποιούνται, η ανώτατη απόδοση του αμπελώνα από τον οποίο προέρχονται τα σταφύλια, ή οι ποικιλίες που χρησιμοποιούνται για την Παρασκευή του, οι λεπτομέρειες βάσει των οποίων προκύπτει ο δεσμός του οίνου με την γεωγραφική περιοχή που τον παράγει. Συγκεκριμένα, περιγράφονται λεπτομέρειες για τη γεωγραφική περιοχή και ιδίως οι φυσικοί και ανθρώπινοι παράγοντες, που έχουν βαρύνουσα σημασία ως προς τον δεσμό, λεπτομέρειες για την ποιότητα ή τα χαρακτηριστικά του προϊόντος που μπορούν να αποδοθούν –ουσιαστικά ή αποκλειστικά- στο γεωγραφικό περιβάλλον, ενώ τέλος περιγράφεται η αιτιώδης αλληλεπίδραση μεταξύ των παραπάνω.

Έτσι λοιπόν, η αναγραφή Π.Ο.Π. (ή Ο.Π.Α.Π.) σε μια ετικέτα οίνου, υποδηλώνει στον καταναλωτή ότι η συγκεκριμένη φιάλη πληρεί μια σειρά υποχρεώσεων και δεσμεύσεων, για την τήρηση των οποίων υπόκειται σε αντίστοιχο έλεγχο. Με τον τρόπο αυτό, η επίκληση της περιοχής παραγωγής καθίσταται πολλές φορές σημαντικότερη από τον ίδιο τον παραγωγό του οίνου, χωρίς αυτό να υποβαθμίζει τη σημασία του τελευταίου.

Η εκπλήρωση των υποχρεώσεων αυτών δίνει τη δυνατότητα και το προνόμιο σε όλους τους ευρωπαίους να προστατεύσουν τις ενδείξεις τους, μέσω του «Μητρώου Προστατευόμενων ονομασιών προέλευσης», εξασφαλίζοντας ότι κανείς τρίτος σε παγκόσμιο επίπεδο δεν έχει το δικαίωμα να αναγράψει στην ετικέτα το προστατευόμενο όνομα της περιοχής.

Επιπροσθέτως, οι οίνοι Π.Ο.Π. έχουν δικαίωμα να αναγράφουν στην ετικέτα τους το έτος συγκομιδής, εφόσον τουλάχιστον το 85% των σταφυλιών που χρησιμοποιούνται για την Παρασκευή τους συγκομίζονται το εν λόγω έτος. Παράλληλα, έχουν δικαίωμα αναγραφής στην ετικέτα τους, της ή των ποικιλιών, όταν αυτές συμβάλουν τουλάχιστον κατά 85% στην παραγωγή τους.

6. ΟΙ ΟΙΝΟΙ ΠΟΠ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Σύμφωνα με την Ελληνική νομοθεσία, οι οίνοι Π.Ο.Π. περιλαμβάνουν την κατηγορία ελληνικών οίνων «Οίνοι Ονομασίας Προέλευσης». Τα ελληνικά κρασιά με Ονομασία Προέλευσης προέρχονται από αμπελουργικές περιοχές με υψηλό ποιοτικό δυναμικό, γι' αυτό και χαρακτηρίζονται, σύμφωνα με τη νομοθεσία της Ε.Ο.Κ. ως V.Q.P.R.D., από τα αρχικά των γαλλικών λέξεων Vin de Qualité Produit de Région Déterminée, που σημαίνουν: Οίνος Ποιότητας Παραγόμενος σε Καθορισμένη Περιοχή (www.greekwinefederation.gr).

Ειδικότερα, στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται οι οίνοι «Ονομασίας Προέλευσης Ανωτέρας Ποιότητας» (Ο.Π.Α.Π.) και «Ονομασίας Προέλευσης Ελεγχόμενη» (Ο.Π.Ε.).

Η ένδειξη «Ονομασία Προέλευσης Ανωτέρας Ποιότητας» (ΟΠΑΠ) αναφέρεται στην ονομασία μιας περιοχής ή μιας συγκεκριμένης τοποθεσίας η οποία έχει αναγνωριστεί με διοικητική πράξη, για να περιγράψει οίνους που πληρούν τους ακόλουθους όρους:

- Να παράγονται από σταφύλια εκλεκτών ποικιλιών αμπέλου του είδους *Vitis vinifera*, τα οποία προέρχονται αποκλειστικά από τη γεωγραφική αυτή ζώνη και η παραγωγή τους πραγματοποιείται εντός της ζώνης
- Να παράγονται από σταφύλια αμπελώνων χαμηλών στρεμματικών αποδόσεων
- Η ποιότητα και τα χαρακτηριστικά τους να οφείλονται κυρίως ή αποκλειστικά στο ιδιαίτερο γεωγραφικό περιβάλλον, που συμπεριλαμβάνει τους φυσικούς και ανθρώπινους παράγοντες (Ν.Δ. 234/1969 και Ν.Δ. 247/76 περί βελτιώσεως και προστασίας της αμπελουργικής παραγωγής). (www.keosoe.gr)

Στην περίπτωση των οίνων ΟΠΕ, -πρόκειται αποκλειστικά για γλυκείς οίνους- πρέπει να πληρούνται απαραίτητως οι όροι των οίνων ΟΠΑΠ και επιπλέον:

- Να παράγονται από σταφύλια επιλεγμένων αμπελώνων, χαμηλών στρεμματικών αποδόσεων που καλλιεργούνται σε εδάφη κατάλληλα για την παραγωγή οίνων ποιότητας
- Να πληρούν συγκεκριμένους όρους όσον αφορά στο σύστημα κλάδευσης των αμπελώνων και την ελάχιστη περιεκτικότητα του γλεύκους σε σάκχαρα

(Ν.Δ. 243/1969 και Ν.Δ. 247/76 περί βελτιώσεως και προστασίας της αμπελουργικής παραγωγής). (www.keosoe.gr)

Η παραγωγή των οίνων αυτών, μπορεί να γίνεται με τους ακόλουθους τρόπους (www.newwinesofgreece.gr):

- Με προσθήκη αλκοόλ οινικής προέλευσης (πρώην ενισχυμένοι οίνοι – πλέον οίνοι λικέρ). Τέτοιοι οίνοι φέρουν το χαρακτηρισμό «φυσικός γλυκύς». Η χρήση του αλκοόλ κάνει αυτούς τους οίνους «ελεγχόμενους».
- Με συμπύκνωση των σταφυλιών με διάφορες φυσικές τεχνικές (υπερωρίμανση στο πρέμνο, έκθεση στον ήλιο –λιαστά σταφύλια– λιάσιμο ή αερισμός μετά τον τρύγο). Αυτοί οι οίνοι έχουν το χαρακτηρισμό «φυσικώς γλυκύς», ενώ αν έχει γίνει λιάσιμο των σταφυλιών, μπορεί να έχουν το χαρακτηρισμό «λιαστός». Στους οίνους αυτούς δεν επιτρέπεται η γλύκανση με προσθήκη γλεύκους, συμπυκνωμένου ή όχι, αλκοόλης ή αποστάγματος.

Οι περιοχές στις οποίες παράγονται οι οίνοι Π.Ο.Π., είναι ουσιαστικώς οι ιστορικές αμπελουργικές και οινοπαραγωγικές περιοχές του αμπελώνα της Ελλάδας, στις οποίες έχουν οροθετηθεί αμπελουργικές ζώνες με βάση όρια κοινοτήτων και κάποιες δεσμεύσεις ως προς τα υψόμετρα ή φυσικά και τεχνητά όρια. Οι ποικιλιακές συνθέσεις ορίζονται μόνον από ελληνικές γηγενείς ποικιλίες αμπέλου (με δυο εξαιρέσεις).

Προκειμένου να επιτρέπεται η νόμιμη κυκλοφορία στο εμπόριο των οίνων ΟΠΑΠ και ΟΠΕ, κάθε αμπελουργική περίοδο προβλέπονται από την ελληνική νομοθεσία οι προϋποθέσεις για την κατάταξη ενός οίνου ως ΟΠΑΠ (VQPRD), δηλαδή ο έλεγχος του από Επιτροπές Οργανοληπτικής Εξέτασης και η Διαδικασία για την κατάταξή του (ΦΕΚ 1277/Β/4-10-2001).

Εφόσον μετά την εφαρμογή της προαναφερόμενης διαδικασίας εγκριθεί η κυκλοφορία στο εμπόριο των οίνων ΟΠΑΠ και ΟΠΕ, επιβάλλεται η εμφιάλωση τους σε γυάλινες φιάλες μικρότερες του ενός λίτρου με πώμα φελλού (www.keosoe.gr), καθώς και η τοποθέτηση στο πώμα της φιάλης ταινίας ερυθρού και κυανού χρώματος αντίστοιχα (ΦΕΚ 978/Β/4-10-74, ΚΥΑ 301693/2962/19-9-1974) .

Σήμερα, στην κατηγορία των οίνων Π.Ο.Π. εντάσσονται 33 οίνοι (25 ΟΠΑΠ και 8 ΟΠΕ), ως εξής:

ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΟΙΝΟΙ ΠΟΠ			
ΟΠΑΠ			
1	ΑΓΧΙΑΛΟΣ (Μαγνησία)	14	MALVASIA ΠΑΡΟΣ (Κυκλάδες)
2	ΑΜΥΝΤΑΙΟ (Φλώρινα)	15	ΠΑΤΡΑ (Αχαΐα)
3	ΑΧΑΡΝΕΣ (Ηράκλειο)	16	ΠΕΖΑ (Ηράκλειο)
4	ΓΟΥΜΕΝΙΣΑ (Κιλκίς)	17	ΠΛΑΓΙΕΣ ΜΕΛΙΤΩΝΑ (Χαλκιδική)
5	ΔΑΦΝΕΣ (Ηράκλειο)	18	ΠΑΨΑΝΗ (Λάρισα)
6	ΖΙΤΣΑ (Ιωάννινα)	19	ΡΟΔΟΣ (Δωδεκάνησα)
7	ΛΗΜΝΟΣ (Αν. Αιγαίο)	20	ΡΟΜΠΟΛΑ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ (Επτάνησα)
8	ΜΑΝΤΙΝΕΙΑ (Αρκαδία)	21	ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ (Κυκλάδες)
9	ΜΕΣΕΝΙΚΟΛΑΣ (Καρδίτσα)	22	ΣΗΤΕΙΑ (Λασιθί)
10	ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑ MALVASIA (Λακωνία)	23	MALVASIA ΣΗΤΕΙΑΣ (Λασιθί)
11	ΝΑΟΥΣΑ (Ημαθία)	24	ΧΑΝΔΑΚΑΣ – CANDIA (Ηράκλειο)
12	NEMEA (Αργολίδα, Κορινθία)	25	MALVASIA ΧΑΝΔΑΚΑΣ – CANDIA (Ηράκλειο)
13	ΠΑΡΟΣ (Κυκλάδες)		
ΟΠΕ			
1	ΜΑΥΡΟΔΑΦΝΗ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑΣ (Επτάνησα)	5	ΜΟΣΧΑΤΟΣ ΠΑΤΡΩΝ (Αχαΐα)
2	ΜΑΥΡΟΔΑΦΝΗ ΠΑΤΡΩΝ (Αχαΐα)	6	ΜΟΣΧΑΤΟΣ ΡΙΟΥ ΠΑΤΡΩΝ (Αχαΐα)
3	ΜΟΣΧΑΤΟΣ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑΣ (Επτάνησα)	7	ΜΟΣΧΑΤΟΣ ΡΟΔΟΥ (Δωδεκάνησα)
4	ΜΟΣΧΑΤΟΣ ΛΗΜΝΟΥ	8	ΣΑΜΟΣ (Β. Αιγαίο)

Πηγή: www.minagric.gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Στην παρούσα εργασία διεξάγεται έρευνα σχετική με το αγροτικό τοπίο του αμπελώνα της Κεφαλονιάς. Συγκεκριμένα, αντικείμενο της μελέτης αποτελεί η αμπελουργική ζώνη των οίνων ΠΟΠ «Ρομπόλα Κεφαλληνίας», η οποία επιλέχθηκε ως η πλέον παραγωγικά αξιοποιούμενη και νομικά αναγνωρισμένη αμπελουργική περιοχή του νησιού.

Στόχο της εργασίας αποτελεί ο προσδιορισμός και η ανάδειξη των χαρακτηριστικών του τοπίου, καθώς και η κατανόηση του τρόπου με τον οποίον αντιλαμβάνονται οι διάφοροι εμπλεκόμενοι το τοπίο όπως επίσης και τα θέματα που το αφορούν.

Ο ερευνητικός σχεδιασμός και η μεθοδολογική προσέγγιση της παρούσας εργασίας επιλέχτηκαν με βάση τη φύση του ερευνητικού αντικειμένου, αλλά και σε συνάρτηση με τους αντικειμενικούς στόχους που τέθηκαν. Στα πλαίσια αυτά, η έρευνα ολοκληρώθηκε στα ακόλουθα τρία στάδια (συγκέντρωση των δευτερογενών δεδομένων, ανάγνωση του τοπίου και τη διένεξη συνεντεύξεων), ως εξής:

Σε πρώτο στάδιο συγκεντρώθηκαν όλα τα απαραίτητα και διαθέσιμα στοιχεία για τον προσδιορισμό και την ανάλυση της υπό μελέτη αμπελουργικής ζώνης. Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν αφορούν τη γεωγραφική κατάσταση της περιοχής, καθώς και τις ιδιαίτερες συνθήκες (τις φυσικές, τις ανθρωπογενείς και τις θεσμικές) που επικρατούν σε αυτή, αποτελώντας κρίσιμους παράγοντες για την αμπελουργία.

Σε δεύτερο στάδιο έλαβε χώρα η ανάγνωση του τοπίου, μέσω της οποίας επιχειρήθηκε ο προσδιορισμός των «τύπων τοπίων» που απαντώνται στη ζώνη μελέτης, καθώς και ο εντοπισμός των στοιχείων εκείνων που το χαρακτηρίζουν διαμορφώνοντας την ταυτότητά του. Η ανάγνωση του τοπίου γίνεται, συνήθως, με ποιοτικές ή ποσοτικές προσεγγίσεις, η επιλογή των οποίων εξαρτάται από τον εκάστοτε ερευνητικό στόχο. Στην παρούσα περίπτωση, κρίθηκε κατάλληλη η ποιοτική προσέγγιση.

Συγκεκριμένα, κατά την διάρκεια περιηγήσεων εντός της ζώνης, πραγματοποιήθηκε οπτική μελέτη πεδίου και καταγραφή των χαρακτηριστικών του, όσον αφορά την τυπολογία και το ανάγλυφο του τοπίου, τα χαρακτηριστικά των αγροτεμαχίων, τις αμπελουργικές τεχνικές και πρακτικές με τις οποίες ο αμπελουργός ελέγχει την όψη των αμπελιών του καθώς και των διάφορων στοιχείων τοπιακής αξίας, όπως οι φράχτες και τα υλικά κατασκευής τους, η φυσική βλάστηση, τα μονοπάτια και οι δρόμοι, οι γεωργικές εγκαταστάσεις και οι εγκαταστάσεις μεταποίησης και οι αστικές κατασκευές. Την περιγραφή των παραπάνω στοιχείων συμπλήρωσαν, όπου κρίθηκε απαραίτητο, στοιχεία δευτερογενούς προέλευσης προερχόμενα από σχετικές, πιο εξειδικευμένες έρευνες. Επιπλέον, προσδιορίστηκαν και συγκεντρώθηκαν βιβλιογραφικά στοιχεία σχετικά με τις τάσεις εξέλιξης του υπό μελέτη τοπίου.

Τέλος, η παρούσα εργασία εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται το τοπίο και την προστασία του, διαχειρίζονται ή οικειοποιούνται και ερμηνεύουν τις παρατηρούμενες εξελίξεις του όσοι συμβάλλουν στην κατασκευή του, συμμετέχουν στους μετασχηματισμούς του, επωφελούνται ή περιορίζονται να βλέπουν το τοπίο της περιοχής μελέτης. Για τον λόγο αυτό, εκπονήθηκε ποιοτική έρευνα στην περιοχή, η οποία κρίθηκε ότι θα μας επιτρέψει να αξιολογήσουμε σε βάθος και στην ποικιλία τους τις απόψεις των ενεργών παραγόντων της περιοχής.

Για τη συλλογή των στοιχείων χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της ατομικής ημιδομημένης συνέντευξης. Πριν την εφαρμογή της μεθόδου συντάχθηκε σχετικός οδηγός συνέντευξης, στα πλαίσια του οποίου διατυπώθηκαν συγκεκριμένα ερωτήματα που αφ' ενός έδιναν τη δυνατότητα στον συνομιλητή να αναπτύξει ελεύθερα τις απόψεις του και αφ' ετέρου στο συνεντευκτή να κατευθύνει και να περιορίζει τον πλατειασμό της συνέντευξης. Τα ερωτήματα, που συγκροτούσαν τον οδηγό συνέντευξης και τα οποία πήραν την τελική τους μορφή μετά από δοκιμαστική εφαρμογή, είναι τα ακόλουθα:

Οδηγός συνέντευξης:

1. Τρόπος αντίληψης του τοπίου
2. Δεδομένου ότι οι αγρότες διαμορφώνουν τα τοπία των αμπελιών με τις πρακτικές τους, εφαρμόζουν οι αγρότες πρακτικές που λαμβάνουν υπόψη τους τη διάσταση του τοπίου;
3. Για ποιους λόγους θα πρέπει να προστατεύονται τα τοπία των αμπελώνων;
4. Μέχρι τώρα οι αγρότες εργάζονται για να παράγουν τροφή (ελιές, σταφύλια, κρασί), σήμερα τούς ζητούν να φροντίζουν τα τοπία, τι γνώμη έχεις για αυτό;
5. Απειλείται και από τι το τοπίο των αμπελιών;
6. Με ποια μέτρα νομίζετε ότι θα πρέπει να προστατευτούν τα τοπία των

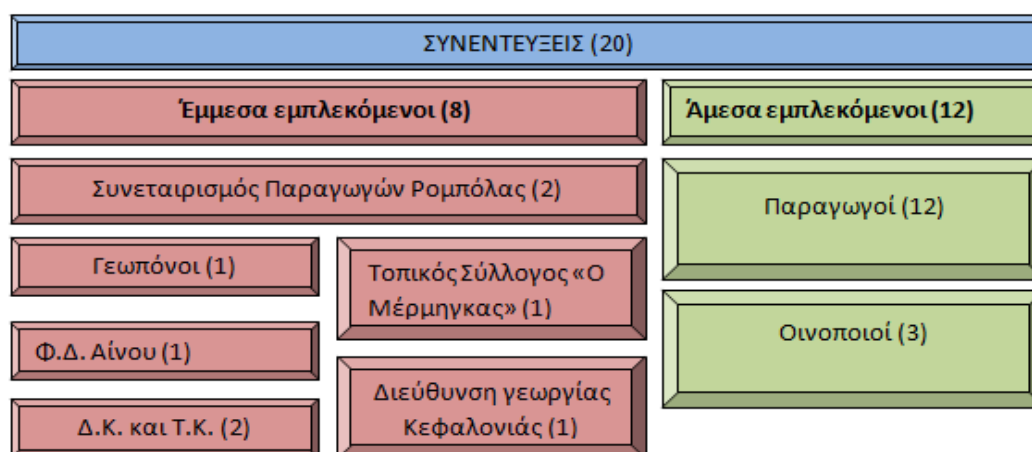
Συνολικά πραγματοποιήθηκαν 20 συνεντεύξεις, η διάρκεια των οποίων κυμαινόταν από 30 λεπτά της ώρας έως 1 ώρα και 30 λεπτά, με συνηθέστερη διάρκεια τα 45 λεπτά. Οι συνεντεύξεις διενεργήθηκαν στο χρονικό διάστημα από 1/4/2012 μέχρι 30/5/2012 στο περιβάλλον των εξεταζόμενων, σε προαποφασισμένη ώρα από τον ελεύθερο χρόνο του ερωτώμενου σύμφωνα με δική του επιλογή. Το κλίμα που καλλιεργήθηκε σε όλες τις περιπτώσεις ήταν φιλικό και άνετο, ενώ εισαγωγικά οι συμμετέχοντες πληροφορήθηκαν σχετικά με το σκοπό και τις επιδιώξεις της συνέντευξης. Οι συνομιλητές διαβεβαιώθηκαν ότι οι πληροφορίες που θα δώσουν και τα προσωπικά τους δεδομένα δεν θα διοχετευτούν σε τρίτα μέρη επωνύμως. Τέλος, στους ερωτώμενους δόθηκε η οδηγία να εκφραστούν με παρρησία και ευθύτητα για τα ζητήματα που γνωρίζουν και έχουν άποψη, να είναι όσο το δυνατόν σαφείς και ειλικρινείς εμβαθύνοντας κατά το δοκούν στην ουσία των ερωτήσεων.

Η επιλογή των ατόμων που παραχώρησαν συνέντευξη έγινε με κριτήριο την άμεση ή έμμεση εμπλοκή τους, καθώς και τη δυνατότητα εκ της δραστηριότητάς τους

να έχουν μορφώσει άποψη για τα ζητήματα που αφορούν το υπό μελέτη τοπίο. Μπορούμε να τους κατατάξουμε σε δύο κατηγορίες, τους άμεσα και τους έμμεσα εμπλεκόμενους με τη διαμόρφωση και τα θέματα προστασίας του υπό μελέτη τοπίου.

Ως άμεσα εμπλεκόμενοι θεωρήθηκαν όσοι διαμορφώνουν με τις πρακτικές τους το τοπίο των αμπελώνων. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι παραγωγοί-αμπελουργοί που δραστηριοποιούνται στην περιοχή, και οι οινοποιοί που, αν και δραστηριοποιούνται εκτός της ζώνης, επηρεάζουν άμεσα τις καλλιεργητικές μεθόδους με τη ζήτησή σταφυλιών προς οινοποίηση. Μάλιστα, η επιλογή των παραγωγών-αμπελουργών έγινε με βάση την ικανότητά τους να παραχωρήσουν επαρκείς και κατάλληλες πληροφορίες για την παρούσα έρευνα. Επίσης, εξασφαλίστηκε η συμμετοχή αμπελουργών από όλες τις περιοχές της ζώνης.

Στους έμμεσα εμπλεκόμενους περιλαμβάνονται όσοι από τους συμμετέχοντες έχουν λόγω της ιδιότητάς και των παρεμβάσεών τους κάποια έμμεση επιρροή σε αυτό. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται οι υπάλληλοι του συνεταιρισμού παραγωγών Ρομπόλας, οι εκπρόσωποι των δημοτικών και τοπικών κοινοτήτων στα όρια των οποίων βρίσκεται η υπό μελέτη ζώνη, οι υπάλληλοι της Διεύθυνσης γεωργίας, οι γεωπόνοι που δραστηριοποιούνται με αντικείμενο την αμπελουργία και οι τοπικοί σύλλογοι της περιοχής, όπως ο τοπικός σύλλογος Φραγκάτων «ο Μέρμηγκας», ο οποίος διοργανώνει την τοπική γιορτή της ρομπόλας και η υπάλληλος του Φορέα Διαχείρισης του Εθνικού Δρυμού Αίνου. Μια σχηματική παράσταση των ερωτηθέντων με βάση την παραπάνω κατηγοριοποίηση δίνεται στο ακόλουθο σχήμα. Παρατίθεται επίσης και ο αριθμός των συνεντεύξεων που παραχωρήθηκαν από κάθε κατηγορία.



Στον πίνακα που ακολουθεί γίνεται περιγραφή των ατομικών χαρακτηριστικών των συμμετεχόντων στη διαδικασία των συνεντεύξεων.

ΑΤΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΥΝΟΜΗΛΗΤΩΝ				
α/ α	ΙΔΙΟΤΗΤΑ	ΗΛΙΚΙΑ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΦΥΛΟ
ΑΜΕΣΑ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΟΙ				
1	Υπάλληλος συνεταιρισμού παραγωγών Ρομπόλας	47	Ανώτερη	Α
2	Υπάλληλος συνεταιρισμού παραγωγών Ρομπόλας	46	Ανώτερη	Α
3	Υπάλληλος Φ.Δ. Αίνου	30	Ανώτερη	Θ
4	Γεωπόνος		Ανώτερη	Α
5	Μέλος Δ.Σ. τοπικού συλλόγου Φραγκάτων «Ο Μέρμηγκας»	35	Μέση	Α
6	Εκπρόσωπος Δ.Κ. Αργοστολίου	69	Μέση	Α
7	Εκπρόσωπος Τ.Κ. Ομαλών	59	Μέση	Α
8	Υπάλληλος Διεύθυνσης Γεωργίας Κεφαλονιάς	56	Ανώτερη	Θ
ΈΜΜΕΣΑ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΟΙ				
9	Παραγωγός	32	Ανώτερη	Θ
10	Παραγωγός	42	Υποχρεωτική	Α
11	Παραγωγός	70	Υποχρεωτική	Α
12	Παραγωγός	74	Υποχρεωτική	Α
13	Παραγωγός	61	Υποχρεωτική	Α
14	Παραγωγός	57	Μέση	Α
15	Παραγωγός	27	Μέση	Α
16	Παραγωγός	48	Μέση	Α
17	Παραγωγός	32	Μέση	Α
18	Οινοποιός	52	Ανώτερη	Α
19	Οινοποιός	54	Ανώτερη	Α
20	Οινοποιός	55	Ανώτερη	Α

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Το κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνει το γεωγραφικό προσδιορισμό της αμπελουργικής ζώνης των οίνων ΠΟΠ «Ρομπόλα Κεφαλληνίας», την έκταση και την κατανομή του αμπελώνα, ενώ στην συνέχεια ακολουθεί περιγραφή των ιδιαίτερων συνθηκών που ευνοούν την καλλιέργεια της συγκεκριμένης ποικιλίας στην περιοχή. Συγκεκριμένα, αναλύονται οι φυσικές συνθήκες (κλιματολογικές, εδαφολογικές, υπολείμματα φυσικού περιβάλλοντος και δάση), οι ανθρωπογενείς συνθήκες (το βάρος της ιστορίας, η γεωργία και κτηνοτροφία και ο τουρισμός) καθώς και το θεσμικό πλαίσιο για την αμπελουργία αλλά και οινοποίηση της ποικιλίας Ρομπόλα, τις λοιπές αμπελουργικές ζώνες οίνων ΟΠΕ, τις λοιπές προστατευόμενες περιοχές, την κατάσταση του περιβάλλοντος και τη βιοποικιλότητα.

3.1 Η γεωγραφική κατάσταση της περιοχής

Η αμπελουργική ζώνη των οίνων ΠΟΠ «Ρομπόλα Κεφαλληνίας» εκτείνεται στο νότιο κεντρικό τμήμα της Κεφαλονιάς, που με συνολική έκταση 786.000 στρ. (www.kefallonia.gov.gr), είναι το μεγαλύτερο των Επτανήσων.

Η Κεφαλονιά βρίσκεται Δυτικά και απέναντι της εισόδου στον Πατραϊκό κόλπο, βόρεια της Ζακύνθου, νότια της Λευκάδας και δυτικά της Ιθάκης, ενώ η ακριβής γεωγραφική της θέση ορίζεται μεταξύ των παραλλήλων $38^{\circ} 3' 38''$ και $38^{\circ} 27' 3''$ βορείου πλάτους και $20^{\circ} 9' 25''$ και $20^{\circ} 21' 15''$ ανατολικού μήκους (Υπουργείο γεωργίας, 1977). Διοικητικά, η περιοχή υπάγεται στο Δήμο Κεφαλονιάς της Περιφέρειας Ιονίων νήσων.

Ο ακριβής καθορισμός των ορίων της υπό μελέτη αμπελουργικής ζώνης γίνεται μέσω της παραγράφου 2 του άρθρου 1 του Π.Δ. 15/1982: «αναγνώρισις ονομασίας προελεύσεως οίνων «ρομπόλα Κεφαλληνίας»» (ΦΕΚ 2/Α/31-12-1982), όπου αναφέρεται ότι:

«Οι οίνοι ονομασίας προέλευσης «Ρομπόλα Κεφαλληνίας» παράγονται με οινοποίηση σταφυλιών της ποικιλίας ρομπόλα, τα οποία προέρχονται από αμπελώνες που βρίσκονται σε υψόμετρο τουλάχιστον 50μ. στις κοινότητες Ομαλών, Δαυγάτων,

Τρωϊαννάτων, Διλινάτων και Φαρακλάτων, καθώς και από αμπελώνες που βρίσκονται άνωθεν του κεντρικού δρόμου Αργοστολίου – Πόρου στις κοινότητες Βλάχατων και Μουσάτων»¹.

Σύμφωνα με την παραπάνω οριοθέτηση, η αμπελουργική ζώνη της Ρομπόλας καλύπτει έκταση περίπου 49.000 στρ. (υπουργείο Γεωργίας, 1977), όπως σημειώνεται στον παρακάτω χάρτη (χάρτης 3.1).

Χάρτης 3.1: «Χάρτης της αμπελουργικής ζώνης των οίνων ΠΟΠ (ΟΠΑΠ) Ρομπόλα Κεφαλληνίας.



Πηγή: Αγροτοβιομηχανικός Συνεταιρισμός Παραγωγών Ρομπόλας

¹ Σύμφωνα με το Ν. 3852/2010 «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης», η κοινότητα Ομαλών αποτελεί πλέον Δημοτική κοινότητα. Σύμφωνα με τον ίδιο νόμο, οι κοινότητες Δαυγάτων, Τρωϊαννάτων, Διλινάτων και Φαρακλάτων αποτελούν Τοπικές κοινότητες υπαγόμενες στην Δημοτική Ενότητα Αργοστολίου, ενώ οι κοινότητες Βλάχατων και Μουσάτων αποτελούν Τοπικές κοινότητες υπαγόμενες στην Δημοτική Ενότητα Λειβαθούς.

Η κατανομή της συνολικής έκτασης των αμπελώνων μεταξύ των διαφόρων περιοχών στην αμπελουργική ζώνη της Ρομπόλας (με κριτήριο την απόστασή τους από τον πλησιέστερο οικισμό), όπως αυτή προκύπτει από τα πρόσφατα δεδομένα του αρχείου που τηρεί ο αγροτοβιομηχανικός συνεταιρισμός παραγωγών Ρομπόλας, εμφανίζεται στον πίνακα 3.1. Στον ίδιο πίνακα γίνεται διάκριση της έκτασης που καταλαμβάνει η καλλιέργεια της ποικιλίας Ρομπόλα, αλλά και ο υπολογισμός της ποσοστιαίας συμμετοχής της στη συνολική έκταση του αμπελώνα κάθε περιοχής. Σημειωτέον ότι την υπόλοιπη έκταση καλύπτουν οι ποικιλίες τσαούσι, βοστιλίδι, μοσχατέλα, σκυλοπνίχτης και μοθωνιάς.

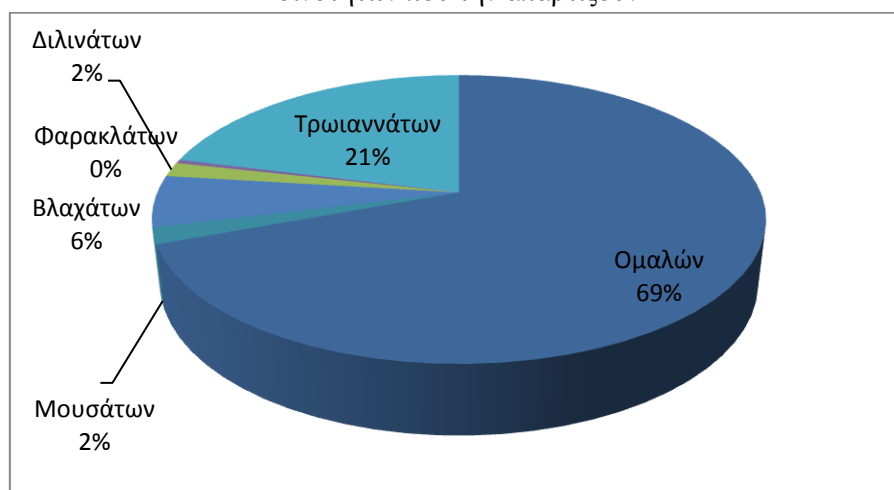
Πίνακας 3.1: «Κατανομή των καλλιεργούμενων αμπελουργικών εκτάσεων μεταξύ των κοινοτήτων και των οικισμών στη ζώνη της ρομπόλας, με διάκριση στην καλλιέργεια Ρομπόλας»

ΔΗΜΟΤΙΚΗ/ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΠΛΗΣΙΕΣΤΕΡΟΣ ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ ΑΜΠΕΛΩΝΑ (στρ.)	ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΡΟΜΠΟΛΑΣ (στρ.)	% ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΡΟΜΠΟΛΑΣ
Ομαλών	Βαλσαμάτα	660,4	570,1	86,32
	Φραγκάτα	327,26	256,7	78,42
	Επανοχώρι	110,5	107,5	97,29
	Μιχάτα	42,7	36,5	85,48
Μουσάτων	Μουσάτα	24,7	16,5	66,8
	Ποριαράτα	5	5	100
Βλαχάτων	Βλαχάτα	87,35	80,2	91,81
	Σιμωτάτα	8	0	0
Διλινάτων	Διλινάτα	26,5	26,5	100
Φαρακλάτων	Φαρακλάτα	6,5	4	61,54
Τρωιαννάτων	Τρωιαννάτα	306,22	265,9	86,84
	Μιτακάτα	27	27	100
	Δεμουτσαντάτα	13,5	13	96,3

Πηγή: Αρχείο του Αγροτοβιομηχανικού συνεταιρισμού παραγωγών ρομπόλας

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτει το συμπέρασμα ότι το μεγαλύτερο μέρος του συνόλου των αμπελώνων της ζώνης εντοπίζεται στην ευρύτερη περιοχή της κοινότητας Ομαλών (Φραγκάτα, Βαλσαμάτα, Επανοχώρι) και Τρωιαννάτων. Καλύτερη εικόνα της κατανομής της συνολικής έκτασης του αμπελώνα μας δίνει το γράφημα 3.1, όπου παρουσιάζονται και σε ποσοστά οι καλλιεργούμενες εκτάσεις κάθε περιοχής επί του συνόλου της αμπελουργικής έκτασης.

Γράφημα 3.1: «κατανομή της έκτασης του αμπελώνα της ζώνης της ρομπόλας μεταξύ των κοινοτήτων που την απαρτίζουν»



Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.2 Συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή, κρίσιμες για την αμπελουργία

Η σημασία του τόπου καλλιέργειας στην παραγωγή ποιοτικών οίνων είναι ευρέως αναγνωρισμένη. Οι συνθήκες που επικρατούν σε μια αμπελουργική περιοχή διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο για την ποιότητα του παραγόμενου οίνου, προσδίδοντάς του παράλληλα αυθεντικότητα και τυπικότητα.

Στην Κεφαλονιά το ορεινό ανάγλυφο με τις ασυνέχειές του και η ποικιλία των μικροκλιμάτων, με τη θάλασσα να ρυθμίζει τις κλιματικές ακρότητες της ορεινής ενδοχώρας, δημιουργούν ιδανικές συνθήκες για την ανάπτυξη της αμπελοκαλλιέργειας (www.houseofwine.gr)

Συγκεκριμένα, εντός των ορίων της αμπελουργικής ζώνης των οίνων ΠΟΠ «Ρομπόλα Κεφαλληνίας» εξασφαλίζονται όλες οι απαραίτητες συνθήκες που επιτρέπουν στη συγκεκριμένη ποικιλία να ευδοκιμεί και να παράγει οινικά προϊόντα υψηλής ποιότητας.

Στην συνέχεια περιγράφονται οι επικρατούσες στη ζώνη συνθήκες τόσο οι φυσικές, όσο και οι ανθρωπογενείς αλλά και το ισχύον θεσμικό πλαίσιο.

3.2.1 Φυσικές συνθήκες

α) Κλιματολογικές συνθήκες

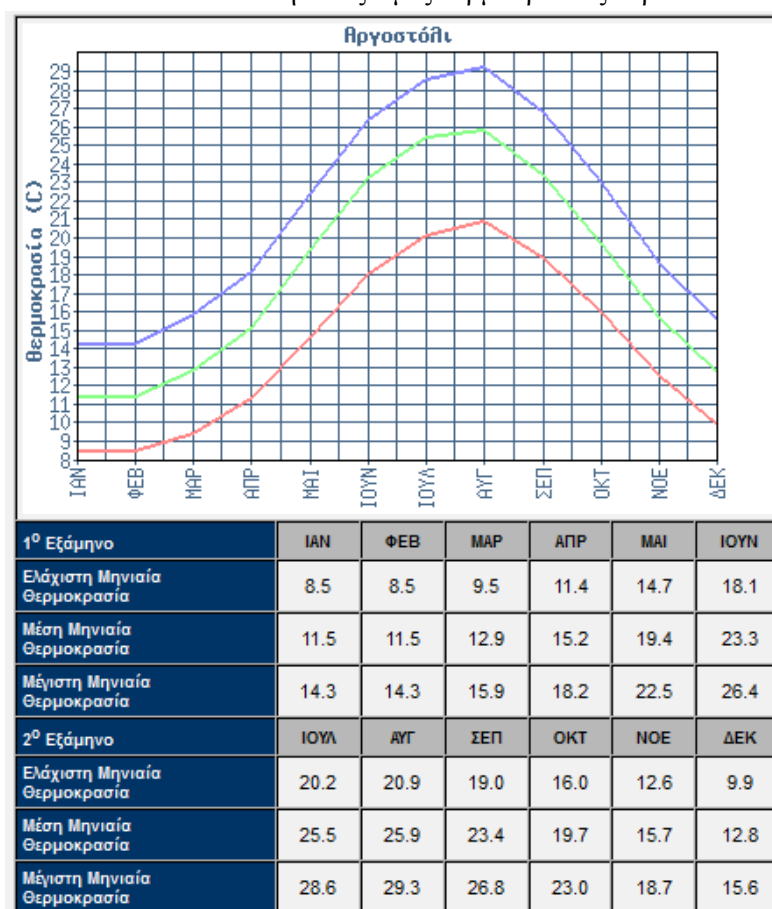
Το κλίμα της υπό μελέτη περιοχής ανήκει στο Μεσογειακό τύπο και χαρακτηρίζεται από πολλές χειμερινές βροχοπτώσεις, με ήπιους χειμώνες, μεγάλη ετήσια ηλιοφάνεια και σχεδόν άνυδρο θέρος.

Ακολουθώς παρατίθενται αναλυτικότερα στοιχεία για τις επικρατούσες στην περιοχή κλιματικές συνθήκες, προερχόμενα από τον πλησιέστερο μετεωρολογικό σταθμό της Ε.Μ.Υ. στην περιοχή του Αργοστολίου (Γ. Μήκος (Lon) 20° 29'0/ Γ. Πλάτος (Lat) 38° 11'0/ Ύψος 25,28μ.) για την περίοδο 1970-1997.

ι. Θερμοκρασία αέρα

Η μέση ετήσια θερμοκρασία ακολουθεί απλή πορεία και η μέγιστη τιμή της σημειώνεται τον Αύγουστο. Στη συνέχεια εμφανίζεται η πορεία της ελάχιστης μηνιαίας, μέσης μηνιαίας και μέγιστης μηνιαίας θερμοκρασίας. Η απόλυτη μέγιστη θερμοκρασία ανέρχεται στους 40,6°C, ενώ η απόλυτη ελάχιστη θερμοκρασία στους -0,4°C.

Εικόνα 3.1: «Μηνιαίες τιμές θερμοκρασίας αέρα»



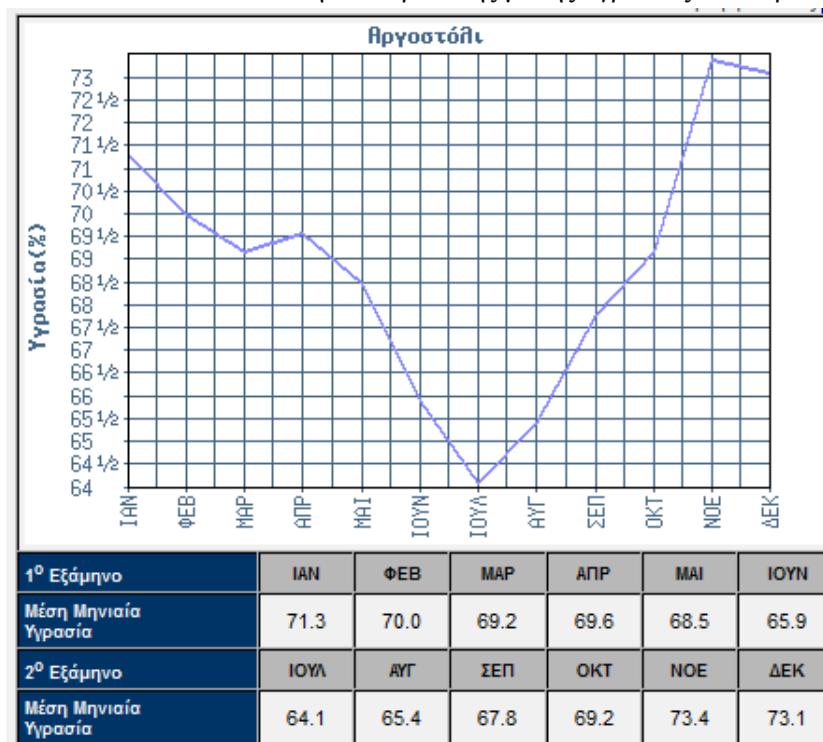
Πηγή: Ε.Μ.Υ., www.hnms.gr

Από τα παραπάνω στοιχεία διαπιστώνουμε ότι, ακόμη και κατά τον Ιανουάριο, τον ψυχρότερο δηλαδή μήνα του έτους, η μέση θερμοκρασία είναι αρκετά υψηλή ($>11^{\circ}\text{C}$), προφανώς λόγω της επίδρασης της θάλασσας. Υπάρχουν όμως περιοχές της Κεφαλονιάς, μεταξύ των οποίων βρίσκεται μέρος της υπό μελέτη περιοχής, όπου παρατηρείται το χειμώνα συχνά παγετός κατά τις πρώτες πρωινές ώρες, σε ημέρες αιθρίας. Πρόκειται για την πεδιάδα της Κραναίας, τη λεκάνη Τζαννάτων-Αγίας Ειρήνης και τη λεκάνη Βαλσαμάτων-Φραγκάτων. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην επίδραση της μορφολογίας, η οποία συμβάλλει στην παγίδευση ψυχρών αέριων μαζών που κατεβαίνουν από τα γύρω βουνά (κυρίως γύρω από τον Αίνο) και διαμορφώνουν ένα τοποκλίμα με «ηπειρωτικά» για την κλίμακα του νησιού χαρακτηριστικά (Φοίτος, 1985).

ii. Υγρασία αέρα

Όπως φαίνεται στην εικόνα που ακολουθεί (εικόνα 3.2), η ετήσια πορεία της υγρασίας του αέρα είναι απλή με ελάχιστο τον Ιούλιο και μέγιστο το Νοέμβριο, χωρίς όμως οι διαφορές να είναι μεγάλες. Αυτό οφείλεται στο νησιωτικό χαρακτήρα του Νομού. Παρατηρείται ότι η σχετική υγρασία παρουσιάζεται αυξημένη και κατά τους θερινούς μήνες.

Εικόνα 3.2: «Ετήσια πορεία της μέσης υγρασίας του αέρα»

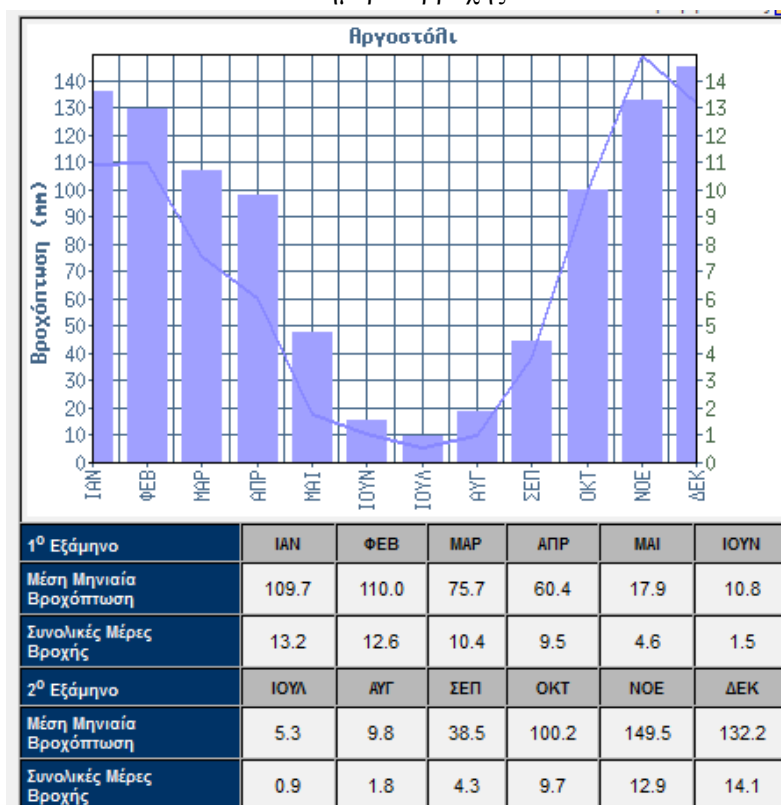


Πηγή: Ε.Μ.Υ., www.hnms.gr

iii. Βροχόπτωση

Το μέσο ετήσιο ύψος της βροχής μπορεί να χαρακτηριστεί ως αρκετά υψηλό. Η ετήσια πορεία του ύψους της βροχόπτωσης είναι απλή, με ελάχιστο τον Ιούλιο και μέγιστο το Δεκέμβριο. Σημειώνεται πως η μέση ετήσια βροχόπτωση του Νομού Κεφαλονιάς και Ιθάκης είναι από τις υψηλότερες της χώρας. Στη συνέχεια παρουσιάζονται διαγραμματικά η μέση μηνιαία βροχόπτωση, ο αριθμός των ημερών βροχής ανά μήνα και η μέση ετήσια πορεία της βροχοπτώσεως.

Εικόνα 3.3: «Ετήσια πορεία βροχοπτώσεως, μηνιαίες τιμές της μέσης ετήσιας βροχοπτώσεως και ημερών βροχής»



Πηγή: Ε.Μ.Υ., www.hnms.gr

Η χιονόπτωση στο Αργοστόλι είναι πολύ σπάνιο φαινόμενο. Αντιθέτως, οι περιοχές του Αίνου με υψόμετρα > 1100 μέτρων έχουν συχνή χιονοκάλυψη, που παρατηρείται από το Νοέμβριο μέχρι και το Μάρτιο (σπανιότερα τον Απρίλιο) και διατηρείται κυρίως στις ΒΑ πλαγιές του όρους.

Στο νησί σημειώνεται μεγάλος αριθμός καταιγίδων, κυρίως κατά τους μήνες Οκτώβριο-Μάρτιο ως αποτέλεσμα των ψυχρών μετώπων που κινούνται στη Μεσόγειο κατά την περίοδο αυτή. Οι βροχοπτώσεις που προκαλούν αυτές οι

καταιγίδες είναι συχνά αρκετά βίαιες, και πολλές φορές τα αποτελέσματά τους στη διάβρωση του εδάφους είναι καταστροφικά, ιδίως μετά από έντονες ξηρασίες ή και αποψιλώσεις δασών. Σε αντίθεση με την ηπειρωτική Ελλάδα και την Αιτωλοακαρνανία, οι καταιγίδες σπάνια σημειώνονται κατά τους μήνες Μάιο και Ιούνιο (Φοίτος, 1985).

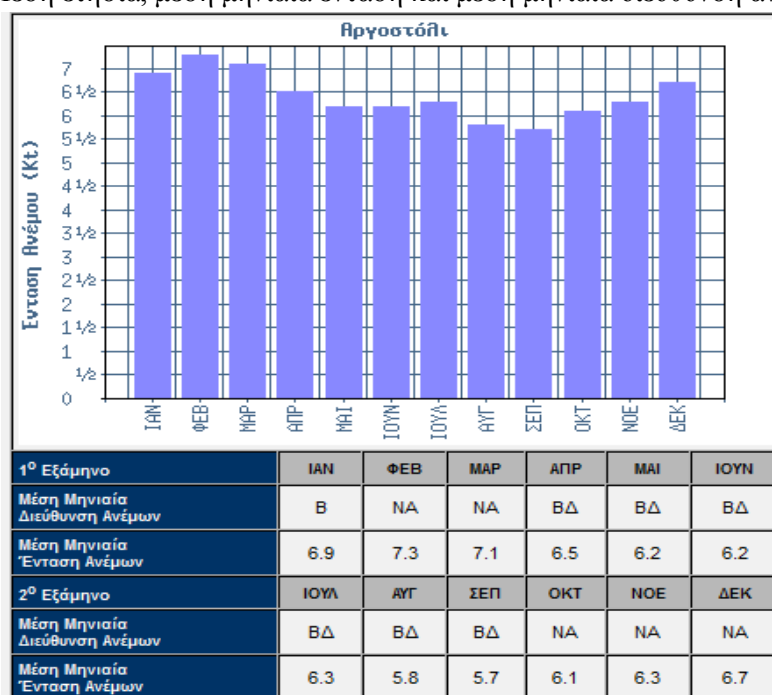
iv. Ηλιοφάνεια

Ο αριθμός των αίθριων ημερών είναι εξαιρετικά υψηλός και συγκρίσιμος με εκείνον της δυτικής Κρήτη. Η ανατολική Ελλάδα έχει πολύ μεγαλύτερο αριθμό νεφοσκεπών ημερών σε συνδυασμό με τους χειμερινούς Β-ΒΑ ανέμους, ενώ στη δυτική Ελλάδα οι ΒΑ άνεμοι είναι ξηρότεροι και συνοδεύονται κατά κανόνα από αίθριο καιρό.

v. Επικρατούντες άνεμοι

Ο γεωγραφικός διαμελισμός της νήσου ασκεί καθοριστική επίδραση στη διεύθυνση του ανέμου ανάλογα με τον τόπο. Τους περισσότερους μήνες του έτους επικρατούν ΒΔ και ΝΑ άνεμοι. Ακολούθως παρατίθεται πίνακας σχετικά με την ετήσια και μέση μηνιαία ένταση ανέμων αλλά και σχετικά με τη μέση μηνιαία διεύθυνσή τους.

Σχήμα 3.4: «Μέση ετήσια, μέση μηνιαία ένταση και μέση μηνιαία διεύθυνση ανέμων»



Πηγή: Ε.Μ.Υ., www.hnms.gr

β) Εδαφολογικές συνθήκες

Η ζώνη της ρομπόλας τοποθετείται στο κέντρο του ορεινού ασβεστολιθικού όγκου του νησιού. Τα εδάφη της περιοχής είναι κατά βάση ασβεστολιθικής προέλευσης, φτωχά, χαλικώδη, με καλή στράγγιση (Αντζουλάτος, 2002). Αν και δεν ευνοούν υψηλές στρεμματικές αποδόσεις, σε συνδυασμό με τους υπόλοιπους παράγοντες, όπως οι ήπιες κλίσεις και το μεγάλο υψόμετρο, καθίστανται ιδανικά για την καλλιέργεια της ποικιλίας ρομπόλα.

Αναλυτικότερα, τα εδάφη της υπό μελέτη περιοχής ταξινομούνται, ανάλογα με το εδαφικό τους προφίλ, στις κατηγορίες των entisols, alfisols και των ισχυρώς διαβρωθέντων, ως εξής (Υπουργείο γεωργίας, 1977):

i. ENTISOLS

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν πρόσφατα αλλουβιακά ή κολλουβιακά εδάφη ή γενικώς εδάφη που δεν παρουσιάζουν εμφανή εξέλιξη στην εδαφική τους κατανομή.

Τα εδάφη της κατηγορίας αυτής καλύπτουν την έκταση των 30.910 στρ., ήτοι το 63% του συνόλου της περιοχής και απαντώνται στις πλαγιές των λόφων ή πλησίον των χειμάρρων. Πρόκειται για εδάφη ως επί το πλείστον επικλινή, χαλικώδη και αβαθή, με ισχυρή διάβρωση και μεγάλη περιεκτικότητα σε ανθρακικό ασβέστιο.

Αν και εκ πρώτης όψεως κρίνονται ακατάλληλα για κάθε καλλιέργεια, η προσαρμογή της ποικιλίας «Ρομπόλα» στα εδάφη αυτά είναι άριστη. Η εν λόγω προσαρμογή κατέστη εφικτή, καθώς το μητρικό πέτρωμα αποτελείται από ασβεστόλιθο της μεσοζωικής περιόδου, ο οποίος λόγω των γεωλογικών τεκτονικών επιδράσεων έχει θρυμματιστεί (οι κάτοικοι της περιοχής ονομάζουν το υλικό αυτό «κιμηλιά»). Έτσι, οι ρίζες των φυτών μπορούν να εισχωρούν σε μεγάλο βάθος με αποτέλεσμα να δημιουργούνται μέσα στον ασβεστόλιθο γλωσσοειδείς εδαφικοί σχηματισμοί που πολλές φορές φτάνουν τα 2-3 μέτρα.

Τα αμπέλια της ποικιλίας ρομπόλα καλλιεργούνται με επιτυχία στα εδάφη αυτά και μάλιστα –εφ’ όσον συντρέχουν και οι λοιπές προϋποθέσεις, όπως το υψόμετρο κλπ.- παράγουν προϊόν άριστης ποιότητας.

ii. ALFISOLS

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν παλαιά αλλουβιακά εδάφη που τα χαρακτηρίζει η ύπαρξη ελουβιακών και ιλλουβιακών οριζόντων.

Τα εδάφη αυτά καταλαμβάνουν μια μικρή έκταση 3.629 στρ., ήτοι το 7% των συνολικών εδαφών της ζώνης και απαντώνται στα βυθίσματα της περιοχής Βαλσαμάτων, Τρωϊαννάτων, Μιτακάτων κλπ. Πρόκειται για εδάφη μικρών κλίσεων, βαθέα και αργιλώδη συνήθως μηχανικής συστάσεως.

Στα εδάφη αυτά καλλιεργούνται με επιτυχία σιτηρά, ελιές και αμπέλια (κυρίως οι ποικιλίες «βοτυλίδι» και «τσαούσι»).

iii. Ισχυρώς διαβρωθείσες εκτάσεις

Τα εδάφη της κατηγορίας αυτής καταλαμβάνουν έκταση 13.560 στρ., ήτοι το 28% της όλης περιοχής. Πρόκειται για εδάφη αβαθή, μεγάλων συνήθως κλίσεων, στα οποία λόγω διαβρώσεως το μητρικό ασβεστολιθικό πέτρωμα βρίσκεται σε πολλά σημεία στη επιφάνεια.

Στα εδάφη αυτά καλλιεργούνταν στο παρελθόν αμπέλια της ποικιλίας «Ρομπόλα», τα οποία εγκαταλείφθηκαν, καθώς η εκμετάλλευσή τους απέβη οικονομικά ασύμφορη. Με την πάροδο του χρόνου τα αμπέλια αυτά καλύφθηκαν από φυσική θαμνώδη βλάστηση.

Η προοπτική επανακαλλιέργειας των εδαφών αυτών είναι μικρή, καθώς συνεπάγεται μεγάλο κόστος, αφ' ενός διότι απαιτείται ειδική διαμόρφωση τους σε προφυτευτικό στάδιο, αφ' ετέρου διότι χρήζουν ειδικής συντήρησης.

Γ) Υπολείμματα του φυσικού περιβάλλοντος και δάση

Εδώ και χιλιάδες χρόνια ο άνθρωπος μέσω των δραστηριοτήτων του τροποποιεί, μεταβάλλει και αλληλεπιδρά με το φυσικό περιβάλλον. Στις περιοχές της Μεσογείου, το κόψιμο των δέντρων, η βόσκηση, η γεωργία και οι πυρκαγιές, συνέβαλαν δραστικά στην υποχώρηση των δασών, τα οποία αποτελούσαν την κύρια φυτοκάλυψη. Τη θέση των μεσογειακών αυτών δασών κατέλαβαν φυτοκοινωνίες συγκριτικά χαμηλότερης βλάστησης και ανοικτού τύπου.

Στην υπό μελέτη περιοχή υπολείμματα φυσικού περιβάλλοντος εντοπίζονται στις απότομες και διαβρωμένες, άγονες πλαγιές των ορεινών όγκων που περικλείουν το οροπέδιο των Ομαλών και σε μικρότερο βαθμό μεταξύ των δομημένων και καλλιεργούμενων περιοχών. Σημαντικό μέρος αυτής της ανεκμετάλλευτης περιοχής έχει εγκαταλειφθεί, βρίσκεται σε αγρανάπαυση ή χρησιμοποιείται ως βοσκότοπος.

Η χλωρίδα των περιοχών αυτών (χαρακτηριστική της Κεφαλονιάς), παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς εντάσσεται στις πλουσιότερες και ποικιλότερες των Ιονίων νήσων, αριθμώντας περισσότερα από 1.013 αυτοφυή είδη και υποείδη φυτών. Πρόκειται για αποκλειστικά ενδημικά του νησιού (όπως η *Viola Cephalonica*, φυτό εξαιρετικής ομορφιάς), ελληνικά ενδημικά είδη (όπως το Κεφαλλονίτικο έλατο – *Albies cephalonica* – και οι ορχιδέες) και είδη με μεγαλύτερη γεωγραφική εξάπλωση (όπως η Ρόδινη Παιωνία – *Paeonia mascula* subsp. *Russi* – ένα σπάνιο φυτό) (Βασσάλα, 1995).

Η βλάστηση της υπό μελέτη περιοχής είναι μεσογειακού τύπου. Αναλυτικότερα, στις ακαλλιέργητες περιοχές εντοπίζεται γηγενής μακία βλάστηση, φρύγανα αλλά και βλάστηση ψευδο-στεπικού τύπου, ενώ ανατολικά του οροπεδίου των Ομαλών βρίσκεται το ελατόδασος του Αίνου (χάρτης 3.2). Για το σχηματισμό πληρέστερης εικόνας παρατίθεται συνοπτική αναφορά στους τύπους βλάστησης που εντοπίζονται στην περιοχή.

i. Μακία Βλάστηση

Αυτός ο τύπος βλάστησης είναι ευρέως διαδεδομένος και περιέχει ποικιλία ειδών. Χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη πυκνών αειθαλών θάμνων, το ύψος των οποίων κυμαίνεται μεταξύ ενός και τριών μέτρων. Η μακία βλάστηση εντοπίζεται σε περιοχές, όπου προηγήθηκαν καταστροφή του δάσους και έντονες βροχοπτώσεις. Συνήθως εκτείνεται από το επίπεδο της θάλασσας έως τα 600μ., αν και οι τοπικές κλιματικές συνθήκες επιτρέπουν την ευδοκίμησή της σε περιοχές άνω των 1000μ.

Τυπικά είδη της μακίας βλάστησης είναι τα ακόλουθα:

Κουμαριά (*Arbutus unedo*), Ασπάλαθος (*Calycotome spinosa*), Χαρουπιά (*Ceratonia siliqua*), Εφέδρα ή Πολύκομπος (*Ephedra fragilis*), Μυρτιά (*Myrtus communis*), Σχίνος (*Pistacia lentiscus*), Κοκκορεβιθιά (*Pistacia terebinthus*), Αρκόβατος (*Smilax aspera*), Σπάρτο (*Spartium junceum*).

Κάποια είδη μακίας βλάστησης διαθέτουν αξιοσημείωτες δυνατότητες αναγέννησης, όπως η Κουμαριά (*Arbutus unedo*) και η Ερείκη η Δενδρώδης (*Erica arborea*), τα οποία σε περίπτωση καταστροφής του υπέργειου μέρους τους από φωτιά, αναβλασταίνουν από τη βάση τους.

ii. Φρύγανα

Πρόκειται για μια ανοικτή κοινότητα χαμηλών αρωματικών θάμνων με πολύχρωμα λουλούδια, τα οποία δεν υπερβαίνουν το ένα μέτρο σε ύψος, ενώ συνήθως είναι χαμηλότερα από 50 εκατοστά. Η πίεση της βόσκησης και η διάβρωση του εδάφους επηρεάζουν τη μορφή και το χαρακτήρα τους. Τα φυτά έχουν συνήθως την όψη χαμηλών, συμπαγών φαρδιών θάμνων, με γυμνό πετρώδες έδαφος μεταξύ τους. Πολλά έχουν φύλλα που συστρέφονται ή πέφτουν το καλοκαίρι, μηχανισμοί που αποσκοπούν στη μείωση της απώλειας του νερού. Η παρουσία αγκαθιών ή δυσάρεστης γεύσης βοηθούν στην απότρεψη της βόσκησης.

Τα φρύγανα αποτελούν πιο αραιή μορφή βλάστησης από τη μακία, επιτρέποντας την ανάπτυξη μεταξύ των θάμνων μιας μεγάλης ποικιλίας βοτάνων, και ως εκ τούτου, πλούσιας σε μονοετή, ορχιδέες και βολβούς, όπως Ασφόδελους (*Asphodelus aestivus*), Σκληροκρεμμύδα (*Urginea 41talic41e*), Υάκυνθους (*Muscari communatum*), είδη Ορνιθόγαλου (*Ornithogalum spp*) και άγρια κρεμμύδια (*Allium subhirsutum*).

Η οικογένεια των Κιστιδών (*Cistus*) περιλαμβάνει κάποια από τα πιο χαρακτηριστικά φυτά της φρυγανώδους βλάστησης, ενώ τα είδη Θυμαριού (*Thymus spp*) ή Λεβάντας (*Lavantula spp*) και το Φασκόμηλο (*Salvia officinalis*) είναι επίσης κοινά. Η Αστοιβή (*sarcopoterium spinosum*) και η Ελληνική Ευφορβία ή ακανθόθαμνος ή γαλαστοιβίδα (*Euphorbia acanthothamnus*) είναι επίσης σημαντικά είδη της ανατολικής Μεσογείου.

Με προϋπόθεση την αποφυγή της βόσκησης και των πυρκαγιών, η μακία και τελικά τα αειθαλή δάση μπορούν να επανεγκατασταθούν με επιτυχία.

iii. Στεπικού τύπου βλάστηση και άγονοι λειμώνες

Το κάψιμο ή η υπερβόσκηση σε περιοχές με φρυγανώδη βλάστηση μπορεί να τις μετατρέψει σε έναν τύπο πετρώδους λειμώνα, που θυμίζει τους τύπους της Ασιατικής στέπας. Η εμφάνιση αυτού του τύπου βλάστησης μπορεί να παγιωθεί με τη συνεχή βόσκηση.

Φυτά ανθεκτικά στην ξηρασία και τη βόσκηση είναι τυπικά αυτών των περιοχών, καθώς λόγου χάριν η Γαλατσίδα (eg *Euphorbia helioscopia*) και οι Ασφόδελοι (eg *Asphodelua aestivus*) δεν είναι ελκυστικά προς τα ζώα.

Πολλά αγροστώδη είδη χαρακτηρίζουν αυτή τη φυτοκοινότητα, καθώς και μέλη της οικογένειας των Ψυχανθών (*Leguminosae*), συμπεριλαμβανομένων των

ειδών Μηδικής (*Medicago* spp) που τα ξεχωρίζουμε εύκολα από τους χαρακτηριστικούς καρπούς και του Τριφυλλιού (*Trifolium* spp).

Στις περιοχές αυτές υπάρχει μεγάλος αριθμός βοτάνων, μονοετών και βολβοειδών, όπως Κρόκοι (eg *Crocus hadriaticus*), Τουλίπες (eg *Tulipa praecox*), η Ορχιδέα μέλισσα (*Ophrys apifera*) και η Ιταλική ορχιδέα (*Orchis 42talic*).

iv. Δάση

Στα όρια της αμπελουργικής ζώνης της Ρομπόλας, ανατολικά του οροπεδίου της κοινότητας Ομαλών, βρίσκεται το ελατόδασος του Αίνου. Ειδικότερα, πρόκειται για δάσος Κεφαλληνιακής ελάτης (*Abies cephalonica*), ένα γηγενές κωνοφόρο, το οποίο ονομάστηκε έτσι επειδή πρωτοανακαλύφθηκε στην Κεφαλονιά.

Πρόκειται για ένα μεγάλο αειθαλές φυτό, το οποίο ευδοκίμει σε υψόμετρα 800-1600 μέτρων. Το ύψος της Κεφαλληνιακής ελάτης μπορεί να φτάσει το 30 μέτρα, έχει πυραμιδοειδή κορυφή και σκούρο καφέ φλοιό με πορτοκαλί αποχρώσεις. Σχηματίζει πυκνό δάσος στα βουνά της Κεφαλονιάς και αποτελούσε κατά την αρχαιότητα σημαντική πηγή ξυλείας, ιδίως για την κατασκευή πλοίων.

Το Ελληνικό κράτος, με σκοπό τη διαφύλαξη της καθαρότητας της Κεφαλληνιακής ελάτης από υβριδισμούς, ίδρυσε το 1992 (με το ΒΔ 776), τον εθνικό δρυμό Αίνου. Πρόκειται για το μικρότερο εθνικό δρυμό της χώρας με συνολική έκταση 28.620 στρεμμάτων. Αποτελείται από δύο τμήματα με σαφή διάκριση μεταξύ τους. Το μεγαλύτερο τμήμα βρίσκεται στο όρος Αίνος, καλύπτει έκταση 32.160 στρεμμάτων και αναπτύσσεται με κατεύθυνση ΒΔ-ΝΑ. Το δεύτερο τμήμα βρίσκεται στο όρος Ρούδι, έχει έκταση 5.460 στρ. και αναπτύσσεται ΒΔ του Αίνου.

3.2.2 Ανθρωπογενείς συνθήκες

α) Η ιστορία της αμπελουργίας στην περιοχή

Η αμπελουργία στην Κεφαλονιά αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους κλάδους της φυτικής παραγωγής (δεύτερο κατά σειρά μετά την ελαιοκαλλιέργεια), άρρηκτα συνδεδεμένο με την ιστορία και τον πολιτισμό του νησιού. Οι ρίζες της χάνονται στα βάθη της αρχαιότητας κι αγγίζουν τον μύθο, αφού σύμφωνα με την παράδοση το πρώτο κλήμα στο νησί το φύτεψε ο Κέφαλος, ο γιος του Ερμή και της Έρσης, ο πρώτος οικιστής του νησιού, στην περιοχή της Θηναίας (που τότε

ονομάζονταν Αθηναία γη), για να θυμάται την πατρίδα του. Σύμφωνα με τη μυθολογία επίσης, ο Αγκαίος –που εγκαθίσταται στη Σάμη και γίνεται βασιλιάς των Λελέγων- ήταν εξαιρετικός αμπελουργός.

Η περίοδος από την κλασική αρχαιότητα μέχρι το τέλος των Βυζαντινών χρόνων χαρακτηρίζεται από την υποχώρηση της αμπελοκαλλιέργειας, καθώς οι συνεχείς εντάσεις της περιόδου αυτής δεν επέτρεπαν την ανάπτυξη των ευγενών καλλιεργειών, που απαιτούν συνεχή φροντίδα. Η φήμη των Κεφαλλονίτικων κρασιών αρχίζει να εξαπλώνεται μετά το 1264 και η ζήτησή τους φτάνει ως την Κωνσταντινούπολη και τη Μαύρη θάλασσα. Όμως η κατάσταση βελτιώνεται ουσιαστικά μετά το 1500, την εποχή της Ενετοκρατίας. Τα κρασιά της Κεφαλονιάς αποκτούν αποκλειστικότητες όπως συνέβη με το Μοσχάτο και τη Μαυροδάφνη, που τροφοδοτούσαν κατ' αποκλειστικότητα την Ενετική αγορά.

Η σύγχρονη εποχή ξεκινά με την Οινολογική Εταιρεία του Δρα Νικολάου Πινιατώρου. Ο Ερνέστος Τούλ αγοράζει το 1872 τη χρεωκοπημένη εταιρία, την αναδιοργανώνει πάνω σε σύγχρονες βάσεις και επανακτά τις χαμένες αγορές. Μεσουρανεί μέχρι τον Πρώτο Παγκόσμιο πόλεμο. Η μετέπειτα περίοδος χαρακτηρίζεται από αστάθειες στο εμπόριο του κρασιού, τοπικές κρίσεις και σημαντικές πολιτικές αναταραχές στο εσωτερικό. Το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου βρίσκει την αμπελοκαλλιέργεια σε υποχώρηση. Μετά το μέσον της δεκαετίας του '60 αναζωπυρώνεται το ενδιαφέρον και δημιουργούνται οι σημαντικές –πρωτοποριακές για την εποχή τους- μονάδες των αδελφών Καλλιγά και αργότερα των αδελφών Κομητόπουλου. Είναι η περίοδος που τα κρασιά της Κεφαλονιάς και ιδιαίτερα η Ρομπόλα γίνονται διεθνώς γνωστά ως κρασιά υψηλής ποιότητας (Αντζουλάτος, 2002).

Η Ρομπόλα κατέχει εξέχουσα θέση στην ιστορία της αμπελοκαλλιέργειας του νησιού, ως η κορωνίδα των τοπικών ποικιλιών, η οποία μάλιστα κατατάσσεται από τους ειδικούς μεταξύ των ευγενέστερων ποικιλιών του Ελληνικού αμπελώνα. Άλλωστε η Κεφαλονιά είναι το μοναδικό μέρος της Ελλάδας, που αποτελεί ζώνη Ονομασίας Προελεύσεως Ανωτέρας Ποιότητας. Στο παρελθόν η Ρομπόλα εκτιμήθηκε ιδιαίτερα από τους εκάστοτε κατακτητές, γι' αυτό και κατά καιρούς επέβαλαν επ' αυτής ακριβές φορολογίες (Αντζουλάτος, 2002).

Η πρώτη μαρτυρία, που έχει καταγραφεί για την καλλιέργεια της Ρομπόλας στην Κεφαλονιά, χρονολογείται το 1520, προερχόμενη από έγγραφο σχετικό με την απογραφή της εκκλησιαστικής περιουσίας.

Η λέξη «Ρομπόλα» έχει αποτελέσει αντικείμενο πολλών ερμηνειών. Σε βιβλίο που κυκλοφόρησε το 1940, οι καθηγητές Henrich και Renée Kahane τη συσχετίζουν με το λατινικό Ribola, ένα είδος κόκκινου κρασιού που καλλιεργούσαν κατά το 14^ο αιώνα στις περιοχές της Ίστριας, Αδρίας, Αιμιλίας και Γένοβας. Αποδεχόμενος την ερμηνεία αυτή, ο καθηγητής Λαογραφίας Δημήτριος Λουκάτος προσπαθεί να διευρύνει την ετυμολογική προσέγγιση της λέξης. Έτσι, συμφωνώντας με το λόγιο Ι. Σταματέλλο, συσχετίζει τη Ρομπόλα με την Ιταλική λέξη «Rombo», η οποία σημαίνει «ρόμβος», θυμίζοντας τη σφιχτή και στρογγυλή ράγα του σταφυλιού. Τέλος, ο Α. Δεμπόνος, ύστερα από σχετική έρευνά του στις αγροτικές περιοχές της Κεφαλονιάς, διαπιστώνει ότι η λέξη «ρομπολιά», από την οποία πιθανολογείται ότι προέρχεται το όνομα «Ρομπόλα», χρησιμοποιείται για να περιγράψει τα καλοπροαίρετα αστεία και πειράγματα (Δεμπόνος, 2003).

Στις κοινότητες της αμπελουργικής ζώνης της Ρομπόλας, η αμπελοκαλλιέργεια και το κρασί είναι αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορίας, της λαογραφίας και της καθημερινής ζωής των κατοίκων. Η καλλιέργεια της Ρομπόλας κληροδοτείται με περίσσια αγάπη και σεβασμό από γενιά σε γενιά. Ειδικά στους οικισμούς που βρίσκονται στο κέντρο της αμπελουργικής ζώνης (Φραγκάτα-Βαλσαμάτα), οι περισσότερες οικογένειες ασχολούνται με το αμπέλι και παράγουν το δικό τους κρασί. Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του Α. Δεμπόνου (2003): «Από τα πανάρχαια χρόνια δεν λογίζεται Κεφαλλονίτικο τραπέζι χαράς ή λύπης, αλλά ακόμη και καθημερινής διατροφής χωρίς την κανάτα γεμάτη από αγνό κρασί. Στον κάμπο ή το αλώνι τη θέση της κανάτας έχει πάρει το φλασκή, η κούφια κολοκύθα».

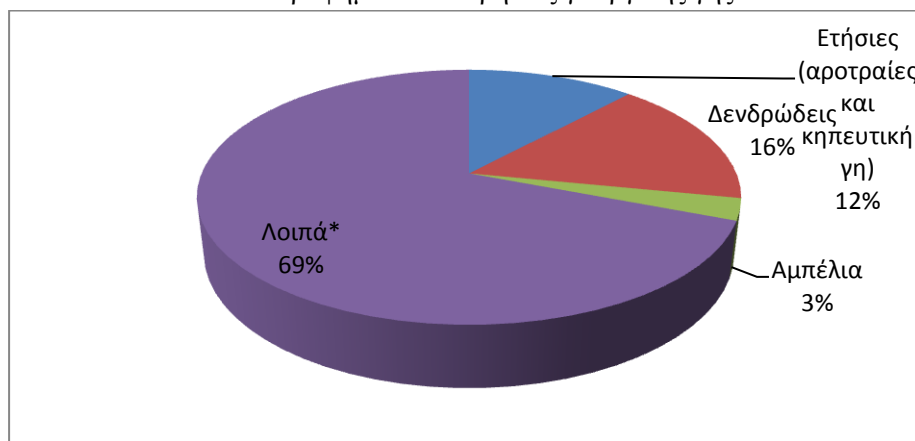
B) Η γεωργία

Ο γεωργικός τομέας ανέκαθεν διαδραμάτιζε σημαντικό ρόλο στην οικονομία της Κεφαλονιάς, καλύπτοντας το 9,07% του ΑΕΠ του Νομού και το 0,65% του ΑΕΠ της περιφέρειας Ιονίων νήσων (στοιχεία από economics.gr με βάση το έτος 2001).

Η συνολικά καλλιεργούμενη έκταση ανέρχεται στα 330.331 στρέμματα, εκ των οποίων 1,2% αφορούν ετήσιες καλλιέργειες (3.9365 στρ.), 2,74% αμπέλια (9.068 στρ.), 16,19% (53.471 στρ.) λοιπές δενδρώδεις καλλιέργειες (κυρίως ελιά) (53.471 στρ.) και 69,15% (228.428 στρ.) λιβάδια, βοσκότοπους, οικογενειακούς λαχανόκηπους και αγραναπαύσεις (228.428 στρ.). Στο σύνολο του νομού λειτουργούν 4.972 γεωργικές εκμεταλλεύσεις (ΕΛΣΤΑΤ, 2001). Καλύτερη εικόνα

της διάκρισης της καλλιεργούμενης έκτασης ανά κατηγορία καλλιέργειας μας δίνει το γράφημα 3.2.

Γράφημα 3.1: «Χρήσεις γεωργικής γης»



Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Οι αρδευόμενες καλλιέργειες περιορίζονται στις περιοχές της Παλλικής, του νοτίου τμήματος της Κεφαλονιάς, των Βλαχάτων, των Μουσάτων, της Σκάλας, του Κατελειού και των Τζανάτων. Σε αυτές τις περιοχές συγκεντρώνεται και το μεγαλύτερο μέρος της γεωργικής δραστηριότητας, ενώ το υπόλοιπο της επιφάνειας του νησιού εξυπηρετεί τις ανάγκες του κτηνοτροφικού τομέα.

Οι σημαντικότερες δραστηριότητες του κλάδου της φυτικής παραγωγής είναι η ελαιοκαλλιέργεια και η αμπελοκαλλιέργεια.

Η ελαιοκαλλιέργεια αποτελεί την πιο σημαντική δραστηριότητα της φυτικής παραγωγής του πρωτογενούς τομέα της οικονομίας της Κεφαλονιάς. Συνολικά καλλιεργούνται ένα εκατομμύριο ελαιόδεντρα και η συνολική παραγωγή ελαιολάδου ανέρχεται στους 2.000 τόνους ανά έτος. Οι ποικιλίες που καλλιεργούνται είναι η ντόπια (40%), η Κορωνέϊκη (30%), η Σιμωνέϊκη (10%) και η Θιακή (15%). Για το ελαιόλαδο δεν προκύπτουν στοιχεία παραγωγής επώνυμου προϊόντος με ιδιαίτερη αναφορά, παρόλο που είναι προϊόν ΠΓΕ (Κανονισμός ΕΚ 2081/92). Το πρόβλημα, άλλωστε, είναι γενικότερο και αφορά τις περισσότερες ελαιοπαραγωγικές περιοχές της Ελλάδας. Τα άτυπα δίκτυα εμπορίας και η βιωσιμότητα των επιχειρήσεων εμφιάλωσης δικαιολογούν εν πολλοίς τη μη διαφοροποίηση του κλάδου. Υπάρχουν δύο ελαιουργεία που παράγουν εμφιαλωμένο προϊόν (www.aneki.gr).

Τον δεύτερο σημαντικότερο κλάδο φυτικής παραγωγής αποτελεί η αμπελοκαλλιέργεια, με καλλιεργούμενη έκταση 9.068 στρ. και ετήσια παραγωγή

οίνου 2.000 τόνων ή 2.200 τόνων μούστου. Σημαντικά κέντρα παραγωγής συγκροτούνται στην περιοχή των Ομαλών, κέντρο της ζώνης ΟΠΑΠ Ρομπόλα Κεφαλληνίας, καθώς και στην περιοχή της Παλλικής, όπου η αμπελοκαλλιέργεια εξακολουθεί μεν να παίζει σημαντικό ρόλο, αλλά έχει δεχθεί και τη μεγαλύτερη υποχώρηση.

Ο αμπελώνας της Κεφαλονιάς μπορεί να χαρακτηριστεί ως οινοπαραγωγικός, καθώς το μεγαλύτερο ποσοστό της έκτασής του (79%) αφορά οινάμπελους. Συγκεκριμένα, στην ποικιλιακή του σύνθεση κυρίαρχη είναι η παρουσία των ποικιλιών Ρομπόλα (25%), Βοστυλίδι (8,3%), Τσαούσι (8,3%), Μαυροδάφνη (2,92%), με μικρότερο το ποσοστό Μοσχάτου (1,25%), Μοσχατέλας (1,67%) και Θειακού (1,25%), ενώ αμελητέα είναι τα ποσοστά λοιπών ποικιλιών, όπως: Αρακλινός, Κορφιάτικο, Μοσχούδι, Σκυλοπνίχτης, Ζακυνθινό και Μοθωνιός (3,46%), (Διεύθυνση Γεωργίας Κεφαλονιάς).

Στο Ν. Κεφαλληνίας υπάρχουν τρεις οίνοι ποιότητας που παράγονται σε συγκεκριμένες περιοχές (v.q.p.r.d.), δύο Ονομασίας Προελεύσεως Ελεγχόμενης (ΟΠΕ) και ένας Ονομασίας Προελεύσεως Ανωτέρας Ποιότητας (ΟΠΑΠ). Πιο συγκεκριμένα οι οίνοι αυτοί είναι η «Ρομπόλα Κεφαλληνίας ΟΠΑΠ», η «Μαυροδάφνη Κεφαλληνίας ΟΠΕ» και ο «Μοσχάτος λευκός ΟΠΕ» (παραγωγή γλυκών κρασιών). Επίσης, υπάρχουν 3 αναγνωρισμένοι οίνοι Τοπικής ονομασίας (Τ.Ο.), ο «Τ.Ο. πλαγιές του Αίνου» (λευκός-ερυθρός), ο «Τ.Ο. Μεταξάτων» (ερυθρός) και ο «Τ.Ο. Μαντζαβινάτων» (ερυθρός-ροζέ-λευκός), ενώ βρίσκεται υπό εξέταση το αίτημα για αντίστοιχη αναγνώριση στην κατηγορία ΤΟ του παραγόμενου οίνου της περιοχής Ελειού (λευκός). Η οινοποίηση γίνεται από τα δέκα οινοποιεία του νησιού, μεταξύ των οποίων εξέχουσα είναι η θέση του οινοποιείου του Αγροτοβιομηχανικού Συνεταιρισμού παραγωγών Ρομπόλας, που καλύπτει το 75-80% της παραγωγής της Ρομπόλας.

Ο γεωργικός τομέας των κοινοτήτων της αμπελουργικής ζώνης της Ρομπόλας είναι παρόμοιος με αυτόν του υπόλοιπου Νομού. Και εδώ οι κύριες καλλιέργειες είναι η καλλιέργεια της ελιάς, της αμπέλου και των σιτηρών (κυρίως για ζωοτροφή). Στοιχεία σχετικά με τις καλλιεργούμενες εκτάσεις σε επίπεδο κοινότητας, υπάρχουν μόνο για την κοινότητα Ομαλών (η οποία αποτελεί το μεγαλύτερο μέρος της αμπελουργικής ζώνης της Ρομπόλας) και αναφέρονται ενδεικτικά: 318 στρ. ετήσιων καλλιεργειών, 3.650,6 στρ. δενδρωδών καλλιεργειών (κυρίως ελαιόδεντρων), και 1.746 στρ. αμπελιών (ΕΛΣΤΑΤ, 2001).

γ) Η κτηνοτροφία

Η κτηνοτροφία (αιγοπρόβατα) είναι η σημαντικότερη δραστηριότητα του πρωτογενούς τομέα. Τα τελευταία 20 χρόνια παρουσιάζει υψηλούς ρυθμούς αύξησης του ζωικού κεφαλαίου. Η εφαρμοσθείσα πολιτική επιδοτήσεων μέσω της ΚΑΠ με βάση το μέγεθος του ζωικού κεφαλαίου βρίσκεται στη βάση αυτών των εξελίξεων. Άλλοι παράγοντες που συνέβαλαν είναι η εγκατάλειψη της γεωργικής δραστηριότητας και η συνακόλουθη απελευθέρωση σημαντικών εκτάσεων που επέτρεψαν την ανάπτυξη της εκτατικής κτηνοτροφίας.

Οι κτηνοτρόφοι είναι στην πλειοψηφία τους ηλικιωμένοι και χαμηλού επιπέδου εκπαίδευσης.

Η τυροκομία έχει μακρά παράδοση στην περιοχή, με δεξιότητες τυροκόμους που έχουν εργαστεί σε άλλες περιοχές της Ελλάδας αλλά και στο εξωτερικό. Το Κεφαλοτύρι Κεφαλονιάς αποτελεί αναγνωρισμένο τυρί ΠΟΠ (Κανονισμός ΕΚ 2081/92) και οι τοπικοί τυροκόμοι φημίζονται για την υψηλή ποιότητα του προϊόντος. Όμως, η ζήτηση και η ευκολία παραγωγής φέτας στρέφουν το τοπικό δυναμικό προς αυτή την κατεύθυνση. Οι 17 τυροκομικές επιχειρήσεις είναι μικρού μεγέθους και οικογενειακού χαρακτήρα. Εάν εξαιρεθούν 2 μονάδες των οποίων η ημερήσια δυνατότητα επεξεργασίας ξεπερνά τους 10 τόνους, η παραγωγή των υπόλοιπων δεν ξεπερνά τους 2,5 τόνους. Αξιοπρόσεκτη η εμφάνιση νέων τυροκομείων με δυναμική παρουσία και ποιοτικά προϊόντα (www.aneki.gr).

Η κτηνοτροφία ασκείται συστηματικά σε όλο το νησί και ειδικότερα στους ορεινούς όγκους όπου υπάρχουν διαθέσιμοι βοσκότοποι. Εκτρέφονται 160.000 περίπου αιγοπρόβατα από τοπικές φυλές με επικρατέστερη τη φυλή του κεφαλλονίτικου προβάτου.

Η βοοτροφία ασκείται περιορισμένα με την εκτροφή 1.000 περίπου ζώων. Στο Δήμο Πυλαρέων εντοπίζεται σε μικρούς πληθυσμούς η βραχυκερατική φυλή. Σημαντική για την κτηνοτροφική δραστηριότητα είναι η ένταξη ορισμένων εκμεταλλεύσεων σε καθεστώς βιολογικής κτηνοτροφίας.

Σημαντικά προβλήματα υπάρχουν με τους βοσκότοπους λόγω έλλειψης σχεδίου οργάνωσης και διαχείρισης. Επίσης σημαντικό πρόβλημα υπάρχει και στις κτηνοτροφικές κατασκευές (ποιμνιοστάσια – βουστάσια) οι οποίες κατά κανόνα δεν πληρούν τις προδιαγραφές υγιεινής και καλής διαβίωσης των ζώων (www.sazae.gr).

δ) Ο τουρισμός

Η Κεφαλονιά αλλά και το σύνολο των νησιών της περιφέρειας Ιονίων Νήσων αποτελούν έναν ισχυρό πόλο τουριστικής ανάπτυξης που λειτουργεί παράλληλα και συμπληρωματικά με τις λιγότερο ανεπτυγμένες τουριστικές περιοχές της Ηπείρου και της δυτικής Πελοποννήσου. Τα τελευταία χρόνια ο τουρισμός στο νομό παρουσιάζει σημαντική αύξηση και αποτελεί την ατμομηχανή της τοπικής ανάπτυξης, συνιστώντας ίσως τη σημαντικότερη δραστηριότητα της οικονομίας (www.aneki.gr).

Ο τουρισμός στο νομό είναι κυρίως μαζικός, εποχιακού χαρακτήρα, με τους μήνες που παρουσιάζεται η μεγαλύτερη κίνηση να κυμαίνονται από Μάιο έως και Σεπτέμβριο, και αιχμή τους μήνες Ιούνιο-Αύγουστο (www.aneki.gr). Αυτή η μορφή τουρισμού άλλωστε, είναι χαρακτηριστική στο σύνολο της περιφέρειας Ιονίων Νήσων, αλλά και όλων σχεδόν των Ελληνικών νησιών.

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία για το έτος 2011, το ξενοδοχειακό δυναμικό της Κεφαλονιάς ανέρχεται σε 144 μονάδες ή 5.215 δωμάτια ή 10.257 κλίνες (ΞΕΕ, 2012). Η κατανομή όμως αυτού του δυναμικού εμφανίζει μεγάλες ανισότητες μεταξύ των ανεπτυγμένων τουριστικά παραθαλάσσιων περιοχών (π.χ. περιοχή Αργοστολίου και περιοχή Ελιου-Πρόννων) και των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών της ενδοχώρας.

Οι κοινότητες που απαρτίζουν την αμπελουργική ζώνη της Ρομπόλας, με εξαίρεση τις κοινότητες Βλαχάτων και Μουσάτων (κυρίως στο νότιό τους τμήμα), δεν αποτελούν κέντρα μαζικού τουρισμού. Αντιθέτως, οι κοινότητες αυτές προσφέρονται για διάφορες μορφές εναλλακτικού τουρισμού, οι οποίες όμως δεν έχουν αναπτυχθεί σε ικανοποιητικό βαθμό.

Μια από αυτές τις μορφές τουρισμού αποτελεί ο αγροτουρισμός, δηλαδή, η τουριστική δραστηριότητα που αναπτύσσεται σε μη αστικό χώρο, από απασχολούμενους κυρίως στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα παραγωγής, ιδιαίτερα σε οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής τουριστικές μονάδες παροχής αγαθών ή υπηρεσιών (Αποστολόπουλος και Σδράλη, 2000).

Στην υπό μελέτη περιοχή υπάρχουν 78 αγροτουριστικά καταλύματα, την ακριβή κατανομή των οποίων μπορούμε να δούμε στον παρακάτω πίνακα (πίνακας 3.2).

Πίνακας 3.2: «Αγροτουριστικά καταλύματα στις κοινότητες της αμπελουργικής ζώνης της Ρομπόλας»

Κοινότητα	Αριθμός Καταλυμάτων
Δαυγάτα	2
Διλινάτα	9
Φαρακλάτα	3
Ομαλά	10
Βλαχάτα	36
Μουσάτα	18
Τρωιαννάτα	0
Σύνολο	78

Πηγή: ANEKI

Επίσης, στην περιοχή τα τελευταία χρόνια αναπτύσσεται οινικός τουρισμός, μια μορφή τουρισμού που μπορεί να οριστεί ως «η επίσκεψη σε αμπελώνες, οινοποιεία, γιορτές κρασιού και εκθέσεις κρασιού, όπου η δοκιμή διάφορων κρασιών ή η γνωριμία με τα κύρια χαρακτηριστικά της περιοχής αποτελούν τα πρωταρχικά κίνητρα για τους επισκέπτες» (Hall και Macionis, 1996).

Επίκεντρο της τουριστικής αυτής δραστηριότητας αποτελεί το επισκέψιμο οινοποιείο του Αγροτοβιομηχανικού συνεταιρισμού παραγωγών Ρομπόλας, καθώς και το μουσείο Ρομπόλας που λειτουργεί στον ίδιο χώρο, με επισκεψιμότητα 40-50 χιλιάδων ατόμων ετησίως. Το οινοποιείο του συνεταιρισμού ιδρύθηκε το 1987 και βρίσκεται στο κέντρο της αμπελουργικής ζώνης της Ρομπόλας, στα όρια της κοινότητας Ομαλών, σε υψόμετρο 700μ. Καλύπτει έκταση 2000 τμ. και περιλαμβάνει εκθετήριο οίνου, όπου ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να γνωρίσει και να γευθεί τα κρασιά του Συνεταιρισμού αλλά και να “ταξιδέψει” στους δρόμους του κρασιού της Κεφαλονιάς.

Ο οινικός τουρισμός στην περιοχή ενισχύεται από την καθιέρωση της Γιορτής της Ρομπόλας, που διοργανώνει σε ετήσια βάση το πρώτο σαββατοκύριακο μετά τον Δεκαπενταύγουστο ο πολιτιστικός σύλλογος Μέρμηγκας στα Φραγκάτα. Η γιορτή της Ρομπόλας έχει γίνει πλέον θεσμός από το 1978 αναδεικνύοντας την ιδιαιτερότητα και την αξία της Ρομπόλας ως ξεχωριστού τοπικού και πολιτιστικού προϊόντος. Ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να δοκιμάσει τοπικά εδέσματα, άφθονο κρασί, να γνωρίσει τους τοπικούς παραδοσιακούς χορούς από τα συγκροτήματα του Μέρμηγκα και να διασκεδάσει στο γνήσιο Κεφαλλονίτικο γλέντι.

Επιπλέον, η γειτνίαση με την Ιερά μονή του Αγίου Γερασίμου, προστάτη και πολιούχου του νησιού, προσελκύει στην περιοχή άτομα απ' όλο τον κόσμο, υποβοηθώντας την ανάπτυξη θρησκευτικού τουρισμού. Η Μονή βρίσκεται στην κοινότητα Ομαλών, κοντά στα χωριά Βαλσαμάτα και Φραγκάτα, κτισμένη πάνω σε παλιά μονή του έτους 1200 μ.Χ. (από την εποχή των σταυροφοριών). Στη Μονή φυλάσσεται το σκήνωμα του Αγίου Γερασίμου, το οποίο εκτίθεται σε λαϊκό προσκύνημα δύο φορές το χρόνο, στις 16 Αυγούστου και στις 20 Οκτωβρίου. Ιδιαίτερα μεγάλη προσέλευση πιστών διαπιστώνεται στις 15 και 16 Αυγούστου, μέρες που γιορτάζεται η κοίμηση της Θεοτόκου και η Γιορτή του Αγίου Γερασίμου αντίστοιχα.

Τέλος, η περιοχή ενδείκνυται για δραστηριότητες που σχετίζονται με το φυσικό περιβάλλον, αφού διαθέτει οικοσυστήματα ιδιαίτερης αισθητικής. Σημαντικό πόλο έλξης αυτής της μορφής του τουρισμού μπορεί να αποτελέσει ο εθνικός δρυμός Αίνου, με το σπάνιο είδος της Κεφαλληνιακής ελάτης, ο οποίος βρίσκεται στα όρια της αμπελουργικής ζώνης της Ρομπόλας. Συμπληρωματικά με την επίσκεψη στον εθνικό δρυμό, ο επισκέπτης μπορεί να αντλήσει περισσότερες πληροφορίες για το οικοσύστημα του Αίνου επισκεπτόμενος το μουσείο Ελάτης, που λειτουργεί στην περιοχή του Επανοχωρίου της κοινότητας Ομαλών.

3.2.3 Θεσμικό πλαίσιο

α) Για τη Ρομπόλα

Το Ελληνικό κράτος, αναγνωρίζοντας τη σημασία του τόπου καλλιέργειας (terroir) στην παραγωγή ποιοτικών οίνων, αλλά και υποστηρίζοντας τους ενασχολούμενους με το δύσκολο έργο της αμπελουργίας, αναγνώρισε μέσω ΠΔ (ΠΔ 15/28-12-1982) και προστατεύει με ειδική νομοθεσία την Ονομασία Προέλευσης «Ρομπόλα Κεφαλληνίας», ως Ονομασία Προελεύσεως Ανωτέρας Ποιότητας.

Ταυτόχρονα προέβη στην αναγνώριση και των καθορισμό των ορίων της αμπελουργικής ζώνης των οίνων ΟΠΑΠ «Ρομπόλα Κεφαλληνίας», η οποία αποτελείται από τις κοινότητες Ομαλών, Δαυγάτων, Διλινάτων, Φαραλάτων, Τρωιαννάτων (με περιορισμό τα κλήματα να φύονται σε υψόμετρο άνω των 50μ.) και τις κοινότητες Βλαχάτων και Μουσάτων, άνωθεν του κεντρικού δρόμου Αργοστολίου-Πόρου. Οι οίνοι που δικαιούνται της ονομασίας ΟΠΑΠ «Ρομπόλα

Κεφαλληνίας» πρέπει να προέρχονται από την οινοποίηση σταφυλιών παραγόμενων εντός των ορίων της καθορισμένης αμπελουργικής ζώνης.

Το παραπάνω ΠΔ εγκρίνεται μέσω της ΥΑ 324953/4711(ΦΕΚ 720/Β/30-9-1982), όπου τίθενται επιπλέον περιορισμοί σχετικά με τις ασκούμενες καλλιεργητικές πρακτικές αλλά και τις διαδικασίες οινοποίησης. Πιο συγκεκριμένα οι περιορισμοί αυτοί προβλέπουν και επιτάσσουν τα εξής:

- i. Περιορισμοί σχετικοί με τις ασκούμενες καλλιεργητικές πρακτικές:
 - Η μέγιστη επιτρεπόμενη στρεμματική απόδοση καθορίζεται στα 800 κιλά
 - Η ηλικία των αμπελώνων πρέπει να υπερβαίνει τα 4 έτη (από τη χρονολογία εμβολιασμού ή φύτευσης προκειμένου για αντόριζα)
 - Η άρδευση των κλιμάτων απαγορεύεται
 - Η μόρφωση των πρέμων επιτρέπεται να γίνεται σε κυπελλοειδή σχήματα ή γραμμικά ενός επιπέδου, με έως έξι κεφαλές των δυο ματιών
 - Τέλος απαγορεύονται όλες οι πρακτικές που δεν εφαρμόζονται πατροπαράδοτα.
- ii. Περιορισμοί σχετικοί με τις οινοποιητικές μεθόδους:
 - Η φυσική περιεκτικότητα του γλεύκους σε σάκχαρα επιτρέπεται να κυμαίνεται από 188 έως 214 γραμμάρια ανά λίτρο
 - Ο αλκοολικός βαθμός δεν πρέπει να υπερβαίνει τους 12,5 βαθμούς
 - Η παραγωγή των οίνων πρέπει να γίνεται με την κλασσική μέθοδο «λευκοί οινοποιήσεως». Η γλευκοποίηση των σταφυλιών δεν επιτρέπεται να γίνεται σε συνεχή πιεστήρια
 - Κατά την εμπορία τους οι εμφιαλωμένοι οίνοι πρέπει να φέρουν υποχρεωτικά στο πόμα ταινία ελέγχου ερυθρωπού χρώματος με τα αρχικά γράμματα ΡΚ. Επίσης η διακίνηση των οίνων μεταξύ των εγκαταστάσεων και εντός των κοινοτήτων πρέπει να πραγματοποιείται με «αμπελοοινικό συνοδευτικό έγγραφο». Τέλος, κατά την εξαγωγή τους σε τρίτες χώρες οι οίνοι πρέπει να συνοδεύονται από «πιστοποιητικό προέλευσης»

Τέλος αξίζει να αναφερθεί ότι, σε αντίθεση με ό,τι ισχύει για τους υπόλοιπους οίνους ΠΟΠ, δικαίωμα παραγωγής οίνων ΟΠΑΠ «Ρομπόλα Κεφαλληνίας» έχουν όλα τα οινοποιεία του νησιού και όχι μόνο εκείνα εντός των ορίων της αμπελουργικής ζώνης.

β) Λοιπές καθορισμένες αμπελουργικές ζώνες οίνων ΟΠΕ (πλέον ΠΟΠ)

Στο νομό Κεφαλληνίας, εκτός από την αμπελουργική ζώνη των οίνων ΟΠΑΠ «Ρομπόλα Κεφαλληνίας», έχουν αναγνωριστεί και δυο επιπλέον αμπελουργικές ζώνες για την παραγωγή των οίνων ΟΠΕ «Μαυροδάφνη Κεφαλληνίας» και «Μοσχάτο Κεφαλληνίας».

i. Η αμπελουργική ζώνη των οίνων ΟΠΕ «Μαυροδάφνη Κεφαλληνίας»

Η αμπελουργική ζώνη της Μαυροδάφνης αναγνωρίστηκε με το Β.Δ. 386/1971 (ΦΕΚ 39/Α/29-3-1982) και εκτείνεται κατά το μεγαλύτερό της μέρος στην περιοχή της Παλλικής με μια μικρή γεωγραφική διασπορά στο υπόλοιπο νησί και την Ιθάκη. Αναλυτικότερα, η αμπελουργική ζώνη της Μαυροδάφνης περιλαμβάνει τις παρακάτω κοινότητες:

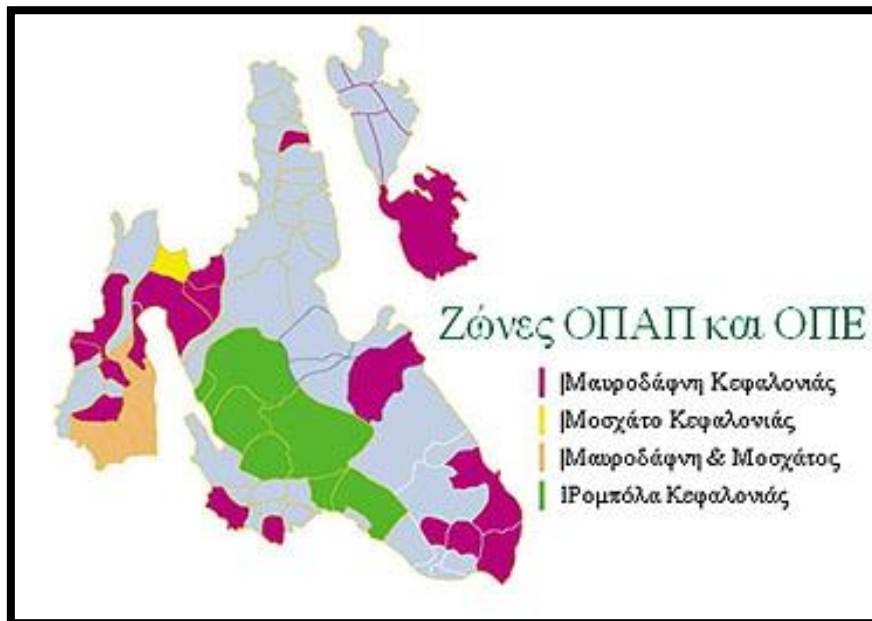
- α) Κουβαλάτων, Κοντογουράτων, Χαβριάτων, Σουλλάρων, Μονοπολάτων, Αγκώνος, Δαμουλιανάτων, Νυφίου, Κατωγής, Σκινέως, Αγίας Θέκλης, Πετρικάτων, Χαυδάτων και του Δήμου Ληξουρίου της επαρχίας Πάλλης,
- β) Σβορωνάτων, Σπαρτιών, Πόρου, Σκάλας, Πάστρας, Αργινίων της επαρχίας Κραναίας,
- γ) του Δήμου Ιθάκης και της κοινότητας Περαιχωρίου της επαρχίας της Ιθάκης και
- δ) της κοινότητας Μεσοβουνίων και Καταποδάτων της επαρχίας Σάμης.

ii. Η αμπελουργική ζώνη των οίνων ΟΠΕ «Μοσχάτος Κεφαλληνίας»

Η αμπελουργική ζώνη του Μοσχάτου αναγνωρίστηκε και οριοθετήθηκε για πρώτη φορά με το Β.Δ. 386/22-5-1971, ενώ τα όριά της επανακαθορίστηκαν με το Π.Δ. 242/1982 (ΦΕΚ 39/Α/29-3-1982). Η αμπελουργική αυτή ζώνη εκτείνεται εξ' ολοκλήρου στην περιοχή της Παλλικής. Αναλυτικότερα, η αμπελουργική ζώνη του Μοσχάτου περιλαμβάνει περιοχές του Δήμου Ληξουρίου και τις κοινότητες Σουλλάρων, Ζώλων, Κατωγής, Σκινέως, και Χαυδάτων της επαρχίας Πάλλης.

Βάση των παραπάνω οριοθετήσεων, στο χάρτη που ακολουθεί απεικονίζεται ο συνολικός χάρτης των ζωνών ΟΠΑΠ και ΟΠΕ του νομού Κεφαλονιάς.

ΧΑΡΤΗΣ 3.2: «Ζώνες Καλλιέργειας Αμπελιών ΟΠΑΠ και ΟΠΕ στο Ν. Κεφαλληνίας»



Πηγή: Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Κεφαλονιάς, www.kefalonias-online.gr

Σε αντίθεση με την αμπελουργική ζώνη της Ρομπόλας που είναι η πλέον εμπορικά ανεπτυγμένη στο νομό, οι δύο παραπάνω αμπελουργικές ζώνες έχουν ουσιαστικά παροπλιστεί, καθώς δεν σημειώνονται αξιόλογες νέες φυτεύσεις και οι οίνοι ΟΠΕ Μοσχάτου και Μαυροδάφνης διακινούνται στην αγορά ως επιτραπέζια κρασιά ανεμφιάλωτα και μόνο δύο ως εμφιαλωμένοι.

γ) Λοιπές προστατευόμενες περιοχές

ι. Περιοχές Natura 2000

Το Ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο Natura 2000 είναι ένα δίκτυο ζωνών προστασίας της φύσης που εκτείνεται σε ολόκληρη την Κοινότητα και έχει ως στόχο να διασφαλίσει τη μακροπρόθεσμη διατήρησή των πιο πολύτιμων και των πλέον απειλούμενων ειδών και ενδιαιτημάτων τους σε ικανοποιητικό επίπεδο.

Οι προστατευόμενες περιοχές φιλοξενούν φυσικούς τύπους οικοτόπων και οικοτόπους ειδών που είναι σημαντικοί σε ευρωπαϊκό επίπεδο και χωρίζονται σε δύο κατηγορίες:

- Τις «Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)» (Special Protection Areas - SPA) για την Ορνιθοπανίδα, όπως ορίζονται στην Οδηγία 79/409/ΕΚ «για τη διατήρηση των άγριων πτηνών»
- Τους «Τόπους Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ)» (Sites of Community Importance – SCI), όπως ορίζονται στην Οδηγία 92/43/ΕΟΚ. Για τον προσδιορισμό των ΤΚΣ λαμβάνονται υπόψη οι τύποι οικοτόπων και τα είδη των Παραρτημάτων Ι και ΙΙ της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, καθώς και τα κριτήρια του Παραρτήματος ΙΙΙ αυτής.

Οι ΖΕΠ, μετά το χαρακτηρισμό τους από τα Κράτη Μέλη, εντάσσονται αυτόματα στο Δίκτυο Natura 2000, και η διαχείρισή τους ακολουθεί τις διατάξεις του άρθρου 6 παρ. 2, 3, 4 της Οδηγίας 92/43/ΕΚ και τις διατάξεις του άρθρου 4 της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ. Αντίθετα, για την ένταξη των ΤΚΣ πραγματοποιείται επιστημονική αξιολόγηση και διαπραγμάτευση μεταξύ των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σύμφωνα με τα αποτελέσματα των κατά οικολογική ενότητα Βιογεωγραφικών Σεμιναρίων. Οι ΤΚΣ υπόκεινται στις διατάξεις του άρθρου 6 παρ. 2, 3, 4 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.

Στις ενταγμένες στο δίκτυο Natura 2000 περιοχές, ανήκουν δύο χερσαίες και τρεις θαλάσσιες περιοχές του νομού Κεφαλληνίας, οι οποίες περιγράφονται στη συνέχεια:

- Χερσαίες περιοχές:
 1. Καλόν Όρος Κεφαλληνίας (Κωδικός GR2220001)
Πρόκειται για περιοχή συνολικής έκτασης 2.566,19 εκταρίων, η οποία αποτελεί σημαντικό καταφύγιο για πουλιά της Ελλάδας, ιδιαίτερα μιας αποικίας του είδους *Gyps fulvus*.
 2. Εθνικός Δρυμός Αίνου – Ρουδίου (Κωδικός GR2220002).
Πρόκειται για περιοχή συνολικής έκτασης 2.7779,43 εκταρίων, η οποία προστατεύεται και από την Εθνική νομοθεσία ως εθνικός δρυμός από το 1962. Αντικείμενο προστασίας αποτελεί κυρίως το είδος της Κεφαλληνιακής ελάτης, που φύεται στην περιοχή, καθώς επίσης και τα ενδημικά και σπάνια είδη χλωρίδας τα οποία παρουσιάζουν πολλές ιδιαιτερότητες.

➤ Θαλάσσιες περιοχές:

1. Εσωτερικό Αρχιπέλαγος Ιονίου (Κωδικός GR2220003)

Πρόκειται για περιοχή συνολικής έκτασης 88.409,9 εκταρίων κλειστής αβαθούς θάλασσας. Η περιοχή είναι ιδιαίτερης αξίας για δελφίνια, φώκιες και φάλαινες.

2. Παράκτια Θαλάσσια Ζώνη Αργοστολίου έως Βλαχάτα και ο Όρμος Μούντα (Κωδικός GR2220004)

Πρόκειται για περιοχή συνολικής έκτασης 3.763,52 εκταρίων. Αποτελεί μέρος του δικτύου Natura 2000 για την προστασία κυρίως λειμώνων Ποσειδωνίας, αλλά και την αναπαραγωγή της θαλάσσιας χελώνας Καρέτα-καρέτα.

3. Δυτικές Ακτές Κεφαλονιάς – Στενό Κεφαλονιάς – Ιθάκης – Βόρεια Ιθάκη (Κωδικός GR2220005)

Πρόκειται για περιοχή συνολικής έκτασης 18.682,16 εκταρίων ανοικτού πελάγους. Η προστασία της οφείλεται στην παρουσία της μεσογειακής φώκιας και άλλων κητωδών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΤΩΝ ΑΜΠΕΛΩΝΩΝ

Το κεφάλαιο αυτό διαλαμβάνει στοιχεία σχετικά με την τυπολογία και το ανάγλυφο της αμπελουργικής ζώνης των οίνων ΠΟΠ «Ρομπόλα Κεφαλληνίας» και τα Κοινοτικά – Δημοτικά διαμερίσματά της. Αναφέρεται επίσης και σε ορισμένα άλλα χαρακτηριστικά του τοπίου όπως το σχήμα και το μέγεθος των αμπελοτεμαχίων, στις καλλιεργητικές πρακτικές και τα ορατά αποτελέσματά τους στο τοπίο, καθώς και σε αξιοσημείωτα στοιχεία τοπιακού ενδιαφέροντος (δρόμοι, αναβαθμίδες, σβολιάδες, περίφραξη, μεμονωμένα δέντρα εντός του αμπελώνα, γεωργικά κτίσματα). Τέλος στο κεφάλαιο αυτό γίνεται λόγος για τα θετικά στοιχεία που μαρτυρούν την πλούσια πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής και την αγροτική της παράδοση, με παράλληλη αναφορά στα αρνητικά στοιχεία τοπιακής σημασίας.

4.1 Τυπολογία και ανάγλυφο του τοπίου

Η αμπελουργική ζώνη των οίνων ΠΟΠ «Ρομπόλα Κεφαλληνίας» εκτείνεται σε κοινότητες χαρακτηριζόμενες ως ορεινές ή ημιορεινές (στην περίπτωση της κοινότητας Μουσάτων, εντός της ζώνης βρίσκεται μόνο το ορεινό της τμήμα), σε αντίθεση με τις λοιπές αμπελουργικές ζώνες του νησιού που μπορούν να χαρακτηριστούν ως πεδινές. Πιο συγκεκριμένα, η υπό μελέτη περιοχή ξεκινά από υψόμετρο 100 περίπου μέτρων και φθάνει έως το υψόμετρο των 650 περίπου μέτρων.

Για την απόδοση πληρέστερης εικόνας σχετικά με τον ορεινό χαρακτήρα της περιοχής, παρατίθεται ο πίνακας 22, στον οποίο γίνεται κατάταξη των κοινοτήτων που απαρτίζουν τη ζώνη σε ορεινές, ημιορεινές και πεδινές, ενώ ταυτόχρονα παρουσιάζεται και ο αντίστοιχος μέσος σταθμικός αριθμός υψομέτρου. Όπως προκύπτει από τον συγκεκριμένο πίνακα και με κριτήριο το μέσο σταθμικό υψόμετρο, οι πιο ορεινές περιοχές εντοπίζονται στην κοινότητα Ομαλών και Διλινάτων, ενώ οι πεδινότερες εντοπίζονται στις κοινότητες Μουσάτων και Βλαχάτων.

Πίνακας 4.1: «Διάκριση κοινοτήτων στη ζώνη της Ρομπόλας σε ορεινές, ημιορεινές και πεδινές και μέσος σταθμικός αριθμός υψομέτρου»

Δημοτικά/Κοινοτικά διαμερίσματα	Ορεινά ημιορεινά και πεδινά Δ.Δ/Κ.Δ.	Μέσος σταθμικός υψομέτρου
Δ.Δ Δαυγάτων	Η	310
Δ.Δ Διλινάτων	Ο	400
Δ.Δ. Τρωιανάτων	Η	296
Δ.Δ. Φαρακλάτων	Η	195
Δ.Δ. Βλαχάτων	Ο	200
Δ.Δ. Μουσάτων	Π	200
Δ.Κ. Ομαλών	Ο	410

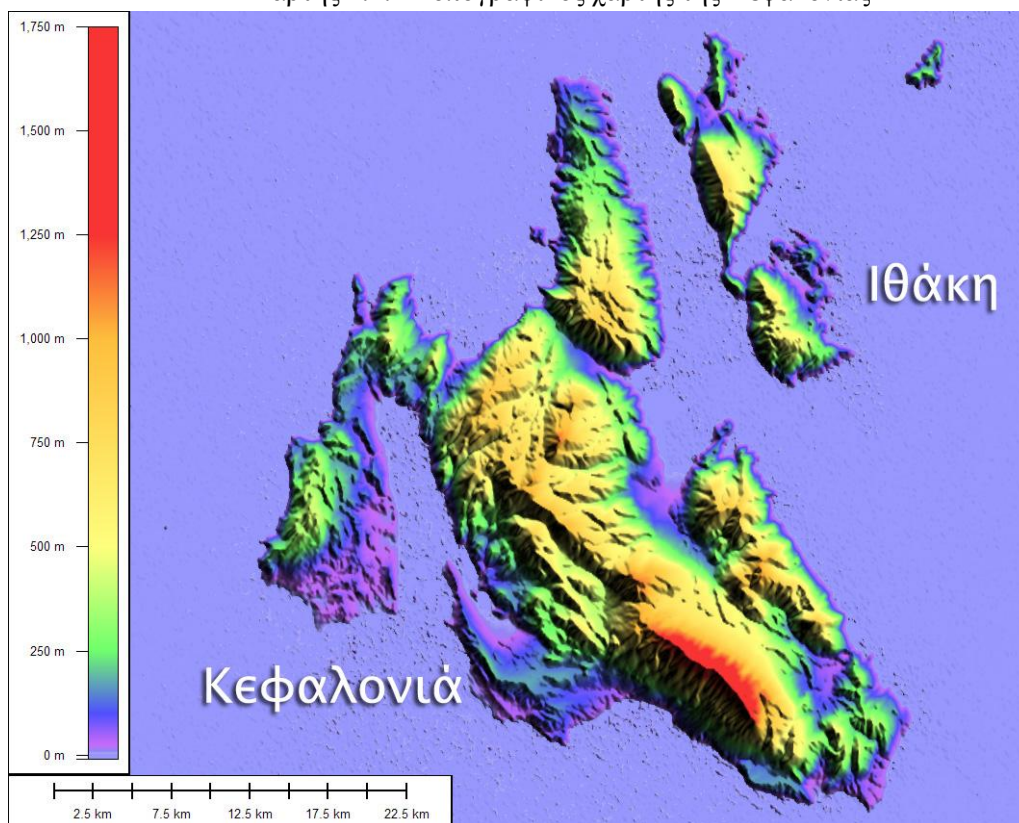
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, Απογραφή πληθυσμού 2001

Με δεδομένο το μεγάλο υψόμετρο της περιοχής, μπορούμε να χαρακτηρίσουμε το ανάγλυφό της ως έντονα ορεινό, με αρκετά μεγάλες αυξομειώσεις. Οι ορεινοί όγκοι που περιλαμβάνονται στα όρια της ζώνης έχουν κατεύθυνση ΒΔ-ΝΑ.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η περίπτωση της Κοινότητας Ομαλών, στο κέντρο της ζώνης. Πρόκειται για πόλγη ή οροπέδιο, μια μεγάλη πεδινή έκταση δηλαδή, σε μεγάλο υψόμετρο, η οποία περιβάλλεται από κορυφές βουνών ή απότομες πλαγιές και δημιουργείται από τη διάλυση ασβεστολιθικών πετρωμάτων. Τα όρη που περικλείουν την πεδινή έκταση της κοινότητας, ακολουθώντας τη φορά των δεικτών του ρολογιού, είναι ΒΑ το όρος Κόρνιθας (280 μ.), Α το όρος Γιούπαρη (1125 μ.), Ν.ΝΑ το όρος Κεφάλι Πετρί (1025 μ.), ΝΔ το όρος Λίμη (494 μ.), Δ το όρος Φάλαγγα (555 μ.) και ΒΔ το όρος Εύγερος (830 μ.). Οι πλαγιές αυτές είναι στην πλειοψηφία τους άγονες και διαβρωμένες.

Στη συνέχεια παρατίθεται ο ανάγλυφος χάρτης της Κεφαλονιάς, όπου μπορούμε να παρατηρήσουμε και το ανάγλυφο της ζώνης.

Χάρτης 4.1: «Τοπογραφικός χάρτης της Κεφαλονιάς»



Πηγή: επεξεργασία από «www.maps.google.gr»

Ένα άλλο κύριο χαρακτηριστικό του ανάγλυφου της ζώνης είναι οι πολύ έντονες κλίσεις. Συγκεκριμένα, οι κλίσεις του συνόλου των εδαφών της ζώνης της Ρομπόλας κατανέμονται μεταξύ των διάφορων κατηγοριών ως εξής:

Πίνακας 4.2: «Κατανομή των εδαφών της αμπελουργικής ζώνης των οίνων ΠΟΠ «Ρομπόλα Κεφαλληνίας» μεταξύ των διάφορων ποσοστών κλίσεων»

ΚΛΙΣΕΙΣ	ΕΚΤΑΣΗ (ha)	%
<3%	2.880	5,88
3-6%	2.350	4,80
6-12%	5.900	12,04
>12%	36.960	75,43
ΟΙΚΙΣΜΟΙ	910	1,86
ΣΥΝΟΛΟ	49.000	100

Πηγή: Υπουργείο γεωργίας, 1977

Σχετικά με την κατανομή των αμπελώνων εντός της υπό μελέτη ζώνης, μόνο το 20% αυτών βρίσκονται στις πεδινές εκτάσεις του κάμπου των Ομαλών, των Τρωϊαννάτων και της περιοχής «Λανού», ενώ το υπόλοιπο 80% βρίσκεται στις

πλαγιές των ορεινών όγκων της περιοχής με μεγαλύτερη συγκέντρωση σε αυτές που έχουν ηπιότερες κλίσεις (τοποθεσίες Βοριάτικα, Λακομάτια, Φαγιάς, και στις πλαγιές του όρους Εύγερος).

Στη συνέχεια παρατίθενται φωτογραφίες, αντιπροσωπευτικές της εικόνας που παρουσιάζουν οι αμπελώνες ανάλογα με την κλίση του εδάφους.



Εικόνα 4.1: Αμπελώνες σε επίπεδο έδαφος



Εικόνα 4.2: Αμπελώνες σε εδάφη με έντονες κλίσεις



Εικόνα 4.3: Αμπελώνες σε εδάφη με ήπιες κλίσεις

4.2 Αγροτεμάχια

Όπως προκύπτει από την επεξεργασία των στοιχείων του αρχείου του συνεταιρισμού παραγωγών Ρομπόλας, το μέσο μέγεθος των αμπελουργικών εκμεταλλεύσεων της υπό μελέτη περιοχής ανέρχεται στα 5,9 στρ. περίπου.

Οι αμπελώνες της υπό μελέτη περιοχής, όπως και ολόκληρου του νησιού, είναι κατακερματισμένοι σε μικρής έκτασης αμπελοτεμάχια, 2,6 στρεμμάτων κατά μέσο όρο, σε αναβαθμίδες (Αντζουλάτος, 2002). Η κατάσταση αυτή είναι

χαρακτηριστική των αμπελώνων στις περισσότερες Μεσογειακές νησιωτικές περιοχές.

Το σχήμα των αμπελοτεμαχίων είναι ποικίλο, με πιο συχνά τα ορθογώνια παραλληλόγραμμα, ιδίως στην ευρύτερη περιοχή της κοινότητας Ομαλών.

4.3 Καλλιεργητικές παραγωγικές τεχνικές με ορατά αποτελέσματα στο τοπίο

4.3.1 Πρακτικές που επηρεάζουν άμεσα τη μορφή της αμπελουργικής εκμετάλλευσης

i. Μόρφωση αμπελώνα

Ο τρόπος χάραξης του αμπελώνα είναι καίριας σημασίας για τη διαμόρφωση της εικόνας του, καθώς προκαθορίζει το σχήμα που αυτός θα λάβει.

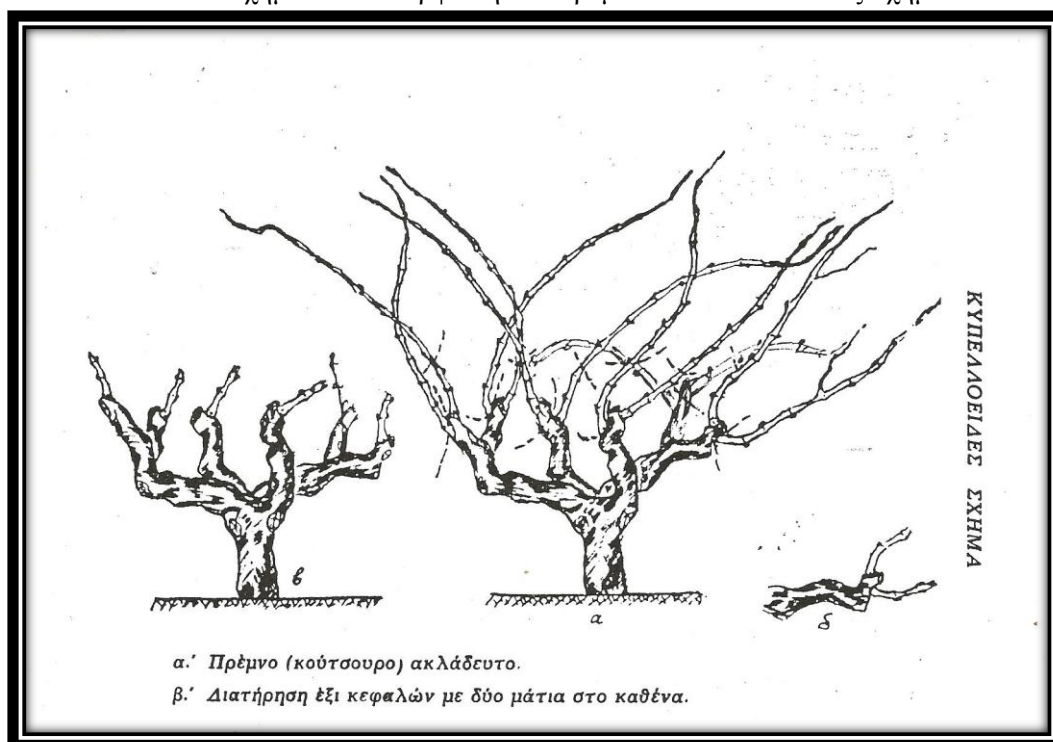
Η χάραξη των αμπελώνων της υπό μελέτη περιοχής, γίνεται σε ορθογώνια ή και τετράγωνα με αποστάσεις 1,50 – 1,70 μέτρων στους παλιότερους αμπελώνες (φυτεμένοι από τις αρχές του '80), ενώ οι τελευταίες αναμπελώσεις έγιναν σε γραμμική μορφή, με αποστάσεις 2 – 2,20 μέτρων. Επίσης εντοπίζονται αμπελώνες (κυρίως μεγάλοι σε ηλικία) των οποίων η φύτευση έχει τυχαία μορφή με την απόσταση μεταξύ των κλημάτων να κυμαίνεται στα 1,10 – 1,40 μέτρα.

ii. Κλάδεμα

Η μόρφωση των πρέμνων γίνεται, όπως ορίζεται από την Υ.Α. 324553/4711/20-8-82, σε χαμηλό κύπελλο (40-50 cm) ή σε γραμμοειδή μορφή ενός επιπέδου, με 4 έως 6 βραχίονες (συνήθως 4 στα ημιορεινά και 4-6 στα πεδινά) και έως δυο μάτια σε κάθε κεφάλι.

Η κυπελλοειδής μόρφωση των πρέμνων (σχήμα 1), αποτελεί παραδοσιακό σύστημα καλλιέργειας της αμπέλου, ευρύτατα διαδεδομένο σε όλο τον κόσμο. Σκοπός αυτού του τρόπου μόρφωσης των πρέμνων είναι η προστασία του κλήματος από τον αέρα (www.wineandgrapes.gr). Για το λόγο αυτό απαντάται με μεγαλύτερη συχνότητα, σε περιοχές με μεγαλύτερο υψόμετρο και μάλιστα σε κλίματα μεγαλύτερης ηλικίας.

Σχήμα 4.1: «Μόρφωση των πρέμνων σε κυπελλοειδές σχήμα»



Πηγή: Ρομπόλα Κεφαλονιάς, Νομαρχία Κεφαλονιάς-διεύθυνση γεωργίας, Αργοστόλι 1990

Αντίθετα, γραμμική μόρφωση ενός επιπέδου, μορφής *royat* (αμφίπλευρο), απαντάται με μικρότερη συχνότητα σε νεαρότερους αμπελώνες και κυρίως σε περιοχές χαμηλότερου υψομέτρου. Η μόρφωση αυτή καθιστά ευκολότερη τη χρήση μηχανημάτων, ενώ ταυτόχρονα διευκολύνει και τη διαδικασία του κλαδέματος, επιτρέποντας την τυποποίησή του. Επιπροσθέτως, η γραμμική μόρφωση των πρέμνων επιτρέπει στο φυτό να αναπτύξει μεγαλύτερο όγκο βλάστησης και μεγαλύτερη αναλογία ενεργού φυλλώματος, καθώς στις γραμμές του αμπελιού όλα τα φύλλα είναι στο φως και στον ήλιο, εξασφαλίζοντας έτσι την καλύτερη τροφοδοσία των σταφυλιών (www.wineandgrapes.gr).

iii. Υποστύλωση

Η μόρφωση των πρέμνων σε κυπελλοειδές σχήμα, δεν απαιτεί καμίας μορφής υποστύλωσή του.

Αντιθέτως, για τη γραμμική μόρφωση ενός επιπέδου, μορφής *royat*, χρησιμοποιούνται για τη στήριξη των πρέμνων σύρματα, με ύψος ορόφου περίπου 50 εκατοστά, τα οποία βρίσκονται σε μετρίου ύψους πασσάλους (περίπου 1,8 μέτρων) τοποθετημένους συνήθως ανά 5 μέτρα. Στην επάνω πλευρά μπορεί να υπάρχουν επιπλέον σύρματα τα οποία προστατεύουν τους βλαστούς από ανέμους.

Ο τρόπος με τον οποίο οι παραπάνω πρακτικές επηρεάζουν την όψη του τοπίου αποτυπώνεται στις ακόλουθες χαρακτηριστικές φωτογραφίες.



Εικόνα 4.4: Αμπελώνας με κυπελλοειδή μόρφωση και χάραξη σε τετράγωνα



Εικόνα 4.5: Αμπελώνας με κυπελλοειδή μόρφωση και φύτευση τυχαίας μορφής



Εικόνα 4.6: Αμπελώνας με γραμμική μόρφωση



Εικόνα 4.7: Υποστήριξη αμπελώνα γραμμικής μορφώσεως

4.3.2 Λοιπές πρακτικές που επηρεάζουν την όψη του αμπελώνα

i. Όργωμα εδάφους

Το όργωμα του εδάφους γίνεται συνήθως με χειροκίνητο μηχάνημα φρέζας ενώ στους νεότερους αμπελώνες είναι δυνατή και η χρήση μικρού μηχανήματος τρακτέρ. Το βάθος σάρωσης ανέρχεται περίπου στα 15 εκατοστά. Η συχνότητά του στους ημιορεινούς αμπελώνες είναι μία φορά το χρόνο περίπου στα τέλη Μαρτίου έως στις αρχές Απριλίου, ενώ στις πιο πεδινές περιοχές μπορεί να ακολουθήσει και δεύτερο όργωμα κατά τη διάρκεια του Μαΐου.

ii. Λίπανση εδάφους

Για τη λίπανση του εδάφους χρησιμοποιούνται συμβατικά και οργανικά λιπάσματα, σε λογική χρήση. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι επιθυμητές αποδόσεις -που

περιορίζονται με την Υ.Α. αναγνώρισης των οίνων Ρομπόλα Κεφαλληνίας ως ΟΠΑΠ στα 800 κιλά/στρ.- μπορούν να επιτευχθούν στις πεδινές περιοχές ακόμη και χωρίς καθόλου εισροές. Η οργανική λίπανση γίνεται στα τέλη Νοέμβρη ενώ η συμβατική κατά τα τέλη Δεκέμβρη έως το πρώτο δεκαπενθήμερο του Γενάρη. Οι κατευθυντήριες γραμμές της Διεύθυνσης Γεωργίας (1999) προτείνουν τη χρήση 23 Kgr/στρ. Νιτρική αμμωνία, 20 Kgr/στρ. Φωσφορικό (0-20-0) ανά διετία, 18 Kgr/στρ. Θεικό Κάλι ή 100 Kgr/στρ. 11-15-15 το Φλεβάρη. Μάλιστα, η λίπανση με Φώσφορο (P) και Κάλι (K) γίνεται το φθινόπωρο, αφού «ξελακώσουμε» το αμπέλι, γιατί είναι δυσδιάλυτα, ενώ με άζωτο (N) – Νιτρική Αμμωνία το Φεβρουάριο.

iii. Προστασία από ασθένειες και εχθρούς

Η προστασία από τους εχθρούς και τις ασθένειες γίνεται με εισροές που μπορούν να χαρακτηριστούν ως ήπιες. Κυρίως γίνεται χρήση χαλκού και θειοφιδίου (πχ. Θειοχαλκίνη), ενώ στους αμπελώνες που βρίσκονται σε μεγάλα υψόμετρα (500 μέτρα και άνω) χρησιμοποιείται μόνο θειάφι. Οι ασθένειες που δημιουργούν προβλήματα στο αμπέλι της ρομπόλας στην Κεφαλονιά είναι κατά σειρά επικινδυνότητας το Ωίδιο, η Ίσκα, ο Περονόσπορος, η Ευτυπίωση, η Φυλλοξήρα, ο Νηματώδης και το Αγροβακτήριο.

iv. Παραδοσιακή πρακτική «Κουτσούνισμα»

Κάποιοι από τους παραγωγούς, εφαρμόζουν την παραδοσιακή τεχνική «κουτσούνισμα», που αποσκοπεί στη σκίαση του εσωτερικού των φυτών και την προστασία των σταφυλιών από την ηλιακή ακτινοβολία. Συγκεκριμένα, πρόκειται για πρακτική που περιλαμβάνει τη συστροφή προς τα έσω και το δέσιμο των βλαστών.

v. Συγκομιδή

Ο τρύγος γίνεται με τη χρήση ειδικών σουγιάδων, ψαλιδιών ή λεπίδων κατά τους μήνες Αύγουστο και Σεπτέμβρη.

Για την απόδοση πληρέστερης εικόνας του τρόπου με τον οποίο οι παραπάνω πρακτικές επηρεάζουν την όψη του τοπίου του αμπελώνα, παρατίθενται στη συνέχεια αντιπροσωπευτικές φωτογραφίες.



Εικόνα 4.8: Όργωμα αμπελώνων με τρακτέρ



Εικόνα 4.9: όργωμα αμπελώνων με χειροκτν. Φρέζα



Εικόνα 4.10: Πρακτική «Κουτσούνιασμα»



Εικόνα 4.11: Ξελάκκωμα αμπελιού για εφαρμογή λίπανσης

4.4 Στοιχεία με τοπιακή σημασία

α) Δρόμοι

Η πρόσβαση στους αμπελώνες είναι εύχερης και γίνεται μέσω χωματόδρομων που συνδέονται με το κεντρικό οδικό δίκτυο της περιοχής. Οι αγροτικοί αυτοί δρόμοι, στην πλειονότητά τους, βρίσκονται σε ικανοποιητική κατάσταση και επιτρέπουν τη διέλευση αυτοκινήτων. Αξίζει να αναφερθεί ότι στις παρυφές των περισσότερων αγροτικών δρόμων υπάρχει φυσική βλάστηση.

Σε πολλές περιπτώσεις επίσης, κυρίως στους μεγαλύτερους αμπελώνες, υπάρχει ένα μικρό δίκτυο δρόμων ή μονοπατιών εντός των εκμεταλλεύσεων για τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε αυτούς.

Η εικόνα που παρουσιάζουν οι παραπάνω τύποι δρόμων αποτυπώνεται στις ακόλουθες φωτογραφίες.



Εικόνα 4.12: Δίκτυο δρόμων εντός αμπελώνα



Εικόνα 4.13: Αγροτικός χωματόδρομος



Εικόνα 4.14: Λιθόστρωτος δρόμος



Εικόνα 4.15: Ασφαλτοστρωμένος δρόμος

β) Αναβαθμίδες

Οι αναβαθμίδες είναι τα οριζόντια εδάφη, που δημιουργούνται από τον άνθρωπο πάνω σε επικλινείς εκτάσεις, με σκοπό την καλλιέργεια. Υποβάστανται συνήθως με υποστηρικτικά τοιχώματα, φτιαγμένα κατά κανόνα από απλή ξερολιθιά (τοίχος χωρίς κονίαμα).

Η κατασκευή των αναβαθμίδων, που στην Κεφαλονιά ονομάζονται Αρμάκια, αποτελεί σύμφωνα με τον Α. Δεμπόνο (2003) «πατροπαράδοτη τακτική που αναβαθμίζει το έδαφος και το κάνει κατάλληλο για αμπελοκαλλιέργεια, γνωστή από την ομηρική εποχή».

Η προσπάθεια εντατικοποίησης της αμπελοκαλλιέργειας που έλαβε χώρα την περίοδο της Φραγκοκρατίας στην Κεφαλονιά (1185-1485) έκανε επιτακτική την ανάγκη σταθεροποίησης του εδάφους πάνω στο οποίο ευδοκιμούν τα κλήματα. Τότε, όπως αναφέρει ο Α. Δεμπόνος (2003), «τα παλιά παραμελημένα αρμάκια ξανασηκώνονται, λιθιάζονται νέες πλαγιές και δημιουργούνται καινούριοι κρεμαστοί εξώστες. Είναι το θαύμα της εργασίας του Κεφαλλονίτη αγρότη, που δημιουργεί από

το μηδέν καλλιεργήσιμη γη, μεταφέροντας με τα κοφίνια χώμα από απόμακρες περιοχές, πολλές φορές τη νύχτα, κλέβοντάς το από τα πεδινά αγροκτήματα».

Η χαρακτηριστική εικόνα που παρουσιάζει η καλλιέργεια σε αναβαθμίδες απεικονίζεται στις ακόλουθες φωτογραφίες.



Εικόνα 4.16: Αναβαθμίδες σε αμπέλι με επικλινή εδάφη



Εικόνα 4.17: Κατασκευή νέων αναβαθμίδων

γ) «Σβολιάδες»

Πολύ συχνά, στις περιοχές των αμπελώνων της υπό μελέτη ζώνης παρατηρούμε σωρούς από πέτρες διάφορων σχημάτων και μεγεθών. Πρόκειται για την αγωνιώδη προσπάθεια των καλλιεργητών να μετατρέψουν το βραχώδες τοπίο σε καλλιεργήσιμη γη, συγκεντρώνοντας τις πέτρες -που θα χρησιμοποιήσουν αργότερα ως πρώτη ύλη για τις ξερολιθιές περίφραξης ή τις αναβαθμίδες- σε κυκλική μάντρα με ξερολιθιά.

Στη συνέχεια παρατίθεται φωτογραφία στην οποία απεικονίζεται η κατασκευή αυτή.



Εικόνα 4.18: «Σβολιάς»

δ) Περίφραξη

Στην συντριπτική τους πλειοψηφία οι αμπελώνες της υπό μελέτη ζώνης είναι περιφραγμένοι. Η περίφραξη των αμπελοτεμαχίων εξυπηρετεί τον σκοπό του ακριβούς καθορισμού και της προστασίας των ορίων της κάθε ιδιοκτησίας, ενώ παράλληλα εμποδίζει την είσοδο των κτηνοτροφικών ζώων της περιοχής.

i. Συρμάτινοι φράχτες

Η περίφραξη των αμπελιών της περιοχής γίνεται κυρίως με τη χρήση συρμάτινων φρακτών (συρματοπλεγμάτων στηριζόμενων σε μεταλλικούς πασσάλους, συνήθως γαλβανιζέ), οι οποίοι ενίοτε τοποθετούνται πάνω σε προϋπάρχουσες λιθόκτιστες μάντρες ή ξερολιθιές.

ii. Πέτρινες μάντρες (Λιθιές-ξερολιθιές)

Επίσης πολύ συχνά παρατηρείται η περίφραξη των αμπελιών με ξηρολιθοδομές (ή ξερολιθιές). Αυτό το είδος φράχτη δημιουργείται από φυσικούς λίθους συναρμολογημένους με ξηρό υλικό, χωρίς κονίαμα. Για την κατασκευή τους απαιτούνται πολύ λίγα ή καθόλου εργαλεία. Οι ξερολιθιές απαντώνται συχνά σε περιοχές με πετρώδη εδάφη, καθώς ο εφοδιασμός με τους απαραίτητους για την κατασκευή τους λίθους προέρχονταν από τον καθαρισμό των αγρών και των αμπελώνων της περιοχής.

Οι τοίχοι αυτοί αποτελούν πολύτιμους μάρτυρες μίας παραδοσιακής τεχνικής χτισίματος που χάνεται στα βάθη των αιώνων, αποτελώντας αναπόσπαστο τμήμα της πολιτισμικής μας κληρονομιάς. Πρόκειται για κατασκευές απόλυτα εναρμονισμένες με το περιβάλλον, μάρτυρες της συνεχούς ανθρώπινης δραστηριότητας, αναπόσπαστο στοιχείο της δομής του αγροτικού τοπίου.

Πρόκειται για ήπια τεχνική χτισίματος, με πολλά πλεονεκτήματα. Μερικά από αυτά είναι η ανακύκλωση άχρηστων υλικών (πέτρα προερχόμενη από τα χωράφια), η ευπροσάρμοστη δομή τους, που τους επιτρέπει να παραμορφώνονται με την πάροδο των ετών χωρίς να υφίστανται ρωγμές και η αντοχή τους στην παγωνιά.

Οι ξερολιθιές έχουν μεγάλη αξία για τη βιοποικιλότητα μιας περιοχής, καθώς οι κοιλότητες τους προσφέρουν καταφύγιο σε πολυάριθμα είδη ζώων όπως τα λεπιδόπτερα, τα ερπετά και τα πουλιά, ενώ στην επιφάνειά τους εποικούν διάφορα είδη φυτών (Γ. Μιχαήλ, Ε. Παγκρατίου, Ν. Πουλογιάννη, 2009).

Σε μικρότερο ποσοστό εντοπίζουμε αμπέλια περιφραγμένα με λίθινους τοίχους (ή λιθιές). Οι τοίχοι αυτοί φτιάχνονται με φυσικούς λίθους και τη χρήση

κονιάματος. Οι τοίχοι αυτοί έχουν οικολογική αξία σχεδόν ανάλογη με αυτή των ξερολιθιών.

Σε κάθε περίπτωση η περίφραξη με πέτρινες μάντρες προφυλάσσει το αμπέλι από τη διάβρωση και τους ανέμους της άνοιξης, ρυθμίζει τις ιδιαίτερες συνθήκες του μικροκλίματος και βοηθά στην καλύτερη διαχείριση των υδατικών πόρων (Αντζουλάτος Γ., 2002).

iv. Φυτοφράχτες

Στην περιοχή παρατηρείται συχνά η τάση της διατήρησης και περιποίησης των φυτοφρακτών. Πρόκειται για φυσικούς φυτοφράκτες, οι οποίοι στην ουσία σχηματίζονται από συστάδες θάμνων που βρίσκονται στα όρια του αγροκτήματος αλλά και στο εσωτερικό του. Η διατήρησή τους είναι υψίστης σημασίας, καθώς είναι πολύτιμοι για την καλή υγεία των φυτών, ενώ παράλληλα επιτελούν και ρόλο διατήρησης της βιοποικιλότητας ως καταφύγιο ειδών της πανίδας της περιοχής, ενώ ταυτόχρονα επιτρέπουν και την ανάπτυξη σπάνιων ειδών χλωρίδας.

Η εικόνα που παρουσιάζουν κάποιες από τις μορφές αυτές περίφραξης, αποτυπώνεται στις ακόλουθες φωτογραφίες.



Εικόνα 4.19: Περίφραξη αμπελώνων με ξερολιθιά και συρμάτινο φράχτη



Εικόνα 4.20: Περίφραξη αμπελώνων με συρμάτινο φράχτη



Εικόνα 4.21: Περίφραξη αμπελώνων με ξερολιθιά

ε) Μεμονωμένα δέντρα

Είναι συχνό φαινόμενο ο εντοπισμός μεμονωμένων δέντρων εντός των αμπελώνων στη ζώνη της Ρομπόλας, τα οποία συντηρεί ο παραγωγός για σκιά είτε για λόγους συναισθηματικούς. Πιο συχνά απαντούνται ελιές, πουρνάρια, πικραμυδαλιές, αχλαδιές, ενώ στην περιοχή της πεδιάδας της κοινότητας Ομαλών συχνά συναντούμε και πλάτανους.

Παραδείγματα μεμονωμένων δέντρων εντός των αμπελώνων απεικονίζονται στις ακόλουθες φωτογραφίες.



Εικόνα 4.22: Ελαιόδεντρο σε αμπελώνα



Εικόνα 4.23: Μεμονωμένο δέντρο σε αμπελώνα

στ) Γεωργικά κτίσματα

Εντός της αμπελουργικής ζώνης των οίνων ΟΠΑΠ «Ρομπόλα Κεφαλληνίας», βρίσκονται κτίσματα που αποτελούν βοηθητικούς χώρους. Πρόκειται κυρίως για αποθήκες γεωργικών εργαλείων και μηχανημάτων, των οποίων το μεγαλύτερο ποσοστό εντοπίζεται σε αμπελώνες περιοχών απομακρυσμένων από οικισμούς. Τέτοια κτίσματα είναι τα ακόλουθα:

i. Οι παραδοσιακές πέτρινες καλύβες (ή πετροκαλύβες)

Πρόκειται για γεωργικά κτίσματα, φτιαγμένα εξολοκλήρου από διαφόρων μεγεθών και σχημάτων πέτρες. Οι κατασκευαστές έπαιρναν μεγάλες πέτρες επίπεδες και έβαζαν κτιστά, κλειδωτά την πρώτη στρώση. Στο χαμηλότερο σημείο και στη μεριά του νοτιά άφηναν το άνοιγμα της πόρτας, έτσι ώστε να μην μπαίνει ο κρύος αέρας, αλλά και να μην διαφεύγει ο ζεστός από το εσωτερικό. Το άνοιγμα της πόρτας δεν ξεπερνούσε τα 0,80 μέτρα και το ύψος τα 1,20 μέτρα για τους ίδιους λόγους. Στη συνέχεια επιλέγονταν κατάλληλες πέτρες που κλειδώνονταν με ευρηματικό τρόπο και σπουδαία τεχνική, έτσι ώστε να υψώνεται σιγά-σιγά η πετροκαλύβα με κλίση προς τα

μέσα, απόλυτα στρογγυλά, με σκοπό να κλείσει και να σχηματιστεί η σκεπή. Αξιοσημείωτο είναι ότι οι καλύβες αυτές είχαν μεγάλη αντοχή στους σεισμούς και ότι ήταν αδιαπέραστες από τη βροχή καθώς το νερό γλιστρούσε εξωτερικά. Σε πολλές πετροκαλύβες υπήρχε ένα μικρό παράθυρο, ο φεγγίτης, μικροί αποθηκευτικοί χώροι στα τοιχώματα, σκαλωφυρήδες και μεταλλικές θηλιές για να δένονται τα ζώα.

Δυστυχώς στις μέρες μας, εντός των ορίων της ζώνης της ρομπόλας, διασώζονται ελάχιστα από αυτά τα ιδιαίτερου αισθητικού κάλλους παραδοσιακά γεωργικά κτίσματα.

ii. Νεότερα γεωργικά κτίσματα

Πρόκειται στην πλειονότητά τους για κτίσματα χαμηλά, ελάχιστων τετραγωνικών, συχνότερα φτιαγμένα από τσιμεντόλιθους ή τούβλα, με στέγη κεραμωτή ή τσίγκινη ή από ελλενίτ. Τα κτίσματα αυτά είναι ευρέως διαδεδομένα στη ζώνη της ρομπόλας, καθώς η κατασκευή τους είναι πολύ εύκολη και το κόστος αρκετά χαμηλό. Πολλά από αυτά βρίσκονται σε πολύ καλή κατάσταση, βαμμένα και περιποιημένα. Υπάρχει όμως και ένας μικρός αριθμός γεωργικών κτισμάτων όπου πιθανών υποβαθμίζει την αισθητική του τοπίου αποτελώντας «ξένο σώμα» μέσα στο φυσικό κάλλος.

Σε μικρότερο βαθμό συναντούμε μικρούς πετρόκτιστους αποθηκευτικούς χώρους με κεραμοσκεπή. Τα κτίσματα αυτά έχουν αρκετά μεγαλύτερο κόστος κατασκευής, προσομοιάζουν όμως περισσότερο με τα παραδοσιακά.

iii. Το οινοποιείο του αγροτοβιομηχανικού συνεταιρισμού παραγωγών ρομπόλας

Εκτός από τα παραπάνω κτίσματα, στα όρια της κοινότητας Ομαλών, στο κέντρο της αμπελουργικής ζώνης των οίνων Ρομπόλα Κεφαλληνίας και σε υψόμετρο 410 μέτρων βρίσκονται οι εγκαταστάσεις του Αγροτοβιομηχανικού Συνεταιρισμού Παραγωγών Ρομπόλας Κεφαλληνίας. Στις εγκαταστάσεις αυτές, που καλύπτουν την έκταση των 2.000 τετρ. μέτρων, συγκαταλέγονται το οινοποιείο του συνεταιρισμού με το εκθετήριο οίνου και το μουσείο της Ρομπόλας, όπου ο επισκέπτης μπορεί να ενημερωθεί για την ποικιλία, την καλλιέργειά και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της.

Στις φωτογραφίες που ακολουθούν εμφανίζονται γεωργικά κτίσματα, χαρακτηριστικά της περιοχής, καθώς και οι εγκαταστάσεις του Αγροτοβιομηχανικού Συνεταιρισμού παραγωγών Ρομπόλας Κεφαλληνίας.

Παραδείγματα των πιο συχνά απαντώμενων γεωργικών κτισμάτων απεικονίζονται στις φωτογραφίες που παρατίθενται στη συνέχεια.



Εικόνα 4.24: Παραδοσιακή Πετροκαλύβα



Εικόνα 4.25: Πετρόχτιστη αποθήκη



Εικόνα 4.26: Γεωργική αποθήκη



Εικόνα 4.26: Γεωργική αποθήκη με τσιμεντόλιθους και κεραμίδια

ζ) Θετικά στοιχεία με σημασία κοινής κληρονομιάς

i. Ιερά Μονή Αγίου Γερασίμου

Η μονή του Αγίου Γερασίμου, που αποτελεί το θρησκευτικό κέντρο της Κεφαλονιάς, βρίσκεται στο κέντρο της αμπελουργικής ζώνης της ρομπόλας, στην κοινότητα Ομαλών. Εκεί διατηρείται άφθαρτο και ευωδιάζον το σκήνωμα του Αγίου Γερασίμου, προστάτη του νησιού. Πριν το 1554 η μονή ήταν αφιερωμένη στην Παναγία, ενώ μετά το 1560, ο άγιος την ανέδειξε σε σημαντικό γυναικείο μοναστήρι (www.ionion.com).

Ο Γεράσιμος Νοταράς (1509-1579) ήταν γόνος μιας αριστοκρατικής οικογένειας από τα Τρίκαλα Κορινθίας. Έγινε μοναχός σε μικρή ηλικία και ταξίδεψε σε πολλά μέρη της Ελλάδας. Έμεινε ένα διάστημα στα Ιεροσόλυμα όπου χειροτονήθηκε ιερέας. Στην Κεφαλονιά αρχικά ασκήτεψε σε μια περιοχή της

Λάσσης, στη θέση «Σπήλια», ενώ στη συνέχεια πήγε στην κοινότητα Ομαλών όπου οργάνωσε τη μονή της Νέας Ιερουσαλήμ με 32 μοναχές. Η νέα κτίστηκε στη θέση της παλιάς Αγίας Ιερουσαλήμ (Χ Μεταξά,). Ο Άγιος Γεράσιμος κοιμήθηκε στις 15 Αυγούστου του 1579 και το πατριαρχείο τον ανακήρυξε Άγιο το 1622 όταν στις 20/10/1581 έγινε ανακομιδή των λειψάνων του και το σώμα του βρέθηκε άθικτο κι ανέδιδε ευχάριστη μυρωδιά.

Το κτιριακό συγκρότημα αποτελείται από διάφορες πτέρυγες. Προς την πλευρά του δρόμου βρίσκεται το αρχονταρίκι με το ηγουμενείο. Ακολουθεί ο επιμήκης μεγάλος ξενώνας, που φιλοξενεί προσκυνητές κατά τη διάρκεια των πανηγυριών. Απέναντι από το κωδωνοστάσιο βρίσκεται το παλαιό αναστηλωμένο καθολικό της μονής που είναι αφιερωμένο στην Κοίμηση της Θεοτόκου.

Κοντά στο μοναστήρι υπάρχει η σπηλιά του Αγίου Γεράσιμου, στην οποία απομονωνόταν για να προσευχηθεί.

ii. Μουσεία

Εντός των ορίων της υπό μελέτη περιοχής βρίσκονται τα ακόλουθα μουσεία:

a. Το μουσείο της Ρομπόλας

Το μουσείο της ρομπόλας βρίσκεται στις εγκαταστάσεις του Αγροτοβιομηχανικού συνεταιρισμού παραγωγών ρομπόλας, στα όρια της κοινότητας Ομαλών. Λειτουργεί εδώ και δύο χρόνια, αναδεικνύοντας τον παραδοσιακό τρόπο επεξεργασίας και παραγωγής της Ρομπόλας (www.inkefalonia.gr).

b. Μουσείο Ελάτης

Πρόκειται για ένα μικρό θεματικό μουσείο που βρίσκεται στην περιοχή του Επανοχωρίου της κοινότητας Ομαλών και στεγάζεται στο χώρο του πρώην Δημοτικού Σχολείου της περιοχής. Ιδρύθηκε με πρωτοβουλία του προέδρου της κοινότητας (κ. Σ. Ματιάτο) ενώ η χρηματοδότησή του έγινε εξ' ολοκλήρου από το πρόγραμμα Leader+, με σχεδόν 125.000 Ευρώ. Το μουσείο λειτούργησε για πρώτη φορά το 2009.

Το μουσείο παρέχει πληροφοριακό αλλά και φωτογραφικό υλικό, όχι μόνο για την ελάτη, αλλά και για την πανίδα, τη χλωρίδα και τον πολιτισμό της περιοχής. Επιπροσθέτως, στον επισκέπτη παρέχεται η δυνατότητα χρήσης ηλεκτρονικού

υπολογιστή, παρακολούθησης εικοσάλεπτου αφιερώματος για τον Αίνο σε ειδική οθόνη (www.eeki.gr).

c. Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κεφαλονιάς και Ιθάκης

Το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας βρίσκεται στα Δαυγάτα. Ιδρύθηκε το 1996 από την Εταιρεία Προστασίας Φύσεως Κεφαλονιάς και Ιθάκης, η οποία το Δεκέμβριο του 2001 τιμήθηκε με το βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών. Για την ίδρυσή του συνεργάστηκαν επίσης η τέως Κοινότητα Δαυγάτων και ο Πολιτιστικός της Σύλλογος.

Το Μουσείο περιλαμβάνει Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με Βιβλιοθήκη, «Herbarium» και εκθέματα εκπαιδευτικού χαρακτήρα. Στόχος του η απόδοση της συνολικής εικόνας του φυσικού περιβάλλοντος της Κεφαλονιάς (αλλά και της Ιθάκης), η ενημέρωση, η γνώση και η ευαισθητοποίηση του κοινού σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος (ενημερωτικό φυλλάδιο μουσείου).

iii. Ο προσεισμικός οικισμός Βαλσαμάτων

Στην κοινότητα Ομαλών, σε μικρή απόσταση από την μονή του Αγίου Γερασίμου, βρίσκεται ο παλιός οικισμός των Βαλσαμάτων, ο οποίος εγκαταλείφθηκε με τον καταστροφικό σεισμό του 1953.

Εκεί διασώζονται τα ερείπια του «Ναού των Αρχαγγέλων Ομαλών». Οι τοίχοι αυτής της ερειπωμένης αλλά εντυπωσιακής εκκλησίας, υψώνονται στη μέση του παλιού Κοιμητηρίου. Το καμπαναριό αποτελεί ένα άριστο δείγμα αρχιτεκτονικής, με μια εντυπωσιακή, πέτρινη, κυκλική σκάλα στο εσωτερικό.

Δεξιά και αριστερά από την εκκλησία βρίσκονται τα σοκάκια του προσεισμικού οικισμού, από τον οποίο έχουν διασωθεί αρκετά αξιόλογα αρχιτεκτονικά στοιχεία όπως θυρώματα στα μισογκρεμισμένα σπίτια (www.Kefaloniamap.gr).

iv. Στοιχεία αγροτικής παράδοσης

Εντός των ορίων της αμπελουργικής ζώνης της ρομπόλας και ειδικότερα στην ευρύτερη περιοχή των Ομαλών αλλά και στις περιοχές των κοινοτήτων Βλαχάτων και μουσάτων, διασώζονται στοιχεία που μαρτυρούν την πλούσια αγροτική παράδοση της περιοχής. Τέτοια στοιχεία αποτελούν τα παλιά αλώνια της μονής του Αγίου Γερασίμου, τα πηγάδια και οι στέρνες της περιοχής που βρίσκονται ακόμη και εντός

των αμπελώνων, οι πετροκαλύβες, τα ερείπια των ανεμόμυλων και των παλιών ελαιοτριβείων.

Στη συνέχεια παρατίθενται ενδεικτικές φωτογραφίες των προαναφερθέντων στοιχείων.



Εικόνα 4.27: Πηγάδια στην κοινότητα Ομαλών



Εικόνα 4.28: Η Ιερά Μονή Αγίου Γερασίμου



Εικόνα 4.29: Αλώνια την Ιερά μονή Αγίου Γερασίμου



Εικόνα 4.30: Ο προσεισμικός οικισμός Βαλσαμάτων



Εικόνα 4.31: Στέρνα σε αμπελώνα



Εικόνα 4.32: Πέτρινο πηγάδι σε αμπελώνα

η) Αρνητικά στοιχεία με τοπιακή σημασία

i. δίκτυο δρόμων

Αν και το δίκτυο των δρόμων στην περιοχή βρίσκεται γενικά σε καλή κατάσταση, η πρόσφατη διάνοιξη αλλά και η πιθανή ασφαλτόστρωση του δρόμου που διασχίζει τους ορεινούς αμπελώνες στην περιοχή των Δειλινάτων και οδηγεί στην περιοχή Λανού, ίσως να αποτελεί ένα αρνητικό στοιχείο με τοπιακή σημασία.

ii. κτίσματα

Εντός των ορίων της ζώνης, σε αρκετές περιπτώσεις εντοπίζονται ακαλαίσθητα, πρόχειρα κατασκευασμένα κτίσματα τόσο γεωργικά όσο και κτηνοτροφικά.

iii. Περίφραξη

Αρνητικό στοιχείο τοπιακής σημασίας μπορεί να θεωρηθεί η περίφραξη των αμπελώνων με συρμάτινους φράχτες, στην περίπτωση που αυτοί βρίσκονται σε μη ικανοποιητική κατάσταση από πλευράς συντήρησης. Στην υπό μελέτη περιοχή μπορούμε να απαντήσουμε συχνά «ασφυχτική» περίφραξη στους αμπελώνες, με σκουριασμένους συρμάτινους φράκτες και πασσάλους. Η μορφή αυτή περίφραξης δεν καταφέρνει να ενσωματωθεί στο υπόλοιπο τοπίο, με αποτέλεσμα την υποβάθμιση της αισθητικής του.

iv. πινακίδες

Αν και σε μεμονωμένες περιπτώσεις, εντός των ορίων της ζώνης, μπορούμε να παρατηρήσουμε διαφόρων ειδών πινακίδες, οι οποίες ενίοτε είναι κατεστραμμένες. Τέτοιες πινακίδες, μπορούν να θεωρηθούν αρνητικά στοιχεία για το τοπίο, αφού επιβαρύνουν -ως μη ανακυκλώσιμα υλικά- το περιβάλλον και το υποβαθμίζουν αισθητικά.

v. δίκτυα μεταφοράς ενέργειας

Η Κεφαλονιά έχει εδώ και πάρα πολλά χρόνια συνδεθεί με το Εθνικό δίκτυο μεταφοράς ηλεκτρικού ρεύματος, η μεταφορά του οποίου επιτυγχάνεται με πυλώνες υψηλής τάσης, καθώς και με μεγάλες ξύλινες ή τσιμεντένιες κολώνες στις οποίες στηρίζονται οι αγωγοί ρεύματος -χοντρά γυμνά καλώδια. Μόνο στην περίπτωση των μεγάλων πόλεων το δίκτυο περνά υπόγεια (www.dei.gr). Τέτοιοι πυλώνες και

κολώνες της ΔΕΗ βρίσκονται σε πολλά σημεία της ζώνης της ρομπόλας, δίπλα από τους αμπελώνες ακόμα και στο εσωτερικό των αμπελιών.

Σχετικά με τη μεταφορά των τηλεπικοινωνιών, σε κεντρικό σημείο της ζώνης, στην είσοδο του δρόμου προς την κοινότητα Ομαλών, στη θέση Κουλούμι, έχουν εγκατασταθεί οι κεραίες δύο εταιριών κινητής τηλεφωνίας!

Τα τελευταία χρόνια η Κεφαλονιά έχει γνωρίσει μεγάλο ενδιαφέρον από επενδυτές για τη δημιουργία αιολικών πάρκων. Οι υψηλές κορυφογραμμές που διατρέχουν το νησί σε συνεχείς εκτάσεις, αποτελούν το ιδανικό έδαφος για την εκμετάλλευση της αιολικής ενέργειας (www.Kefaloniaguide.co.uk). Στα δυτικά σύνορα της ζώνης (εκτός των ορίων της), στη θέση «Μανολάτη-Ξερολίμπα» του Δ.Δ. Διλινάτων του Δήμου Αργοστολίου, λειτουργεί ένα από τα αιολικά πάρκα του νομού. Το αιολικό αυτό πάρκο είναι διασυνδεδεμένο με το εθνικό δίκτυο ηλεκτροδότησης από τον Οκτώβριο του 2005 και βρίσκεται σε εμπορική λειτουργία από τον Ιανουάριο του 2006. Αποτελείται από 17 ανεμογεννήτριες (τριών πτερυγίων, τύπου Enercon E-48), με ονομαστική ισχύ 800KW η κάθε μια, συνολικά δηλαδή το πάρκο αποδίδει ισχύ 13,6 MW.

vi. Σκουπίδια – Μπάζα

Αν και σε πολύ περιορισμένη κλίμακα, έχει παρατηρηθεί εντός της ζώνης της ρομπόλας, η εγκατάλειψη στερεών αποβλήτων και άχρηστων υλικών από τη διαχείριση των αγρών, όπως οχήματα, άδειες συσκευασίες φυτοφαρμάκων ή λιπασμάτων, ακόμα και απορρίμματα.

vii. Εγκαταλειμμένα αμπελοτεμάχια

Τα αμπελοτεμάχια -που έχουν εγκαταλειφθεί κατά την τελευταία εικοσαετία- έχουν καλυφθεί από φρυγανώδη βλάστηση και έχουν μετατραπεί ως επί το πλείστον σε βοσκότοπους, χωρίς να έχουν ενσωματωθεί ακόμη στο υπόλοιπο φυσικό τοπίο.

viii. Υπερβόσκηση

Ένα ακόμη στοιχείο με αρνητική τοπιακή σημασία, αποτελούν οι υπερβοσκημένες πλαγιές που μπορούμε να εντοπίσουμε στην μεγαλύτερη έκταση της ζώνης.

Χαρακτηριστικές των κυριότερων από τα προαναφερθέντα στοιχεία αρνητικής τοπιακής σημασίας είναι οι ακόλουθες φωτογραφίες.



Εικόνα 4.33: Διάνοιξη δρόμου



Εικόνα 4.34: Πρόχειρο γεωργικό κτίσμα



Εικόνα 4.35: Τσιμεντένια περίφραξη



Εικόνα 4.36: Κατεστραμμένη Πινακίδα



Εικόνα 4.36: Πυλώνες της ΔΕΗ εντός αμπελώνα



Εικόνα 4.37: Κατεστραμμένη αναβαθμίδα



Εικόνα 4.38: Σημάδια Ρύπανσης



Εικόνα 4.39: Εγκαταλειμμένο αμπελοτεμάχιο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΤΑΣΕΙΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΩΝ ΑΜΠΕΛΩΝΩΝ

Το κεφάλαιο αυτό στοχεύει στον εντοπισμό των κυριότερων τάσεων εξέλιξης των αμπελώνων. Συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά στα μέτρα που λαμβάνονται στα πλαίσια της ΚΟΑ οίνου της ΕΕ τα οποία επηρεάζουν την εξέλιξη των αμπελώνων, την απειλή των πυρκαγιών, την γενικότερη τάση εγκατάλειψης της γεωργίας, και τέλος στην οικιστική και τουριστική πίεση η οποία είναι έντονη στις τουριστικά αξιοποιούμενες, νησιωτικές περιοχές.

5.1 Δράσεις στα πλαίσια της ΚΟΑ οίνου

Η Ελλάδα, στα πλαίσια της ΚΟΑ οίνου στην οποία συμμετέχει ως μέλος της ΕΕ, υποχρεούται να εφαρμόζει σειρά μέτρων για τη στήριξη και την προώθηση της ανταγωνιστικότητας και βιωσιμότητας του αμπελοοινικού τομέα. Από τα μέτρα αυτά, θα παρουσιαστούν στη συνέχεια συνοπτικά εκείνα τα οποία επηρεάζουν περισσότερο την εξέλιξη των αμπελώνων.

1. Το πρόγραμμα οριστικής εγκατάλειψης αμπελώνων (πριμοδότηση εγκατάλειψης)

Πρόκειται για ένα πολύ σημαντικό μέτρο της αναθεωρημένης ΚΟΑ οίνου για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που δημιούργησαν τα υψηλά πλεονάσματα οίνων, μέσω της μείωσης της παραγωγής. Η εφαρμογή του προβλέπεται από τον κανονισμό (Ε.Κ.) 479/2008 του Συμβουλίου και 555/08 της Επιτροπής, ενώ η ισχύς του αφορά την αμπελουργική περίοδο 2008 - 2011. Αποτελεί συνέχεια του μέτρου που εφαρμόστηκε στο παρελθόν, με τον κανονισμό 1442/88 περί οριστικής εγκατάλειψης των αμπελουργικών εκτάσεων.

Μέσω του προγράμματος δίνεται η δυνατότητα στους μη ανταγωνιστικούς αμπελοκαλλιεργητές που το επιθυμούν, να αποχωρήσουν από τον τομέα με οικονομική ενίσχυση. Έτσι, σε περίπτωση που οι παραγωγοί κρίνουν ότι οι όροι παραγωγής δεν είναι βιώσιμοι, θα έχουν τη δυνατότητα να εγκαταλείψουν τον κλάδο με αξιοπρέπεια, καλούμενοι να αποφασίσουν αυτοβούλως.

Η πρωτοδότηση εκρίζωσης ορίστηκε σε δελεαστικό επίπεδο, υψηλότερη στην αρχή και σταδιακά μειούμενη κατά την εναπομένουσα πενταετή περίοδο ισχύος των δικαιωμάτων φύτευσης.

Προκειμένου να αποφευχθούν κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα, τα κράτη μέλη διατηρούν το δικαίωμα να περιορίζουν την εκρίζωση σε ορεινές περιοχές ή απότομες πλαγιές, καθώς και σε περιοχές με συγκεκριμένους περιβαλλοντικούς περιορισμούς. Έχουν επίσης τη δυνατότητα να σταματούν την εκρίζωση, αν η προς εκρίζωση έκταση υπερβαίνει το 8% της συνολικής έκτασης των αμπελώνων της χώρας ή το 10% της συνολικής έκτασης μιας περιφέρειας, ενώ η Επιτροπή μπορεί να παύει την εκρίζωση, όταν η έκταση φτάνει το 15% της συνολικής έκτασης των αμπελοκαλλιεργειών κάθε χώρας. Προϋπόθεση για την πρωτοδότηση αποτελεί η συμμόρφωση με τους κανόνες για το περιβάλλον. Οι αμπελώνες που εκρίζώνονται καθίστανται επιλέξιμοι για το σύστημα της ενιαίας ενίσχυσης, οπότε οι αμπελουργοί λαμβάνουν τη μέση αποσυνδεδεμένη περιφερειακή άμεση ενίσχυση (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2007).

Στα πλαίσια αυτά, η Ελλάδα μπόρεσε να κερδίσει δικαίωμα εξαίρεσης για τα νησιά του Αιγαίου και Ιονίου Πελάγους (εκτός Κρήτης και Ευβοίας) για λόγους περιβαλλοντικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς. Η Υπουργική απόφαση των εξαιρέσεων περιλαμβάνει τα νησιά Θήρα, Θηρασιά, Πάρο και περιοχές της Ρόδου.

Στη διάρκεια της τριετούς εφαρμογής του προγράμματος, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, εκριζώθηκαν συνολικά 160.550 εκτάρια αμπελώνα, ενώ ο συνολικός προϋπολογισμός άγγιξε τα 1.074 εκατομμύρια ευρώ (Γ.Δ. Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης, 2012). Σύμφωνα με την ειδική έκθεση που συντάχθηκε από το Ευρωπαϊκό ελεγκτικό συνέδριο σχετικά με την αναδιοργάνωση της ΚΟΑ οίνου (2012), το καθεστώς εκρίζωσης αποτελεί αποτελεσματικότερο μέσο για την αντιμετώπιση ενός διαρθρωτικού πλεονάσματος οίνου σε σύγκριση με λοιπά μέτρα παρέμβασης, όπως τα μέτρα αποθήκευσης και απόσταξης, τα οποία παρείχαν απλώς προσωρινή λύση σε ένα διαρθρωτικό πρόβλημα. Ωστόσο, υπήρξαν και κάποια τρωτά σημεία, όπως τα υπερβολικά υψηλά ποσά ενίσχυσης και η αποτυχία στόχευσης στους λιγότερο βιώσιμους αμπελώνες.

Η αμπελουργική ζώνη της Ρομπόλας, αλλά και στο σύνολό του ο αμπελώνας του νομού Κεφαλληνίας, ουδέποτε εντάχθηκε στις επιλέξιμες περιοχές για την εφαρμογή των προγραμμάτων οριστικής εγκατάλειψης αμπελώνων, ενώ λόγω της παραγωγής οίνων ΠΟΠ και της ιδιαίτερης σημασίας του κλάδου στην οικονομία και το

περιβάλλον του Νομού, κρίνεται περισσότερο πιθανός και ο αποκλεισμός της από παρόμοια μελλοντικά προγράμματα.

2. Δικαιώματα Φύτευσης

Η ΕΕ με τον κανονισμό (Ε.Κ.) 479/2008 του Συμβουλίου, προβλέπει τη διατήρηση της απαγόρευσης των φυτεύσεων οινοποιήσιμων ποικιλιών αμπέλου μέχρι το 2015, ενώ παρέχεται η δυνατότητα διατήρησης της απαγόρευσης των δικαιωμάτων φύτευσης σε εθνικό επίπεδο μέχρι το 2018. (ICAP, 2010)

Ο κανονισμός προβλέπει, επίσης, τη δυνατότητα νομιμοποίησης των αμπελώνων που φυτεύτηκαν πριν από την 1η Σεπτεμβρίου 1998 («παράτυποι αμπελώνες»), εντός σύντομης προθεσμίας και με καταβολή χρηματικού ποσού. Οι παράτυποι αμπελώνες που δεν θα νομιμοποιηθούν εντός της περιόδου αυτής θα πρέπει να εκριζωθούν. Για τις εκτάσεις που φυτεύτηκαν μετά την 1η Σεπτεμβρίου 1998 («παράνομοι αμπελώνες»), διατηρείται η υποχρέωση εκρίζωσης την οποία προβλέπει η ισχύουσα ΚΟΑ οίνου. Η λήξη της μεταβατικής απαγόρευσης νέων φυτεύσεων δεν επηρεάζει την υποχρέωση συμμόρφωσης με την ισχύουσα κοινοτική νομοθεσία: αν οι κανόνες δεν τηρούνται, η Επιτροπή θα συνεχίσει να λαμβάνει κατάλληλα μέτρα. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2007)

Με τη νέα Κ.Ο.Α. δινόταν και νέα χρονική περίοδος νομιμοποίησης των παράτυπων φυτεύσεων μέχρι το τέλος Δεκεμβρίου 2009, με το ποσό που απαιτείτο για τη νομιμοποίηση αυτή να αγγίζει τα 12.000 ευρώ το εκτάριο. Πέραν αυτής της προθεσμίας, οι εν λόγω αμπελώνες πρέπει να εκριζώνονται με έξοδα των ιδίων των παραγωγών. Τα σταφύλια και τα προϊόντα που προέρχονται από παράνομες φυτεύσεις μπορούν να κυκλοφορούν στην αγορά μόνο για σκοπούς απόσταξης, με αποκλειστικά έξοδα του παραγωγού.

Στην περίπτωση της Κεφαλονιάς και της αμπελουργικής ζώνης της Ρομπόλας, ούτε αυτό το μέτρο φαίνεται να επηρεάζει την εξέλιξη του αμπελώνα, καθώς τα δικαιώματα φύτευσης παραχωρούνται στους αιτούντες δίχως ιδιαίτερες προϋποθέσεις.

3. Πρόγραμμα αναδιάρθρωσης και μετατροπής του αμπελώνα

Η αναδιάρθρωση και μετατροπή των αμπελώνων υπήρξε ο ακρογωνιαίος λίθος της ΚΟΑ του αμπελοοινικού τομέα, από τη μεταρρύθμιση του 1999 και εξής. Στόχος του μέτρου είναι η αύξηση της ανταγωνιστικότητας των οινοπαραγωγών μέσω της καταβολής αποζημίωσης, για την απώλεια εσόδων κατά τη διάρκεια προσαρμογής του αμπελώνα, καθώς και ως συμβολή στο κόστος αναδιάρθρωσης και μετατροπής.

Στα πλαίσια της αναδιοργάνωσης της ΚΟΑ οίνου, που έλαβε χώρα το 2008, διατηρείται το τρέχον πρόγραμμα για την αναδιάρθρωση και τη μετατροπή των αμπελώνων (Άρθρο 11 καν. 479/2008), αλλά βελτιώνεται η διαχείριση και η παρακολούθησή του.

Η χορηγούμενη οικονομική στήριξη καλύπτει την απώλεια εισοδήματος την οποία προκαλεί η αναδιάρθρωση και η μετατροπή, καθώς και τη συναφή δαπάνη (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2007). Η κοινοτική συμμετοχή ανέρχεται στο 50% των επιλέξιμων δαπανών, ενώ για τις περιοχές που κατατάσσονται στις περιφέρειες σύγκλισης ανέρχεται στο 75% (ICAP, 2010).

Η στήριξη για αναδιάρθρωση και μετατροπή των αμπελώνων μπορεί να καλύπτει μία ή περισσότερες από τις ακόλουθες δράσεις:

- μετατροπή ποικιλίας, συμπεριλαμβανομένου του επανεμβολιασμού
- επαναφύτευση αμπελώνων
- βελτιώσεις των τεχνικών διαχείρισης των αμπελώνων

Δεν καλύπτεται η κανονική ανανέωση των αμπελώνων που φθάνουν το τέλος της φυσικής τους ζωής.

Στην περίπτωση των αμπελώνων της Κεφαλονιάς το πρόγραμμα αυτό βρίσκει αρκετή ανταπόκριση. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι κατά την αμπελουργική περίοδο 2011-2012 κατανεμηθείσα έκταση και κονδύλιο, στην περιοχή, διαμορφώθηκαν στα 2,39 εκτάρια και 30.592 ευρώ αντίστοιχα.

5.2 Η απειλή των πυρκαγιών

Η πυρκαγιά είναι ένα από τα φυσικά φαινόμενα μεγάλης κλίμακας, τα οποία ο άνθρωπος αδυνατεί να ελέγξει και αποτελεί μια φυσική καταστροφή με σημαντικές οικολογικές, οικονομικές και κοινωνικές προεκτάσεις. Το πρόβλημα στη χώρα μας είναι οξύ, με κατά καιρούς ακραία καταστροφικά αποτελέσματα. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το σύνολο των καμένων εκτάσεων στην Ελλάδα για τη χρονική

περίοδο 1983-2008 ανέρχεται σε 13.613.121 στρέμματα, με το μεγαλύτερο ποσοστό των αποτεφρωμένων εκτάσεων (27%) να παρατηρείται στην Πελοπόννησο και το μικρότερο (4%) στα νησιά του Ιονίου.

Καθοριστικό παράγοντα για την πρόκληση και την εξέλιξη μιας πυρκαγιάς, αλλά και για την αποκατάσταση της βλάστησης στις καμένες εκτάσεις αποτελούν οι επικρατούσες κλιματικές συνθήκες (Sharma and Rikhari 1997). Παράλληλα, η διαφοροποίηση στο κλιματικό καθεστώς σε συνδυασμό με την αύξηση της βιομάζας, λόγω υποχώρησης των αγροτικών δραστηριοτήτων στην ύπαιθρο και την εγκατάλειψη της δασικής διαχείρισης, έχουν επιδεινώσει σημαντικά το πρόβλημα.

Οι αρνητικές επιπτώσεις που ακολουθούν πάντοτε τις δασικές πυρκαγιές είναι ήδη γνωστές. Αλλαγή μικροκλίματος, εκτοπισμός ή περιορισμός εμφάνισης ειδών χλωρίδας και πανίδας, περιορισμός της τράπεζας σπερμάτων, διάβρωση εδάφους, ισχυρή απορροή με ακολουθία πλημμυρικών γεγονότων, καθώς και υποβάθμιση της αισθητικής του τοπίου με παράλληλες τάσεις στην αλλαγή χρήσης της γης είναι μερικά μόνο από τα συνεπαγόμενα αρνητικά (Naveh 1967, 1975, 1991, Arianoutsou 2001, Ντούρος 2007, Arianoutsou and Papanastasis 2004, Ispikoudis et al. 1999, Papanastasis et al. 2004).

Η επίδραση των πυρκαγιών ωστόσο μπορεί, υπό συγκεκριμένες συνθήκες, να αποβεί ευνοϊκή για ένα οικοσύστημα. Η πιθανότητα μιας τέτοιας έκβασης συνδέεται με τη μορφή, την ένταση, τη συχνότητα επανάληψης, τη σύνθεση των οικοσυστημάτων και τη συνεπίδραση άλλων παραγόντων, κυρίως της βόσκησης (Παπαναστάσης 1988, Papanastasis 1978). Επίσης, η πυρκαγιά αποτελεί πολλές φορές σημαντικό παράγοντα ανανέωσης του οικοσυστήματος και ωφελεί πολλά είδη της χλωρίδας και της πανίδας, αφού αποτελεί ένα γρήγορο αποικοδομητή, συμβάλλοντας στην ταχεία ανοργανοποίηση των οργανικών ουσιών που συγκροτούν τη φυτική μάζα και στην απελευθέρωσή τους στη στάχτη. Αποτελεί εν πολλοίς ένα κομμάτι του φυσικού κύκλου των μεσογειακών οικοσυστημάτων με το δικό του ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην ίδια τους την επιβίωση και λειτουργία. Μάλιστα, δεν θα ήταν υπερβολή να ισχυριστεί κανείς ότι τα ελληνικά τοπία, σε μεγάλο βαθμό, είναι προσαρμοσμένα στην πυρκαγιά και μπορούν να αναγεννηθούν μετά από αυτήν, κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις.

Στο Νομό Κεφαλληνίας το πρόβλημα των πυρκαγιών είναι έντονο. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το σύνολο των καμένων εκτάσεων της περιόδου 1983-2005 ανέρχεται σε 203.749 στρ., ενώ σε ετήσια βάση, κατά μέσο όρο, καίγονται 9.955 στρ. δασικής

και γεωργικής γης και σημειώνονται 81 περιστατικά. Στη συνέχεια παρατίθεται πίνακας, όπου εμφανίζονται τα γενικά χαρακτηριστικά των πυρκαγιών του Νομού.

Πίνακας 5.1: «Χαρακτηριστικά πυρκαγιών στο Ν. Κεφαλληνίας τη χρονική περίοδο 1983-2005»

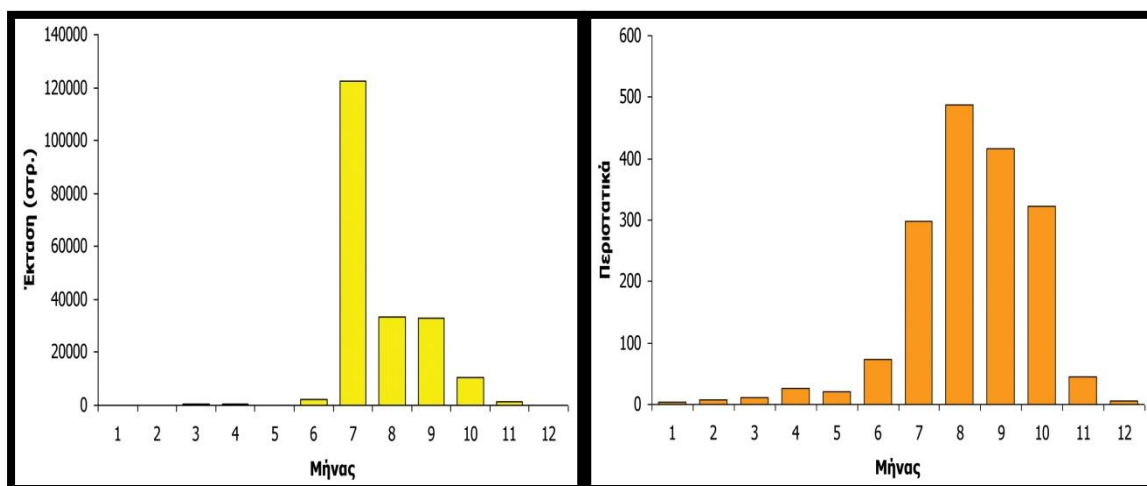
🔥 Μέση ένταση πυρκαγιάς (στρ. καμένης έκτασης ανά περιστατικό)	123
🔥 Μέση ετήσια απώλεια εκτάσεων (στρ.)	9.955
🔥 Μέσο ετήσιο πλήθος περιστατικών	81
🔥 Μέσος χρόνος επέμβασης (min)	25
🔥 Μέσος χρόνος κατάσβεσης (min)	852

Πηγή: Ινστιτούτο Μεσογειακών Δασικών Συστημάτων και Τεχνολογίας Δασικών Προϊόντων

Η παρέμβαση των πυροσβεστικών σωμάτων κρίνεται ικανοποιητική. Ο μέσος χρόνος επέμβασης για πυρόσβεση στο Νομό είναι 25 λεπτά από την αναγγελία των περιστατικών του. Ο μέσος χρόνος κατάσβεσης στο Νομό, που αντιπροσωπεύει τη μέση διάρκεια πυρκαγιάς, είναι 14 ώρες και 12 λεπτά. Αιτία του υψηλού δείκτη στο μέσο χρόνο κατάσβεσης είναι 37 περιστατικά πυρκαγιών μεγάλης διάρκειας (πάνω από 72 ώρες), στα οποία κάηκε το 62% των συνολικά καμένων εκτάσεων της περιόδου. Οι πυρκαγιές αυτές αντιστοιχούν μόλις στο 2% του συνολικού αριθμού περιστατικών του Νομού, καθώς στις περισσότερες περιπτώσεις (50%) η κατάσβεση επιτυγχάνεται μέσα στις πρώτες 7,5 ώρες από την επέμβαση των δυνάμεων πυρόσβεσης.

Οι πυρκαγιές σημειώνονται κυρίως κατά τις θερμές μέρες του χρόνου με ταυτόχρονη εμφάνιση ισχυρών ανέμων που προωθούν γρήγορα την εξάπλωση. Έτσι, τα φαινόμενα πυρκαγιάς εντείνονται κατά τη διάρκεια των θερινών μηνών. Συγκεκριμένα, ο Ιούλιος και ο Αύγουστος είναι οι δύο πιο επικίνδυνοι μήνες για την εκδήλωση πυρκαγιών στην Κεφαλονιά. Για την περίοδο 1983-2005, οι καμένες εκτάσεις που έχουν καταγραφεί το μήνα Ιούλιο φτάνουν τα 122.432 στρ., ενώ τον Αύγουστο εκδηλώθηκαν τα περισσότερα περιστατικά (488). Στα σχήματα που ακολουθούν εμφανίζονται η μηνιαία κατανομή καμένων εκτάσεων και η μηνιαία κατανομή των περιστατικών πυρκαγιάς στο Νομό, για την περίοδο 1983-2005.

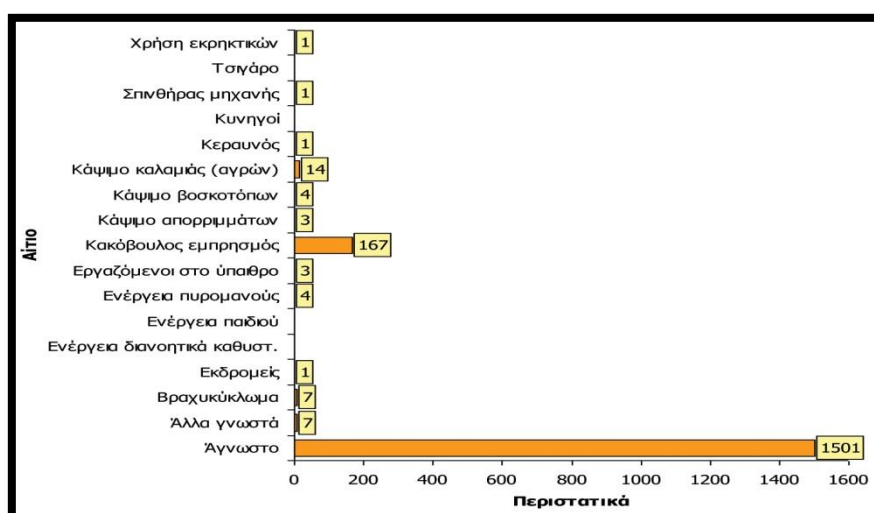
Σχήμα 5.1: «Μηνιαία κατανομή καμένων εκτάσεων και περιστατικών πυρκαγιάς (1983-2005)»



Πηγή: Ινστιτούτο Μεσογειακών Δασικών Συστημάτων και Τεχνολογίας Δασικών Προϊόντων

Μικρή είναι η εξακρίβωση των αιτιών εκδήλωσης πυρκαγιάς στο Νομό Κεφαλληνίας. Σε συνολικά 121 περιστατικά (7,1 % του συνόλου) έχει εξακριβωθεί το αίτιο και μόνο στο 1 % των περιπτώσεων έχει εξακριβωθεί ο δράστης (17 περιστατικά). Από τα γνωστά αίτια συνηθέστερος είναι ο κακόβουλος εμπρησμός και συνδέεται με 167 περιστατικά. Οι πυρκαγιές με άγνωστο αίτιο ανέρχονται σε 1.501. Στον επόμενο πίνακα εμφανίζεται ο συνολικός αριθμός των περιστατικών πυρκαγιάς στο Νομό ανά αίτιο (περίοδος 1983-2005).

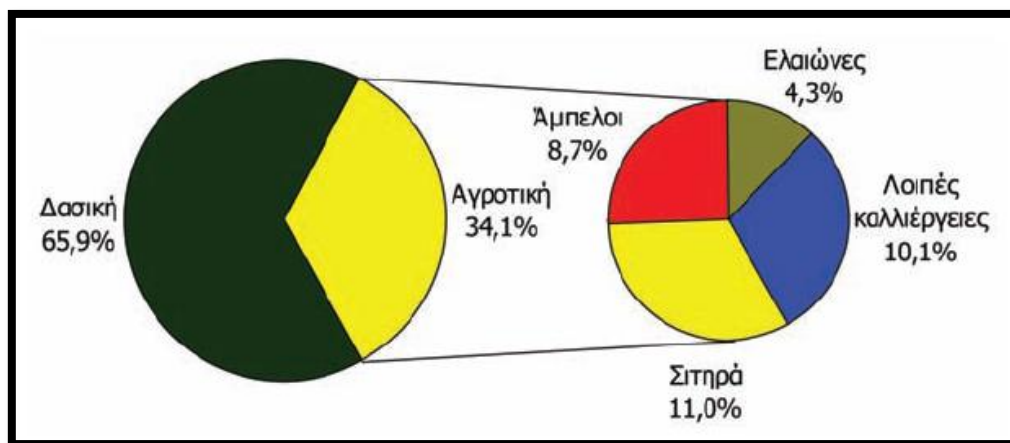
Σχήμα 5.2: «συνολικός αριθμός περιστατικών πυρκαγιάς ανά αίτιο (1983-2005)»



Πηγή: Ινστιτούτο Μεσογειακών Δασικών Συστημάτων και Τεχνολογίας Δασικών Προϊόντων

Όσον αφορά την εκδήλωση πυρκαγιών σε αμπελουργικές εκτάσεις του Νομού, όπως μπορούμε να δούμε στο σχήμα που ακολουθεί, αυτές καταλαμβάνουν το 8,7% του συνόλου των καμένων εκτάσεων. Πρόκειται για ένα αρκετά σημαντικό ποσοστό σε σύγκριση με το αντίστοιχο της επικράτειας που διαμορφώνεται στα 1,7%.

Σχήμα 5.3: «Καμένες εκτάσεις ανά τύπο βλάστησης (1983-2005)»



Πηγή: Ινστιτούτο Μεσογειακών Δασικών Συστημάτων και Τεχνολογίας Δασικών Προϊόντων

5.3 Η υποχώρηση της γεωργικής δραστηριότητας

Όπως είναι γνωστό η θέση του αγροτικού τομέα στην οικονομία μεταβάλλεται σημαντικά ανάλογα με τους ρυθμούς της οικονομικής ανάπτυξης και το βιοτικό επίπεδο των πολιτών. Σε χώρες με χαμηλούς δείκτες οικονομικής ανάπτυξης και χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού στρέφεται στην πρωτογενή παραγωγή και ο αγροτικός τομέας συμβάλλει σημαντικά τόσο στην οικονομική ανάπτυξη, όσο και στην απασχόληση. Καθώς όμως αλλάζει η δομή της οικονομίας μιας χώρας μέσω της αναπτυξιακής διαδικασίας, παρατηρείται μείωση της συμμετοχής του αγροτικού τομέα στη συνολική παραγωγή και παράλληλη μείωση της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα.

Σε ανεπτυγμένες χώρες η συμμετοχή του αγροτικού τομέα στην οικονομική ανάπτυξη και την απασχόληση είναι μικρή και, συνεπώς, ο ρόλος του στην οικονομική ανάπτυξη και μεγέθυνση είναι μειωμένος, ενώ παράλληλα γίνεται μεταφορά πόρων από τον πρωτογενή τομέα προς τη μεταποίηση – βιομηχανία και προς τις υπηρεσίες.

Ο αγροτικός τομέας αποτελούσε ανέκαθεν έναν από τους σημαντικότερους τομείς της οικονομίας της χώρας μας. Ωστόσο, παρακολουθώντας την ποσοστιαία συμμετοχή του γεωργικού προϊόντος στη διαμόρφωση του Α.Ε.Π. της χώρας κατά

την τελευταία δεκαετία, διαπιστώνουμε ότι παρουσιάζει μια συνεχή πτωτική τάση. Ειδικότερα, ενώ το 2001 το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 5,9% του συνολικού Α.Ε.Π. της χώρας, το 2010 μειώθηκε στα 2,9% (ΕΛ.ΣΤΑΤ, Οικονομικοί λογαριασμοί γεωργίας, 2004-2010 προσωρινά στοιχεία, 2010 2η εκτίμηση).

Η γεωργική απασχόληση μειώθηκε δραματικά (από το 35% της συνολικής απασχόλησης το 1980 σε 17% το 2000). Στην πραγματικότητα, η ηλικιακή διάρθρωση των αγροτών επιδεινώνεται συνεχώς, λαμβανομένου υπόψη ότι σχεδόν το 40% των απασχολούμενων στη γεωργία εμφανίζεται να είναι πάνω από 55 ετών σήμερα (στοιχεία του 2000), ποσοστό δηλαδή που αποκλείεται να αναπληρωθεί από νέους αγρότες στο άμεσο μέλλον. Κατά συνέπεια - κι εφόσον η γεωργική απασχόληση δεν είναι πια ελκυστική για τους νέους, θα πρέπει κανείς να αναμένει ότι, για φυσικούς και μόνο λόγους, η συμμετοχή της γεωργίας στο σύνολο της απασχόλησης θα μειωθεί περαιτέρω στο άμεσο μέλλον. (Πεζάρης, 2004).

Στα πλαίσια της γενικότερης υποχώρησης της γεωργικής δραστηριότητας, εντάσσεται και η μείωση της αμπελουργικής δραστηριότητας. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Αγροτικής ανάπτυξης και τροφίμων, η καλλιεργούμενη έκταση των οιναμπέλων από 1.338.249 στρ. το 1961, μειώθηκε στα 722.971 το έτος 2003. Επιπρόσθετοι λόγοι εγκατάλειψης των αμπελουργικών εκμεταλλεύσεων στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια, είναι οι εξής (Κοντογεωργάκος, 1997):

- Η εγκατάλειψη της υπαίθρου από τους αγρότες, λόγω της αστυφιλίας και της μετανάστευσης που παρατηρήθηκαν πολύ έντονα στη χώρα μας τις δεκαετίες μετά το 1950.
- Η χαμηλή τιμή των σταφυλιών κατά τα τελευταία χρόνια (γεγονός που ισχύει ακόμη και σήμερα) και που οφείλεται στα σημαντικά αποθεματικά οίνου, τα οποία πίεζαν τις τιμές στα οινοστάφυλα σε πολύ χαμηλά επίπεδα (τα τελευταία έτη παρουσιάζονται τάσεις ανόδου).
- Η χαμηλή τιμή πώλησης του οίνου, η οποία διατηρήθηκε μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1980 και συνεχίζεται σε μικρότερη ένταση μέχρι σήμερα.
- Το υψηλό κόστος παραγωγής των οινοστάφυλων στη χώρα μας, που οφείλεται κυρίως σε διαρθρωτικά αίτια (όπως ο πολυτεμαχισμός των αμπελοτεμαχίων και ο μικρός κλήρος, η μεγάλη ηλικία των αμπελώνων, το ακανόνιστο και σε μικρές αποστάσεις σύστημα φύτευσης των αμπελώνων και η κακή ποικιλία σύνθεση του αμπελώνα), καθώς και στην αύξηση που παρουσιάζουν τα τελευταία χρόνια οι τιμές των περισσότερων εισροών που χρησιμοποιούνται στην αμπελοκαλλιέργεια.
- Το επίπονο της καλλιέργειας της οιναμπέλου και κυρίως η ανάγκη για την επίκαιρη εκτέλεση των πολλών ψεκασμών που απαιτούνται για την προστασία της παραγωγής από φυτονόσους και εχθρούς. Το γεγονός αυτό

οδήγησε στην εγκατάλειψη της καλλιέργειας από τους καλλιεργητές και την αποφυγή της άσκησής της από νέους καλλιεργητές.

- Η επέκταση των αρδεύσεων σε πολλές περιοχές όπου καλλιεργούνταν η οινάμπελος και στις οποίες η δυνατότητα άρδευσης επέτρεπε στους αγρότες να αξιοποιήσουν τις επεκτάσεις αυτές με άλλες, πλέον αποδοτικότερες και λιγότερο κοπιώδεις αρδευόμενες καλλιέργειες.
- Η εισβολή της φυλλοξήρας σε αμπελώνες της Προπονήσου και κυρίως στην Κρήτη.

Ο αμπελώνας της Κεφαλονιάς χαρακτηρίζεται από υψηλό δείκτη γήρανσης, με χαμηλούς ρυθμούς ανανέωσης. Η αμπελοκαλλιέργεια δεν προσελκύει πλέον τους νέους, οπότε παραμένει ουσιαστικά δραστηριότητα για ηλικιωμένους και συνταξιούχους (www.aneki.gr).

Για την πληρέστερη κατανόηση της διαχρονικής πορείας του αμπελοοινικού τομέα της Κεφαλονιάς, παρατίθεται στη συνέχεια πίνακας με τις εκτάσεις και τον αριθμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων κατά τη διάρκεια της εικοσαετίας 1981-2001. Βάσει των στοιχείων αυτών παρατηρούμε ότι η αμπελοκαλλιέργεια σημειώνει διαχρονικά φθίνουσα πορεία.

Πίνακας 1.1: «Εξέλιξη καλλιεργούμενης έκτασης αμπέλων-σταφιδάμπελων και αριθμού αμπελουργικών εκμεταλλεύσεων, κατά τη διάρκεια της εικοσαετίας 1981-2001»

Αμπέλια-σταφιδάμπελα	Έτος			1981-1991		1991-2001	
	1981	1991	2001	διαφορά	% μεταβολή	διαφορά	% μεταβολή
Έκταση (στρ.)	13844	11908	9068	-1936	13,98	-2840	23,85
αριθμός εκμεταλλεύσεων	3456	2653	2387	-803	23,23	-266	10,03
μ.ο. έκτασης/εκμετάλλευση	4,01	4,49	3,80	0,48	-12,05	-0,69	15,36

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, Απογραφές Γεωργίας – Κτηνοτροφίας 1981, 1991 και 2001

5.4 Η οικιστική και τουριστική πίεση

Η αστική επέκταση είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο. Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, κατά την τελευταία δεκαετία του 20^{ου} αιώνα, η επέκταση των αστικών χρήσεων σε βάρος της γεωργίας αποτέλεσε τη βασική κινητήρια δύναμη των μεταβολών των χρήσεων γης. Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό πρόγραμμα CORINE-Land cover, και μέσω

της σύγκρισης των χαρτών που προέκυψαν από δορυφορικές εικόνες το 1990 και το 2000, προκύπτει ότι οι αστικές χρήσεις αυξήθηκαν κατά 8.712.000 στρ. (5,7%) εις βάρος της γεωργικής γης και των βοσκότοπων (που μειώθηκαν αντίστοιχα κατά 6.463.000 και 2.275.000 στρ. (ή -0,6% και -0,3%)), αλλά και της ημιφυσικής βλάστησης (4.842.000 λιγότερα στρ.). Υπολογίζεται, μάλιστα, ότι 80% των αστικοποιημένων εκτάσεων ήταν προηγουμένως γεωργικές.

Εντονότερο εμφανίζεται το φαινόμενο στη μεσογειακή ζώνη, όπου οι αστικές χρήσεις επεκτάθηκαν κατά 16% περίπου, ενώ οι γεωργικές χρήσεις υποχώρησαν ελαφρά. Σύμφωνα με εκτιμήσεις που έγιναν με βάση τα στοιχεία από τις παραλιακές ζώνες της Μεσογείου για την ίδια περίοδο, υπολογίζεται ότι τελικά υπήρξε καθαρή υποχώρηση των γεωργικών χρήσεων. Βέβαια, εκτάσεις που πριν είχαν άλλες χρήσεις μετατράπηκαν σε γεωργικές και ταυτόχρονα εκτάσεις δασών και ημιφυσικής βλάστησης καλύφθηκαν είτε από αστική είτε από γεωργική χρήση. Ο τελικά όμως «κερδισμένος» από τις μεταβολές αυτές στην παραλιακή ζώνη της μεσογείου φαίνεται, κατά τη δεκαετία του 1990, να είναι η αστική ανάπτυξη, αφού 79 εκατομμύρια στρ. αφορούσαν αστικές χρήσεις. Οι τελευταίες στα παράλια της μεσογείου φαίνεται να εκτοπίζουν τις γεωργικές χρήσεις οι οποίες με τη σειρά τους καταλαμβάνουν φυσικές και ημιφυσικές εκτάσεις. Η μετατόπιση των γεωργικών δραστηριοτήτων έχει, πέραν των προφανών, και άλλες έμμεσες επιπτώσεις στο περιβάλλον, αφού οι γαίες στις οποίες μεταφέρονται δεν έχουν το ίδιο παραγωγικό δυναμικό με αυτές που εγκαταλείπονται, άρα υπάρχει η ανάγκη αυξημένων εισροών και εντατικότερης εγκατάλειψης. (Βλάχος, χχ)

Η πρόσφατη ταχεία κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας (αύξηση εισοδήματος, γεωργική έξοδος, ανεξέλεγκτη αστικοποίηση, δεύτερη κατοικία και τουριστική ανάπτυξη), καθώς και ο εκσυγχρονισμός σε όλους τους τομείς δραστηριοτήτων (κυρίως στη γεωργία και τις μετακινήσεις) επέφεραν ραγδαίες αλλαγές στα Ελληνικά τοπία.

Παραδοσιακές αστικές και αγροτικές περιοχές έχουν ριζικά μεταμορφωθεί από εκατοντάδες νόμιμα ή παράνομα κτίσματα. Δημόσια έργα, υποδομές μεταφορών, καθώς και άλλα είδη κατασκευών (πχ μεγάλες διαφημιστικές πινακίδες) έχουν δραστικό αντίκτυπο στο φυσικό περιβάλλον, δημιουργώντας ένα ατέρμονο αγροτοαστικό συνεχές και μια ύπαιθρο «παραγεμισμένη» με μια μη επιθυμητή «επίπλωση» και άχρηστα «αντικείμενα» (Μπεριάτος, 2002).

Παράλληλα, η μορφή του τοπίου της υπαίθρου αλλάζει με γρήγορο ρυθμό, λόγω της νόμιμης και αυθαίρετης (εκτός σχεδίου) δόμησης, σε τέτοιο βαθμό, ώστε να γίνεται λόγος για ένα δομικά εξαθλιωμένο τοπίο, ακόμη και κοντά σε πολλές περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές. (Μπεριάτος, 2002).

Η αστική διάχυση εμφανίζεται μετά το τέλος του Β΄ παγκοσμίου πολέμου, για ποικίλους λόγους, οι οποίοι χαρακτηρίζουν την ιδιαιτερότητα αυτής της χώρας και - κατά ένα μεγάλο μέρος - εξηγούν την υφιστάμενη κατάσταση. Ο πιο σημαντικός λόγος είναι η αύξηση του αριθμού της δευτερεύουσας κατοικίας και η τουριστική ανάπτυξη, παράγοντες που άσκησαν τη μεγαλύτερη πίεση τόσο στις αγροτικές περιοχές, όσο και σ' αυτές που ξεχωρίζουν για το φυσικό τους κάλλος και που πρωτίστως ευθύνονται για την επέκταση των αστικών κέντρων.

Η τουριστική ανάπτυξη της Ελλάδας, από τη μεταπολεμική περίοδο και έπειτα, σημειώνει αυξανόμενη πορεία, συνοδευόμενη από μεγάλες χωρικές ανισότητες και χρονικές διακυμάνσεις.

Ο τουρισμός, που σημειώνεται στην Ελλάδα από την δεκαετία του '60 ακολουθώντας ανοδική πορεία ανάπτυξης, επέβαλε και επιβάλλει τη συνεχή δημιουργία υποδομών για τη στήριξή της, περνώντας σε πολλές περιοχές, τις τελευταίες δεκαετίες, στο στάδιο της υπεραναπτύξεως, δημιουργώντας προβλήματα όπως (Σπαρτιανού και Τζιάφρα, 2004):

- Η δημιουργία αυθαίρετων κατασκευών και κατασκευών που αλλοιώνουν το τοπίο του φυσικού και δομημένου χώρου
- Ρύπανση και υποβάθμιση της παράκτιας ζώνης
- Ρύπανση υπόγειων υδάτων και εδαφών από τα απόβλητα τουριστικών μονάδων
- Υπεράντληση των υδάτινων πόρων και αυξημένη ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας
- Υποβάθμιση χώρων αρχαιολογικού και ιστορικού ενδιαφέροντος
- Κυκλοφοριακό
- Ηχορρύπανση
- Εγκατάλειψη των παραδοσιακών εργασιών και επαγγελμάτων και προώθηση της ενασχόλησης με επαγγέλματα τουρισμού, που αφήνουν μεγαλύτερο κέρδος

- Μείωση της καλλιεργήσιμης γης και χρήση της για ανοικοδόμηση νέων τουριστικών εγκαταστάσεων
- Καταστροφή των οικοτόπων

Οι κακές αισθητικές παρεμβάσεις στο τοπίο, με την ανέγερση μοντέρνων σπιτιών ή ξενοδοχειακών μονάδων σε οικισμούς παραδοσιακούς και σπάνιας αρχιτεκτονικής ομορφιάς είναι ένα ακόμη αρνητικό στοιχείο της κακώς εννοούμενης τουριστικής ανάπτυξης. Είναι συχνό το φαινόμενο να βλέπουμε παραδοσιακά κτήρια να μετατρέπονται σε τουριστικά καταστήματα κακής αισθητικής που περιβάλλουν την ιστορική ταυτότητα της εκάστοτε κοινότητας. Η ισορροπία, το χρώμα και η πολιτιστική αξία του τοπίου αλλοιώνονται, επιφέροντας ανεπανόρθωτο πλήγμα στην απαραίτητη χωροταξική αρμονία. Στο βωμό, λοιπόν, εύκολων και πρόχειρων λύσεων (όπως το γρήγορο, αλλά προσωρινό, παρ' όλα αυτά κέρδος), αρκετοί παραδοσιακοί οικισμοί στην Ελλάδα έχουν ουσιαστικά καταστραφεί και αυτό θα έχει μακροπρόθεσμα επιπτώσεις στην προσέλωση τουριστών με υψηλές αισθητικές απαιτήσεις, τουριστών που συνήθως συνδυάζουν και υψηλά εισοδήματα.

Παρ' ότι οι αρνητικές επιπτώσεις είναι μεγάλης κλίμακας, οφείλουμε να τονίσουμε ότι δεν είναι ο τουρισμός που τις προκαλεί, αλλά η μη ορθολογική ανάπτυξή του. Επομένως ο σωστός σχεδιασμός και η συστηματική οργάνωση είναι αυτά που θα εξαλείψουν τα αρνητικά φαινόμενά της όποιας τουριστικής ανάπτυξης.

Η αυξητική αυτή τάση στον τουριστικό τομέα, παρά τις όποιες διακυμάνσεις, εντοπίζεται και στα νησιά του Ιονίου, και την Κεφαλονιά. Η ανάπτυξη τουριστικών υποδομών είναι άναρχη και ανεξέλεγκτη - τόσο σε όρους ποιότητας όσο και ποσότητας - προκαλώντας σημαντικά προβλήματα. Οι υποδομές αποδεικνύονται ανεπαρκείς για την εξυπηρέτηση των τουριστών, ενώ παράλληλα έχουν ισχυρώς δυσμενείς επιπτώσεις στους θεμελιώδεις τουριστικούς πόρους, οι οποίοι είναι δυσαναπλήρωτοι, λόγω της υπερεκμετάλλευσης, της υποβάθμισης και της εξάντλησής τους.

Από την άλλη μεριά, σημαντική ζημιά προκαλείται στο περιβάλλον και το εύθραυστο νησιωτικό τοπίο και από την ανοικοδόμηση κατά μήκος των δρόμων και της ακτογραμμής. Οι τοποθεσίες αυτές υφίστανται τις μεγαλύτερες πιέσεις από την τουριστική δραστηριότητα. Στις παραλιακές ζώνες, η γραμμική ανάπτυξη επιβαρύνει σε μεγάλο βαθμό το οικοσύστημα, το οποίο αποτελεί έναν από τους κύριους πόρους

τουριστικής ανάπτυξης των νησιών, ο οποίος όμως -πρέπει να τονιστεί- έχει περιορισμένη φέρουσα ικανότητα. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα περιοχών στις παράκτιες ζώνες, που εμφανίζουν συμπτώματα κορεσμού και υπέρ-ανάπτυξης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΝΕΡΓΟΥΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ποιοτικής έρευνας που διεξήχθη σχετικά με τις στάσεις και απόψεις που υιοθετούν -ως προς το τοπίο και τα θέματα που το αφορούν- οι διάφορες κατηγορίες των άμεσα και έμμεσα εμπλεκομένων ενεργών δραστών της υπό μελέτη περιοχής. Συγκεκριμένα, παρουσιάζονται οι απαντήσεις σε κάθε ερευνητικό ερώτημα, ενώ παράλληλα γίνεται διάκριση μεταξύ των απαντήσεων των άμεσα και έμμεσα εμπλεκομένων.

1^ο ερώτημα:

Τρόπος Αντίληψης Του Τοπίου

Άμεσα εμπλεκόμενοι – Συνομιλητές

Όλοι οι συνομιλητές της κατηγορίας αυτής συμφώνησαν ότι πρόκειται για ένα τοπίο με μεγάλη αισθητική αξία, το οποίο δεν αφήνει κανέναν ασυγκίνητο.

Απαντήσεις με κοινά διακριτικά γνωρίσματα είναι οι εξής:

«...πρόκειται για ένα μοναδικό τοπίο στην Κεφαλονιά!...» (συνέντευξη 9)

«...πρόκειται για ένα πανέμορφο τοπίο!...» (συνέντευξη 12)

«...σίγουρα πρόκειται για ένα μέρος με ξεχωριστή ομορφιά...» (συνέντευξη 13)

Ως στοιχεία που προσδίδουν το μεγαλύτερο μέρος της αισθητικής αξίας στο υπό μελέτη τοπίο, υποδείχθηκαν από τους συνομιλητές αυτής της κατηγορίας οι αμπελώνες και η εναλλαγή τους με τις λοιπές καλλιέργειες και τη φυσική βλάστηση, καθώς και το χαρακτηριστικό έντονο ορεινό ανάγλυφο της περιοχής με την ιδιομορφία του οροπεδίου της κοινότητας Ομαλών και την επιβλητικότητα του όρους Αίνος. Μάλιστα, δεν φαίνεται να υπάρχει καμιά απόκλιση μεταξύ των απαντήσεων των οινοποιών και των παραγωγών σε αυτό το ερώτημα.

Μια από τις πιο χαρακτηριστικές απαντήσεις που δόθηκαν σχετικά με τη συνεισφορά των αμπελώνων στην αισθητική του τοπίου, είναι η εξής:

«...μου αρέσει περισσότερο ότι δεν πρόκειται για ένα μονότονο τοπίο! Εδώ δεν θα δεις ενιαίους αμπελώνες όπως πχ. στην Τοσκάνη. Δεν κουράζεται το μάτι σου! Οι

αμπελώνες δεν έχουν ένα συγκεκριμένο σχήμα! Θα δεις έναν αμπελώνα τριγωνικό, ένα τετραγωνισμένο, έναν πιο λοξό κλπ.. Επίσης, η συνέχεια που έχουν οι καλλιέργειες με τη φυσική βλάστηση, που βλέπεις ένα αμπέλι μεγάλο ή μικρό, στη συνέχεια φυσική βλάστηση και μετά έναν ελαιώνα...» (συνέντευξη 16)

Ενώ ένας άλλος παραγωγός σχολίασε:

«...εξαιρετικής σημασίας είναι η παρουσία των αμπελώνων, οι οποίοι κυρίως διαμορφώνουν την εικόνα και δίνουν την αίσθηση της παραγωγικότητας της γης, του γεωργικού τοπίου...» (συνέντευξη 9)

Όσον αφορά τη συμβολή του ιδιότυπου ανάγλυφου της περιοχής στην αισθητική αξία του τοπίου, χαρακτηριστικές είναι οι απαντήσεις:

«...πρόκειται για ένα μοναδικό γεωφυσικό περιβάλλον, καθώς υπάρχει το μεγάλο βουνό σαν σκεπή και από κάτω η κοιλάδα των Ομαλών ή η θάλασσα στην περιοχή του Φαγιά.. Αυτό που δίνει ταυτότητα στην περιοχή σε μεγάλο βαθμό είναι η επιβλητικότητα του Αίνου...» (συνέντευξη 18)

«...το ανάγλυφο της περιοχής, που είναι ένα πολύ χαρακτηριστικό στοιχείο, υπάρχουν χαράδρες, η κοιλάδα των Ομαλών με τα βουνά τριγύρω και ο Αίνος...» (συνέντευξη 16)

Η ιδιαίτερη αξία του ελατόδασους του Αίνου αποτυπώνεται στην εξής απάντηση:

«...ο Αίνος, δημιουργεί ένα αίσθημα δέους, με όλο αυτό το πράσινο...» (συνέντευξη 9)

Τέλος όσοι από τους συνομιλητές είχαν κάποια ιδιαίτερη σχέση με την περιοχή «Φαγιάς», υπογράμμισαν την ξεχωριστή θέα που δημιουργεί η αντίθεση βουνού και θάλασσας.

Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε:

«...να «χαζεύεις» από τη μια μεριά τη Θάλασσα και από πίσω σου να έχεις το βουνό και τα έλατα είναι κάτι το εκπληκτικό...» (συνέντευξη 19)

Τέλος, από τις απαντήσεις των παραγωγών που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις προκύπτει το συμπέρασμα ότι το τοπίο είναι αυτό που δίνει ταυτότητα στην περιοχή, καθώς έχουν μάθει να ζουν σ' αυτό το πλαίσιο και το συνδέουν άμεσα με «τον τόπο τους». Παράλληλα, για τους περισσότερους το τοπίο αποτελεί το σημείο αναφοράς της καθημερινότητάς τους, ένα χώρο στον οποίο έχουν συνηθίσει να ζουν και να εργάζονται, γεγονός μάλιστα που τους ικανοποιεί.

Χαρακτηριστικές της πρόσληψης του τοπίου ως πλαίσιο της καθημερινής ζωής και του βιοπορισμού απαντήσεις, είναι οι εξής:

«εγώ είμαι κάτοικος της περιοχής (...) μου αρέσει πολύ να ασχολούμαι με τα αμπέλια! Είναι μια δραστηριότητα που σου προσφέρει ψυχική ηρεμία, το να εργάζεσαι σε αυτό το περιβάλλον!...» (συνέντευξη 10)

«...να δουλεύουμε στο αμπέλι είναι κάτι το καταπληκτικό. Κοιτάς ψηλά και ανοίγει η ψυχή σου...» (συνέντευξη 16)

«...είναι ευλογία το να ζεις και να εργάζεσαι σε ένα τόσο όμορφο μέρος!...» (συνέντευξη 11)

Όσον αφορά την πρόσληψη του τοπίου ως το στοιχείο εκείνο που δίνει ταυτότητα στην περιοχή, αξιοσημείωτες είναι οι παρακάτω απαντήσεις:

«...εγώ είμαι γέννημα θρέμμα της περιοχής – από τα Βαλσαμάτα συγκεκριμένα- και γι αυτό έχω ισχυρό συναισθηματικό δεσμό με την περιοχή...» (συνέντευξη 9)

«Η περιοχή αυτή είναι η ιδιαίτερη πατρίδα μου! Εδώ μεγάλωσα, είμαι κάτοικος, δουλεύω στα αμπέλια... είναι ένα πανέμορφο μέρος για να ζει κανείς!» (συνέντευξη 12)

«...εμένα μου αρέσει γιατί είμαι από τον τόπο αυτό...» (συνέντευξη 15)

Όσον αφορά τους οινοποιούς που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις, από τις απαντήσεις τους προκύπτει ότι εκτιμούν το τοπίο κυρίως λόγω του φυσικού περιβάλλοντος που εξακολουθεί σε μεγάλο βαθμό να παραμένει αναλλοίωτο.

Έμμεσα εμπλεκόμενοι – συνομιλητές

Οι συνομιλητές της κατηγορίας αυτής, όπως και οι άμεσα εμπλεκόμενοι, στη συντριπτική τους πλειοψηφία συμφώνησαν ότι το υπό μελέτη τοπίο έχει ιδιαίτερη αισθητική αξία.

Αξιοπρόσεχτα είναι τα σχόλια:

«Νομίζω ότι η ζώνη της Ρομπόλας αποτελεί ένα από τα πιο όμορφα τοπία της Κεφαλονιάς....» (συνέντευξη 7)

«Πρόκειται για ένα ωραίο αλλά και ιδιαίτερο αγροτικό τοπίο...» (συνέντευξης 1)

«Είναι ένας προικισμένος τόπος που δεν αφήνει ασυγκίνητο κανέναν...» (συνέντευξη 2)

Αντίθετη άποψη εξέφρασε μόνο ένας από τους συνομιλητές, (με την ιδιότητα του γεωπόνου), ο οποίος υποστήριξε:

«Η αμπελουργική δραστηριότητα περιορίζεται σε «νησίδες» μέσα στο τοπίο. Δεν έχεις ένα τοπίο -όπως άλλες αμπελουργικές ζώνες- όπου ο αμπελώνας αποτελεί το κεντρικό στοιχείο σ' όλο το τοπίο και το αναδεικνύει. Το τοπίο αυτό είναι κατά βάση ένα τοπίο ορεινό, όπως της υπόλοιπης Κεφαλονιάς, χωρίς καμία ιδιαίτερη διαφοροποίηση (...)

Δεν νομίζω ότι έχει κάποια ιδιαίτερη αισθητική αξία. Έχει κάποια αισθητική αξία ως ένα αγροτικό τοπίο, αλλά αγροτικό τοπίο σε υποχώρηση...» (συνέντευξη 4)

Όσον αφορά τα στοιχεία που οι ερωτηθέντες (στην κατηγορία αυτή) πιστεύουν ότι συμβάλλουν περισσότερο στην αισθητική του τοπίου, συμπίπτουν με αυτά που αναφέρθηκαν από τους άμεσα εμπλεκόμενους συνομιλητές, ενώ δεν διαπιστώνεται καμία απόκλιση μεταξύ των απαντήσεων των διάφορων υποκατηγοριών.

Ειδικότερα τα στοιχεία αυτά είναι οι αμπελώνες και η εναλλαγή τους με τις λοιπές καλλιέργειες, καθώς και το γενικό ανάγλυφο της περιοχής.

Σχετικά με τη συμβολή των αμπελώνων στην αισθητική του τοπίου, χαρακτηριστικές είναι οι απαντήσεις:

«Η καλλιέργεια της ρομπόλας έρχεται να προσθέσει κάτι το «ρομαντικό» στο όλο τοπίο, γνωρίζοντας ότι ο τόπος αυτός εδώ είναι το κέντρο της αμπελοκαλλιέργειας της Κεφαλονιάς και της ρομπόλας που δεν υπάρχει πουθενά αλλού στην Ελλάδα...» (συνέντευξη 2)

«Να παρατηρεί κανείς τις καλλιέργειες της ελιάς και των αμπελώνων σε μια μίξη. Το μοτίβο δηλαδή που σχηματίζουν οι καλλιέργειες...» (συνέντευξη 3)

Μάλιστα, ένας από τους συνομιλητές, κάνοντας μια επιπλέον διάκριση των αμπελώνων ανέφερε ότι:

«Αυτό που χαρακτηρίζει την περιοχή και της προσδίδει επιπλέον ομορφιά είναι οι απότομες κλίσεις κάποιων αμπελώνων...» (συνέντευξη 2)

Μερικές από τις πιο αντιπροσωπευτικές τοποθετήσεις σχετικά με το ανάγλυφο το εδάφους, είναι:

«Το πιο ωραίο και επιβλητικό χαρακτηριστικό θεωρώ ότι είναι το ανάγλυφο της περιοχής, το να βλέπει κανείς τις πλαγιές του Αίνου να καταλήγουν σε μια κοιλάδα...» (συνέντευξη 3)

«Αυτό που μου αρέσει και πιστεύω ότι κυριαρχεί στην περιοχή είναι το έντονο ανάγλυφό της, το οποίο είναι κατά βάση ορεινό σε όλη την έκταση της ζώνης. (...) σημαντικό στοιχείο του τοπίου είναι ο Αίνος, ο οποίος φτάνει στις παρυφές της ζώνης.» (συνέντευξη 1)

Επίσης, ένας από τους συνομιλητές ανέφερε ότι:

«Ένα ενδιαφέρον στοιχείο του τοπίου της ζώνης είναι οι λιθιές και οι βολιοί...» (συνέντευξη 4),

ενώ ένας άλλος τόνισε ότι:

«Κάποια καλύβια -όπως τα λέγανε παλιά- πετρόχτιστα, με κεραμίδια από πάνω, τις πετροκαλύβες, που ήταν φτιαγμένες από πέτρα με πλάκες από πάνω, θα σταματήσεις να τα δεις να τα θαυμάσεις...».

Τέλος, από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων στις συνεντεύξεις προκύπτει το συμπέρασμα ότι και αυτοί στην πλειοψηφία τους, αν και εμμέσως εμπλεκόμενοι, αντιλαμβάνονται το τοπίο ως το καθημερινό πλαίσιο ζωής και εργασίας τους και ταυτόχρονα ως το στοιχείο που προσδιορίζει την ταυτότητα της περιοχής.

Χαρακτηριστικές ήταν οι απαντήσεις:

«Εγώ προσωπικά αγαπώ πολύ αυτή την περιοχή, καθώς από αυτήν κατάγομαι και είμαι χρόνια κάτοικος της, αλλά και γιατί απολαμβάνω την εργασία στο αμπέλι...»
(συνέντευξη 7)

«Αγαπώ ιδιαίτερα την περιοχή γιατί είναι ο τόπος μου! Από μικρό παιδί δουλεύω στα αμπέλια, μέσα σε αυτό το καταπληκτικό περιβάλλον...» (συνέντευξη 13)

«Επειδή μου αρέσει η αγροτική ζωή, μου αρέσουν τα τοπία αυτά...» (συνέντευξη 5)

Όσοι από τους ερωτηθέντες δεν έχουν αυτή την άμεση σχέση με την περιοχή, δήλωσαν απλώς ότι στο τοπίο αναγνωρίζουν και εκτιμούν το φυσικό του κάλλος.

Οι στάσεις όλων των κατηγοριών και υποκατηγοριών συνομιλητών, απέναντι στο τοπίο των αμπελώνων, αποτυπώνονται περιληπτικά στον παρακάτω πίνακα:

Τρόπος αντιμετώπισης του τοπίου									
Φορείς Μέτρα	Άμεσα εμπλεκόμενοι						Έμμεσα εμπλεκόμενοι		
	Μέλος Συλλόγου «Ο μέγμηγκας»	Υπάλληλος Φ.Δ. Αίνου	Γεωπόνος	Εκπρόσωποι Δ.Κ. και Τ.Κ.	Υπάλληλοι συνεταιρισμού Ρομπόλας	Υπάλληλος Διεύθυνσης Γεωργίας	Παραγωγοί	Οινοποιοί	
Πρόκειται για ένα όμορφο και ιδιαίτερο τοπίο									
Ναι	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	
Όχι			✓						
Το στοιχείο του τοπίου με την μεγαλύτερη αισθητική αξία:									
Οι αμπελώνες και η εναλλαγή τους με τις λοιπές καλλιέργειες και τη φυσική βλάστηση				✓				✓	
Το Ανάγλυφο της περιοχής									
Η επιβλητικότητα του Αίνου									
Αντίθεση βουνού – θάλασσας στη θέα (περιοχή Φαγιάς)									
Αντιμετώπιση του τοπίου ως:									
Καθημερινό πλαίσιο ζωής	✓			✓	✓	✓	✓	✓	
Το στοιχείο που δίνει ταυτότητα στο χώρο	✓			✓	✓		✓	✓	
Ένα όμορφο φυσικό τοπίο		✓	✓					✓	

2^ο ερώτημα:

Δεδομένου ότι οι αγρότες διαμορφώνουν τα τοπία των αμπελιών με τις πρακτικές τους, εφαρμόζουν οι αγρότες πρακτικές που να λαμβάνουν υπόψη τους τη διάσταση του τοπίου;

Άμεσα εμπλεκόμενοι – Συνομιλητές

Οι απαντήσεις των ερωτηθέντων της κατηγορίας αυτής στο συγκεκριμένο ερώτημα, δεν παρουσίασαν απόκλιση μεταξύ των υποκατηγοριών «παραγωγοί» και «οινοποιοί».

Στη συντριπτική τους πλειοψηφία οι συνομιλητές παραδέχτηκαν πως η φροντίδα, η διατήρηση ή η βελτίωση του τοπίου δεν εμπεριέχονται στους άμεσους στόχους της πλειονότητας των παραγωγών.

Ενδεικτικές των απαντήσεων είναι οι παρακάτω τοποθετήσεις:

«...σχετικά με τη διαμόρφωση του τοπίου και ενέργειες που να έχουν τέτοιο σκοπό δεν υπάρχει διαθέσιμος ούτε χρόνος αλλά ούτε και χρήμα. Οι πρακτικές των παραγωγών έχουν στόχο την εξασφάλιση ικανοποιητικής παραγωγής, τη βελτίωση της ποιότητας αλλά και τη μείωση του απαιτούμενου χρόνου εργασίας...» (συνέντευξη 15)

«...για τους παραγωγούς η διατήρηση, αναβάθμιση ή φροντίδα του τοπίου έρχεται σε δεύτερη μοίρα. Η κατασκευή του αμπελώνα είναι μια συνάρτηση κόστους και αποτελέσματος πρωταρχικά και όχι τόσο αισθητικού αποτελέσματος...» (συνέντευξη 18)

Κύριοι ανασταλτικοί παράγοντες στην εφαρμογή τέτοιων πρακτικών, σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν από τους συνομιλητές, φαίνεται να είναι η αδυναμία των παραγωγών να ανταπεξέλθουν οικονομικά στο επιπλέον κόστος που συχνά προκύπτει από αυτές, καθώς και ο περιορισμένος χρόνος που διαθέτουν οι παραγωγοί για την ενασχόλησή τους με την καλλιέργεια, εξ' αιτίας της μερικής τους απασχόλησης σ' αυτή τη δραστηριότητα.

Με επιτυχία συνοψίζοντας τα παραπάνω ένας από τους παραγωγούς ανέφερε:

«...καθώς οι περισσότεροι ασκούν και κάποιο άλλο επάγγελμα, δεν έχουν το χρόνο ή την οικονομική δυνατότητα να λάβουν υπόψη τους το τοπίο...» (συνέντευξη 17)

Παρ' όλα αυτά από ένα σημαντικό μέρος των συνομιλητών (και συγκεκριμένα από την υποκατηγορία των παραγωγών), υποδείχθηκαν κάποιες δράσεις των αμπελοκαλλιεργητών της περιοχής με θετικές επιδράσεις στη διατήρηση της καλής

κατάστασης του τοπίου. Πρόκειται για δράσεις όπως η γενικότερη περιποίηση και φροντίδα των αμπελιών, η συντήρηση κάποιων στοιχείων με τοπιακή και παραδοσιακή αξία, ο καθαρισμός των αμπελώνων, των μονοπατιών και των αγροτικών δρόμων από τα χόρτα, η γενικότερη προστασία του περιβάλλοντος και η τάση να διατηρούν την περιοχή καθαρή.

Χαρακτηριστικές είναι οι εξής τοποθετήσεις:

«...μερικοί που μπορούν και έχουν την ευχέρεια διατηρούν τις ξερολιθιές, διατηρούν τις πεζούλες, διατηρούν γεωργικά χτίσματα, όπως οι πετροκαλύβες. Αυτά που έχουν απομείνει είναι ελάχιστα, οπότε αυτοί που τα έχουν προσπαθούν να τα συντηρήσουν...» (συνέντευξη 11)

«...στους παραγωγούς της περιοχής αρέσει να έχουν τα αμπέλια τους νοικοκυρεμένα. Γι' παράδειγμα καθαρίζουν τα χόρτα γύρω από το αμπέλι ή τους λόγγους στους αγροτικούς δρόμους και -πολύ σημαντικό- δεν ρυπαίνουν πετώντας σκουπίδια...» (συνέντευξη 14)

Ένας παραγωγός μιλώντας συγκεκριμένα για τους αμπελώνες στην περιοχή Φαρακλάτα, σχολίασε:

«...όλοι όσοι ασχολούνται με τα αμπέλια στην περιοχή, τα φροντίζουν και τα περιποιούνται. Θέλουν οι περιουσίες τους να είναι νοικοκυρεμένες, να έρχονται εδώ και να χαίρονται. Συγκεκριμένα, κάποιοι επισκεύασαν τις λιθιές όπου είχαν πέσει, ξεχορταριάζουν, έχουν όμορφα σπιτάκια στους αμπελώνες για να έχουν τη δυνατότητα να μένουν και εδώ, δεν πετούν σκουπίδια...» (συνέντευξη 13)

Χαρακτηριστική ήταν επίσης και η εξής τοποθέτηση, σχετικά με την διατήρηση παραδοσιακών καλλιεργητικών πρακτικών:

«...οι πρακτικές που ασκούνται είναι κατά βάση παραδοσιακές, ενώ δεν υπάρχει τάση εντατικοποίηση της καλλιέργειας στην περιοχή. (...) Αυτό έχει και μια αποτύπωση στο τοπίο, το κρατά σε μια γενικά καλή κατάσταση!..» (συνέντευξη 19)

Αξίζει να σημειωθεί ότι όλες οι παραπάνω ενέργειες αφορούν, σχεδόν αποκλειστικά, πρακτικές που εφαρμόζουν οι αγρότες εντός των ορίων των εκμεταλλεύσεών τους.

Έμμεσα εμπλεκόμενοι – Συνομιλητές

Από τους συνομιλητές αυτής της κατηγορίας οι δύο υπάλληλοι του συνεταιρισμού, ο υπάλληλος της Διεύθυνσης Γεωργίας και ο υπάλληλος του ΦΔ Αίνου, απάντησαν θετικά, προτάσσοντας μάλιστα ως κίνητρα, για την εφαρμογή τέτοιων πρακτικών, το

συναισθηματικό δέσιμο των παραγωγών με το αμπέλι και το μεράκι για αυτό που κάνουν.

Χαρακτηριστικά απάντησαν:

«...Οι περισσότεροι αντιμετωπίζουν το αμπέλι και την περιοχή σαν την αυλή του σπιτιού τους, σαν την επέκταση του χώρου που ζουν. (...) Υπάρχει ένα δέσιμο με την γη του πατέρα και του παππού...» (συνέντευξη 1)

Ενώ ο άλλος, αν και διαπιστώνει ότι

«...είναι κάποιοι παραγωγοί, ιδιαίτερα ρομαντικοί, οι οποίοι προσπαθούν να κρατήσουν το κτήμα τους σε μια καλή αισθητικά κατάσταση, καθώς έχουν συναισθηματικό δέσιμο με αυτό και δεν ενδιαφέρονται μονομερώς για την αύξηση της οικονομικής προσόδου που τους αποφέρει...» (συνέντευξη 2)

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η απάντηση υπαλλήλου της Διεύθυνσης Γεωργίας:

«...οι αγρότες, ζώντας κοντά στη φύση αντιλαμβάνονται τι ακριβώς συμβαίνει. Ότι αν δεν ακολουθήσουν τις σωστές πρακτικές είναι επιζήμιο γι αυτούς. Έτσι παρατηρούμε όλο και πιο συχνά να ενδιαφέρονται και να εφαρμόζουν πρακτικές που και οι μεγαλύτεροι εφάρμοζαν, να φτιάχνουν τις αναβαθμίδες που για χρόνια κράτησαν το χώμα και τις καλλιέργειες στις πλαγιές των βουνών, να αφήνουν περιμετρικά αυτοφυή βλάστηση για προστασία άλλων οργανισμών, και γενικώς πιο εξεζητημένα να φροντίζουν τα τοπία των αμπελιών...» (συνέντευξη 8)

Όσον αφορά τις συγκεκριμένες δράσεις των παραγωγών για τη φροντίδα, προστασία και συντήρηση του τοπίου, αναφέρθηκαν στη διατήρηση των παραδοσιακών καλλιεργητικών πρακτικών, τη συντήρηση και κατασκευή στοιχείων με τοπιακή σημασία και στη γενικότερη φροντίδα των αμπελώνων.

χαρακτηριστικές ήταν οι εξής τοποθετήσεις:

«...μπορούμε να συναντήσουμε εντός της ζώνης δράσεις όπως: η συντήρηση αναβαθμίδων στην περιοχή για τη συγκράτηση του εδάφους, η συντήρηση χέρσων εκτάσεων μεταξύ των αμπελιών, η διατήρηση φυτοφρακτών στα όρια των αμπελώνων τους οποίους μάλιστα περιποιούνται κόβοντας πχ. τα ξερά κλαδιά, η διατήρηση κάποιων δέντρων εντός των αμπελώνων, η επιδιόρθωση ή η κατασκευή λιθιών. Υπάρχουν περιπτώσεις, όπως αυτή σε αμπέλι της περιοχής Ομαλών, που ο παραγωγός πλήρωσε 10000 ευρώ για την κατασκευή λιθιάς, μάλιστα ένας άνθρωπος 88 ετών...» (συνέντευξη 1)

«...κάποιοι διατηρούν ή κατασκευάζουν ωραίες ξερολιθιές (συχνότερα στην πάνω πλευρά του αμπελιού όπου δεν εμποδίζουν), παραδοσιακά πετροκαλύβια, περιποιούνται

*κάποια δέντρα που μπορεί να υπάρχουν μέσα στα αμπέλια τους, φροντίζουν-
ξεχορταριάζουν τα μονοπάτια που οδηγούν σε αυτά και έτσι συμβάλλουν στο να γίνεται
το τοπίο ομορφότερο.» (συνέντευξη 2)*

Όλοι οι συνομιλητές των υπόλοιπων υποκατηγοριών απάντησαν αρνητικά.

Αντιπροσωπευτική μπορεί να θεωρηθεί η απάντηση του ενός από αυτούς:

*«...νομίζω ο κύριος σκοπός των παραγωγών είναι η εξασφάλιση ενός-
συμπληρωματικού τις περισσότερες φορές- εισοδήματος ή η συντήρηση του αμπελιού
της οικογένειάς τους. Δεν ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για το τοπίο, ή μάλλον δεν κάνουν
κάτι με τον σκοπό αυτό...» (συνέντευξη 7)*

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η εξής άποψη:

*«...τον αγρότη νομίζω δεν τον ενδιαφέρει η αισθητική, προκύπτει η αισθητική από τη
δική του δράση και την αίσθηση ισορροπίας που έχει στο χώρο. Εμείς, περισσότερο ως
αστοί αντιμετωπίζουμε το χώρο με μια αισθητική αξία. Όχι ότι ο αγρότης δεν την
καταλαβαίνει την αισθητική αξία ή δεν του αρέσει το χωράφι, αλλά δεν νομίζω ότι είναι
το κυρίαρχο η αισθητική του αναζήτηση...» (συνέντευξη 4)*

Επίσης, ένας εξ' αυτών παρατήρησε:

*«...ειδικότερα στα Ομαλά (περιοχές Λακούλια, Λανού, Βοριάτικα), παραμένουν
ελάχιστα ή καθόλου παραδοσιακά κτίσματα ή περιφράξεις και την θέση τους παίρνουν
τσιμέντα και συρματοπλέγματα...» (συνέντευξη 6)*

Σχεδόν όλοι, όμως, οι συνομιλητές που απάντησαν αρνητικά, αναγνώρισαν την
ύπαρξη δράσεων σχετικών με τη συντήρηση, φροντίδα και βελτίωση του τοπίου, οι
οποίες μάλιστα ταυτίζονται με αυτές που αναφέρθηκαν από τις άλλες υποκατηγορίες.

Χαρακτηριστικά αναφέρονται κάποιες απαντήσεις:

*«...οι περισσότεροι φροντίζουν να είναι νοικοκυρεμένοι οι αμπελώνες τους. Υπάρχουν
κάποιοι που συντηρούν ή φτιάχνουν στα χωράφια τους ξερολιθιές, φυτοφράκτες ή
μονοπάτια, αλλά πρόκειται για ανθρώπους με οικονομική ευχέρεια...» (συνέντευξη 5)*

*«...υπάρχουν και αυτοί -λίγοι- που ενδιαφέρονται για την συντήρηση ή την καλή
κατάσταση του τοπίου και συντηρούν για παράδειγμα τις παλιές ξερολιθιές ή -σπάνια-
φτιάχνουν νέες, έχουν πεζούλες, έχουν φροντισμένες αποθηκούλες με κεραμίδια. Είναι
βέβαια το κόστος μεγάλο και πρέπει να το επιτρέπει και η οικονομική τους
δυνατότητα...» (συνέντευξη 7)*

Μάλιστα ένας από τους συνομιλητές διαπίστωσε:

«...κάποιες δράσεις προς αυτή την κατεύθυνση (όπως η ανακατασκευή και συντήρηση ξερολιθιών), ξεκίνησαν να γίνονται όταν ήρθαν οι αλβανοί στην περιοχή και προσέφεραν φθηνά εργατικά χέρια...» (συνέντευξη 5)

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι απόψεις των διάφορων κατηγοριών εμπλεκομένων, σχετικά με την εφαρμογή καλλιεργητικών πρακτικών που συνεκτιμούν τη διάσταση του τοπίου.

Πρόσβαση στην υπηρεσία των πολιτών μέσω της διαδικασίας της ηλεκτρονικής αίτησης									
Φορείς Μέτρα	Αμεσα επλεκόμενοι						Έμμεσα επλεκόμενοι		
	Μέλος Συλλόγου «Ο μέγιστος»	Υπάλληλος Φ.Δ. Αίνου	Γεωπόνος	Εκπρόσωποι Δ.Κ. και Τ.Κ.	Υπάλληλοι συνεταιρισμού Ρομπόλας	Υπάλληλος Διεύθυνσης Γεωργίας	Παραγωγοί	Οινοποιοί	
Εφαρμόζουν οι αγρότες πρακτικές λαμβάνοντας υπόψη τους τη διάσταση του τοπίου;									
Ναι	✓				✓	✓			
Όχι	✓		✓	✓			✓		✓
Δράσεις με θετικές επιδράσεις στο τοπίο									
Γενικότερη περιποίηση και φροντίδα αμπελιών									
Διατήρηση-συντήρηση-κατασκευή στοιχείων με τοπική αξία (ξερολιθίες, αναβαθμίσεις, φυσική βλάστηση κ.α.)				✓					
Διατήρηση παραδοσιακών καλλιεργητικών πρακτικών							✓		
Καθαρισμός (ξελόγγωμα) ορίων αμπελιών και μονοπατιών									
Διατήρηση της περιοχής καθαρή									
Γενικότερη προστασία περιβάλλοντος									

3^ο ερώτημα:

για ποιους λόγους πρέπει να προστατεύονται τα τοπία των αμπελώνων;

Άμεσα εμπλεκόμενοι – συνομιλητές

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων -μεταξύ των οποίων και οι οινοποιοί- απάντησαν ότι από την προστασία των τοπίων των αμπελώνων επωφελούνται οι κάτοικοι και οι παραγωγοί της περιοχής, μέσα από τη διατήρηση ενός υψηλών προδιαγραφών χώρου διαβίωσης και εργασίας.

Όλοι οι ερωτηθέντες της κατηγορίας αυτής απάντησαν ότι το τοπίο των αμπελώνων και η διατήρηση της καλής του κατάστασης θα μπορούσε να συνεισφέρει στην προσέλκυση επισκεπτών και την ανάπτυξη αγροτουριστικής ή και οινοτουριστικής δραστηριότητας στην περιοχή. Όλοι οι συνομιλητές συμφώνησαν ότι η ανάπτυξη μιας τέτοιας ήπιας μορφής τουρισμού θα είχε θετικές επιπτώσεις στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής, με ορατά τα οφέλη τόσο για τους κατοίκους -μέσω της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας- και τις τοπικές επιχειρήσεις, αλλά και για τους παραγωγούς της περιοχής. Μάλιστα, κάποιοι από τους παραγωγούς παρατήρησαν ότι διαπιστώνουν ήδη ένα σχετικό ενδιαφέρον για το αμπελουργικό τοπίο από τους επισκέπτες της περιοχής.

Χαρακτηριστικό ήταν το σχόλιο ενός παραγωγού:

«...κάθε χρόνο καταφθάνουν επισκέπτες στην περιοχή, οι οποίοι επισκέπτονται τη μονή του Αγίου, αλλά και το συνεταιρισμό. Αρκετοί από αυτούς ήδη επισκέπτονται και τα αμπέλια, έρχονται και από εδώ και ρωτούν, βγάζουν φωτογραφίες!...» (συνέντευξη 13)

Στα πλαίσια αυτά ένας άλλος παραγωγός επισήμανε την ανάγκη δημιουργίας σχετικών υποδομών για μια τέτοια τουριστική ανάπτυξη. Συγκεκριμένα ανέφερε:

«...πρέπει να γίνουν και προωθητικές ενέργειες ή δράσεις προβολής, που να κάνουν αισθητό στον επισκέπτη το ότι βρίσκεται στη ζώνη καλλιέργειας της ρομπόλας (...) ο οινικός τουρισμός δεν είναι μόνο το επισκέψιμο οινοποιείο, είναι όλη η κουλτούρα, η γαστρονομία, η περιήγηση στην περιοχή, οι διαδρομές, οι επισκέψεις στον αμπελώνα, το ότι θα πάει ο επισκέπτης στο τοπικό μαγαζί και αυτό θα προωθεί μόνο τοπικό κρασί, το να υπάρχουν καταλύματα. Θα πρέπει κάποιος να έχει τη δυνατότητα διαμονής στην περιοχή...» (συνέντευξη 9)

Μάλιστα, ένας από τους οινοποιούς, τονίζοντας τη σημασία μιας τέτοιας ανάπτυξης για τον κλάδο του, ανέφερε:

«Θα μπορούσαμε να το δούμε σαν μια επένδυση με άμεση αλλά κυρίως μακροπρόθεσμη απόδοση, που έχει να κάνει με τη δημιουργία υπεραξίας στην περιοχή μέσω της αισθητικής της αναβάθμισης και της ανάπτυξης αγροτουριστικής δραστηριότητας. (...) Είναι ένα μεγάλο ζητούμενο και για τα οινοποιεία και τους παραγωγούς να μπορέσουν να αναδειχθούν οι προοπτικές εκείνες που θα δώσουν επισκεψιμότητα στο χώρο της παραγωγής (δημιουργία επισκέψιμων αμπελώνων, δυνατότητα περιήγησης στην περιοχή). Είναι μια θετική προοπτική...» (συνέντευξη 18)

Ένας από τους παραγωγούς σχολίασε:

«...μπορεί να οδηγήσει στην ανάπτυξη αγροτουριστικής δραστηριότητας, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη της οικονομίας της περιοχής, αλλά και την ισόρροπη ανάπτυξη του νομού...» (συνέντευξη 11)

Κυρίως οι ερωτηθέντες οινοποιοί, αλλά και κάποιοι από τους παραγωγούς ανέφεραν ότι η προστασία του τοπίου και η περαιτέρω σύνδεση του κρασιού με αυτό (ιδιαίτερα της Ρομπόλας ως οίνου ΟΠΑΠ), θα μπορούσε να αποτελέσει ένα εξαιρετικό εργαλείο προώθησής του, κάτι που συνδέεται άμεσα με την παροχή κινήτρων, την ηθική και οικονομική στήριξη τόσο των αμπελουργών, όσο και των οινοποιών της περιοχής.

Χαρακτηριστική ήταν η απάντηση ενός παραγωγού:

«...ένα προσεγμένο τοπίο θα μπορούσε να βοηθήσει στην καλύτερη προβολή του προϊόντος ή ακόμα και στην αύξηση της τιμής του...» (συνέντευξη 10)

Ένας οινοποιός υποστήριξε ότι:

«...το κρασί θα μπορούσε να προωθηθεί καλύτερα συνδεδεμένο με ένα ιδιαίτερο αμπελουργικό περιβάλλον. Θα μπορούσε επίσης να συνδεθεί με τις μικροπεριοχές μέσα στη ζώνη. Θα βοηθούσε και στην προβολή του νησιού κάτι τέτοιο, καθώς η ρομπόλα αποτελεί ίσως το πιο αναγνωρισμένο τοπικό προϊόν...» (συνέντευξη 18)

Τέλος, τέσσερις από τους συνομιλητές -μεταξύ των οποίων και ένας οινοποιός- θεωρούν ότι η προστασία του τοπίου θα επιφέρει πολύ σημαντικά περιβαλλοντικά οφέλη.

Χαρακτηριστική είναι η απάντηση ενός οινοποιού, ο οποίος ταυτίζοντας την προστασία του τοπίου με αυτή του περιβάλλοντος ανέφερε:

«...το να μην ρυπαίνει κανείς ή να μην διαβρώνεται το έδαφος, έχει παράλληλα με την προστασία του τοπίου και τη διάσταση της προστασίας του περιβάλλοντος και αντίστροφα, ένα περιβάλλον σε καλή κατάσταση συνεπάγεται και ένα όμορφο τοπίο!...» (συνέντευξη 19)

Ένας από τους παραγωγούς συγκεκριμενοποιώντας, απάντησε:

«...η συντήρηση της ξερολιθιάς για παράδειγμα, βοηθά στην προστασία του εδάφους από τη διάβρωση, αλλά και στην καλύτερη διαχείριση του νερού. Ή η διατήρηση της φυσικής βλάστησης μεταξύ των καλλιεργειών είναι πολύ σημαντική για την ορνιθοπανίδα της περιοχής (που συχνά δημιουργεί προβλήματα), ή προστατεύει το αμπέλι σαν ανεμοφράκτης...» (συνέντευξη 16)

Έμμεσα εμπλεκόμενοι – συνομιλητές

Οι απαντήσεις που δόθηκαν από τους ερωτηθέντες αυτής της κατηγορίας είναι όμοιες με αυτές των άμεσα εμπλεκόμενων συνομιλητών.

Η εξασφάλιση ενός υψηλής ποιότητας χώρου διαβίωσης για τους κατοίκους και παραγωγούς της περιοχής φαίνεται να είναι μια σημαντική παράμετρος για τους εκπροσώπους των κοινοτήτων, κάτι που τονίστηκε εμφαντικά και από υπάλληλο του συνεταιρισμού.

Χαρακτηριστική ήταν η απάντηση:

«...σε ένα όμορφο τοπίο σου αρέσει να διαβιείς και να εργάζεσαι. Ο λόγος αυτός, νομίζω ότι είναι ο πιο σημαντικός...» (συνέντευξη 2)

Ένας άλλος συνομιλητής, τονίζοντας την αξία των αμπελώνων ως κοινή πολιτισμική κληρονομιά, ανέφερε:

«Τα τοπία των αμπελώνων πρέπει να προστατεύονται και να διατηρούνται, έχοντας καθένας από εμάς την αίσθηση της κληρονομιάς που του άφησαν οι προγονοί του και που θα πρέπει να παραδώσει ο ίδιος στην επόμενη γενιά. Η συντήρησή τους συνδέεται με τη διατήρηση της ίδιας της ζωής...» (συνέντευξη 8)

Η συντριπτική πλειοψηφία των συνομιλητών αναφέρθηκε επίσης στη χρήση του τοπίου και της καλής του κατάστασης ως προϋπόθεση για την ανάπτυξη αγροτουριστικής ή οινοτουριστικής δραστηριότητας. Και οι ερωτηθέντες της κατηγορίας αυτής αναφέρθηκαν στα οφέλη που μπορεί να προκύψουν για τη συνολική οικονομία της περιοχής, των κατοίκων και των παραγωγών.

Μάλιστα, ένας υπάλληλος του συνεταιρισμού σχολίασε σχετικά:

«...ο τόπος μας αποτελεί τουριστικό προορισμό. Η ζώνη της ρομπόλας, με το Μοναστήρι του Αγίου Γερασίμου αλλά και το οινοποιείο του συνεταιρισμού στο κέντρο της, προσελκύουν ετησίως πολλούς επισκέπτες, κυρίως κάθε καλοκαίρι. Συνεπώς είναι πάρα πολύ σημαντικό, εάν θέλουμε να συνεχίσουμε να είμαστε τουριστικός προορισμός, να κρατήσουμε το τοπίο σε μια καλή κατάσταση...» (συνέντευξη 2)

Ένας άλλος από τους συνομιλητές υπογράμμισε:

«...χρειάζεται πολιτική πρωτοβουλία που να τα οργανώσει όλα αυτά. Να φτιαχτούν μονοπάτια, να ξαναφτιαχτούν ή να ανακαινιστούν οι ανεμόμυλοι που παλιά άλεθαν το σιτάρι στην περιοχή...» (συνέντευξη 5)

Μόνο ένας από τους συνομιλητές, γεωπόνος – μελετητής, ισχυρίστηκε ότι είναι δύσκολο να υπάρξει ανάπτυξη οινοτουριστικής δραστηριότητας στην περιοχή.

Συγκεκριμένα ανέφερε:

«...δεν νομίζω ότι θα κέρδιζε άμεσα κάποιος από την προσέλκυση επισκεπτών -ούτε ο αγρότης ή η τοπική κοινωνία. Ο τουρίστας δεν θα επισκεφτεί τον αμπελώνα γιατί είναι διάσπαρτος...» (συνέντευξη 4)

Παράλληλα με την ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού, η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων απάντησε ότι η προστασία του τοπίου των αμπελώνων είναι κρίσιμη και για την προώθηση του κρασιού, ιδιαίτερα της Ρομπόλας.

Χαρακτηριστική ήταν η απάντηση ενός εκ των εκπροσώπων των κοινοτήτων:

«...η αύξηση της τουριστικής δραστηριότητας στην περιοχή, σε συνδυασμό με την αποτελεσματικότερη προώθηση της Ρομπόλας και την απόδοση σε αυτήν μιας ισχυρής τοπικής ταυτότητας, μπορούν να βελτιώσουν το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων αποφέροντας τους ένα επιπλέον εισόδημα...» (συνέντευξη 6)

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η εξής τοποθέτηση ενός άλλου συνομιλητή:

«...το τοπίο θα μπορούσε να υποβοηθήσει την προώθηση της ρομπόλας, με την έννοια ότι νομιμοποιεί την οينوποιητική δραστηριότητα. Παραπέμπει σε κάτι. Δηλαδή ο άνθρωπος που απολαμβάνει το κρασί βλέπει ότι το κρασί αυτό έχει και μια φυσική διάσταση, κάπου υπάρχει και ένας χώρος παραγωγής, δεν είναι ένα ονειρικό προϊόν που προκύπτει εκ του μη όντος, είναι ένα προϊόν που έχει πίσω του και μια αμπελουργία...» (συνέντευξη 4)

Τέλος, από έναν εκπρόσωπο κοινότητας, τους υπαλλήλους του συνεταιρισμού, τον υπάλληλο του Φ.Δ. Αίνου, τον υπάλληλο της Διεύθυνσης Γεωργίας και το γεωπόνο, αναφέρθηκαν οι θετικές επιδράσεις της προστασίας του τοπίου των αμπελώνων στο περιβάλλον.

Ο γεωπόνος μελετητής, τοποθετήθηκε ως εξής:

«...οι αμπελώνες με την παρουσία τους, τη συστηματική και με ήπιες τεχνικές επεξεργασίας, καλλιέργειά τους στα εδάφη αυτά, συνεισφέρουν στη διατήρηση του εδάφους και τον περιορισμό της διάβρωσης...» (συνέντευξη 4)

Η υπάλληλος του Φ.Δ. Αίνου ανέφερε σχετικά:

«Ιδιαίτερης σημασίας μπορεί να είναι επίσης τα οφέλη για τη βιοποικιλότητα που θα προκύψουν από την προστασία του τοπίου, μέσω της συντήρησης φυτοφρακτών, λιθιών, μονοπατιών κ.α. Έτσι αυτό πολύ πιθανόν να ευνοήσει και την προστασία της πανίδας και της ορνιθοπανίδας τόσο της περιοχής, όσο και του εθνικού δρυμού, καθώς οι περιοχές αυτές αλληλεπιδρούν...» (συνέντευξη 3)

Ακολουθεί παρουσίαση των απαντήσεων των άμεσα και των έμμεσα εμπλεκόμενων συνομιλητών, σχετικά με τους λόγους προστασίας του τοπίου των αμπελώνων.

Ανάλυση των πινάκων αποτελεσμάτων των ερωτηματολογίων									
Μέτρα Φορείς	Άμεσα εμπλεκόμενοι						Έμμεσα εμπλεκόμενοι		
	Μέλος Συλλόγου «Ο μέγμηγκας»	Υπάλληλος Φ.Δ. Αίνου	Γεωπόνος	Εκπρόσωποι Δ.Κ. και Τ.Κ.	Υπάλληλοι συνεταιρισμού Ρομπόλας	Υπάλληλος Διεύθυνσης Γεωργίας	Παραγωγοί	Οινοποιοί	
Οφέλη για την τοπική κοινωνία και την οικονομία της (κάτοικοι – παραγωγοί – τοπικά μαγαζιά - ενασχολούμενοι με τον τουρισμό)									
Εξασφάλιση υψηλής ποιότητας χώρου διαβίωσης και εργασίας για τους κατοίκους της περιοχής				✓	✓		✓		✓
Προσέλκυση επισκεπτών και οικονομική ανάπτυξη της περιοχής μέσω μιας ήπιας μορφής τουριστικής δραστηριότητας	✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓
Οφέλη για τους Παραγωγούς της περιοχής									
Συμβολή στην καλύτερη προώθηση του προϊόντος (κρασί)	✓		✓	✓	✓		✓ ⁽³⁾		✓
Οφέλη για το περιβάλλον									
Περιβαλλοντικά οφέλη (προστασία εδάφους από διάβρωση, καλύτερη διαχείριση υδατικών πόρων, διατήρηση βιοποικιλότητας)		✓	✓		✓ ⁽¹⁾	✓	✓ ⁽³⁾		✓ ⁽¹⁾

4^ο Ερώτημα:

Μέχρι τώρα οι αγρότες εργάζονταν για να παράγουν τροφή. Σήμερα τους ζητούν να φροντίζουν τα τοπία. Ποια η γνώμη σου για αυτό;

Άμεσα εμπλεκόμενοι - Συνομιλητές

Όλοι οι συνομιλητές της κατηγορίας αυτής απάντησαν ότι πρόκειται για μια ζήτηση η οποία δεν βρίσκει, τουλάχιστον προς το παρόν, ανταπόκριση από τους παραγωγούς. Ως αίτια της αδιαφορίας αυτής υποδείχθηκαν από την συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων, η μη ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των παραγωγών της περιοχής απέναντι στις προσδοκίες αυτές, αλλά κυρίως η αδυναμία τους να ανταπεξέλθουν στις οικονομικές απαιτήσεις, καθώς και στις χρονοβόρες διαδικασίες που συνεπάγεται ένας τέτοιος ρόλος.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι εξής τοποθετήσεις:

«...σήμερα οι παραγωγοί δεν είναι ευαισθητοποιημένοι απέναντι σε τέτοια θέματα, δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα ή τον διαθέσιμο χρόνο και τη γνώση, ώστε να μπορέσουν να φροντίσουν και το τοπίο....» (συνέντευξη 17)

«...οι παραγωγοί της περιοχής ασκούν την αμπελοκαλλιέργεια ως συμπληρωματική δραστηριότητα. Το γεγονός αυτό τους κάνει να μην διαθέτουν τον απαραίτητο χρόνο, αλλά και να μην έχουν την επιτακτική ανάγκη να στραφούν σε τέτοιες τάσεις για την δημιουργία επιπλέον εισοδήματος...» (συνέντευξη 14)

Ένας από τους παραγωγούς, τονίζοντας την έλλειψη ευαισθητοποίησης, σχολίασε:

«... είναι δύσκολο να αναγνωρίσει ο παραγωγός την αξία και τη σημασία του τοπίου. Όταν ένας τέτοιος χώρος αποτελεί την καθημερινότητά σου, τον συνηθίζεις και δεν τον θεωρείς κάτι το ιδιαίτερο. Με δεδομένο αυτό, νομίζω ότι χρειάζεται ο παραγωγός ένα έναυσμα, για να αναγνωρίσει την αξία αυτού του ρόλου του...» (συνέντευξη 16)

Ένας άλλος συνομιλητής, συνδέοντας το ενδιαφέρον των παραγωγών με το οικονομικό κίνητρο, απάντησε:

«...έχει να κάνει με το κίνητρο. Δηλαδή, αν για την προστασία του τοπίου ή και του περιβάλλοντος υπάρχει κάποια χρηματοδότηση, μάλλον θα υπάρχει ανταπόκριση. Δυστυχώς έτσι είναι η κατάσταση...» (συνέντευξη 9)

Μόνο οι οινοποιοί, που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις, φαίνεται να είναι περισσότερο αισιόδοξοι ως προς τη μελλοντική ανταπόκριση των παραγωγών στη ζήτηση για την προστασία του τοπίου.

Μάλιστα, ένας από τους οινοποιούς, συνδέοντας την ανάθεση της προστασίας του τοπίου στους παραγωγούς με την πολυλειτουργικότητα στη γεωργία, ανέφερε:

«...τα δεδομένα που έχουμε για την υπαναχώρηση της τάσης για εύκολο πλουτισμό, με κάνουν αισιόδοξο για το μέλλον. Ίσως οι παραγωγοί να ψάξουν διεξόδους προς την ικανοποίηση τέτοιων ρόλων...» (συνέντευξη 18)

«...ανταπόκριση σε έναν τέτοιο ρόλο ίσως να μπορούσε να έλθει από τους νεότερους παραγωγούς και ίσως να αποτελούσε κίνητρο για την παραμονή τους στην περιοχή!» (συνέντευξη 19)

Όμως, τόσο οι οινοποιοί, όσο και η πλειοψηφία των παραγωγών (επτά στους εννιά), συμφώνησαν ότι το αίτημα αυτό για την προστασία των τοπίων θα έπρεπε να ενδιαφέρει τους παραγωγούς, καθώς, εκτός από τα οφέλη που θα προκύψουν για τους κατοίκους της περιοχής και το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο, μπορεί να επωφεληθούν και οι ίδιοι.

Αντιπροσωπευτικές είναι οι παρακάτω απαντήσεις:

«...οι παραγωγοί, ειδικά οι νέοι, θα έπρεπε να ενδιαφερθούν, γιατί έτσι τους δίνεται η ευκαιρία να αναπτύξουν συμπληρωματικές δραστηριότητες στην περιοχή...» (συνέντευξη 15)

«...οι παραγωγοί θα μπορούσαν να στηριχθούν στη ζήτηση αυτή, ώστε να συνδέσουν τα προϊόντα τους με τέτοιες δραστηριότητες, με σκοπό την καλύτερη προώθησή τους...» (συνέντευξη 13)

Για το λόγο αυτό, αλλά και έχοντας υπόψη τους περιορισμούς που αντιμετωπίζει ο παραγωγός σε διαθέσιμο χρόνο και χρήμα, οι ερωτηθέντες της κατηγορίας αυτής υπέδειξαν συγκεκριμένες δράσεις όπου μπορεί να επιδοθεί ο κάθε παραγωγός με σκοπό την προστασία του τοπίου. Το σύνολο των απαντήσεων που δόθηκαν αφορούν την επισταμένη φροντίδα των αμπελώνων (καθαρισμός από χόρτα, όμορφη και φιλική προς το περιβάλλον περίφραξη κλπ.), τη διατήρηση παραδοσιακών στοιχείων με τοπιακή αξία (ξερολιθιές, βολιάδες κ.α.), τη διατήρηση παραδοσιακών καλλιεργητικών πρακτικών αλλά και την προώθηση ήπιων μορφών καλλιέργειας (όπως η βιολογική ή η ολοκληρωμένη), τη μη ρύπανση του περιβάλλοντος και την αναζήτηση ενημέρωσης μέσω συλλογικών φορέων.

Κάποιες από τις πιο χαρακτηριστικές απαντήσεις, είναι η εξής:

«...να ακολουθούν φιλικές προς το περιβάλλον καλλιεργητικές πρακτικές (προωθώντας και τη βιολογική καλλιέργεια), ώστε να μην το υποβαθμίζουν...» (συνέντευξη 17)

«...να αναζητούν την ενημέρωσή τους σε θέματα τέτοιων τάσεων, αλλά και να συνεχίσουν να ασκούν παραδοσιακές τεχνικές...» (συνέντευξη 19)

«...να διατηρούν την περιουσία τους σε καλή κατάσταση, να ξεχορταριάζουν για παράδειγμα το χωράφι γύρω-γύρω, να φροντίσουν την περίφραξη. Ίσως όσοι έχουν την οικονομική δυνατότητα και διαθέτουν αξιόλογα κτήματα, να μπορούσαν να κάνουν τους αμπελώνες τους επισκέψιμους...» (συνέντευξη 12)

Στα πλαίσια αυτά, δύο από τους παραγωγούς και ένας εκ των οινοποιών, τόνισαν τον κρίσιμο ρόλο της πολιτείας και των οργανωμένων φορέων, στην προώθηση της προστασίας το τοπίου από τους παραγωγούς, σχολιάζοντας:

«Θα έπρεπε βέβαια να υπάρξει και υποστήριξη από το κράτος, ιδίως για την ανάδειξη της συνολικής περιοχής με συγκεκριμένα προγράμματα! Είναι επίσης πολύ σημαντικό να ενημερώνονται οι παραγωγοί για αυτά τα ζητήματα και για το πώς θα μπορούσαν να ανταποκριθούν σε αυτή τη ζήτηση. Θα μπορούσαν να υπάρξουν σχετικά σεμινάρια!» (συνέντευξη 12)

«...είναι ένα θέμα που μάλλον θα έπρεπε να προωθηθεί από τους κρατικούς φορείς...» (συνέντευξη 14)

«...είναι περισσότερο θέμα σχεδιασμού μιας αναπτυξιακής στρατηγικής από το κεντρικό κράτος...» (συνέντευξη 18)

Τέλος, η πλειοψηφία των παραγωγών τοποθετήθηκε θετικά απέναντι στην αμοιβή των παραγωγών για τις επιπλέον δράσεις τους με σκοπό την προστασία του τοπίου.

Αντιπροσωπευτική είναι η εξής απάντηση:

«...εάν αποφασίσουμε ότι κάποια πράγματα στο τοπίο αξίζει να διατηρηθούν ή να βελτιωθούν, θα πρέπει να δοθεί ένα κίνητρο. Κάτι που να δίνει στον παραγωγό τη δυνατότητα, εκείνον το χαμένο χρόνο που θα διαθέσει για να φροντίσει το τοπίο, να τον αναπληρώσει...» (συνέντευξη 11)

Όσον αφορά τον τρόπο αμοιβής, στην πλειοψηφία τους οι παραγωγοί απάντησαν ότι θα μπορούσε να ενσωματωθεί στις υπάρχουσες ενισχύσεις, είτε να ενταχθεί σε προγράμματα τύπου LEADER ή αναμπέλωσης και πάντα με καθορισμό συγκεκριμένων στόχων.

Ένας συνομιλητής τονίζοντας τη σημασία της ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των παραγωγών ανέφερε:

«...μια ανταμοιβή από το κράτος θα ήταν απαραίτητη για την κινητοποίηση των παραγωγών σε τέτοια θέματα, αλλά είναι πολύ σημαντικό να υπάρξει παράλληλα

ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των παραγωγών, ώστε να καταλάβουν τι οφέλη μπορούν να προκύψουν από την προστασία του τοπίου!...» (συνέντευξη 14)

Μόνο δύο από τους συνομιλητές της κατηγορίας των παραγωγών τοποθετήθηκαν αρνητικά.

Συγκεκριμένα, σχολίασαν:

«...υπάρχουν τόσες άλλες ανάγκες που έχουν προτεραιότητα, που το θεωρώ πολυτέλεια. Εκτός και αν είναι κάτι μοναδικό, το οποίο είναι σε σημείο καίριο και πρέπει να γίνει, ή εάν δοθεί τέτοια διάσταση επισκεψιμότητας και περιήγησης στην περιοχή που να είναι χρήσιμο...» (συνέντευξη 9)

«Δεν πιστεύω ότι χρειάζεται κάποια επιπλέον ανταμοιβή, καθώς από αυτό που θα κάνεις υπάρχει η δυνατότητα να αποκτήσεις κάποιο κέρδος! Θα μπορούσε βέβαια να υπάρξει κάποιο κίνητρο, ίσως με τη μορφή κάποιου βραβείου το οποίο θα μπορούσε να αποδοθεί από κάποιο φορέα, την κοινότητα ή το συνεταιρισμό!...» (συνέντευξη 15)

Όσον αφορά τους συνομιλητές στην κατηγορία των οινοποιών, αυτοί φαίνεται να θεωρούν την αμοιβή των παραγωγών αναγκαία, για την κινητοποίησή τους σχετικά με την προστασία του τοπίου.

Χαρακτηριστική είναι η τοποθέτηση:

«...δυστυχώς -αν και είμαι κατά των επιδοτήσεων- για να υπάρξει αποτέλεσμα σήμερα πρέπει να υπάρχει και αντίστοιχο οικονομικό κίνητρο...» (συνέντευξη 19)

Ένας εξ' αυτών τονίζοντας την αναγκαιότητα τα μέτρα που παίρνονται για την προστασία του τοπίου να έχουν και αποτέλεσμα επί της παραγωγής, απάντησε:

«...πρέπει να αναζητούμε και να προτείνουμε λύσεις που να έχουν λειτουργικότητα και αποδοτικότητα, πρωτίστως. Η διαμόρφωση του τοπίου δεν μπορεί να είναι αυτοσκοπός...» (συνέντευξη 18)

Έμμεσα εμπλεκόμενοι – Συνομιλητές

Η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων έμμεσα εμπλεκόμενων συνομιλητών, απάντησε ότι η ζήτηση για την προστασία του τοπίου αφήνει τους περισσότερους παραγωγούς αδιάφορους.

Μια από τις πιο αντιπροσωπευτικές απαντήσεις, ήταν η εξής:

«Δυστυχώς δεν είναι ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένοι. Λειτουργούν, όπως και παλιότερα, βιοποριστικά. Κάθε αγρότης ενδιαφέρεται για το πώς θα εκμεταλλευτεί καλύτερα το κτήμα του -το κάθε κτήμα λέγεται εκμετάλλευση για έναν αγρότη- είναι οι

εκμεταλλεύσεις των αγροτών, από αυτό ζουν. Πολύ λίγο θα ενδιαφερθούν για την αισθητική του τοπίου...» (συνέντευξη 2)

Από τα λεγόμενά τους μάλιστα, προκύπτει ότι αυτό συμβαίνει λόγω της μη ευαισθητοποίησής τους απέναντι στο τοπίο, των διαφορετικών τους προτεραιοτήτων, αλλά και της αδυναμία τους να καλύψουν τις οικονομικές απαιτήσεις της προστασίας του τοπίου.

Ένας από τους υπαλλήλους του συνεταιρισμού σχολίασε:

«Η συντήρηση και φροντίδα κάποιων στοιχείων του τοπίου που είχαν χρήση τα προηγούμενα χρόνια και σήμερα μπορεί να θεωρούνται σημαντικά για τη διατήρηση της αξίας και ομορφιάς του τοπίου (πετροκαλύβες, ξερολιθιές κ.α.), πολλές φορές έρχεται σε αντίθεση με την αύξηση της παραγωγικότητας, όντας επίσης συχνά πολύ απαιτητική σε χρόνο...» (συνέντευξη 1)

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η εξής τοποθέτηση:

«...ο αγρότης ιστορικά δικαιώνεται ως παραγωγός τροφίμων και ως διαχειριστής φυσικών πόρων (...) αυτό το κομμάτι -το ότι ο αγρότης πρέπει να φροντίσει, να διατηρήσει, να συντηρήσει το τοπίο- είναι πιο πολύ μια αστική αγωνία αλλά δεν αφορά τον αγροτικό χώρο, τουλάχιστον των ανθρώπων που ζω εγώ εδώ (...) Η έννοια του τοπίου δεν απασχολεί τον αγρότη. Τον απασχολεί η ομορφιά της γης του, ότι αγαπάει τη γη του, το ότι του αρέσει η πατρίδα του, ο χώρος του κλπ. Βεβαίως ζει μέσα σε μια αισθητική αλλά δεν νομίζω ότι η προτεραιότητα του είναι να πράξει αισθητικά αποτελέσματα. Δεν είναι «Ροντέν» να παρακολουθεί το γλυπτό του...» (συνέντευξη 4)

Αντίθετη άποψη εξέφρασε ο υπάλληλος της Διεύθυνσης Γεωργίας, αναφερόμενη σε ενδιαφέρον από πλευράς παραγωγών, συνδεδεμένο όμως με τη διατήρηση της παραγωγικότητας και βιοποικιλότητας της περιοχής.

Πιο συγκεκριμένα, ανέφερε:

«Η προστασία του τοπίου αφορά τους αγρότες. Για παράδειγμα, η κατασκευή αναβαθμίδων είναι αναπόσπαστο πολιτισμικό και τοπιολογικό σημείο του ελληνικού χώρου. Η περιβαλλοντική τους αξία είναι μεγάλη, αφού προστατεύουν δύο πολύ σημαντικούς πόρους, το νερό και το έδαφος, και μάλιστα συνήθως σε άνυδρους τόπους, φτωχά εδάφη και ρηχά. Τους αγρότες τους αφορά και οφείλουν να προστατεύουν το τοπίο, για να αξιοποιείται και να αποθηκεύεται το βρόχινο νερό, να διατηρείται το αγροτικό τοπίο και τα χαρακτηριστικά του. Διατηρώντας το διατηρείται και η βιοποικιλότητα, και αποκαθίστανται οι οικολογικές λειτουργίες του αγροτικού χώρου...» (συνέντευξη 8)

Οι υπάλληλοι του Συνεταιρισμού αναφέρθηκαν, επίσης, στις προσπάθειες που γίνονται από τον Συνεταιρισμό για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των αγροτών.

Χαρακτηριστική ήταν η απάντηση:

«Ο συνεταιρισμός από πλευράς του προσπαθεί να δώσει και τέτοιες διαστάσεις στο θέμα της καλλιέργειας, μέσα και από ημερίδες, σεμινάρια και διάφορα προγράμματα για την ευαισθητοποίηση τους.» (συνέντευξη 1)

Σχολιάζοντας μάλιστα, ότι:

«...βέβαια, αυτό πρέπει να ξεκινήσει από ιδιαίτερα πρώιμα στάδια της ζωής ενός μελλοντικού αγρότη..» (συνέντευξη 2)

Στη συνέχεια, οι συνομιλητές αναφέρθηκαν σε συγκεκριμένες δράσεις που πρέπει να γίνουν από τους παραγωγούς, στα πλαίσια των δυνατοτήτων τους, για την προστασία του τοπίου. Οι απαντήσεις που δόθηκαν ταυτίζονται σε μεγάλο βαθμό με αυτές των άμεσα εμπλεκόμενων ερωτηθέντων. Συγκριμένα, η πλειοψηφία των συνομιλητών αναφέρθηκε στη διατήρηση των παραδοσιακών καλλιεργητικών τεχνικών, αλλά και την προώθηση ήπιων μορφών καλλιέργειας, τη διατήρηση παραδοσιακών στοιχείων με τοπιακή σημασία και στη μη ρύπανση του περιβάλλοντος.

Χαρακτηριστική είναι η απάντηση της υπαλλήλου του Φ.Δ. Αίνου, η οποία πρόσθεσε την προστασία της χλωρίδας και πανίδας της περιοχής:

«αυτά που μπορούν να κάνουν είναι: η διατήρηση και φροντίδα φυτοφρακτών, αναβαθμίδων, στοιχείων που προϋπήρχαν παλιά, είχαν προέλθει από μια παλιότερη σοφία των ανθρώπων και μπορούν να θεωρηθούν στοιχεία κοινής κληρονομιάς, η υιοθέτηση ήπιων μορφών καλλιέργειας όπως η βιολογική ή ολοκληρωμένη, η διατήρηση των τοπικών ποικιλιών και η μη εισαγωγή νέων μορφών υβριδίων ή ποικιλιών, η διατήρηση και επισκευή -όσο μπορεί να γίνει- των παλαιότερων υποδομών των γεωργικών κτισμάτων ή κτηρίων και τέλος μέσω της γνώσης της χλωρίδας και πανίδας της περιοχής, η προστασία και διατήρηση κάποιων ειδών που υπάρχουν μέσω των ενδεδειγμένων τρόπων που υπάρχουν και για τις άλλες περιοχές..» (συνέντευξη 3)

Τέλος, όσον αφορά την παροχή αμοιβής για τις επιπλέον δραστηριότητες με τις οποίες επιφορτίζονται οι αγρότες για την προστασία του τοπίου, οι απόψεις των συνομιλητών διαχωρίστηκαν ισάριθμα.

Αρνητική ήταν η στάση των υπαλλήλων του συνεταιρισμού, του υπαλλήλου του Φ.Δ. Αίνου και του μέλους του τοπικού συλλόγου «Ο Μέρμηγκας». Οι ερωτηθέντες αυτοί βάσισαν τις απαντήσεις τους κατά κύριο λόγο, στην αναποτελεσματικότητα που

παρατηρείται από τη χρήση επιδοτήσεων μακροπρόθεσμα, στο γεγονός ότι η προστασία του τοπίου έχει θετικές επιδράσεις στην παραγωγικότητα των αμπελώνων, αλλά και στη δυνατότητα αποκόμισης επιπλέον εισοδήματος από την ανάπτυξη αγροτουριστικής δραστηριότητας. Επίσης πρόσθεσαν ότι αυτό που προέχει είναι η ευαισθητοποίηση και ενημέρωση των παραγωγών σε σχετικά θέματα.

Χαρακτηριστικές ήταν οι απαντήσεις:

«...η μεγαλύτερη ανταμοιβή έρχεται συνήθως από αυτό που συνηθίζουμε τώρα τελευταία να λέμε «ευφορία». Για παράδειγμα αν έχουμε επικλινή εδάφη και τα αφήσουμε απροστάτευτα, θα διαβρωθούν. Το να τα προστατεύσεις και να τα αναπτύξεις ίσως, μακροχρόνια ή μέσο-μακροχρόνια είναι προς όφελός σου, γιατί πολύ απλά δεν θα υπάρχει άλλο ένα αμπέλι που θα είναι διαβρωμένο...» (συνέντευξη 1)

«...το να επιδοτήσεις για την απώλεια εισοδήματος που μπορεί να έχει μια κίνηση που κάνει ένας παραγωγός για να βελτιώσει την αισθητική του χώρου, μπορεί να έχει βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα, μακροπρόθεσμα δεν κερδίζεις τίποτα. Το έχουμε διαπιστώσει ότι η τακτική των επιδοτήσεων πολύ σπάνια αποδίδει καρπούς, πάρα πολύ σπάνια (...) θα μπορούσε το υπουργείο περιβάλλοντος να θεσμοθετήσει κάποιες κυρώσεις, αλλά σε συνεργασία με την εκπαίδευση – ευαισθητοποίηση πάντα...» (συνέντευξη 2)

«...η Κεφαλονιά είναι ήδη ανεπτυγμένη τουριστικά και θα μπορούσε να υπάρξει το δυναμικό, για να αξιοποιηθεί τουριστικά από τους παραγωγούς και η περιοχή της ζώνης, πάντα με ήπιες μορφές τουρισμού, όπως αυτές του αγροτουρισμού ή του οινικού τουρισμού...» (συνέντευξη 3)

Οι υπόλοιποι συνομιλητές τοποθετήθηκαν θετικά, αναφέροντας όμως στην συντριπτική τους πλειοψηφία ότι η αμοιβή αυτή πρέπει να συνδέεται με συγκεκριμένες δράσεις και αυστηρούς ελεγκτικούς μηχανισμούς. Επίσης τόνισαν την αναγκαιότητα της παράλληλης ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης των παραγωγών.

Αντιπροσωπευτικές είναι οι εξής τοποθετήσεις:

«...αναγνωρίζω το δίκαιο του αιτήματος ο αγρότης να έχει μια συμπληρωματική πρόσοδο, εκ του γεγονότος ότι ο ίδιος φροντίζει εκ των πραγμάτων το χώρο και του ζητάμε να τον διατηρήσει σε καλή κατάσταση. Θα έπρεπε νομίζω ο καθένας για να έπαιρνε αυτά τα λεφτά να είχε και ένα μίνι επιχειρησιακό σχέδιο, αλλά όλα αυτά έχουν νόημα σε κοινωνίες που είναι στοιχειωδώς πειθαρχημένες και οργανωμένες για να υπάρχει ο έλεγχος...» (συνέντευξη 4)

«Είναι πολύ σημαντικό να ανταμείβεται η προσπάθεια των αγροτών για την φροντίδα του τοπίου -πάντα σε σύνδεση με την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων- καθώς, χωρίς αυτήν οι παραγωγοί αδυνατούν οικονομικά να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις. Ο ρόλος του συντονισμού στην περίπτωση αυτή νομίζω ανήκει στο κράτος, αλλά θα μπορούσε να δοθεί και μέσω συλλογικών φορέων των καλλιεργητών...» (συνέντευξη 6)

Η υπάλληλος της Διεύθυνσης Γεωργίας, δήλωσε:

«Είναι γεγονός ότι ζητείται η φροντίδα του τοπίου. Για το λόγο αυτό εκδίδονται από το υπουργείο γεωργίας διάφορες αποφάσεις σχετικά με αγροπεριβαλλοντικά προγράμματα, ανακατασκευή αναβαθμίδων σε επικλινείς εκτάσεις, προστασία από τη διάβρωση κλπ, δίνοντας ένα οικονομικό κίνητρο. (...) Οφείλει το κράτος να ενισχύει με προγράμματα και πάνω απ' όλα με ευαισθητοποίηση και κατανόηση των κινδύνων που διατρέχουν τα τοπία αυτά (έδαφος, εντατικοποίηση)...» (συνέντευξη 8)

Στον πίνακα που παρατίθεται στη συνέχεια, αποτυπώνονται συνοπτικά οι απαντήσεις του συνόλου των ερωτηθέντων σχετικά με το αίτημα που απευθύνεται στους παραγωγούς για τη φροντίδα του τοπίου, με διαχωρισμό των άμεσα και έμμεσα εμπλεκόμενων και των υποκατηγοριών τους.

Η ζήτηση για προστασία των τραπεζών από τους παραγωγούς									
Φορείς Μέτρα	Άμεσα εμπλεκόμενοι						Έμμεσα εμπλεκόμενοι		
	Μέλος Συλλόγου «Ο μέγμηγκας»	Υπάλληλος Φ.Δ. Αίνου	Γεωπόνος	Εκπρόσωποι Δ.Κ. και Τ.Κ.	Υπάλληλοι συνεταιρισμού Ρομπόλας	Υπάλληλος Διεύθυνσης Γεωργίας	Παραγωγοί	Οινοποιοί	
Αφορά τους παραγωγούς;									
Ναι						✓			
Όχι	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	
Θα έπρεπε;	✓	✓		✓	✓	✓	✓ ⁽⁷⁾	✓	
Τι μπορούν να κάνουν;									
Φροντίδα αμπελώνων									
Διατήρηση στοιχείων με τοπική-παραδοσιακή αξία									
Διατήρηση παραδοσιακών καλλιεργητικών πρακτικών – προώθηση ήπιων μορφών γεωργίας	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Διατήρηση καθαριότητας – μη ρύπανση									
Αναζήτηση ενημέρωσης									
Προστασία πανίδας και χλωρίδας		✓							
Πρέπει να αμείβονται οι παραγωγοί;									
Ναι			✓	✓		✓	✓ ⁽⁷⁾	✓	
Όχι	✓	✓			✓				

5^ο Ερώτημα:

απειλείται – κινδυνεύει και από τι το τοπίο των αμπελώνων;

Άμεσα εμπλεκόμενοι – Συνομιλητές

Οι περισσότεροι από τους συνομιλητές της κατηγορίας αυτής παραδέχτηκαν ότι το τοπίο δεν αντιμετωπίζει έντονες απειλές. Παρ' όλα αυτά, επισήμαναν τους παρακάτω κινδύνους.

1. Εγκατάλειψη μέρους της αμπελουργικής δραστηριότητας και των αμπελώνων
Το σύνολο των παραγωγών και των οινοποιών της κατηγορίας αυτής, θεωρεί ότι ο μεγαλύτερος κίνδυνος για το τοπίο της υπό μελέτη ζώνης είναι η εγκατάλειψη της αμπελοκαλλιέργειας.

Ενδεικτικές ήταν οι απαντήσεις:

«Η εγκατάλειψη των αμπελώνων κατά τα τελευταία χρόνια ήταν μεγάλη. Βλέπουμε τα αποτελέσματά της στο τοπίο. Είναι σίγουρα ένας κίνδυνος, αν συλλογιστούμε την αδιαφορία των νέων και τη μεγάλη ηλικία των σημερινών παραγωγών...» (συνέντευξη 13)

«...η αποχώρηση των νέων από την περιοχή και το επάγγελμα αποτελεί σοβαρό κίνδυνο για το τοπίο με την έννοια ότι θα επιταθεί η εγκατάλειψη...» (συνέντευξη 12)

Μάλιστα, ένας από τους συνομιλητές αναφέρθηκε στα προβλήματα σχετικά με την επανακαλλιέργεια εγκαταλελειμμένων αμπελώνων από νέους αγρότες:

«...η κληροδότηση ενός αμπελιού που έχει εγκαταλειφθεί χρειάζεται γνώση και κόπο, για να επανακαλλιεργηθεί...» (συνέντευξη 18)

Επιπροσθέτως στην πλειοψηφία τους οι παραγωγοί ανέφεραν ότι το πρόβλημα εντοπίζεται κυρίως στους ορεινούς αμπελώνες που βρίσκονται σε εδάφη με πολύ μεγάλες κλίσεις.

Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε:

«Η εγκατάλειψη είναι ο μεγαλύτερος κίνδυνος, ειδικά στις ορεινότερες περιοχές. Είναι αυτές με τη χαμηλότερη παραγωγή και τις μεγαλύτερες απαιτήσεις σε σκληρή δουλειά.» (συνέντευξη 15)

Ένας άλλος διαπίστωσε σχετικά:

«...σήμερα η καλλιέργεια έχει περιοριστεί στις ημιορεινές περιοχές, όπου μπορεί να γίνεται η καλλιέργεια με σκαπτικά μηχανήματα, και στα πεδινά. Παλιά, η καλλιέργειες στα Ομαλά έφταναν μέχρι την κορυφή του όρους Πετρί...» (συνέντευξη 12)

Μόνο ένας παραγωγός φάνηκε αισιόδοξος για το μέλλον, αναφέροντας:

«Υπήρξε μια μακρόχρονη περίοδος στην οποία ο κόσμος απομακρύνθηκε από την ύπαιθρο και τη γεωργική απασχόληση, καθώς είχε άλλες οικονομικές απολαβές. Θεωρώ ότι σταδιακά ο κόσμος επιστρέφει στις περιουσίες του.. το επιβάλουν οι καιροί...» (συνέντευξη 9)

2. Δημιουργία αιολικών και φωτοβολταϊκών πάρκων, Δίκτυα μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας και τηλεπικοινωνιών

Όσον αφορά τα δίκτυα μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας, τόσο οι παραγωγοί όσο και οι οινοποιοί, δεν φαίνεται να τα εκλαμβάνουν ως κίνδυνο για το τοπίο.

Όπως χαρακτηριστικά δήλωσαν κάποιοι από τους παραγωγούς:

«...είναι κάτι που το έχουμε συνηθίσει...» (συνέντευξη 17)

«...είναι και αυτά μέρος του τοπίου...» (συνέντευξη 12)

Σχετικά με τα αιολικά πάρκα, αν και οι ερωτηθέντες παραγωγοί εμφανίζονται στην πλειοψηφία τους επιφυλακτικοί, δεν φαίνεται να τα εκλαμβάνουν ως ιδιαίτερη απειλή για το τοπίο.

Όπως μάλιστα χαρακτηριστικά σχολιάστηκε:

«Τα αιολικά πάρκα μπορούν να ενσωματωθούν σε ένα βαθμό στο τοπίο. Είναι μια ήπια μορφή ενέργειας και παρουσιάζει πλεονεκτήματα...» (συνέντευξη 16)

Αντιθέτως οι παραγωγοί στην συντριπτική τους πλειοψηφία εξέφρασαν τους φόβους τους απέναντι στην πιθανή δημιουργία φωτοβολταϊκών πάρκων εντός των ορίων ζώνης.

Χαρακτηριστικά τοποθετήθηκαν ως εξής:

«...τα πάνελ προκαλούν οπτική όχληση. Δηλαδή, ο τρόπος με τον οποίο θα στηθούν, το πού θα στηθούν, αν θα δημιουργούν αντανakλάσεις και θα ενοχλούν τους κατοίκους, το ποιά οπτική επαφή θα έχει ο κόσμος που περιηγείται τη ζώνη και το πόσο αυτό θα ταιριάζει με το τοπίο. Υπάρχει μια ανασφάλεια...» (συνέντευξη 9)

Ένας παραγωγός, πάνω στο ζήτημα αυτό, πρότεινε:

«...τα μικρά φωτοβολταϊκά, μάλλον, είναι εκείνα που θα δώσουν τη δυνατότητα μιας ανθηρότερης οικονομίας, καθώς ο παραγωγός είναι εκείνος που θα μπορέσει να εκμεταλλευτεί την ενέργεια που θα παράγουν, αποκτώντας ένα επιπλέον εισόδημα που θα του επιτρέψει και την παραμονή του στο αγροτικό επάγγελμα. Επίσης, σε αυτή την περίπτωση τα πάνελ αυτά θα μπορούσαν καλύτερα να ενσωματωθούν στο τοπίο από τα μεγάλα πάρκα...» (συνέντευξη 11)

Όσον αφορά τους οινοποιούς, όλοι ισχυρίστηκαν πως αποτελούν απειλή για το τοπίο τόσο η δημιουργία αιολικών πάρκων στις κορυφές των βουνών που βρίσκονται στα όρια της ζώνης, όσο και η δημιουργία φωτοβολταϊκών πάρκων.

Συγκεκριμένα ανέφεραν:

«Τα φωτοβολταϊκά και τα αιολικά πάρκα, αν και ήπιες μορφές ενέργειας, μπορεί να υποβαθμίσουν το τοπίο. Θα πρέπει να υπάρχει πάντα ένα μέτρο... Πάντως ειδικά για τα πάνελ πιστεύω ότι θα είναι σημαντικός παράγοντας υποβάθμισης του τοπίου...» (συνέντευξη 18)

«Οι ανεμογεννήτριες και τα φωτοβολταϊκά προφανώς αποτελούν απειλή για το τοπίο προκαλώντας αλλοιώσεις! (...) είναι απαραίτητο να προηγηθούν εξονυχιστικές περιβαλλοντικές μελέτες πριν την τοποθέτησή τους...» (συνέντευξη 19)

3. Κίνδυνοι σχετικοί με την κτηνοτροφική δραστηριότητα στην περιοχή

Κίνδυνοι σχετικοί με την κτηνοτροφική δραστηριότητα στην περιοχή αναφέρθηκαν από δυο παραγωγούς και έναν οινοποιό.

Συγκεκριμένα ανέφεραν:

«Η ανεξέλεγκτη βόσκηση ίσως είναι μια μορφή απειλής, καθώς υπάρχουν προβλήματα σχετικά με κάποιες παρασπονδίες και κάποια ατυχήματα στα αμπέλια. Επίσης ασκεί μια μορφή πίεσης στους παραγωγούς για την τοποθέτηση περίφραξης με συρμάτινους φράχτες...» (συνέντευξη 9)

«...υπάρχει μια σύγκρουση ανάμεσα στις δυο κατηγορίες επαγγελματιών που αφορούν τον γεωργικό τομέα: τους αμπελουργούς και τους κτηνοτρόφους. Αυτή η σύγκρουση αποτυπώνεται και στο τοπίο. (...) Αν και στην περιοχή νομίζω ότι είναι κραταιό το αμπέλι και αντιστέκεται όσο μπορεί σε αυτή την διαδικασία, υπάρχει η τάση μετατροπής της ζώνης σε μια κτηνοτροφική -κατά κύριο λόγο- περιοχή. Είναι ένα θέμα το πώς θα εξελιχθεί αυτή η κόντρα! Τα αμπέλια που εγκαταλείφθηκαν, τα τελευταία χρόνια τα διαδέχεται η κτηνοτροφία και μάλιστα σε αυτή την εντεταμένη μορφή...» (συνέντευξη 18)

4. Οικιστική πίεση

Οι οινοποιοί αλλά και η πλειοψηφία των παραγωγών δήλωσαν ότι η περιοχή δεν αντιμετωπίζει πρόβλημα οικιστικής πίεσης.

Χαρακτηριστική ήταν η απάντηση:

«...με την ανοικοδόμηση εκτός των οικισμών δεν πιστεύω ότι υπάρχει κίνδυνος. Υπήρξαν περιπτώσεις μερικών εξοχικών κατοικιών, αλλά δεν υπάρχει ιδιαίτερη τάση ανοικοδόμησης στην παρούσα οικονομική κατάσταση...» (συνέντευξη 12)

Μόνο από δυο παραγωγούς εκφράστηκε κάποια σχετική ανησυχία, ενώ ο ένας από αυτούς αναφέρθηκε συγκεκριμένα στην περιοχή του Φαγιά, λέγοντας:

«Το κτίσιμο στον κάμπο της ρομπόλας, θεωρώ ότι είναι μια πολύ σοβαρή απειλή. Είναι κάτι το οποίο έχει ξεκινήσει τα τελευταία χρόνια, με ανησυχεί και με θυμώνει. Μεμονωμένα, άσχετα κτήρια μέσα στη ζώνη υψηλής παραγωγικότητας, τα οποία επειδή καλύπτουν από πλευράς αγροτεμαχίου τους όρους του άρτιου και οικοδομήσιμου είναι νόμιμα. Θεωρώ ότι έπρεπε να είχε γίνει απαγόρευση του κτισίματος στον κάμπο...» (συνέντευξη 9)

«...αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα στην περιοχή του Φαγιά. Καθώς η περιοχή είναι ανεπτυγμένη τουριστικά, κάποιοι έχουν ξεκινήσει να αγοράζουν μικρές εκτάσεις με την ελπίδα ότι θα μπορέσουν να κτίσουν σε περίπτωση που πλατύνει ο δρόμος και μειωθούν τα απαιτούμενα στρέμματα...» (συνέντευξη 16)

5. Πυρκαγιές

Όλοι οι ερωτηθέντες στην κατηγορία αυτή -τόσο οι παραγωγοί όσο και οι οινοποιοί- συμφώνησαν ότι στη ζώνη δεν είναι έντονη η απειλή πυρκαγιάς.

Χαρακτηριστική ήταν η απάντηση ενός παραγωγού:

«...η περιοχή δεν αντιμετωπίζει κίνδυνο πυρκαγιάς, χάρις στην επαγρύπνηση των παραγωγών και των κατοίκων της περιοχής...» (συνέντευξη 15)

Ένας από τους παραγωγούς επισήμανε την αύξηση του κινδύνου εξάπλωσης μιας πυρκαγιάς που συνδέεται με την εγκατάλειψη των αμπελώνων.

Συγκεκριμένα είπε:

«...η εγκατάλειψη είναι ο μεγαλύτερος κίνδυνος και από αυτή την άποψη. Τα χωράφια που εγκαταλείπονται, καλύπτονται από φρυγανώδη βλάστηση, αυξάνοντας τον κίνδυνο εξάπλωσης μιας πυρκαγιάς...» (συνέντευξη 11)

Από τους οινοποιούς αναφέρθηκε επιπλέον και η έλλειψη κινήτρων για εμπρησμό.

Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε:

«...οι παραγωγοί βρίσκονται σε επιφυλακή. Επίσης δεν υπάρχουν σοβαρά κίνητρα για εμπρησμούς, οι οποίοι δυστυχώς αποτελούν τη συχνότερη αιτία των πυρκαγιών στην Κεφαλονιά...» (συνέντευξη 19)

6. Εντατικοποίηση της καλλιέργειας

Κανένας από τους ερωτηθέντες της κατηγορίας αυτής δεν φαίνεται να θεωρεί ότι υπάρχει κίνδυνος εντατικοποίησης της καλλιέργειας.

Χαρακτηριστική μπορεί να θεωρηθεί η απάντηση:

«Οι παραγωγικές διαδικασίες είναι ως επί το πλείστον παραδοσιακές, ενώ το μικρό μέγεθος του κλήρου δεν νομίζω ότι επιτρέπει κάτι τέτοιο...» (συνέντευξη 16)

7. Ακαλαίσθητα γεωργικά κτίσματα και περιφράξεις

Δύο από τους παραγωγούς έκαναν λόγο για υποβάθμιση του τοπίου από τη δημιουργία ακαλαίσθητων γεωργικών κτισμάτων εντός των αμπελώνων και την πρόχειρη περίφραξή τους.

Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε;

«...ο καθένας φτιάχνει κάτι χωρίς να τον ενδιαφέρει το αν θα είναι καλαίσθητο, για να εξυπηρετηθεί...» (συνέντευξη 9)

«...οι πρόχειρες περιφράξεις -ασφυκτικές αλλά απαραίτητες για την φύλαξη του αμπελιού από τα ζώα- αλλά και τα πρόχειρα γεωργικά κτίσματα που ευτυχώς είναι λίγα...» (Συνέντευξη 12)

Έμμεσα εμπλεκόμενοι – Συνομιλητές

Οι ερωτηθέντες της κατηγορίας αυτής αναφέρθηκαν στις εξής απειλές για το τοπίο:

1. Η εγκατάλειψη της αμπελοκαλλιέργειας

Όπως και οι άμεσα εμπλεκόμενοι συνομιλητές, όλες οι κατηγορίες των εμμέσως εμπλεκομένων, με εξαίρεση την υποκατηγορία των υπαλλήλων του συνεταιρισμού, υποδεικνύουν ως κύρια απειλή για το τοπίο την εγκατάλειψη της αμπελοκαλλιέργειας, η οποία μάλιστα εμφανίζεται εντονότερη στις ορεινές περιοχές με μεγάλες κλίσεις.

Χαρακτηριστικές ήταν οι απαντήσεις:

«Οι περισσότεροι αμπελουργοί είναι μεγάλοι σε ηλικία. Οι νέοι δεν ενδιαφέρονται γι τα αμπέλια και αυτό οφείλεται κυρίως στο χαμηλό εισόδημα που συνεπάγονται οι χαμηλές στρεμματικές αποδόσεις...» (συνέντευξη 6) και

«Οι νέοι δεν ενδιαφέρονται γιατί τα οικονομικά αποτελέσματα είναι ασύμμετρα με την εργασία που απαιτείται...» (συνέντευξη 7)

Μόνο οι δυο υπάλληλοι του συνεταιρισμού φάνηκαν αισιόδοξοι στο συγκεκριμένο θέμα.

Χαρακτηριστική ήταν η απάντηση του ενός:

«Τα προγράμματα αναμπέλωσης του Υπουργείου γεωργίας που βρίσκονται σε ισχύ τα τελευταία χρόνια, σε ετούτη την περιοχή βρίσκουν αρκετή ανταπόκριση «Αν προσθέσουμε την οικονομική κρίση στην κουβέντα μας, πιστεύω πώς πρόκειται για

μια ευκαιρία να ασχοληθεί ο κόσμος με εκείνο που άφησε (...) Ήδη υπάρχουν άνθρωποι που έχουν γυρίσει από τα αστικά κέντρα και θέλουν να ασχοληθούν. Ρωτούν πως θα ξανά-ξεκινήσουν το παλιό αμπέλι του πατέρα ή του παππού...» (συνέντευξη 1)

Διευκρινίζοντας, βέβαια, ότι:

«Οι αναμπελώσεις αυτές που γίνονται στη ζώνη, λαμβάνουν χώρα κυρίως σε πεδινές περιοχές...» (συνέντευξη 1)

2. Η εντατικοποίηση της καλλιέργειας

Στη συντριπτική τους πλειοψηφία οι ερωτηθέντες όλων των υποκατηγοριών, απάντησαν ότι δεν υπάρχει κίνδυνος εντατικοποίησης της αμπελοκαλλιέργειας στην περιοχή. Οι περισσότεροι ανέφεραν ότι οι καλλιεργητικές πρακτικές θα παραμείνουν παραδοσιακές, ενώ δεν υπάρχουν φαινόμενα συγκέντρωσης του κλήρου.

Μόνο ένας απ' τους ερωτηθέντες (υπάλληλος του συνεταιρισμού) εξέφρασε το φόβο του για πιθανά φαινόμενα εντατικοποίησης, αναφέροντας ότι:

«οι υφιστάμενοι παραγωγοί, επειδή τα εισοδήματά τους από άλλες εργασίες ίσως μειώνονται, στρέφονται και αυτοί στην πιο εντατική χρήση των περιουσιών τους. Δηλαδή, προσπαθούν να «ξεντώσουν» το αμπέλι τους, να σκάψουν και εκεί, να βάλουν άλλα εκατό φυτά, να κάνουν και κάτι άλλο, να βγάλουν άλλα εκατό ευρώ...» (συνέντευξη 2)

3. Κίνδυνος πυρκαγιάς

Οι συνομιλητές όλων των υποκατηγοριών, αν και αναγνωρίζουν την πιθανότητα πυρκαγιάς στην περιοχή, δεν την κατατάσσουν στους σημαντικούς κινδύνους.

Χαρακτηριστικά ένας από τους συνομιλητές σχολίασε:

«Πυρκαγιές δεν απειλούν την περιοχή. Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού κυρίως, υπάρχουν άνθρωποι σε ετοιμότητα. Επίσης, στον κάμπο δεν γίνεται καύση καλαμιάς, όπως, άλλωστε, και προβλέπεται από τους κώδικες ορθής γεωργικής πρακτικής.» (συνέντευξη 1)

4. Οικιστική πίεση

Σχετικά με την ύπαρξη οικιστικής πίεσης, στη συντριπτική τους πλειοψηφία οι ερωτηθέντες απάντησαν αρνητικά.

Χαρακτηριστικά αναφέρθηκαν τα εξής:

«Ως ποσοστό της ζώνης δεν υπάρχει μεγάλη μάζα οικισμών (...) οι οικισμοί εντός της ζώνης δεν έχουν επεκταθεί πολύ. Ίσως εξαίρεση αποτελούν κάποιοι οικισμοί προς το νότο, όπως τα Βλαχάτα, που έχουν αξιοποιηθεί λόγω της τουριστικής τους διάστασης...» (συνέντευξη 1)

«Σχετικά με την οικιστική επέκταση, θεωρώ ότι είναι σε τέτοιο βαθμό που δεν μπορεί να θεωρηθεί απειλή για το τοπίο...» (συνέντευξη 3)

Μόνο ο ένας απ' τους υπαλλήλους του συνεταιρισμού εξέφρασε σχετική ανησυχία, απαντώντας ότι:

«Σαφώς και είναι μια απειλή. Η γνώμη μου είναι ότι δεν πρέπει να χτίζονται σπίτια εκτός του αστικού ιστού. Σήμερα, όταν έχεις ένα οικόπεδο πέρα από 4 στρ. σου επιτρέπει ο νόμος να κτίσεις. Αυτό κατά τη γνώμη μου είναι παράλογο, γιατί βλέπουμε - όπου και να πάμε- ανά 200 μ. και ένα σπίτι...» (συνέντευξη 2)

5. Κίνδυνοι σχετιζόμενοι με την κτηνοτροφική δραστηριότητα

Ο ένας από τους υπαλλήλους του συνεταιρισμού, ο ένας από τους εκπροσώπους κοινοτήτων και οι λοιποί έμμεσα εμπλεκόμενοι συνομιλητές έκαναν λόγο για φαινόμενα ανεξέλεγκτης βόσκησης εντός των ορίων της ζώνης, ενώ δύο από αυτούς - ο ένας μέλος του συνεταιρισμού και ο άλλος υπάλληλος του Φ.Δ. Αίνου- αναφερθήκαν και σε φαινόμενα υπερβόσκησης.

Χαρακτηριστικά τόνισαν:

«Σημαντικός παράγοντας υποβάθμισης του τοπίου είναι η ανεξέλεγκτη βόσκηση στην περιοχή, η οποία δημιουργεί προβλήματα υψίστης σημασίας ιδίως στις πλαγιές του Αίνου. Νομίζω ότι τα αποτελέσματά της στο τοπίο είναι εμφανή...» (συνέντευξη 3)

Κάποιος άλλος, τονίζοντας την ανάγκη ισχυρής περιφράξης για την προφύλαξη του αμπελώνα από τα κοπάδια, κυρίως αιγοπρόβατα, ανέφερε ότι:

«Υπάρχουν περιστατικά όπου μπήκαν τα ζώα στο αμπέλι την επομένη του τρύγου, στον κάμπο των Ομαλών, δίπλα στο συνεταιρισμό...» (συνέντευξη 4)

6. Δημιουργία αιολικών και φωτοβολταϊκών πάρκων, δίκτυα μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας και τηλεπικοινωνιών

Τα δίκτυα μεταφοράς ενέργειας (πχ. πυλώνες της ΔΕΗ), τα αιολικά και φωτοβολταϊκά πάρκα δεν φαίνεται να εκλαμβάνονται ως απειλές για το τοπίο, από το σύνολο των ερωτηθέντων.

Ενδεικτικά αναφέρονται οι εξής απαντήσεις:

«Η προσωπική μου άποψη είναι ότι δεν μπορούμε να τα ονομάσουμε απειλή για το τοπίο. Πέραν του ότι είναι ένα τεχνικό έργο μέσα στο φυσικό περιβάλλον - δεν είναι κάτι το μοναδικό, βέβαια, που συμβαίνει στη ζώνη και στην Κεφαλονιά, έτσι συμβαίνει παντού. Είναι κάτι που το έχουμε συνηθίσει...» (συνέντευξη 1)

«Μπορεί να μη μου αρέσουν και να προσβάλλουν την αισθητική μου, αλλά ξέρω ότι είναι για το κοινό καλό και για το περιβάλλον...» (συνέντευξη 2)

Ένας συνομιλητής ανέφερε:

«...σίγουρα πριν την τοποθέτησή τους είναι καλό να προηγούνται περιβαλλοντικές μελέτες...» (συνέντευξη 7)

7. Καταστροφή στοιχείων με τοπιακή αξία

Οι υπάλληλοι του συνεταιρισμού, καθώς και ο εκπρόσωπος της Τ.Κ. Ομαλών ανέφεραν ως μια από τις σημαντικές απειλές για το τοπίο την καταστροφή στοιχείων ιδιαίτερης τοπιακής και παραδοσιακής αξίας.

Χαρακτηριστική είναι η παρακάτω απάντηση:

«Η συντήρηση και φροντίδα κάποιων στοιχείων του τοπίου που είχαν χρήση τα προηγούμενα χρόνια και σήμερα μπορεί να θεωρούνται σημαντικά για την διατήρηση της αξίας και ομορφιάς του τοπίου (πετροκαλύβες, ξερολιθιές κ.α.) πολλές φορές έρχεται σε αντίθεση με την αύξηση της παραγωγικότητας όντας επίσης συχνά χρονοβόρα και πολύ απαιτητική. Για παράδειγμα, οι ξερολιθιές, εκτός του ότι αφήνουν ένα νεκρό χώρο, δηλαδή πιάνουν χώρο που θα μπορούσε να καλλιεργηθεί, αποτελούν περιοχές όπου αναπτύσσονται βάτα και σπάρτα, τα οποία πρέπει να παρακολουθείς και να τα ελέγχεις. Έτσι είναι ευκολότερο να τις αντικαταστήσεις. Νομίζω ότι τέτοιες παρεμβάσεις θα βρούμε αρκετές...» (συνέντευξη 1)

«Παραδοσιακές δομές μέσα στο χώρο όπως οι πετροκαλύβες, τα αρμάκια και οι λιθιές αφήνονται να καταστραφούν λόγω της οικονομικής αδυναμίας πολλές φορές των παραγωγών να τα συντηρήσουν – επιδιορθώσουν. Πολύ λίγα συντηρούνται...» (συνέντευξη 13)

Ένας άλλος συνομιλητής ανέφερε:

«Οι ξερολιθιές που ήταν ένα σημαντικό κομμάτι του τοπίου, έχουν πλέον σχεδόν καταργηθεί. Αυτό γιατί πιάνουν πολύτιμο για τον αγρότη χώρο μέσα σε ένα κτήμα, όπου μπορεί να φυτέψει κάποια επιπλέον κλήματα. Επίσης, ενώ οι ξερολιθιές αποτελούσαν παλιότερα τα σύνορα της κάθε ιδιοκτησίας, τώρα η οριοθέτηση αυτή μπορεί να γίνει φθηνά, με απλούς πασσάλους, οι οποίοι παλιότερα αποτελούσαν ένα είδος πολυτελείας. Ο σημαντικότερος λόγος όμως, αυτό που μας έχει κάνει να εγκαταλείψουμε τελείως τις ξερολιθιές είναι η ανεξέλεγκτη βόσκηση. (...) Αυτό το υποβαθμίζει το τοπίο, το να βλέπεις παντού περιφράξεις είναι κάτι άσχημο...» (συνέντευξη 2)

Τέλος, ένας από τους συνομιλητές, έκανε την εξής τοποθέτηση αναφορικά με τα γεωργικά κτίσματα:

«Ενώ παλιά υπήρχαν οι πετρόχτιστες καλόβουλες, που όπου διασώζονται είναι χαρά να τις βλέπεις, πλέον με 30 τσιμεντόλιθους και δυο τσίγκους από πάνω έχεις κάνει τη

δουλειά σου. Έχει χαθεί το κομμάτι αυτό. Εάν κάποιος διαθέτει χρήματα και χρόνο, βλέπεις που και που κάτι όμορφο, βλέπεις κάποιο πετρόχτιστο καλύβι αραιά και που. Συνήθως τα αγροτικά χτίσματα μες τα αμπέλια είναι κακόγουστα χτίσματα με τσιμεντόλιθους...» (συνέντευξη 2)

Οι κίνδυνοι και απειλές που αντιμετωπίζει το τοπίο των αμπελώνων στη ζώνη της Ρομπόλας, έτσι όπως υποδείχθηκαν από τις διάφορες κατηγορίες ερωτηθέντων, συνοψίζονται στον παρακάτω πίνακα.

Απειλές – Κίνδυνοι για το τοπίο									
Φορείς Μέτρα		Άμεσα εμπλεκόμενοι						Έμμεσα εμπλεκόμενοι	
		Μέλος Συλλόγου «Ο μέγμηγκας»	Υπάλληλος Φ.Δ. Αίνου	Γεωπόνος	Εκπρόσωποι Δ.Κ. και Τ.Κ.	Υπάλληλοι συνεταιρισμού Ρομπόλας	Υπάλληλος Διεύθυνσης Γεωργίας	Παραγωγοί	Οινοποιοί
Εγκατάλειψη		✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
	Μεταφορά ενεργείας	Δημιουργία Αιολικών Πάρκων						✓ ⁽²⁾	✓
	Δημιουργία Φωτοβολταϊκών Πάρκων							✓ ⁽⁷⁾	
Ανεξέλεγκτη Βόσκηση - Υπερβόσκηση		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓ ⁽²⁾	✓ ⁽¹⁾
Οικιστική πίεση						✓ ⁽¹⁾		✓ ⁽²⁾	
Ακαταίθητα κτίσματα και περιφράξεις								✓ ⁽²⁾	
Καταστροφή στοιχείων τοπικής – παραδοσιακής αξίας					✓ ⁽¹⁾	✓			
Εντατικοποίηση						✓ ⁽¹⁾			
Πύρκαγες									

6^ο Ερώτημα:

Μέτρα με τα οποία θα μπορούσαν να προστατευτούν τα τοπία των αμπελώνων.

Άμεσα εμπλεκόμενοι – Συνομιλητές

Τα διάφορα μέτρα που προτάθηκαν από τους συμμετέχοντες στις συνεντεύξεις, παρουσιάζονται στη συνέχεια, μετά από την κατά το δυνατόν ευρύτερη κατηγοριοποίησή τους.

1. Μέτρα σχετικά με τον περιορισμό των φαινομένων εγκατάλειψης της αμπελοκαλλιέργειας

Στη συντριπτική τους πλειοψηφία οι συνομιλητές –τόσο οι παραγωγοί όσο και οι οινοποιοί- ενέταξαν στις προτάσεις τους μέτρα σχετικά με τον περιορισμό της αμπελοκαλλιέργειας στην περιοχή.

Οι περισσότεροι πρότειναν τη λήψη μέτρων σχετικών με την παραμονή των νέων στην περιοχή, αλλά και την παροχή κινήτρων για την ενασχόλησή τους με την αμπελουργία.

Μάλιστα, ένας από τους συνομιλητές σχολίασε:

«...με μέτρα για την παραμονή και την προσέλκυση των νέων στο επάγγελμα και με τη δημιουργία μιας βιώσιμης αμπελουργίας...» (συνέντευξη 19)

Επιπροσθέτως, τέσσερις από τους ερωτηθέντες –μεταξύ των οποίων και οι δύο οινοποιοί- πρότειναν την επιπλέον στήριξη των αμπελουργών που καλλιεργούν ορεινούς αμπελώνες με απότομες κλίσεις και οι οποίοι, όπως προαναφέρθηκε, αντιμετωπίζουν εντονότερο πρόβλημα εγκατάλειψης.

Ένας από τους συνομιλητές απάντησε με έμφαση:

«...επίσης είναι πολύ σημαντικό να υπάρξει κάποια υποστήριξη για τους παραγωγούς των πιο ορεινών περιοχών, που έχουν χαμηλότερες αποδόσεις και έτσι μπορεί να εγκαταλειφθούν πολύ εύκολα...» (συνέντευξη 13)

Ενώ ένας άλλος, κάνοντας μια ευρύτερη τοποθέτηση υποστήριξε ότι:

«Θα έπρεπε, κατά τη γνώμη μου, να γίνει μια εσωτερική κατανομή της ζώνης. Να υπάρξει ένας ανασχεδιασμός με κριτήρια και ποιοτικά και ποσοτικά, στα πλαίσια του οποίου να προβλέπεται η επιπλέον ενίσχυση των παραγωγών στις ορεινότερες περιοχές, που έχουν χαμηλότερες αποδόσεις και συχνά καλύτερη ποιότητα (...) να δημιουργήσουν κάποιους οργανωμένους θύλακες αμπελοκαλλιέργειας εντός της

αμπελουργικής ζώνης (...) Να δοθούν κάποια κίνητρα για τη νέα εγκατάσταση ή επανεγκατάσταση αμπελώνων στις καλύτερες περιοχές της ζώνης»

2. Μέτρα σχετικά με την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των παραγωγών και των κατοίκων της περιοχής αναφορικά με το τοπίο

Πολύ σημαντική για την πλειοψηφία παραγωγών και οινοποιών, που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις, φαίνεται να είναι η λήψη μέτρων για την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση των άμεσα εμπλεκομένων στη διαμόρφωση και προστασία του τοπίου για σχετικά θέματα.

Αντιπροσωπευτικές των απαντήσεων είναι οι εξής προτάσεις:

«Ένα πολύ βασικό στοιχείο είναι η ενημέρωση αυτών των ανθρώπων και η ευαισθητοποίησή τους απέναντι στο τοπίο και το περιβάλλον...» (συνέντευξη 18), και

«Με την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των παραγωγών και των κατοίκων της περιοχής, εξηγώντας τους τα οφέλη που μπορεί να προκύψουν, αλλά και τη σημασία και ιδιαιτερότητα του εν λόγω τοπίου...» (συνέντευξη 15)

3. Μέτρα σχετικά με τις καλλιεργητικές πρακτικές

Σχεδόν οι μισοί από τους ερωτηθέντες στην υποκατηγορία των παραγωγών, καθώς και ένας από τους οινοποιούς, πρότειναν τη λήψη μέτρων σχετικών με τη διατήρηση των παραδοσιακών καλλιεργητικών πρακτικών, αλλά και την προώθηση ήπιων μορφών καλλιέργειας, όπως η βιολογική και η ολοκληρωμένη.

Χαρακτηριστική είναι η απάντηση ενός συνομιλητή:

«... να προωθηθούν οι παραδοσιακές μέθοδοι καλλιέργειας και να διαφυλαχτεί το περιβάλλον...» (συνέντευξη 12)

Ένας άλλος συνομιλητής πρότεινε:

«...να υπάρξει αυστηρός έλεγχος για την τήρηση των κανόνων ορθής γεωργικής πρακτικής...» (συνέντευξη 14)

4. Μέτρα σχετικά με τον καθορισμό των χρήσεων γης

Κάποιοι από τους παραγωγούς αναφέρθηκαν στη σημασία που θα είχε για την προστασία του τοπίου ο αυστηρός και σαφής καθορισμός χρήσεων γης εντός των ορίων της ζώνης.

Προτάθηκε συγκεκριμένα η προστασία του τοπίου:

«...με αυστηρές χρήσεις γης και νομοθετικό πλαίσιο που να τις προσδιορίζει και να προστατεύει τη ζώνη...» (συνέντευξη 9)

Ένας από τους παραγωγούς διεπίστωσε:

«Όσο δεν υπάρχει κτηματολόγιο και ξεκάθαρος χαρακτηρισμός της γης σε ζώνες καλλιέργειας, κτηνοτροφίας και δασικές εκτάσεις, δεν αλλάζει τίποτα! Η επιτροπή για χαρακτηρισμό γης στην Κεφαλονιά δεν έγινε ακόμη...» (συνέντευξη 10)

Επίσης, ένας ακόμη παραγωγός τοποθετήθηκε σχετικά με την οικιστική επέκταση εντός της ζώνης, προτείνοντας:

«...μέτρα σχετικά με τη ρύθμιση της ανοικοδόμησης εντός της ζώνης...» (συνέντευξη 16)

Ενώ ένας άλλος σχετικά με την πιθανότητα δημιουργίας νέων φωτοβολταϊκών πάρκων εντός των ορίων της ζώνης, αναφέρθηκε στα:

«...μέτρα για την Ορθή τοποθέτηση - ή απαγόρευση- των φωτοβολταϊκών πάνελ στην περιοχή...» (συνέντευξη 14)

5. Μέτρα που αφορούν τη γενικότερη ανάδειξη του τοπίου

Περισσότεροι από τους μισούς παραγωγούς συνέδεσαν την προστασία του τοπίου της ζώνης με μέτρα που θα στοχεύουν στη συνολική ανάδειξη της περιοχής. Στα μέτρα αυτά συγκαταλέγονται προτάσεις σχετικά με τη δημιουργία και σήμανση μονοπατιών στην περιοχή των αμπελώνων, τη δημιουργία υποδομών εντός επιλεγμένων αμπελώνων, προκειμένου να μετατραπούν σε επισκέψιμα κτήματα, καθώς και προτάσεις σχετικές με τη συντήρηση και ανάδειξη στοιχείων πολιτισμικής κληρονομιάς και αγροτικής παράδοσης που βρίσκονται εντός των ορίων της ζώνης.

Ενδεικτική ήταν η πρόταση παραγωγού:

«...με μέτρα προστασίας και ανάδειξης του τοπίου στα πλαίσια της αγροτουριστικής ανάπτυξης...» (συνέντευξη 13)

Κάποιος παραγωγός παρατήρησε:

«...δεν έχει γίνει καμία προσπάθεια ανάδειξης της αγροτικής περιοχής και του αμπελώνα, ενώ και στην περίπτωση του Αίνου, μόλις πρόσφατα ξεκίνησαν κάποιες δράσεις ανάδειξης με τη χάραξη μονοπατιών και τη σήμανσή τους... (...) θα μπορούσε να συνδεθεί όλη αυτή η περιοχή και να προωθηθεί συνολικά...» (συνέντευξη 11)

Ένας άλλος πρότεινε:

«...τη λήψη μέτρων ανάδειξης της πολιτισμικής κληρονομιάς. Για παράδειγμα να συντηρηθεί και να γίνει επισκέψιμος ο προσεισμηικός οικισμός Βαλσαμάτων ή να συντηρηθούν τα πέτρινα γεφύρια στο δρόμο για το Επανοχώρι...» (συνέντευξη 12)

6. Επιβράβευση παραγωγών

από έναν μόνο παραγωγό, έγινε πρόταση για:

«...την επιβράβευση -ίσως από τον συνεταιρισμό- των παραγωγών που φροντίζουν το τοπίο...» (συνέντευξη 13)

Έμμεσα εμπλεκόμενοι – Συνομιλητές

Όπως συνέβη και με τις απαντήσεις των άμεσα εμπλεκόμενων συνομιλητών, τα διάφορα μέτρα που προτάθηκαν από τους συμμετέχοντες στις συνεντεύξεις της κατηγορίας αυτής, παρουσιάζονται στη συνέχεια, μετά από προσπάθεια σχετικής ένταξής τους σε γενικότερες κατηγορίες.

1. Μέτρα σχετικά με τον περιορισμό των φαινομένων εγκατάλειψης της αμπελοκαλλιέργειας

Στην πλειοψηφία τους και οι εμμέσως εμπλεκόμενοι συνομιλητές πρότειναν τη λήψη μέτρων σχετικών με τον περιορισμό των φαινομένων εγκατάλειψης της αμπελοκαλλιέργειας. Όπως και οι άμεσα εμπλεκόμενοι συνομιλητές, τα μέτρα που πρότειναν αφορούν τη συγκράτηση των νέων στην περιοχή και στο επάγγελμα του αμπελοκαλλιεργητή, καθώς και στην επιπλέον ενίσχυση των παραγωγών που καλλιεργούν ορεινές και με έντονες κλίσεις εκτάσεις.

Όσον αφορά τη συγκράτηση των νέων στην περιοχή, χαρακτηριστικά ειπώθηκε:

«...δίνοντας κίνητρα για την παραμονή των νέων στην περιοχή και την ενασχόλησή τους με την αμπελουργία...» (συνέντευξη 6)

Σχετικά με την επιπλέον ενίσχυση των παραγωγών που καλλιεργούν στις ορεινές και με έντονες κλίσεις περιοχές, χαρακτηριστική ήταν η τοποθέτηση του ενός εκ των δυο υπαλλήλων του συνεταιρισμού:

«Η προστασία του τοπίου πιστεύω πως κυρίως θα πρέπει να εστιαστεί στις περιοχές με έντονες κλίσεις, που δίνουν την πιο χαρακτηριστική ταυτότητα στην περιοχή. Οι κλίσεις αυτές, ακριβώς επειδή δημιουργούν προβλήματα στην καλλιέργεια και αυξάνουν το κόστος της, μπορεί να εγκαταλειφθούν. Αν εγκαταλειφθούν δεν είναι σίγουρο τι μπορούν να γίνουν αυτά τα αμπέλια ή αυτές οι περιοχές. Ο συνεταιρισμός περιλαμβάνει στους στόχους του την επιπλέον στήριξη των παραγωγών που καλλιεργούν σε τέτοιες περιοχές και μάλιστα με παραδοσιακές καλλιεργητικές μεθόδους, ώστε να συνεχίσουν να το κάνουν, ώστε να συνεχίσει το αγροτικό αυτό τοπίο να υπάρχει...» (συνέντευξη 1)

Μάλιστα, ένας συνομιλητής δήλωσε:

«Θα έπρεπε να διαμορφωθούν τρεις ζώνες: ορεινή-ημιορεινή-πεδινή και να υποστηρίζονται οικονομικά μέσω της τιμής οι παραγωγοί που καλλιεργούν σε μεγάλες

κλίσεις. Αυτό είναι απαραίτητο για την επιβίωση των αμπελοτεμαχίων των ορεινών περιοχών με έντονες κλίσεις και τη διασφάλιση της ποιότητας του κρασιού...» (συνέντευξη 7)

2. Μέτρα σχετικά με την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των παραγωγών και των κατοίκων της περιοχής, αναφορικά με το τοπίο

Μέτρα σχετικά με την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των άμεσα εμπλεκόμενων στη διαδικασία της διαμόρφωσης και διατήρησης του τοπίου προτάθηκαν και από την πλειοψηφία των συνομιλητών της κατηγορίας αυτής.

Μάλιστα, ένας συνομιλητής πρότεινε:

«Ευαισθητοποίηση των αγροτών με ενημερωτικά σεμινάρια, σχετικά με την αξία διατήρησης του τοπίου, αλλά και σχετικά με τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και τη σημασία της γενικότερα, την καλύτερη ανάπτυξη του αμπελώνα και την απόδοση ποιοτικού προϊόντος...» (συνέντευξη 8)

Κάποιος από τους συνομιλητές επισήμανε ότι κάτι τέτοιο:

«...μπορεί να επιτευχθεί μέσω δημόσιων φορέων αλλά και η στήριξη των παραγωγών μπορεί να υλοποιηθεί με πρωτοβουλίες συλλογικών και συνεταιριστικών φορέων...» (συνέντευξη 3)

3. Μέτρα κατά της ανεξέλεγκτης κτηνοτροφίας

Ένας μικρός αριθμός των έμμεσα εμπλεκόμενων συνομιλητών, (4 από τους 7), θεωρεί πολύ σημαντική τη λήψη μέτρων σχετικά με την ανεξέλεγκτη βόσκηση ή την υπερβόσκηση της περιοχής.

Χαρακτηριστική ήταν η τοποθέτηση:

«...επίσης πρέπει να διευθετηθεί το θέμα της ανεξέλεγκτης κτηνοτροφίας, καθώς προκαλούνται ζημιές στα αμπέλια, ενώ παράλληλα καθίσταται επιτακτική η περίφραξη των αμπελιών, που δεν είναι πολύ όμορφο θέαμα ...» (συνέντευξη 7)

4. Μέτρα σχετικά με τις εφαρμοζόμενες καλλιεργητικές πρακτικές

Αρκετοί και από τους ερωτηθέντες στην κατηγορία αυτή, θεωρούν σημαντική για την προστασία του τοπίου τη λήψη μέτρων συνδεδεμένων με τις καλλιεργητικές πρακτικές και συγκεκριμένα με τη διατήρηση των παραδοσιακών καλλιεργητικών πρακτικών και την προώθηση ήπιων μορφών καλλιέργειας.

Ενδιαφέρουσα ήταν η τοποθέτηση υπαλλήλου του συνεταιρισμού, σχετικά με την κυπελλοειδή μόρφωση των πρέμων:

«...πιστεύω ότι πρέπει να επανεξετάσουμε το θέμα των γραμμικών αμπελώνων. Εμένα η άποψη μου είναι ότι οι αμπελώνες στην Κεφαλονιά θα πρέπει να παραμείνουν με την

παλιότερη -κυπελλοειδή- μορφή. Νομίζω ότι ήδη και στη Σαντορίνη έχει ξεκινήσει να συζητείται η απαγόρευση φύτευσης αμπελώνων σε γραμμική μορφή. Ελπίζω ότι κάποια στιγμή κάτι τέτοιο μπορεί να έρθει και εδώ...» (συνέντευξη 2)

5. Μέτρα που αφορούν τη γενικότερη ανάδειξη του τοπίου

Μέτρα που αφορούν τη γενικότερη ανάδειξη του τοπίου πρότειναν δύο μόνο από τους ερωτηθέντες της κατηγορίας αυτής, προερχόμενοι από τις υποκατηγορίες των υπαλλήλων του συνεταιρισμού παραγωγών Ρομπόλας και των αντιπροσώπων των κοινοτήτων της ζώνης.

Συγκεκριμένα, ανέφεραν:

«Θα έλεγα ότι χρειάζονται μέτρα για την περαιτέρω ανάδειξη αυτού του χώρου -όχι προστασία ακριβώς αλλά ανάδειξη. (...) και αυτή μπορεί να συνδεθεί και με τους οικισμούς, με τους ανθρώπους και με δραστηριότητες μέσα στους οικισμούς...» (συνέντευξη 1)

«...θα μπορούσαν να οριστούν περιπατητικές διαδρομές. Να υπάρξει μεγαλύτερη διαφήμιση. Πιο συγκεκριμένα, θα μπορούσε να προβληθεί ευρέως η μονή του Αγίου, ο προσεισμηκός οικισμός των Βαλσαμάτων, τα πέτρινα γεφύρια που υπάρχουν στην περιοχή καθώς και οι ανεμόμυλοι στα Νοτιοδυτικά της ζώνης και στο πάνω μέρος των Φραγκάτων...» (συνέντευξη 6)

6. Συντήρηση στοιχείων με ιδιαίτερη τοπιακή αξία

Από δύο άτομα προτάθηκε η λήψη μέτρων σχετικά με τη διατήρηση κάποιων στοιχείων ιδιαίτερης τοπιακής αξίας, όπως οι ξερολιθιές, οι αναβαθμίδες, τα παραδοσιακά γεωργικά κτίσματα κ.α.

Ο ένας εκ των δυο, εξειδικεύοντας τα στοιχεία που προτείνει να συντηρηθούν, σημείωσε:

«...να διατηρηθούν τα στοιχεία του τοπίου που έχουν σχέση με τη διαχείριση των πόρων. Κατά τη γνώμη μου δεν μπορεί να διατηρεί κανείς ένα τοπίο για αισθητική απόλαυση. Αυτή θα προκύπτει ως αποτέλεσμα ενός τοπίου το οποίο είναι ενεργό, είτε με την κλασική παραγωγική έννοια του όροι είτε με την έννοια της διαχείρισης των φυσικών πόρων. Δηλαδή πρέπει να αιτιολογείται κοινωνικά. Δεν μπορούμε ούτε είμαστε πια οι ευρωπαϊκές κοινωνίες των πλεονασμάτων που έχουν την πολυτέλεια να αντιμετωπίζουν την συντήρηση του τοπίου ως ένα άγαλμα...» (συνέντευξη 4)

7. Επιβράβευση παραγωγών

Μόνο ένας από τους συνομιλητές, και συγκεκριμένα από την υποκατηγορία των εκπροσώπων κοινοτήτων, πρότεινε:

«...οι παραγωγοί με τα πιο ωραία αμπέλια θα μπορούσαν να επιβραβεύονται από το συνεταιρισμό ή την κοινότητα!...» (συνέντευξη 7)

Στον πίνακα που ακολουθεί, συνοψίζονται τα μέτρα για την προστασία του τοπίου των αμπελώνων της ζώνης της Ρομπόλας που προτάθηκαν από τις κατηγορίες των άμεσα και έμμεσα εμπλεκόμενων συνομιλητών και των υποκατηγοριών τους.

Μέτρα προστασίας του τοπίου των αμπελώνων									
Φορείς Μέτρα	Άμεσα επλεκόμενοι						Έμμεσα επλεκόμενοι		
	Μέλος Συλλόγου «Ο μέρμηγκας»	Υπάλληλος Φ.Δ. Αίνου	Γεωπόνος	Εκπρόσωποι Δ.Κ. και Τ.Κ.	Υπάλληλοι συνεταιρισμού Ρομπόλας	Υπάλληλος Διεύθυνσης Γεωργίας	Παραγωγοί	Οινοποιοί	
Περιορισμός εγκατάλειψης	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Ενημέρωση – ευσαιθητοποίηση	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Συντήρηση παραδοσιακών καλλιεργητικών πρακτικών – προώθηση ήπιων μορφών καλλιέργειας	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓ ⁽¹⁾	
Συντήρηση στοιχείων με τοπική – παραδοσιακή αξία		✓	✓				✓ ⁽⁴⁾	✓	
Επιβράβευση παραγωγών				✓ ⁽¹⁾			✓ ⁽¹⁾		
Αυστηρός καθορισμός χρήσεων γης – έλεγχος κτηνοτροφίας	✓	✓	✓	✓			✓ ⁽²⁾		
Γενικότερη ανάδειξη του τοπίου της περιοχής				✓ ⁽¹⁾	✓ ⁽¹⁾		✓ ⁽⁶⁾		

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Εντός των ορίων της Αμπελουργικής ζώνης των οίνων ΟΠΑΠ Ρομπόλα Κεφαλληνίας μπορεί να γίνει κατηγοριοποίηση των τοπίων των αμπελώνων σε «τύπους τοπίων». Παράγοντες που επιτρέπουν μια τέτοια διάκριση αποτελούν η ανάλυση του ανάγλυφου αλλά και αυτών καθ' εαυτών των αμπελώνων (Oules Berton et al., 2007).

Σύμφωνα με τα δεδομένα που προκύπτουν από την ανάγνωση του τοπίου, ως κύριος παράγοντας διαφοροποίησης των τοπίων αναδεικνύεται το ανάγλυφο της περιοχής, το οποίο δημιουργεί διαφορετικούς βαθμούς ορατότητας. Επιμέρους κριτήρια διάκρισης συνιστούν το υψόμετρο και η κλίση του εδάφους, τα οποία επιτρέπουν τις παρακάτω τρεις επισημάνσεις:

- Οι εκτάσεις της ζώνης εντάσσονται στις ορεινές και ημιορεινές, με υψόμετρο που κυμαίνεται από 100 έως 650 περίπου μέτρα
- Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι αμπελώνες της Κοινότητας Ομαλών, στο κέντρο της ζώνης, όπου και φύονται στο οροπέδιο με το μεγάλο υψόμετρο, περιβαλλόμενο από κορυφές βουνών και απότομες βραχώδεις πλαγιές
- Χαρακτηριστικό της υπό μελέτη αμπελουργικής ζώνης αποτελούν οι πολύ έντονες κλίσεις. Μόνο το 20% των εκτάσεων βρίσκονται σε επίπεδες εκτάσεις (στο οροπέδιο των Ομαλών, στην περιοχή των Τρωϊαννάτων και στην περιοχή «Λανού»), ενώ το υπόλοιπο 80% καταλαμβάνει τις πλαγιές των ορεινών όγκων, με μεγαλύτερη συγκέντρωση σε αυτές που έχουν ηπιότερες κλίσεις (τοποθεσίες Βοριάτικα, Λακομάτια, Φαγιάς, και στις πλαγιές του όρους Εύγερος).

Όσον αφορά την ανάλυση των ίδιων των αμπελώνων, μελετήθηκαν οι καλλιεργητικές παραγωγικές τεχνικές με ορατά αποτελέσματα στο τοπίο. Συγκεκριμένα, παράγοντες διαφοροποίησης αποτελούν οι διαφορετικοί τρόποι φύτευσης σε συνάρτηση με την πυκνότητα, την κατανομή τους και την καλλιεργητική πρακτική, δηλαδή τα στοιχεία που επηρεάζουν την πρόσληψη του τοπίου. Τα αποτελέσματα που προέκυψαν είναι τα ακόλουθα:

- Το μέσο μέγεθος των αμπελουργικών εκμεταλλεύσεων της περιοχής ανέρχεται σε περίπου 5,9 στρέμματα. Οι αμπελώνες, είναι κατακερματισμένοι σε μικρής έκτασης αμπελοτεμάχια, περίπου 2,6 στρεμμάτων, με ποικίλο σχήμα (συνηθέστερο αυτό του ορθογώνιου παραλληλογράμμου, ιδιαιτέρως στην περιοχή Ομαλών)
- Η κυριαρχούσα χάραξη (κυρίως στους παλιότερους αμπελώνες που φυτεύτηκαν στις αρχές της δεκαετίας του '80) είναι σε ορθογώνια ή τετράγωνα με αποστάσεις 1,5–1,7 μ. Οι τελευταίες αναμπελώσεις έχουν γραμμική μορφή, με αποστάσεις 2–2,2 μ. Επίσης, εντοπίζονται και αμπελώνες (κυρίως μεγάλοι σε ηλικία) των οποίων η φύτευση έχει ακανόνιστη μορφή και αποστάσεις που κυμαίνονται από 1,1–1,4 μ.
- Το χαμηλό κύπελλο (0,4-0,5μ.) αποτελεί το παραδοσιακό σύστημα μόρφωσης των πρέμνων και απαντάται συχνότερα σε περιοχές με μεγαλύτερο υψόμετρο και σε κλίματα μεγαλύτερης ηλικίας. Η γραμμική μόρφωση ενός επιπέδου, μορφής *royat* (αμφίπλευρο), δεν είναι τόσο συχνή και τη συναντάμε σε νεαρούς αμπελώνες και κυρίως σε περιοχές με χαμηλό υψόμετρο. Το κυπελλοειδές σχήμα δεν απαιτεί καμία υποστήριξη, ενώ αντίθετα η γραμμική μόρφωση χρειάζεται στήριξη με σύρματα (ύψος ορόφου περίπου 0,5 μ.), που δένονται σε πασσάλους μετρίου ύψους (περίπου 1,8 μ.), τοποθετημένους συνήθως ανά 5 μ. Στην άνω οριζόντια πλευρά μπορεί να υπάρχουν επιπλέον σύρματα για να προστατεύουν τους βλαστούς από τους ανέμους.
- Τα όργωματα γίνονται συνήθως με χειροκίνητες φρέζες ή όταν οι συνθήκες το επιτρέπουν, με μικρά τρακτέρ. Η συχνότητά τους στους ημιορεινούς αμπελώνες είναι μία φορά το χρόνο, περίπου στα τέλη Μαρτίου έως στις αρχές Απριλίου, ενώ στις πιο πεδινές περιοχές μπορεί να ακολουθήσει και δεύτερο όργωμα κατά τη διάρκεια του Μαΐου.

Συμπερασματικά, διαπιστώνουμε ότι το υψόμετρο δεν μπορεί να αποτελέσει κριτήριο ουσιαστικής διαφοροποίησης, αφού το σύνολο σχεδόν των αμπελώνων βρίσκεται σε ορεινές ή ημιορεινές ζώνες. Το ίδιο ισχύει και για αυτή καθαυτή την αμπελουργική ζώνη της «ρομπόλας», οι αμπελώνες της οποίας είναι σχετικά ομοιογενείς. Εξάιρεση αποτελούν οι γραμμικής μόρφωσης αμπελώνες που

καταλαμβάνουν διάσπαρτες επίπεδες εκτάσεις του οροπεδίου Ομαλών (περίπου 10 %, με βάση προφορικά στοιχεία του Συνεταιρισμού) και που δεν αφήνουν ακόμη σαφές αποτύπωμα στο τοπίο. Συνεπώς, μόνο βάση του κριτηρίου του ανάγλυφου μπορέσαμε να ορίσουμε τρεις τύπους τοπίων:

- Τους αμπελώνες των απότομων πλαγιών, που αντιστοιχούν σε αμπέλια φυτεμένα σε κλίσεις πάνω από 6%,
- Τους αμπελώνες των ήπιων πλαγιών, δηλαδή αμπέλια φυτεμένα σε κλίσεις ανάμεσα στο 3% και 6%, και
- Τους αμπελώνες των επίπεδων εκτάσεων, αμπέλια φυτεμένα σε ένα σχεδόν επίπεδο έδαφος.

Μετά από τον προσδιορισμό των τύπων τοπίων της αμπελουργικής ζώνης «ρομπόλας» επιχειρήθηκε η αναζήτηση και καταγραφή των στοιχείων που δίνουν ταυτότητα στα τοπία αυτά. Από αυτή τη διερεύνηση προκύπτουν τα ακόλουθα γενικά συμπεράσματα:

- Στην περιοχή η γεωργία είναι η κύρια παραγωγική κατεύθυνση. Η ελαιοκαλλιέργεια, η σημαντικότερη γεωργική καλλιέργεια, αλλά και οι άλλες καλλιέργειες μαζί με τους βοσκότοπους δίδουν στο τοπίο τον αγροτικό χαρακτήρα του και την εικόνα ενός μωσαϊκού.
- Η παρουσία φυσικής βλάστησης στην περιοχή είναι σημαντική. Υπολείμματα φυσικής βλάστησης εντοπίζονται στις απότομες και διαβρωμένες, άγονες πλαγιές των ορεινών όγκων που περικλείουν το οροπέδιο των Ομαλών και σε μικρότερο βαθμό μεταξύ των δομημένων και καλλιεργούμενων περιοχών. Σημαντικό μέρος αυτής της ανεκμετάλλευτης περιοχής έχει εγκαταλειφθεί, βρίσκεται σε αγρανάπαυση ή χρησιμοποιείται ως βοσκότοπος. Η βλάστηση στις ακαλλιέργητες περιοχές είναι η γηγενής μακία βλάστηση, φρύγανα αλλά και βλάστηση ψευδο-στεπικού τύπου.
- Λοιπά στοιχεία που αποδίδουν στο τοπίο ταυτότητα αποτελούν οι δρόμοι, οι αναβαθμίδες και οι σβολιάδες, η περίφραξη των αμπελώνων, η διατήρηση μεμονωμένων δέντρων και τα γεωργικά κτίσματα. Εξαιρετικής σημασίας για την ταυτότητα της περιοχής είναι επίσης η γειτνίασή της με τον Εθνικό Δρυμό Αίνου.

- Εντός των ορίων της ζώνης εντοπίζονται στοιχεία με σημασία κοινής πολιτισμικής κληρονομιάς (θρησκευτικού, ιστορικού – αρχαιολογικού και λαογραφικού ενδιαφέροντος)
- Επίσης, διαπιστώνεται η ύπαρξη αρνητικών στοιχείων που αλλοιώνουν το τοπίο, όπως η εξάπλωση του οδικού δικτύου, του δικτύου μεταφοράς ενέργειας, τα ακαλαίσθητα και μη αρμονικά ενσωματωμένα στο περιβάλλον κτίσματα, οι πρόχειρες και κακότεχνες περιφράξεις, καθώς και φαινόμενα ρύπανσης, υπερβόσκησης και εγκατάλειψης αγρών.

Οι τάσεις εξέλιξης των αμπελώνων της περιοχής, φαίνεται να διαμορφώνονται από τις δράσεις στα πλαίσια της ΚΟΑ οίνου, όπως το πρόγραμμα «αναδιάρθρωσης και μετατροπής των αμπελώνων», από την απειλή των πυρκαγιών, τη γενικότερη υποχώρηση της γεωργικής δραστηριότητας, καθώς και την αστική και τουριστική πίεση.

Από την επεξεργασία των συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν στην περιοχή προκύπτουν τα εξής γενικά συμπεράσματα:

1. Όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται οι ενεργώς εμπλεκόμενοι παράγοντες της περιοχής το τοπίο του αμπελώνα, διαπιστώνουμε ότι η συντριπτική πλειονότητα των ερωτηθέντων επεσήμανε την υψηλή αισθητική αξία και την ιδιαιτερότητά του. Ως στοιχεία που συμβάλλουν στο φυσικό κάλλος του τοπίου, υποδείχθηκαν:

- Οι αμπελώνες και η εναλλαγή τους με τη φυσική βλάστηση
- Το έντονο ανάγλυφο της περιοχής
- Η επιβλητικότητα του όρους Αίνος
- Η αντίθεση μεταξύ βουνού και θάλασσας στην ενατένιση του τοπίου (μιλώντας για την περιοχή «Φαγιάς»)

Ως προς την ιδιαίτερη σχέση που αναπτύσσουν οι ερωτηθέντες με το τοπίο και τον τρόπο με τον οποίο το αντιμετωπίζουν, διαπιστώνουμε ότι το τοπίο αποκτά τις εξής σημασίες:

- Το τοπίο ως το καθημερινό πλαίσιο ζωής
- Το τοπίο ως εκείνο το στοιχείο που αποδίδει ταυτότητα στο χώρο, αποκτώντας εμβληματική αξία
- Ένα υψηλής αισθητικής αξίας φυσικό τοπίο

2. Η πλειονότητα των ερωτηθέντων δήλωσε ότι οι αγρότες δεν εφαρμόζουν πρακτικές που να λαμβάνουν υπόψη τους το τοπίο. Είναι επίσης αξιοσημείωτο ότι αντίθετη γνώμη είχαν μόνο ερωτηθέντες της κατηγορίας των έμμεσα εμπλεκόμενων και μάλιστα το ένα δεύτερο από αυτούς.

Παρά την αρνητική τους απάντηση όμως, το σύνολο των ερωτηθέντων ήταν σε θέση να αναγνωρίσει συγκεκριμένες δράσεις των αγροτών με θετικές επιδράσεις στο τοπίο. Οι δράσεις αυτές συνοψίζονται στα εξής:

- Η γενικότερη περιποίηση και φροντίδα των αμπελιών
- Η διατήρηση, συντήρηση ή και κατασκευή στοιχείων τοπιακής αξίας, όπως ξερολιθιές, αναβαθμίδες, ή η διατήρηση της φυσικής βλάστησης κλπ.
- Ο καθαρισμός των ορίων των αμπελοτεμαχίων και των μονοπατιών από ανεπιθύμητη βλάστηση (ξηλόγγωμα)
- Η φροντίδα για καθαρό περιβάλλον
- Η γενικότερη προστασία του περιβάλλοντος

3. Οι συνομιλητές στην πλειονότητά τους συμφώνησαν ότι από την προστασία του τοπίου της υπό μελέτη αμπελουργικής ζώνης θα προκύψουν οφέλη τόσο για την τοπική κοινωνία και την οικονομία της, όσο και για τους παραγωγούς της περιοχής και για το περιβάλλον εν γένει.

Ως πιθανά οφέλη για την τοπική κοινωνία αναφέρθηκαν:

- Η προσέλκυση επισκεπτών και η οικονομική ανάπτυξη στην περιοχή μέσω μιας ήπιας μορφής τουριστικής δραστηριότητας
- Η εξασφάλιση ενός υψηλής ποιότητας χώρου διαβίωσης και εργασίας για τους κατοίκους της περιοχής

Ως πιθανά οφέλη για τους παραγωγούς, δηλώθηκαν τα εξής:

- Η συμβολή του τοπίου στην αποτελεσματικότερη προώθηση του παραγόμενου οίνου, μέσω της ταύτισης του με ένα ελκυστικό τοπίο-σύμβολο

Ως πιθανά περιβαλλοντικά οφέλη αναφέρθηκαν: η προστασία του εδάφους από τη διάβρωση, η καλύτερη διαχείριση των υδατικών πόρων και του εδάφους, καθώς και η διατήρηση της βιοποικιλότητας της περιοχής.

4. Όσον αφορά το ανερχόμενο αίτημα της κοινής γνώμης προς τους παραγωγούς για τη φροντίδα του τοπίου, οι ερωτηθέντες στην πλειοψηφία τους συμφώνησαν ότι δεν βρίσκει την ανάλογη ανταπόκριση και το ενδιαφέρον εκ μέρους των παραγωγών, αν και οι ίδιοι θεωρούν ότι κάτι τέτοιο θα ήταν επιθυμητό.

Επίσης, οι συνομιλητές υπέδειξαν συγκεκριμένες δράσεις στις οποίες θα μπορούσαν να προβούν οι αγρότες της περιοχής για τη φροντίδα του τοπίου. Οι δράσεις αυτές συνοψίζονται στα εξής:

- Γενικότερη φροντίδα των αμπελώνων, μέσω των καλλιεργητικών πρακτικών και των ελεγχόμενων παρεμβάσεων
- Διάσωση των στοιχείων με τοπιακή και παραδοσιακή αξία
- Διατήρηση παραδοσιακών καλλιεργητικών πρακτικών και προώθηση ήπιων μορφών γεωργίας
- Μέριμνα για εκμηδένιση των ρυπογόνων παρεμβάσεων
- επίσης από τους άμεσα εμπλεκόμενους αναφέρθηκε η ανάγκη αμεσότερης ενημέρωσης για σχετικά θέματα από τη μεριά των παραγωγών

Τέλος, η πλειοψηφία των άμεσα και το ένα δεύτερο εκ των έμμεσα εμπλεκόμενων φαίνεται να θεωρούν αναγκαία την καθιέρωση ειδικού οικονομικού κινήτρου προς τους παραγωγούς για τις επιπρόσθετες δράσεις και ευθύνες με τις οποίες τους επιβαρύνει η προστασία του τοπίου.

5. Ως απειλές και κίνδυνοι για το τοπίο του αμπελώνα της υπό μελέτη ζώνης αναδείχθηκαν από την πλειονότητα των ερωτηθέντων τα εξής:

- Η εγκατάλειψη της αμπελοκαλλιέργειας, η οποία αναγνωρίζεται ως ο μεγαλύτερος και πιο άμεσος κίνδυνος
 - Η ανεξέλεγκτη κτηνοτροφία, η οποία φαίνεται να βλάπτει το τοπίο, τόσο γιατί καθιστά απολύτως αναγκαία τη συμβατική περίφραξη των αμπελώνων με ότι αυτό συνεπάγεται, όσο και γιατί τα αρνητικά της υπερβόσκησης απειλούν ακόμα και τον Εθνικό δρυμό με ορατά ήδη τα αποτελέσματα στις πλαγιές του Αίνου.

Ως υπαρκτοί αλλά λιγότερο σημαντικοί κίνδυνοι αναφέρθηκαν οι εξής:

- Η δημιουργία αιολικών και φωτοβολταϊκών πάρκων
- Η οικιστική πίεση που δέχεται η περιοχή Φαγιάς
- Τα ακαλαίσθητα χτίσματα και οι κακότεχνες περιφράξεις
- Η καταστροφή στοιχείων τοπιακής και παραδοσιακής αξίας
- Η εντατικοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας

6. Τέλος, από την πλειονότητα των ερωτηθέντων προτάθηκε η λήψη των ακόλουθων μέτρων για την προστασία του τοπίου της υπό μελέτη αμπελουργικής ζώνης:

- Μέτρα σχετικά με τον περιορισμό της εγκατάλειψης της αμπελοκαλλιέργειας και τη συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού της περιοχής
- Μέτρα σχετικά με την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των παραγωγών και των κατοίκων της περιοχής σε θέματα που αφορούν το τοπίο
- Μέτρα σχετικά με την προώθηση και διατήρηση των παραδοσιακών μορφών καλλιέργειας και γενικότερα των ήπιων μορφών γεωργίας
- Μέτρα σχετικά με τη διατήρηση και συντήρηση στοιχείων παραδοσιακής και τοπιακής αξίας
- Ο αυστηρός καθορισμός χρήσεων γης με τον παράλληλο έλεγχο της κτηνοτροφικής δραστηριότητας
- Μέτρα σχετικά με την γενικότερη ανάδειξη του τοπίου της περιοχής

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Με δεδομένη την πρόσφατη ανάδυση του ενδιαφέροντος της κοινής γνώμης για τα αγροτικά τοπία, στα πλαίσια της παρούσας εργασίας αναδεικνύονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τοπίου της ζώνης των οίνων ΟΠΑΠ «Ρομπόλα Κεφαλληνίας» και διερευνώνται οι στάσεις όσων δραστηριοποιούνται ενεργά στην περιοχή, απέναντι σε θέματα σχετικά με την προστασία και διαχείρισή του.

Σημειωτέον ότι ολοένα και μεγαλύτερο μέρος των ενεργών δραστών της περιοχής αντιλαμβάνεται την αξία του υπό μελέτη τοπίου, ως παράγοντα και εργαλείου ανάπτυξης της περιοχής. Πράγματι, πρόκειται για ένα ιδιαίτερο τοπίο, η προστασία και ανάδειξη του οποίου αναμφισβήτητα μπορεί να επιφέρει οφέλη στους παραγωγούς (μέσω της απόδοσης προστιθέμενης αξίας στο προϊόν) αλλά και στην τουριστική δραστηριότητα της περιοχής, βελτιώνοντας το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων και υποβοηθώντας τη συγκράτηση του τοπικού πληθυσμού και τη διασφάλιση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Στα παραπάνω πλαίσια κρίνεται αναγκαία η διερεύνηση των μέτρων και των δράσεων εκείνων που θα προστατεύσουν και θα αναδείξουν το εν λόγω τοπίο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αντζουλάτος Γ., 2002. *Οδηγός Αμπέλου Οίνου Κεφαλονιάς & Ιθάκης*, έκδοση Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Κεφαλονιάς & Ιθάκης (Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης), Αργοστόλι.

Βαλάντου, Α., 2010. *Το Τοπίο Ως Αντικείμενο Νομικής Προστασίας: Σχέσεις Και Αντιφάσεις Μεταξύ Κανόνων Δικαίου Και Πραγματικότητας*, ΜΚΟ Νόμος και Φύση. Διαθέσιμο στην: <http://www.nomosphysis.org.gr>
[Ημερομηνία επίσκεψης 12-5-2012]

Βασάλα Π., 1995. «Ένα μουσείο της φύσης», Η Καθημερινή, σελ. 26

Δεμπόνος Α.Δ., 2003. «Οίνος. Ο ιστορικός κύκλος των Κεφαλονίτικων κρασιών», Διάττων, Αθήνα.

Γενική Διεύθυνση Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης, 2012, *Ανακοινώσεις των κρατών μελών*.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2007. Fact Sheet: Προς έναν αειφόρο Ευρωπαϊκό κλάδο οίνου

Ίδρυμα Φωκά - Κοσμετάτου, 2003. «*The flora of Cephalonia*», Αργοστόλι.

Ίδρυμα Φωκά – Κοσμετάτου, 2011, *Ιόνια χλωρίδα*, Εκδόσεις Ιδρυματος Φωκά Κοσμετάτου.

Κοντογεωργάκος Δ., 1997. *Οίνος*, Εξελίξεις και προοπτικές του αγροτικού τομέα, εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα, σελ.231-258.

Μαριά Ε. Α., 2010. *Νομικά εργαλεία για την προστασία του τοπίου: Ζητήματα από την επικείμενη κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για το τοπίο*. Παπαγιάννης Θ. Σορώτου

Α., Σε αναζήτηση του Ελληνικού τοπίου, σελ.65-86, Μεσογειακό Ινστιτούτο για τη φύση και τον Άνθρωπο, Αθήνα

Μιχαήλ Γ., Παγκρατίου Ε., Πουλογιάννη Ν., 2009. *«Εγχειρίδιο Ξερολιθικών Κατασκευών»*, Ιωάννινα.

Μπεόπουλος Ν., 2010, *Σκέψεις και ερωτήματα από την εμφάνιση δημόσιων παρεμβάσεων στο τοπίο μέσω μέτρων αγροπεριβαλλοντικής πολιτικής*, Παπαγιάννης Θ. Σορώτου Α., Σε αναζήτηση του Ελληνικού τοπίου, σελ. 53-64, Μεσογειακό Ινστιτούτο για τη φύση και τον Άνθρωπο, Αθήνα.

Μπεόπουλος Ν., 2011. Οι παρεμβάσεις της αγροπεριβαλλοντικής πολιτικής στο τοπίο: σκέψεις και ερωτήματα, Γεωγραφίες 18: 19-35.

Μουσείο φυσικής ιστορίας Κεφαλονιάς και Ιθάκης, ενημερωτικό φυλλάδιο

Νομαρχία Κεφαλονιάς-διεύθυνση γεωργίας, 1990. *Ρομπόλα Κεφαλονιάς*, Αργοστόλι.

Πεζάρος Π., 2004. *Μια Σύντομη Ανασκόπηση της Ελληνικής Γεωργίας*, Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης.

Σπαρτιανού Μ. και Τζιάφρα Σ., 2004. *Περιβαλλοντική εκπαίδευση για τη αειφορία στα σχολεία του νότιου Αιγαίου*, Περιφερειακό ταμείο ανάπτυξης Νοτίου Αιγαίου. Πρόγραμμα «Πρακτικές βιώσιμης ανάπτυξης στα νησιά του Νοτίου Αιγαίου (νήσοι Ίος και Τήλος)»

Τερκενλή Θ., 1996. *Το Πολιτισμικό Τοπίο: Γεωγραφικές προσεγγίσεις*, Παπαζήση σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Αθήνα.

Τσαγκάρη Κ., Καρέτσος Γ., Προύτσος Ν., 2011. *Δασικές πυρκαγιές Ελλάδας 1983-2008*, Ινστιτούτο Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων και Τεχνολογίας Δασικών Προϊόντων – ΕΘΙΑΓΕ, Αθήνα.

Τσαγκάρη Κ., Καρέτσος Γ., Προύτσος Ν., 2011. *Δασικές πυρκαγιές Ιονίων Νήσων 1983-2005*, Ινστιτούτο Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων και Τεχνολογίας Δασικών Προϊόντων – ΕΘΙΑΓΕ, Αθήνα.

Υπουργείο γεωργίας, 1977. «Εδαφολογική μελέτη ζώνης οίνων ΟΠΑΠ Ρομπόλα Κεφαλονιάς», Ινστιτούτο εδαφολογίας, Αθήνα.

Φοίτος Δ. & Damboldt J., 1985. «*Η χλωρίδα της νήσου Κεφαλληνίας*», Βοτανικά χρονικά 5(1-2): 1-204 Έκδοση του εργαστηρίου Βοτανικής του Πανεπιστημίου Πατρών.

ICAP, 2010. Κλαδική μελέτη Αμπελοοινικού τομέα, Αθήνα.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Antrop, M., 2005. *Why Landscapes of the Past are Important for the Future*, Landscape and Urban Planning 70 (2005) 21 – 34

Barham E., 2003. *Translating terroir: the global challenge of French AOC wine labeling*, Jurnal of rural studies 19, p. 127-138

Baudry J. & Papy F., 2001. *The role of landscape heterogeneity in the sustainability of cropping systems*, in: Nosberger J. – Geiger H. H. – Struik P. C. (eds). Crop science: Progress and prospect. Wallingford CABI Publishing

Beriatos E., 2002. *'Peaks and Troughs from Tourism in the Ionian Islands, Greece.*

Berque A., 1994. *Cinq propositions pour un théorie du paysage*, Paris, Champ Vallon, Pays/paysages.

Cosgrove, D., 1998. *Cultural Landscapes*. Unwin T. (ed). A European Geography, Longman, Edinbrough Gate, pp. 65 – 82

Deffontaines J.-P., 1973. *Analyses du paysage et etude regionale des systems de production agricole*, Economie Rurale, 98, 3-13.

Deffontaines J.-P., 1996. *Du paysage comme moyen de connaissance de l'activité agricole à l'activité agricole comme moyen de production du paysage: Un point de vue d'agronome*, Comptes rendus de l'Académie d'Agriculture de France 82 (4), pp. 57-69.

Deffontaines J.-P., 1998. *Les sentiers d'un géoagronome*, Ed. Arguments, Paris, 359 p

Donnadieu P., 1987. *Quinze ans de paysagisme au service de l'aménagement de la forêt et de la montagne*, Paysage et Aménagement, 1, 15-17.

Fabbri L., Demarque M., 2003. *Les paysages viticoles des Côtes du Rhône gardoises, définition et caractérisation*. Rapport d'étude, Laboratoire Mutations des Territoires en Europe CNRS, UMR 5045 – Université Paul Valéry, Montpellier. 53 p.

Haynes S.J., 1999. "Geology and wine 1. Concept of terroir and the role of geology", Geoscience Canada, τομ. 26, τχ. 4 (1999), σελ. 190-194.

Joliet F., 2004. *Paysages viticoles in l'Etude thématique : les paysages culturels viticoles, dans le cadre de la convention du Patrimoine mondial de l'UNESCO*. p 23-29.

Luginbühl Y., 2007. *Les paysages de la ruralité, p. 27-34, in Proceedings : Landscape and rural heritage*, Sixth meeting of the Workshops of the Council of Europe for the implementation of the European Landscape Convention, Sibiu, Romania, 20-21 September 2007, European spatial planning and landscape, No 88, Council of Europe Publishing, 472 π.

Oules Berton S., Duchesne J., Joliet F., 2007. *Une méthode de caractérisation des paysages viticoles : l'apport de la modélisation*, XXXth World Congress of Vin and Wine, Budapest 10-16 juin 2007. 6p.

Ίδρυμα Φωκά - Κοσμετάτου, 2003. «*The flora of Cephalonia*», Αργοστόλι.

Διαδικτυακές Σελίδες:

Δήμος Κεφαλονιάς, διαθέσιμο στην: <http://www.kefallonia.gov.gr>

[Ημερομηνία επίσκεψης: 23-9-2011]

Κεφαλονιά και Ρομπόλα, διαθέσιμο στην : www.houseofwine.gr

[Ημερομηνία επίσκεψης: 3-9-2011]

Τοπικό σύμφωνο ποιότητας, Ανάλυση υφιστάμενης κατάστασης, Αναπτυξιακή εταιρία Κεφαλονιάς και Ιθάκης, διαθέσιμο στην: www.aneki.gr

[Ημερομηνία επίσκεψης: 5-2-2012]

Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας(ΞΕΕ), διαθέσιμο στην: www.grhotels.gr

[Ημερομηνία επίσκεψης: 5-2-2012]

"Γιορτή Ρομπόλας" στα Φραγκάτα Κεφαλονιάς - Σύλλογος Μέρμηγκας, διαθέσιμο στην: <http://www.giorti-robolas.gr>

[Ημερομηνία επίσκεψης: 25-3-2012]

Μελέτη για την αγροτουριστική ανάπτυξη στα Ιόνια νησιά σε σχέση με την εξασφάλιση τοπικών προϊόντων για μια ολοκληρωμένη αγροτική ανάπτυξη, Συνεταιριστική Αυτοδιοικητική Ζακύνθου, Αναπτυξιακή Α.Ε. Ο.Τ.Α. (Σ.Α.Ζ.Α.Ε), διαθέσιμο στην: www.sazae.gr

[Ημερομηνία επίσκεψης: 26-3-2012]

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, διαθέσιμο στην: www.ninagric.gr

[Ημερομηνία επίσκεψης: 10-4-2012]

Βάση στατιστικών δεδομένων, ΕΛ.ΣΤΑΤ., διαθέσιμο στην: www.statistics.gr

[Ημερομηνία επίσκεψης: 6-6-2012]

Το ηλεκτρικό ρεύμα και εμείς, ΔΕΗ, διαθέσιμο στην: www.dei.gr

[Ημερομηνία επίσκεψης: 7-4-2012]

Κεφαλονιά Ιστορικά, διαθέσιμο στην: www.Kefaloniaguide.co.uk

[Ημερομηνία επίσκεψης: 14-6-2012]

Τρόποι κλαδέματος, διαθέσιμο στο: www.wineandgrapes.gr

[Ημερομηνία επίσκεψης: 15-6-2012]

Μουσείο ρομπόλας, διαθέσιμο στον: www.inkefalonias.gr

[Ημερομηνία επίσκεψης: 12-7-2012]

Τα μουσεία μας, Επιμελητήριο Κεφαλονιάς και Ιθάκης, διαθέσιμο στην: www.eeki.gr

[Ημερομηνία επίσκεψης: 5-3-2012]

Μονή Αγίου Γερασίμου, διαθέσιμο στην: www.ionion.com

[Ημερομηνία επίσκεψης: 7-4-2012]

Ελληνικά αμπελοτόπια, ο Αμπελώνας της Ελλάδος, διαθέσιμα στην:
<http://www.newwinesofgreece.com>

[Ημερομηνία επίσκεψης:]

Οι κατηγορίες των ελληνικών κρασιών, Σύνδεσμος Ελληνικού οίνου, διαθέσιμο στην:
www.greekwinefederation.gr

[Ημερομηνία επίσκεψης: 9-8-2012]

Κατηγορίες Ελληνικών οίνων, Επώνυμο Ελληνικό Κρασί, διαθέσιμο στην:
www.newwinesofgreece.com

[Ημερομηνία επίσκεψης: 16-7-2012]

Εθνική Μετεωρολογική Εταιρία (EMY), διαθέσιμο στην: www.hnms.gr

[Ημερομηνία επίσκεψης: 11-2-2012]

Νομοθεσία οίνου, οίνοι ΠΟΠ, Κεντρική Συνεταιριστική Ένωση Αμπελοοινικών προϊόντων, διαθέσιμο στην: www.keosoe.gr

[Ημερομηνία επίσκεψης: 11-3-2012]

Ο Ναός Αρχαγγέλων Ομαλών, διαθέσιμο στην: www.kefalonianmap.gr

[Ημερομηνία επίσκεψης: 9-2-2012]

Νομοθεσία

Π.Δ. 15/1982 δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 2/Α/31-12-1982 «Περί αναγνώρισης ονομασίας προελεύσεως οίνων «ρομπόλα Κεφαλληνίας»»

Π.Δ. 242/1982 δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 39/Α/29-3-1982 «Για την αναγνώριση οίνων με ονομασία προελεύσεως Μοσχάτος Κεφαλληνίας ελεγχόμενη»

Β.Δ. 386/1971 δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 39/Α/29-3-1982 «Περί αναγνώρισεως ελεγχόμενων ονομασιών προελεύσεως οίνων»

ΥΑ 324953/4711 δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 720/Β/30-9-1982 «αναγνώριση των οίνων «Ρομπόλα Κεφαλληνίας» ως ονομασίας προελεύσεως ανωτέρας ποιότητας

Συντομογραφίες

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΛ.ΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Εταιρία
ΚΟΑ	Κοινή Οργάνωση Αγοράς
ΚΟΓΠ	Κώδικες Ορθής Γεωργικής Πρακτικής
ΟΠΑΠ	Ονομασία Προέλευσης Ανωτέρας Ποιότητας
ΟΠΕ	Ονομασία Προέλευσης Ελεγχόμενη
ΠΟΠ	Προϊόν Ονομασίας Προέλευσης
ΞΕΕ	Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος
ΥΑ	Υπουργική Απόφαση

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1^ο

➤ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΣΧΕΤΙΚΗ ΜΕ ΤΗΝ ΡΟΜΠΟΛΑ

➤ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΟΙΝΟΥ

➤ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΟΙΚΙΛΙΑΣ

ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ ὅρου Μερίτωνα, τῆς Κοινότητος Ν. Μαριμαρᾶ Χαλκιδικῆς.

Ἄρθρον 2.

Ἡ διακίνηση καὶ διάθεσις τῶν ἐν ἄρθρῳ 1 οἶνων διενεργεῖται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον μὲ τὴν εἰδικὴν ἐθνικὴν ἐνδειξὴν «ὄνομασία προελεύσεως ἀνωτέρας ποιότητος» καὶ ἐφ' ὅσον πληροῦνται αἱ προϋποθέσεις τοῦ παρόντος Διατάγματος καὶ οἱ καθορισθέντες δυνάμει τῶν διατάξεων τῆς παρ. 4 τοῦ ἄρθρου 5 τοῦ Ν. Δ/τος 243/1969 ὅροι.

Εἰς τὸν ἐπὶ τῆς Γεωργίας Ὑπουργόν, ἀνατίθεται τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 28 Δεκεμβρίου 1981

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΗΜΙΤΗΣ

Εἰς τὸν ἐπὶ τῆς Γεωργίας Ὑπουργόν, ἀνατίθεται τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 28 Δεκεμβρίου 1981

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΗΜΙΤΗΣ

(15)

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟΝ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 16

Προσσκευασία κατὰ μάζα ἢ κατὰ ὄγκο ὁρισμένων προσσκευασμένων προϊόντων εἰς συμμόρφωσιν πρὸς τὴν 76/211-ΕΟΚ Ὁδηγία τοῦ Συμβουλίου τῶν Ὑπουργῶν τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, τῆς 20.1.1976, ὅπως τροποποιήθηκε καὶ συμπληρώθηκε μὲ τὴν 78/891-ΕΟΚ Ὁδηγία τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων τῆς 28.9.1978.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ἐχόντας ὑπόψη :

- Τὸ ἄρθρο 2 τοῦ Νόμου 945/79 «περὶ κυρώσεως τῆς συνθήκης προσχωρήσεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Οἰκονομικὴν Κοινότητα καὶ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Κοινότητα Ἀτομικῆς Ἑνεργείας, ὡς καὶ τῆς Συμφωνίας περὶ προσχωρήσεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Κοινότητα Ἀνθρακὸς καὶ Χάλυβος».
- Τὰ ἄρθρα 2, 143 καὶ 145 τῆς Πράξεως «περὶ τῶν ὁρων προσχωρήσεως τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας καὶ τῶν προσαρμογῶν τῶν συνθηκῶν».
- Τὴν 76/211-ΕΟΚ Ὁδηγία τοῦ Συμβουλίου τῶν Ὑπουργῶν τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων τῆς 20.1.1976 καὶ τὴν τροποποιητικὴ αὐτῆς 78/891-ΕΟΚ Ὁδηγία τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, τῆς 28.9.1978.
- Τὴν 980/1981 Γνωμοδότηση τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, μετὰ ἀπὸ πρότασιν τῶν Ὑπουργῶν Συντονισμοῦ καὶ Ἐμπορίου, ἀποφασίζουσα :

Ἄρθρο 1.

1. Τὸ Προεδρικὸν Διάταγμα αὐτὸ ἐκδίδεται γιὰ τὴν συμμόρφωσιν τῆς Ἑλληνικῆς νομοθεσίας στὴν 76/211-ΕΟΚ Ὁδηγία τοῦ Συμβουλίου τῶν Ὑπουργῶν τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, τῆς 20.1.1976, «περὶ προσεγγίσεως τῶν νομοθεσιῶν τῶν Κρατῶν μελῶν τῶν ἀναφερομένων στὴν προπαρασκευὴ σὲ μάζα ἢ ὄγκο ὁρισμένων προϊόντων σὲ προσσκευασίας» ὅπως τροποποιήθηκε καὶ συμπληρώθηκε μὲ τὴν 78/891-ΕΟΚ Ὁδηγία τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, τῆς 28.9.1978 (Εἰδικὴ ἐκδόσις στὴν Ἑλληνικὴ : Τεύχος 13, τόμος 003 σελ. 195 καὶ τόμος 007, σελ. 181 ἀντίστοιχα).

2. Οἱ διατάξεις τοῦ Προεδρικοῦ Διατάγματος αὐτοῦ ἀφοροῦν προσσκευασίας ποὺ περιέχουν προϊόντα, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ καθορίζονται ἀπὸ τὸ 1051/81 Π.Δ. «περὶ προσσκευασίας κατ' ὄγκον μερικῶν προσσκευασμένων ὑγρῶν κ.τ.λ.» (Φ.Ε.Κ. τ. Α' 256/15.9.81), ποὺ προορίζονται νὰ πωληθῶν σὲ ἐνιαῖες ποσότητες, σταθερὰ καὶ :

- ἴσας μὲ τιμὰς ποὺ καθορίζονται ἐκ τῶν προτέρων ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τὶς πληροῦν,
- ἐκφραζόμενες σὲ μονάδες μάζας ἢ ὄγκου,
- ἴσες ἢ μεγαλύτερες ἀπὸ 5 γραμμάρια ἢ 5 χιλιόστο-λίτρα καὶ μικρότερες ἀπὸ 10 χιλιόγραμμα ἢ 10 λίτρα.

Ἄρθρο 2.

1. Γιὰ τὸ Προεδρικὸν Διάταγμα αὐτὸ «Προσκευασία» εἶναι τὸ σύνολο μιᾶς ποσότητος προϊόντος καὶ τῆς ἀποκλειστικῆς του συσκευασίας εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει τοῦτο προσσκευασθῆ.

Ἄρθρον 3.

Ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος καταργεῖται τὸ ἄρθρον 5 τοῦ Β. Δ/τος 539/1971 «περὶ ἀναγνώσεως ὀνομασιῶν προελεύσεως οἶνων».

(14)

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟΝ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 15

Ἀναγνώρισις ὀνομασίας προελεύσεως οἶνων «Ρομπόλα Κεφαλληνίας».

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ἐχόντες ὑπόψη :

1. Τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 4 καὶ 5 παρ. 2β, 8α καὶ 9β τοῦ Ν. Δ/τος 243/1969 «περὶ βελτιώσεως καὶ προστασίας τῆς ἀμπελοποιτικῆς παραγωγῆς» ὡς ἀντιστοίχως ἀντικατεστάθησαν διὰ τῶν ἄρθρων 3 καὶ 4 τοῦ Νόμου 427/76 «περὶ ἀντικαταστάσεως, συμπληρώσεως καὶ καταργήσεως ἐνίων διατάξεων τοῦ Ν. Δ/τος 243/1969».

2. Τὴν ὑπ' ἀριθ. 9/1981 εἰσήγησιν τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς Προστασίας Οἴνοπαραγωγῆς (ΚΕΠΟ).

3. Τὴν ὑπ' ἀριθ. 1574/1981 γνωμοδότησιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ Γεωργίας, ἀποφασίζουσα :

Ἄρθρον 1.

1. Ἀναγνωρίζονται καὶ δικαιούνται τῆς ὀνομασίας προελεύσεως «Ρομπόλα Κεφαλληνίας» οἱ λευκοὶ ξηροὶ οἶνοι, οἱ πληροῦντες τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος.

2. Οἱ οἶνοι ὀνομασίας προελεύσεως Ρομπόλα Κεφαλληνίας παράγονται ἐξ οἴνοποιήσεως σταφυλῶν τῆς ποικιλίας Ρομπόλα, ἀμπελώνων περιοχῶν κειμένων εἰς ὑψόμετρον τουλάχιστον 50 μ. τῶν Κοινοτήτων Ὀμαλῶν, Δαυγάτων, Δειληνάτων, Τρωϊκανάτων καὶ Φαρακλάτων, ὡς καὶ ἀμπελώνων περιοχῶν εὐρισκομένων ἀνωθεν τῆς ἐπαρχιακῆς ἀμαξίτης ὁδοῦ Ἀργυροστολίου Πόρου τοῦ Νομοῦ Κεφαλληνίας τῶν Κοινοτήτων Μουσάτων καὶ Βλαχάτων.

Ἄρθρον 2.

Ἡ διακίνηση καὶ διάθεσις τῶν ἐν ἄρθρῳ 1 οἶνων διενεργεῖται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον μὲ τὴν εἰδικὴν ἐθνικὴν ἐνδειξὴν «ὄνομασία προελεύσεως ἀνωτέρας ποιότητος» καὶ ἐφ' ὅσον πληροῦνται αἱ προϋποθέσεις τοῦ παρόντος Δ/τος καὶ οἱ καθορισθέντες δυνάμει τῶν διατάξεων τῆς παρ. 4 τοῦ ἄρθρου 5 τοῦ Ν. Δ/τος 243/1969 ὅροι.

12. 'Επί των οίνων « όνομασίας προελεύσεως Ρομπόλα Κεφαλληνίας άνωτέρας ποιότητας» έχουν παράλληλη εφαρμογή για θέματα που δέν ρυθμίζονται με την παρούσα απόφαση μας οι γενικές και ειδικές διατάξεις του Ν. Δ/τος 243/69 του Ν. 396/76 καθώς και των βασικών κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 337/79 338/79 ως και των κανονισμών που έκδόθηκαν σε εκτέλεση αυτών.

13. 'Η απόφαση μας αυτή ισχύει από την ημερομηνία δημοσίευσής της στην 'Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και ταυτόχρονα καταργείται ή παράγραφος 2 της 'Υπουργικής απόφασης αριθ. 378022/11016/15.9.71 (ΦΕΚ 773/Β/27.9.1971).

'Η απόφαση μας αυτή να δημοσιευθεί στην 'Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

'Αθήνα, 20 Αυγούστου 1982

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΗΜΙΤΗΣ

«(19) φυτίγγια έπλων κωνηγίου της Δ. Κλ. 9307ΒΠαλ».

'Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην 'Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

'Αθήνα, 13 Αυγούστου 1982

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΗΣ

'Αριθ. 324953/4711

(7)

Αναγνώριση οίνων « Ρομπόλα Κεφαλληνίας» ως όνομασίας προελεύσεως άνωτέρας ποιότητας

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Έχοντας υπόψη :

1. Τις διατάξεις του Ν. Δ/τος 243/1969 «περί βελτιώσεως και προστασίας της άμπελοφυτικής παραγωγής» όπως τροποποιήθηκε με το νόμο νόμο 427/1976 «περί αντικαταστάσεως, συμπληρώσεως και καταργήσεως ενίων διατάξεων του ΝΑ 243/1969 και ιδιαίτερα τις διατάξεις των άρθρων 4 και 5 αυτού.

2. Τις διατάξεις του νόμου 992/1979 «περί οργανώσεως των διοικητικών υπηρεσιών διά την εφαρμογήν της Συνθήκης Προσχώσεως της 'Ελλάδος εις τας Εύρωπαϊκές Κοινότητας και ρυθμίσεως συναφών θεσμικών και οργανωτικών θεμάτων» και ιδιαίτερα τις διατάξεις του άρθρου 22, των παραγράφων 2 και 3 αυτού.

3. Τους κανονισμούς (ΕΟΚ) α) αριθ. 337/79 «περί κοινής οργανώσεως της άμπελοοινικής αγοράς», β) αριθ. 338/79 «περί καθορισμού ειδικών διατάξεων σχετικών με τους οίνους ποιότητας που παράγονται εντός καθορισμένων περιοχών και γ) αριθ. 355/79 «περί των γενικών κανόνων για την περιγραφή και την παρουσίαση οίνων και γλευκών σταφυλίων».

4. Την αριθ. 9/1981 εισήγηση της Κεντρικής 'Επιτροπής Προστασίας Οίνοπαραγωγής (ΚΕΠΟ).

5. Το Π. Δ/γμα 15/1981 «περί αναγνώρισεως όνομασίας προελεύσεως οίνων Ρομπόλα Κεφαλληνίας, αποφασίζουμε :

1. Δικαιούνται της « όνομασίας προελεύσεως Ρομπόλα Κεφαλληνίας άνωτέρας ποιότητας» οι λευκοί ξηροί οίνοι, οι όποιοι παράγονται από οινοποίηση σταφυλίων της ποικιλίας Ρομπόλα που προέρχονται από άμπελώνες περιοχών των Κοινοτήτων που καθορίζονται στην παράγραφο 2 του άρθρου 1 του Π.Δ. 15/1981 και έφόσον συντρέχουν οι κατωτέρω προϋποθέσεις :

2. Οι οίνοι προέρχονται από σταφύλια άμπελώνων των οποίων ή απόδοση δέν υπερβαίνει τα 800 χιλιόγραμμα σταφυλίων ανά στρέμμα ή ήλικία είναι μεγαλύτερη των τεσσάρων (4) ετών από τη χρονολογία έμβολιασμού τους ή το έτος φύτευσης προκειμένου για αυτόρριζα και δέν άρδεύονται

Καθ'ηγετών 'Ανωτάτων 'Εκπαιδευτικών 'Ιδρυμάτων για έπι στημανική συνεργασία.

2. Αναγνωρίζεται όλων των έξόδων των 'Υπηρεσιών της ΕΕΑΕ, που πραγματοποιούνται σύμφωνα με την προβλεπόμενη από το νόμο ανάληψη σχετικής ύποχρεώσεως σε έδαφος τοι Διημεσίου.

3. Τα έγγραφα προς το 'Υπηρεσιακό Συμβούλιο της ΕΕΑΕ για θέματα προσωπικού, για τα όποια, κατά τις διατάξεις του Κεφαλαίου Γ' του Ν. 993/79, προβλέπεται κρίση τοι 'Υπηρεσιακού Συμβουλίου.

2. Σε περίπτωση άπουσίας ή κωλύματος του Προέδρου του Σ.Δ. της ΕΕΑΕ οι άνωτέρω άρμοδιότητες μεταβιβάζονται στον Α' Αντιπρόεδρο του Σ.Δ. της ΕΕΑΕ.

3. Ειδικά στον Α' Αντιπρόεδρο αντίκειται ή άρμοδιότητα να επιλαμβάνεται όποιουδήποτε θέματος που τυχόν δά προκύπτει μεταξύ άσφαλιστικών Ταμείων και της ΕΕΑΕ.

'Η παρούσα να δημοσιευθεί στην 'Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 24 Σεπτεμβρίου 1982

γλυκοποίηση των σταφυλίων δέν επιτρέπεται να γίνεται με συνεχή πιεστήρια.

6. 'Ο διατιθέμενος από τον παραγωγό οίνος Ρομπόλα Κεφαλληνίας ως όνομασίας προελεύσεως άνωτέρας ποιότητας (Ο.Π.Α.Π.) πρέπει να έχει τη χημική σύσταση και τους οργανοληπτικούς χαρακτηριστές των τυπικών οίνων «Ρομπόλα Κεφαλληνίας».

Οι παραγωγοί που ενδιαφέρονται για την παραγωγή οίνων της « όνομασίας προελεύσεως Ρομπόλα Κεφαλληνίας άνωτέρας ποιότητας» δηλώνουν στην άρμόδια Διεύθυνση Γεωργίας δέκα πέντε (15) ήμέρες πριν από τον τρυγητό την ημερομηνία που θα άρχίσουν να παραλαμβάνουν σταφύλια γι' αυτό το σκοπό.

8. Οι λευκοί ξηροί οίνοι που δικαιούνται της « όνομασίας προελεύσεως Ρομπόλα Κεφαλληνίας άνωτέρας ποιότητας».

α) Πρέπει να συνοδεύονται από « άμπελοοινικό συνοδευτικό έγγραφο» κατά τη μεταφορά τους από μία έγκατάσταση σε άλλη, όταν διακινούνται εντός του κοινοτικού χώρου και ανεξάρτητα του τρόπου συσκευασίας.

β) Συνοδεύονται και από «πιστοποιητικό προελεύσεως» κατά την έξαγωγή τους προς τρίτες χώρες, όπως αυτό κοροίζεται με την παράγραφο 17 του άρθρου 5, του Ν. Δ/τος 243/69.

γ) 'Επί της κύριας και τυχόν βοηθητικής ετικέτας κατά την εμφιάλωση επί των μέσων συσκευασίας στα άμπελοοινικά συνοδευτικά έγγραφα, καθώς και σε κάθε άλλο έντυπο (τιμολόγια διανομησιακά κλπ.) άναγράφονται στοιχεία που καθορίζονται σύμφωνα με την παράγραφο 11 του άρθρου 5 του Ν. Δ/τος 243/69 καθώς και τα άρθρα 54 και 64 του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 337/79.

δ) Οι εμφιαλωμένοι οίνοι φέρουν στο έπιστόμιο της φιάλης ήπικαστή ταινία έλέγχου έρυθρωπού χρώματος με τα άρχικά γράμματα ΡΚ και με σχετικό αριθμό έλέγχου. 'Η διακίνηση εμφιαλωμένων οίνων από μία εγκατάσταση σε άλλη χωρίς ταινία έλέγχου δέν επιτρέπεται

9. Απαγορεύεται ή χρησιμοποίηση του τοπωνυμίου «Κεφαλληνία» ή του όνόματος της ποικιλίας «Ρομπόλα» μαζί ή χωριστά ως έμπορικού σήματος ή ως περιγραφικού στοιχείου οίνων, οι όποιοι δέν πληρούν τις προϋποθέσεις της απόφασής μας αυτής.

10. Οι παραγωγοί οίνων « όνομασίας προελεύσεως Ρομπόλα Κεφαλληνίας άνωτέρας ποιότητας» δηλώνουν την παραγωγή και τα αποθέματα των οίνων αυτής της κατηγορίας και τηρούν χωριστά βιβλία αποθήκης, σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις.

11. Οίνοι που έχουν παρχθεί μέχρι της οινοποιητικής περιόδου 1982/83, δικαιούνται της « όνομασίας προελεύσεως Ρομπόλα Κεφαλληνίας άνωτέρας ποιότητας», έφόσον έχουν παρχθεί σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας απόφασης, αφού οι παραγωγοί προσκομίσουν τα άπαραίτητα στοιχεία έλέγχου ή έφόσον πληρούνται οι διατάξεις της παραγράφου 2 της απόφασης αριθ. 378022/11016/15.9.1971.

➤ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΟΙΝΟΥ «ΡΟΜΠΟΛΑ»

Ο οίνος Π.Ο.Π. Ρομπόλα Κεφαλληνίας (Robola of Cephalonia) ανήκει στην κατηγορία 1. Αμπελοοινικών Προϊόντων του παραρτήματος ΧΙβ του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1234/2007.

Οίνος Λευκός Ξηρός

Αναλυτικά χαρακτηριστικά:

- Φυσικός αλκοολικός τίτλος: 11,0 -12,6 % vol.
- Μέγιστος ολικός αλκοολικός τίτλος :12,5 % vol.
- Μέγιστος αποκτημένος αλκοολικός τίτλος: 12,5 % vol.
- Περιεκτικότητα σε ολικά σάκχαρα : Μέγιστη 4,0 g/l
- Ολική οξύτητα έκφραση σε τρυγικό οξύ (g/l) : Ελάχιστη 4,0
- Πτητική οξύτητα έκφραση σε οξικό οξύ (g/l) : Μέγιστη 1,08
- Περιεκτικότητα των οίνων σε διοξείδιο του θείου (ολικό): 200 mg/l

Οργανοληπτικά χαρακτηριστικά:

1. Όψη: Λευκοπράσινο χρώμα με χρυσοκίτρινες ανταύγειες, ανάλογα με την μέθοδο οινοποίησης και τον χρόνο εμφιάλωσης.
2. Οσμή: αρώματα από άνθη εσπεριδοειδών και φρούτα ροδάκινου, κίτρου και μήλου με μέση ένταση αρώματος. Χαρακτηρίζεται από μια ορυκτώδη παρουσία (μεταλλικότητα) η οποία είναι τυπική έκφραση της ποικιλίας στο terroir του νησιού
3. Γεύση: γεμάτο στόμα με χαρακτηριστικά δροσιστική οξύτητα (παρουσία φυσαλίδων λόγω διοξειδίου του άνθρακα) με διάρκεια επίγευσης.

➤ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΟΙΚΙΛΙΑΣ «ΡΟΜΠΟΛΑ»

• Αμπελογραφικοί Χαρακτήρες Και Φαινολογικά Σταδία

Κορυφή νεαρής βλάστησης: Ανοιχτή, πρασινέρυθη με ερυθρά παρυφή, χνοώδης. Νεαρά φύλλα: Κιτρινοπράσινα, χαλκόχροα με ερυθρωπή παρυφή, λεία ή αραχνοϋφή στην άνω επιφάνεια· βαμβακώδη, λευκωπά, με νευρώσεις χνοώδεις στην κάτω επιφάνεια.

Ποώδης βλαστός: Ημιόρθιος, ερυθρός στη νοτιαία πλευρά· πράσινος με ερυθρές ραθδώσεις στην κοιλιακή πλευρά. Κόμβοι ερυθροί. Οφθαλμοί πράσινοι με ερυθρά παρυφή.

Ανεπτυγμένο φύλλο: Μέτριο έως μεγάλο, σφηνοειδές, συνήθως πεντάκολπο, ενίοτε τρίκολπο (136 – 3 – 86). Έλασμα μετρίου πάχους, κυματώδες, ελαφρώς πομφωλυγώδες, με συστροφή προς τα κάτω, λείο και βαθυπράσινο στην άνω επιφάνεια· ανοιχτοπράσινο χνοώδες έως βαμβακώδες στην κάτω επιφάνεια. Μισχικός κόλπος μάλλον κλειστός, βαθύς, σχήματος V, με επικαλυπτόμενα χείλη. Πλάγιοι κόλποι μετρίου βάθους, ροπαλοειδείς, σχήματος U, με μικρό οδόντα. Νευρώσεις πράσινες, λείες ή αραχνοϋφείς στην άνω επιφάνεια· ανάγλυφες, κιτρινοπράσινες, χνοώδεις στην κάτω επιφάνεια. Οδόντες σε δυο σειρές, αιχμηροί, μέτριοι, με ευθείες πλευρές. Μίσχος μετρίου μήκους, λείος, πράσινος.

Έλικες: Πολυάριθμες, μικρού μήκους, διαλείπουσες, δισχιδείς, πράσινες, αραχνοϋφείς.

Σταφυλή: Μικρή έως μέτρια, κυλινδρική, απλή, μετρίως πυκνή έως πυκνή, με ράγες ανισομεγέθεις. Ποδίσκος βραχύς, καστανός, ξυλοποιούμενος πλήρως.

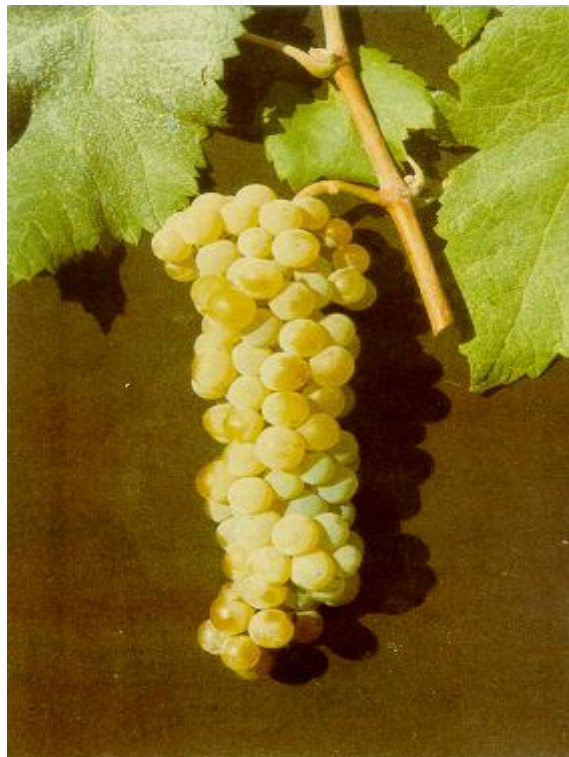
Ράγα: Συνήθως μικρή, σφαιρική. Φλοιός παχύς, ανθεκτικός, πλούσιος σε ταννοειδείς ουσίες, με το κίτρινο χρώμα του ήλεκτρου ή κιτρινοπράσινος, διαφανής, με άφθονη ανθηρότητα. Σάρκα μετρίως μαλακή, ενίοτε τραγανή, μετρίως χυμώδης, γλυκιά έως ελαφρώς υπόξινη, με ιδιάζουσα γεύση και λεπτό άρωμα. Ποδίσκος μετρίου μήκους και πάχους, χαλαρής πρόσφυσης.

Γίγαρτα: 2 – 3, συνήθως δύο, ανα ράγα, μικρά, αποειδή, με ράμφος πλατύ και μακρύ.

Κληματίδα: Βαθυκάστανη, ελλειψοειδούς ή κυκλικής τομής, γωνιώδης, λεία.

Έναρξη βλάστησης: 1^ο δεκαήμερο του Απριλίου. Πλήρης βλάστηση: 3^ο δεκαήμερο του Απριλίου. Έναρξη άνθησης – πλήρης άνθηση: 18 – 23 Μαΐου. Έναρξη ωρίμανσης: 3^ο δεκαήμερο του Ιουλίου. Πλήρης ωρίμανση: 3^ο δεκαήμερο του Αυγούστου – 1^ο δεκαήμερο του Σεπτεμβρίου.

Φωτογραφία 4.1: «σταφύλι της ποικιλίας Ρομπόλα»



Πηγή: The Greek Vitis Database

Εικόνα 4.2: «Νεαρός βλαστός της ποικιλίας Ρομπόλα, άνω όψη»



Εικόνα 4.3: «Νεαρός βλαστός ποικιλίας Ρομπόλα, κάτω όψη»



Πηγή: The Greek Vitis Database

Εικόνα 4.4: «Ωριμο φύλλο της ποικιλίας Ρομπόλα, άνω όψη»



Εικόνα 4.5: «Ωριμο φύλλο της ποικιλίας Ρομπόλα, κάτω όψη»



Πηγή:

The Greek Vitis Database

- **Ιδιότητες Και Καλλιεργητική Συμπεριφορά**

Ποικιλία ζωνρή, εύρωστη και παραγωγική. Ο τυφλός οφθαλμός είναι γόνιμος. Ο καρποφόρος βλαστός φέρει δυο σταφυλές στον 4^ο και τον 5^ο κόμβο.

Παρουσιάζει μεγάλη προσαρμοστικότητα και ευδοκimeί σε ξηρά, φτωχά, χαλικώδη, πετρώδη, θερμά εδάφη των ημιορεινών περιοχών, στα οποία παράγει οινικά προϊόντα ποιότητας. Στα νησιά του Ιονίου, που μέχρι το 1998 δεν είχαν προσβληθεί από τη φυλλοξήρα, καλλιεργούνταν αυτόρριζη. Σήμερα, εμβολιάζεται με τα ανθεκτικά υποκείμενα 110 R, 1103 P, 41 B, με τα οποία συμβιώνει πολύ καλά. Η συμπεριφορά της στους εμβολιασμούς είναι καλή.

Ποικιλία με σημαντική ευαισθησία στην παθολογική ανθόρροια, απαιτεί προσοχή στην εφαρμοζόμενη αμπελοκομική τεχνική για τον έλεγχο της ζωνρότητας.

Έχει μεγάλη ευαισθησία στο ωίδιο, τη φαιά σήψη και τον μολυσματικό εκφυλισμό, ενώ είναι μετρίως ευαίσθητη στον περονόσπορο.

Μορφώνεται σε κύπελλο ή αμφίπλευρο γραμμικό Royat και δέχεται κλάδεμα βραχύ (μια κεφαλή ανά βραχίονα με δυο οφθαλμούς).

Το γλεύκος της ποικιλίας Ρομπόλα, από το οποίο παράγονται στην Κεφαλονιά οι λευκοί ξηροί οίνοι «Ρομπόλα Κεφαλληνίας ΟΠΑΠ», έχει ΡΗ 3,3 – 3,4, οξύτητα 6,5 – 8 g/L και σάκχαρα 220 – 240 g/L.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2^ο

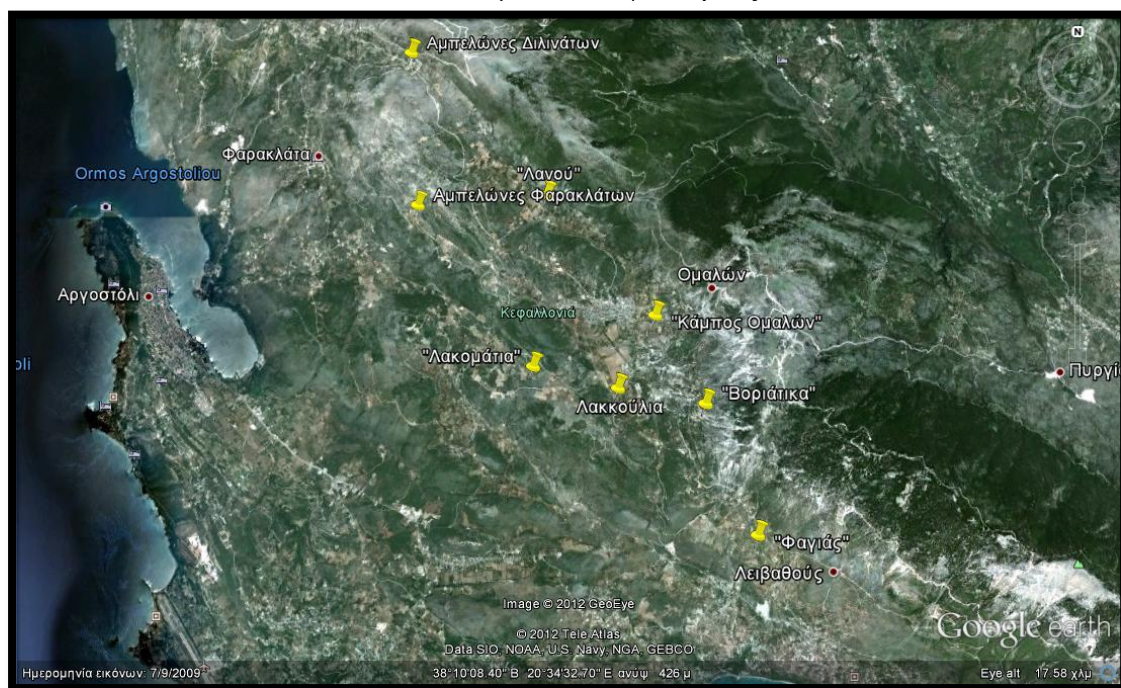
**ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ
ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΙΚΗ ΖΩΝΗ ΤΩΝ ΟΙΝΩΝ ΟΠΑΠ «ΡΟΜΠΟΛΑ
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ»**

Παρουσίαση φωτογραφικού υλικού από την αμπελουργική ζώνη των οίνων ΟΠΑΠ «Ρομπόλα Κεφαλληνίας»

1. Επισήμανση των σημείων όπου συγκεντρώνεται η αμπελοκαλλιέργεια

Στον χάρτη που ακολουθεί παρουσιάζονται οι τοποθεσίες εκείνες της ζώνης, στις οποίες συγκεντρώνεται περισσότερο η αμπελουργική δραστηριότητα.

Χάρτης 1: «Κέντρα αμπελοκαλλιέργειας εντός της αμπελουργικής ζώνης των οίνων
ΟΠΑΠ «Ρομπόλα Κεφαλληνίας»



2. Γενική παρουσίαση χαρακτηριστικών περιοχής

Από τις φωτογραφίες που παρατίθενται στη συνέχεια, μπορεί να γίνει συναγωγή συμπερασμάτων σχετικά, με τη συνολική εικόνα που εμφανίζουν οι διάφορες περιοχές εντός της ζώνης. Συγκεκριμένα, στις εικόνες αυτές εμφανίζονται χαρακτηριστικά παραδείγματα της βλάστησης αλλά και της κλίσης των εδαφών.

Εικόνα 2.1.: «Αμπελώνες σε επικλινή εδάφη στην περιοχή Φαγιάς»



Εικόνα 2.2.: «Αμπελώνες και φυσική βλάστηση στην περιοχή Διλινάτα»



Εικόνα 2.3.: «Ορεινοί αμπελώνες στην περιοχή Διλινάτα- Μονηλάτη»



Εικόνα 2.4.: «Αμπελώνες σε λοφώδη περιοχή (Φαρακλάτα – Εύγερος)»



Εικόνα 2.5.: «Αμπελώνες σε σχεδόν επίπεδα εδάφη στην περιοχή Λανού»



Εικόνα 2.6.: «Πανοραμική άποψη των αμπελώνων και του οικισμού Βαλσαμάτα»



Εικόνα 2.6: «Αμπελώνες σε πολύ επικλινή εδάφη στην τοποθεσία Βοριάτικα»



Εικόνα 2.9.: «Αμπελώνες με ήπιες κλίσεις στην περιοχή Λακωμάτια»



3. Καλλιεργητικές πρακτικές με ορατά αποτελέσματα στο τοπίο

Στην ενότητα αυτή παρατίθενται εικόνες, ενδεικτικές της επίδρασης των διάφορων ασκούμενων καλλιεργητικών πρακτικών στο τοπίο.

3.1 Μόρφωση αμπελώνα – κλάδεμα – υποστύλωση

3.1.1. Κυπελλοειδής μόρφωση αμπελώνα

Εικόνα 3.1.: «Κυπελλοειδής μόρφωση των πρέμνων»



Εικόνα 3.2.: «Αμπελώνας με κυπελλοειδή μόρφωση των πρέμνων και μικρές αποστάσεις φύτευσης» Περιοχή: Φαγιάς



Εικόνα 3.3.: «Κλάδεμα αμπελιού σε κυπελλοειδές σχήμα»



3.1.2. Γραμμική μόρφωση αμπελώνα – υποστύλωση

Εικόνα 3.4.: «Αμπελώνας με γραμμική μόρφωση ενός επιπέδου»
Περιοχή: Λακούλια Ομαλών»



Εικόνα 3.5.: «Αμπελώνας με γραμμική μόρφωση» Περιοχή: Λανού



εικόνα 3.6.: «Αμπελώνας με γραμμική μόρφωση»



3.2. όργωμα – Λίπανση

Εικόνα 3.7.: «Όργωμα αμπελώνα με ήπια κλίση με χρήση τρακτέρ»



Εικόνα 3.8.: «Οργωμένος αμπελώνας με φρέζα χειρός» Περιοχή: Κ. Ομαλών



Εικόνα 3.9: «Ξελάκκωμα αμπελιού για εφαρμογή λίπανσης» Περιοχή: Φαγιάς



Εικόνα 3.10.: «Τεχνική «μονοτσάπι» για την εφαρμογή λίπανσης» Περιοχή: Κάμπος



4. Στοιχεία με τοπιακή σημασία

Στην συνέχεια παρατίθενται φωτογραφίες ενδεικτικές των στοιχείων της υπό μελέτη ζώνης, τα οποία έχουν τοπιακή σημασία.

4.1 Δρόμοι

Εικόνα 4.1: «χάρτης του οδικού δικτύου της περιοχής»



Πηγή: επεξεργασία από www.kefaloniainfo.gr

Φωτογραφία 4.2.: «Αγροτικός χωματόδρομος» Περιοχή: Κ. Ομαλών



Φωτογραφία 4.3: «Λιθόστρωτος Αγροτικός δρόμος» Περιοχή: Φαρακλάτα



Φωτογραφία 4.4: «Αγροτικός χωματόδρομος» Περιοχή Λακωμάτια



Εικόνα4.5: «Ασφαλτοστρωμένος δρόμος» Περιοχή: Κ. Ομαλών»



Εικόνα 4.6: «Δρόμος εντός αμπελώνα» Περιοχή: «Λακούλια» Ομαλών



Εικόνα 4.7: «Μικρό δίκτυο δρόμων εντός αμπελώνα» Περιοχή: Μιτακάτα



4.2. Αναβαθμίδες

Εικόνα 4.8: «Αμπελώνας σε αναβαθμίδες στις πλαγιές της κοινότητας Ομαλών»



Πηγή: αρχείο αγροτοβιομηχανικού συνεταιρισμού παραγωγών ρομπόλας

Εικόνα 4.9: «Καλλιέργεια σε αναβαθμίδες στην περιοχή του Φαγιά»



Φωτογραφία 4.10: «Καλλιέργεια σε Αναβαθμίδες στην περιοχή Λακωμάτια»



Εικόνα 4.11: «εγκατάσταση νέου αμπελώνα σε αναβαθμίδες στην περιοχή Λακωμάτια»



4.3. Βολιάδες

Φωτογραφία 4.12: «Σβολιάς στην περιοχή των Ομαλών»



4.4. Περίφραξη

Φωτογραφία 4.13: «Περίφραξη αμπελιού με απλό συρμάτινο φράχτη στην περιοχή Ομαλών»



Φωτογραφία 4.14: «Αμπελώνες με περίφραξη από ξερολιθιά και συρμάτινο φράχτη στην περιοχή Φαρακλάτων»



Εικόνα 4.15: «περίφραξη αμπελώνα με ξερολιθιά, στην τοποθεσία Ξερόλακος στην περιοχή του Φαγιά»



Πηγή: www.agrotourism-kefalonia.gr/eufphoria

4.5. Μεμονωμένα δέντρα

Εικόνα 4.16: «Ελαιόδεντρο σε αμπελώνα στην περιοχή Μικάτα»



Εικόνα 4.17: «Μεμονωμένο δέντρο σε αναμπελωμένο κτήμα στην περιοχή Λακομάτια»



Εικόνα 4.18: «Αχλαδιά σε αμπέλι στην περιοχή Λακούλια»



Εικόνα 4.19: «Πλάτανος εντός αμπελώνα στην περιοχή του κάμπου των Ομαλών»



4.6. Γεωργικά κτίσματα

Εικόνα 4.20: «Πετροκαλύβα στα όρια ορεινού αμπελώνα της ζώνης»



Εικόνα 4.21.: «Πετροκαλύβα σε αμπελώνα της περιοχής Λακομάτια»



Εικόνα 4.22: «Γεωργικό κτίσμα με ξερολιθιά σε αμπελώνα της περιοχής του Φαγιά»



Εικόνα 4.23: «Πρόσφατα κατασκευασμένο πετρόκτιστο βοηθητικό κτίσμα παραδοσιακού τύπου, σε υπό αναμπέλωση κτήμα της περιοχής Λανού»



Φωτογραφία 4.24: «Γεωργική αποθήκη στην περιοχή Λακωμάτια»



Φωτογραφία 4.25: «Γεωργική αποθήκη στην περιοχή των Φαρακλάτα»



Εικόνα 4.26: «Εξοχικές κατοικίες στους αμπελώνες της περιοχής Φαρακλάτων»



Φωτογραφία 4.27: «Γεωργική αποθήκη στην περιοχή του Φαγιά»



4.7. Πηγάδια και στέρνες

Εικόνα 4.28: «Πέτρινο πηγάδι στην περιοχή Λακούλια»



Εικόνα 4.29: «Πέτρινο πηγάδι στην περιοχή του Φαγιά»



Εικόνα 4.30: «Στέρνα σε αμπελώνα της περιοχής του κάμπου των Ομαλών»



5. θετικά στοιχεία με σημασία κοινής κληρονομιάς

5.1. Ιερά μονή Αγίου Γερασίμου

Εικόνα 5.1.: «Κάτοψη Ιεράς μονής Αγίου Γερασίμου»



Εικόνα 5.2.: «Το καμπαναριό της μονής»



5.2. Ο προσεισμικός οικισμός Βαλσαμάτων

Εικόνα 5.3: «Το καμπαναριό του «Ναού των Αρχαγγέλων Ομαλών»»



Εικόνα 5.4: «Σοκάκι του προσεισμικού οικισμού βαλσαμάτων»



Εικόνα 5.5: «Ερείπια από προσεισμική οικία (1)»



Εικόνα 5.6: «Ερείπια από προσεισμική οικία (2)»



5.3. Στοιχεία αγροτικής παράδοσης

Εικόνα 5.7: «Τα αλώνια της Ιεράς μονής αγίου Γερασίμου»



Εικόνα 5.8: «Τα πηγάδια της κοινότητας Ομαλών»



Πηγή: αρχείο αγροτοβιομηχανικού συνεταιρισμού παραγωγών ρομπόλας

Εικόνα 5.9: «Αλώνι και παραδοσιακά γεωργικά κτίσματα στην περιοχή του Φαγιά»



Εικόνα 5.10: «Το παλιό κτήριο των στάβλων της Ιεράς μονής Αγίου Γερασίμου»



6. Αρνητικά στοιχεία με τοπιακή σημασία

6.1. Δίκτυο δρόμων

Εικόνα 6.1: «εργασίες διάνοιξης δρόμου στην περιοχή Λανού»



Εικόνα 6.2.: «εργασίες διάνοιξης δρόμου στην περιοχή Μονηλάτη-Διλινάτα»



6.2. μπετόν – ακαλαίσθητη περίφραξη αμπελώνων

Εικόνα 6.3: «Περίφραξη με τσιμεντένια μάντρα αμπελώνα στην περιοχή Λακομάτια»



Εικόνα 6.4: «Περίφραξη με τσιμεντένια μάντρα αμπελώνα στην περιοχή Λακούλια»



Εικόνα 6.5: «περίφραξη με τσιμεντένια μάντρα αμπελώνα στην περιοχή Μικάτων»



Εικόνα 6.6: «Μάντρα με πλαστικά μπουκάλια και σακκούλες για προστασία από τα πουλιά στην περιοχή Διλινάτα»



6.3. ακαλαίσθητα κτίσματα

Εικόνα 6.7: «Πρόχειρη κατασκευή – γεωργική αποθήκη στην περιοχή Διλινάτα»



Εικόνα 6.8: «Κτηνοτροφικό κτίσμα στην περιοχή Διλινάτα»



Εικόνα 6.9: «Κτήρια εκτός οικισμού, στην περιοχή του Κάμπου Ομαλών»



Εικόνα 6.10: ««Κτήρια εκτός οικισμού, στην περιοχή του Κάμπου Ομαλών»»



Εικόνα 6.11: «Κτήρια εκτός οικισμού, στην περιοχή του Κάμπου Ομαλών»»



6.4. Πινακίδες – σήμανση

Εικόνα 6.12: «Κατεστραμμένη πινακίδα στην περιοχή Λακομάτια»



Εικόνα 6.13: «Πινακίδες στην κύρια οδό προς την Κοινότητα Ομαλών (1)»



Εικόνα 6.14: «Πινακίδες στην κύρια οδό προς την Κοινότητα Ομαλών (2)»



Εικόνα 6.15: «Σήμανση προς το οινοποιείο του συνεταιρισμού»



Εικόνα 6.16: «πινακίδα σε αμπελώνα της περιοχής του Φαγιά, που μαρτυρά την αντίσταση των αμπελοκαλλιεργητών στην τάση για ανοικοδόμηση της περιοχής»



6.5. Δίκτυα ηλεκτροδότησης – τηλεφωνίας – αιολικά πάρκα

Εικόνα 6.17: «Κεραίες τηλεφωνικών εταιριών στην περιοχή «κουλούμι», στον κεντρικό δρόμο προς την κοινότητα Ομαλών»



Εικόνα 6.18: «Πυλώνας υψηλής τάσης της ΔΕΗ στην περιοχή του Φαγιά»



Εικόνα 6.19: «Πυλώνες και καλώδια της ΔΕΗ στους αμπελώνες της περιοχής Διλινάτων»



Εικόνα 6.20: «Πυλώνες και καλώδια της ΔΕΗ στους αμπελώνες της περιοχής Διλινάτων»



Εικόνα 6.21: «Το αιολικό πάρκο στην θέση «Μονηλάτη – Ξερολίμπα» στους αμπελώνες της κοινότητας Διλινάτων»



Εικόνα 6.22: «Πυλώνες και καλώδια της ΔΕΗ στους αμπελώνες της περιοχής Λανού»



6.6. Απορρίμματα

Εικόνα 6.23: «Εγκαταλελειμμένο αμάξι στη περιοχή Λακομάτια»



Εικόνα 6.24: «Μπάζα στην περιοχή των Φαρακλάτων»



Εικόνα 6.25: «Μπάζα στην περιοχή των αμπελώνων των Διλινάτων»



Εικόνα 6.26: «Σακί από λίπασμα στην περιοχή του Φαγιά»



Εικόνα 6.27: «Πεταμένα σακιά στον αμπελώνα στην περιοχή Φαγιάς»



6.7. Υποχώρηση της αμπελουργίας - Εγκαταλελειμμένα αμπελοτεμάχια

Εικόνα 6.28: «εγκαταλελειμμένο αμπελοτεμάχιο στην περιοχή του κάμπου των Ομαλών»



Εικόνα 6.29: «εγκαταλελειμμένα αμπελοτεμάχια και αναβαθμίδες στην περιοχή των Διλινάτων»



Εικόνα 6.30: «υποχώρηση της αμπελοκαλλιέργειας στην περιοχή Λακομάτια»



6.8. Καταστροφή αναβαθμίδων - ξερολιθιών – βολιάδων

Εικόνα 6.31: «Κατεστραμμένοι βολιάδες στην περιοχή των αμπελώνων της κοινότητας Διλινάτων»



Εικόνα 6.32: «Κατεστραμένη αναβαθμίδα στην περιοχή των αμπελώνων της κοινότητας Διλινάτων»

